

Марсел Паньол

СЛАВАТА НА МОЯ БАЩА

ИЗДАТЕЛСТВО ОТЕЧЕСТВО

МАРСЕЛ ПАНЬОЛ

СЛАВАТА НА МОЯ БАЩА

Превод: Добринка Савова-Габровска

chitanka.info

Излязохме от селото. И тогава започна вълшебната приказка и аз почувствах как в сърцето ми пламна онази любов, която не угасна през целия ми живот.

Необятен пейзаж се разстилаше пред мен до възбог.

Марсел Паньол

СЛАВАТА НА МОЯ БАЩА

В памет на най-близките ми

Роден съм в град Обан, под Гарлабан, с козите, покатерили се чак до върха му, по време, когато козарите бяха вече на изчезване.

Гарлабан е огромна кула от сини скали, извисила снага там, където свършва Орловото плато, огромно и скалисто, което се издига над зелената долина на Ювон.

Кулата е малко по-широка, отколкото висока и стърчи навън от скалата на шестстотин метра височина, та стига до небето на Прованс и често някое бяло юлско облаче спира да си почине там за миг.

И тъй, това не е планина, но не е и възвишение, а просто Гарлабан — мястото, където часовете на Марий^[1], когато в дълбоката нощ видели на Сен-Виктоар да светва огън, запалили клада от сухи клони: червената птица полетяла в юнската нощ от възвишение на възвишение и като кацнала накрая върху Капитолийския хълм, възвестила на Рим, че неговите галски легиони току-що са изклали в долината на Екс стоте хиляди варвари на Тьотобокюс.

Баща ми беше петото дете на един каменоделец от Валреас, близо до Оранж.

Родът ми се заселил тук преди няколко века. Откъде са дошли? Сигурно от Испания, защото в архивите на общината аз открих родове Леспаньол, после Спаньол.

Нещо повече: поколения наред те ковали оръжие — както знаем, един чисто испански занаят, и използвали водите на река Увез, за да закаляват мечовете.

Но понеже смелостта винаги е била обратнопропорционална на разстоянието, което разделя двете воюващи страни, пушките и пистолетите много скоро изместили двуострите мечове и рапирите. Оттогава моите прадеди станали пиротехници, което ще рече — започнали да произвеждат барут, патрони и ракети.

Един от тях — някакъв прапрачичо, изхвъркнал един ден през затворения прозорец на работилницата си сред чуден блясък от искри и снопове застинали ракети като светилници. Той не умрял от това, но върху лявата му буза вече не пораснала брада. Ето защо, до края на живота му го наричали „Лу Русти“, което ще рече — „Пърления“.

Може би тъкмо поради тази незабравима случка следващото поколение решило — без да се отказва от производството на патрони и ракети — да не ги зарежда вече с барут. И така те станали производители на картонени гилзи, каквито са и днес. Ето един хубав

пример на латинска мъдрост: първоначално те отхвърлили стоманата — тежка, твърда и режеща материя, после барута, който се бои от една цигара, и посветили живота си на картона — лек, податлив, приятен за пипане и във всеки случай — не избухлив.

При все това моят дядо, който не е бил първородният, не наследил занаята и станал, кой знае защо, каменоделец. Чиракувал в различни градове на Франция, преди да се установи вече като майстор във Валреас, а после в Марсилия. Беше дребен на ръст, но широкоплещест и мускулест. Аз го помня с дълга бяла коса, която се спускаше на едри къдрици до яката му, и с хубава вълниста брада. Беше с фини, но изразителни черти, а черните му очи блестяха като маслини. Имаше неоспорима власт над децата си и думата му беше за тях закон. Но неговите внуци сплитаха брадата му или пък му пъхаха бобчета в ушите.

Понякога той твърде сериозно ми говореше за своя занаят или по-точно за своето изкуство, защото той беше майстор-каменоделец.

Не уважаваше много зидарите: „Ние — казваше той — издигаме стени от дялани камъни, което ще рече, че тези камъни точно прилягат, посредством втулки, длабове, зарезки, сглобки — лястовичи опашки, зигзаговидни сглобки. Разбира се, ние изливаме и олово във фугите, за да предотвратим свличането на камъните, но те са вдълбани в самите каменни блокове и нищо не се вижда! А пък зидарите взимат, който камък им попадне и запълват дупките с хоросан. Зидарят удавя камъните в мазилка и ги крие, защото не знае как да ги дяла.“

Щом му се случеше някой свободен ден — а това ще рече пет или шест пъти в годината, — той извеждаше цялото семейство да закуси на открито, на петдесет метра от моста на река Гард.

Докато баба ми приготвяше яденето, а децата джапаха във водата, той се изкачваше на този паметник на римското строителство, размерваше, оглеждаше сглобките, отбелязваше си лицевите форми, гладеше камъните.

След закуската той сядаше на тревата пред нареденото в полукръг семейство и обърна лице към хилядолетния шедьовър, го съзерцаваше чак до вечерта. Ето защо тридесет години по-късно, само като се споменеше за моста на река Гард, синовете и дъщерите му вдигаха очи към небето и от гърдите им се изтръгваха дълбоки въздишки.

На работната си маса имам едно ценно преспапие — удължен куб с овална дупка в средата. От всичките му страни върху кования метал се виждат доста дълбоки вдлъбнатини. Това е чукът на дядо Андре, който цели петдесет години е удрял твърдата глава на стоманените длета.

[1] Марий, Гай (157–86 г. пр.н.е.) — пълководец и политически деец, съперник на Сула и противник на Сената. Добива голяма популярност с победата над тевтоните в битката при Екс (102 г. пр.н.е.). Така римляните били спасени от нашествията на германските племена завладели Галия. ↑

Този сръчен човек беше учил само до едно време. Знаеше да чете, да се подписва и нищо повече. Цял живот той страдал тайно от това, стигнал дотам да мисли, че образованието е Върховно благо, и си въобразил, че най-образованите люде са онези, които учат другите. И затова дал мило и драго и шестте му деца да станат учители. Така, на двадесетгодишна възраст баща ми завършил педагогическото училище в Екс ан Прованс и тръгнал да преподава.

По онова време средните педагогически училища били истински семинарии, само че часовете по богословие в тях били заменени от часове по антиклерикализъм.

Там учили, че Черквата не е нищо друго, освен инструмент на потисничество и че целта и задачата на свещениците е да завържат

очите на народа с черната превръзка на невежество, като същевременно му дрънкат разни измислици за ада или за рая.

Впрочем недобросъвестността на поповете била доказана от употреба на латинския — тайнствен език, който за невежите вярващи имал коварното въздействие на магически заклинания.

Папството било достойно представено от двамата Борджии^[1], а и на царете не се гледало с по-добро око. Тези похотливи тирани се занимавали само с разврат, а през това време техните поддръжници събирали смазващи данъци, които стигали до десет процента от приходите на страната.

Това ще рече, че часовете по история са били изкусно фалшифицирани в духа на републиканската истина. Не че обвинявам Републиката за това: всички учебници по история винаги са били книги за пропаганда в служба на правителствата.

И тъй, новоизпечените възпитаници на педагогическото училище били убедени, че времето на Великата френска революция е било идилично, златният век на щедростта, на братството, граничецо с нежност, с една дума, изблик на добрина.

Не зная как са успявали да им разясняват, без те да усетят, че тези светски ангели след двадесет хиляди убийства, последвани от грабежи, са започнали да се пращат един друг на гилотината.

Вярно е, от друга страна, че попът в моето село, който беше много умен и нищо не бе в състояние да разколебае милосърдието му, смяташе Светата инквизиция за нещо като семеен съвет и твърдеше, че ако висшите духовници са изгорили толкова много евреи и учени, те са извършили това със сълзи на очи и за да им осигурят място в рая.

Такава е слабостта на нашия разум: той най-често ни служи, само за да оправдава вярванията ни.

[1] Двамата Борджии — римският папа Александър VI Борджия и синът му Чезаре, управлявали през XV в., са известни със своите коварства и жестокости. ↑

Все пак обучението на тези учители не се ограничавало само до часовете по антиклерикализъм и светска история. Народът имал и трети враг, и то не от миналото: това бил Алкохолът.

От тази епоха са „Вертеп“^[1] и всички онези всяващи ужас картини, които били накачени по стените на класните стаи. На тях се виждали червеникави черни дробове, толкова неузнаваеми (поради зелените подутини и лилаво синкавите стеснения, които им придавали формата на гулия), че художникът трябвало да нарисува до тях апетитния чер дроб на съзнателния гражданин, чиято хармонична маса и хранителен червен цвят давали възможност да се прецени колко катастрофално е положението в съседство.

Бъдещите преподаватели, преследвани чак до спалните помещения от този ужасен вътрешен орган (без да говорим за панкреаса във формата на Архимедов винт и за една аорта, която, за да радва окото, била нарисувана с херния), малко по малко били сковавани от страх. Само при вида на чаша вино, те се мръщели от отвращение. Терасите на кафенетата в часовете, когато хората пиели аперитива си, им изглеждали като гробища на самоубийци. Един приятел на баща ми, пиян от филтрирана вода, един ден преобърнал масите в кафенето, както Полиевкт^[2] преобърнал идолите. Но най-жестоко те мразели така наречените „храносмилателни“ ликьори — „Бенедектин“ и „Шартрьоз“, произвеждани с разрешението на краля, които обединявали в зловещо триединство Църквата, Алкохола и Кралската власт.

Освен борбата срещу тези три злини програмата на тяхното обучение била много разширена и великолепно замислена, за да могат да станат просветители на народа, когото чудесно разбирали, защото почти всички били синове на селяни или на работници.

Те получавали обща култура, безспорно по-широка, отколкото задълбочена, но която била нещо съвсем ново. И тъй като били свикнали да виждат бащите си как работят по дванайсет часа на ден било в полето, било в лодката или на скелето, те благославяли щастливата си съдба, защото можели да излязат в неделя и защото три пъти в годината ваканцията ги връщала в родния дом.

И тогава бащата, дядото, а понякога дори съседите — цял живот „учили“ само с двете си ръце — идвали да ги разпитват, да си изяснят някои отвлечени понятия, за които никога никой в селото не можел да

намери обяснение. Те отговаряли, възрастните слушали съсредоточено, поклащайки глава. Ето защо цели три години тези младежи жадно поглъщали науката като ценна храна, от която техните деди били лишени. Ето защо през междучасията директорът обикалял класните стаи, за да изпъди оттам някои много прилежни ученици и да ги накара да играят на топка.

На края на обучението трябвало да се преборят със зрелостния изпит, чиито резултати доказвали, че целият випуск е успял да се подготви за учителската професия.

След това, както при разпукването на презрял плод, доброто за посев семе бивало разпръсквано по четирите краища на департамента, за да се бори срещу невежеството, да възхвалява Републиката и да не сваля шапка, когато минава някое шествие.

[1] Роман от Емил Зола (1877). ↑

[2] Полиевкт — римски военачалник, живял през III в. Приел християнската вяра, той се жертва, като разбива идолите в езическия храм и със смъртта си се превръща в мъченик за християнската вяра (светия). От този исторически факт Корней е почерпил сюжет за своята едноименна трагедия (1642 г.). ↑

След няколко години апостолство в снеговете на изгубените махали младият учител се спускал към селата, където пътьом се оженвал за учителката или за пощаджийката. После прекосявал няколко от тези паланки, чиито улици са все още наклонени, и всяко едно от тези спирания било отбелязвано с раждането на едно дете. На третото или четвъртото дете той стигал до околийските градове на равнината и чак след това получавал достъп в окръжния център, но вече доста сбръчкан и с оредяла коса. Той преподавал тогава в училище с осем или десет класа и ставал директор на прогимназията.

Един ден тържествено чествували награждаването му с академическа палма^[1] и три години по-късно той излизал в пенсия, или с други думи — правилникът го задължавал да се пенсионира. Тогава той казал усмихнато: „най-сетне ще си почина“. С тези думи си лягал и умирал.

Аз познавах много от тези някогашни учители.

Те горещо вярваха в красотата на своята мисия — едно светло доверие в бъдещето на човешкия род. Отнасяха се с пренебрежение към парите и към лукса, отказваха се от повишение, за да дадат предимство на друг или за да продължат започнатото дело в някое затънтено селце.

Един много стар приятел на баща ми, завършил като първенец педагогическото училище, благодарение на този подвиг започнал работа в един марсилски квартал: възлив квартал, населен с клетници, където нощем никой не смеел да стъпи. Останал там от началото на кариерата си до пенсионирането. Четирийсет години все в същия клас, четирийсет години все на същия стол. И понеже една вечер баща ми го упрекнал:

„Значи ти никога не си имал амбиции“, той отвърнал:

„Ами, имал съм. Смятам дори, че ми провървя. Помисли си само, че за двайсет години моят предшественик е видял как са гилотинирали шест негови ученика. А от моите ученици за четирийсет години само двама са гилотинирани и един помилван в последния момент. Струваше си човек да остане на това място.“

Защото най-забележителното беше, че тези антиклерикали имаха мисионерски души. За да провалят „отчето“ (чиято добродетел смятаха за престорена), те самите живееха като светци и моралът им беше толкова непоклатим, колкото моралът на първите пуритани. Господин

училищният инспектор беше техният владика, ректорът^[2] — архиепископ, а папа им беше господин министърът: пишеха му само върху специална хартия и със строго определени традиционни обръщения.

„Също както и свещениците — казваше баща ми, — ние работим за бъдния живот, но те за своя собствен, а ние — за живота на другите.“

[1] Орден, с който се награждават отличили се учители. — Б.пр.

↑

[2] Във Франция ректорът ръководи не само висшето учебно заведение, но и всички степени на народното образование в дадена административна територия. — Б.пр. ↑

И понеже баща ми също бил сред отличниците на своя випуск, и той бил запратен като доброто за посев семе, макар и недалеч от Марсилия.

Той попаднал в Обан — една паланка с десет хиляди жители, сгушена сред хълмовете по долината на река Ювон и пресечена от прашния път, който свързвал Тулон с Марсилия. Там печали керемиди, тухли и стомни, пълнели кървавици и наденици и щавели кожи, които нямали скъсване. Там произвеждали също така шарени глинени статуетки, които служели за коледна украса.

Баща ми, който се казваше Жозеф, по онова време бил млад, мургав мъж, среден на ръст, но не и дребен. Носът му беше доста внушителен, но идеално прав и много сполучливо скъсен от мустаците и очилата му с овални стъкла, оградени от тънка метална рамка. Гласът му беше плътен и приятен, а косата му — синкавочерна, се къдреше естествено, когато валеше дъжд.

Един ден той срещнал дребничка черноока шивачка, която се казвала Огюстин и му се видяла толкова красива, че веднага се оженил за нея.

Никога не разбрах как са се запознали, защото вкъщи не говорех за тези неща. От друга страна, по този въпрос аз нито веднъж нищо не съм ги питал, защото не си представях нито младостта им, нито детството им. Баща ми беше двайсет и пет години по-възрастен от мен и това положение беше неизменно. Те ми бяха майка и баща, откакто свят светува и завинаги.

Зная само, че Огюстин била заслепена от срещата с този младеж със сериозен вид, който така сръчно се целел в топката и печелел неизменно по петдесет и четири франка на месец. Тя се отказала тогава да шие на другите и се пренесла да живее в апартамента, станал двойно по-приятен, защото не трябвало да се плаща наем за него.

През месеците преди моето раждане, понеже била едва на деветнайсет години (и цял живот си остана на тази възраст), тя изпаднала в паника и заявила хълцайки, че нейното бебе никога няма да се роди, защото тя положително няма да може да се справи. Баща ми се опитвал да я вразуми, но тогава тя му казвала много разгневена: „Само като си помисля, че заради тебе стана всичко това“, и се заливала в сълзи.

Когато нечаканият гост започнал да мърда, тя избухвала в неударим смях между две кризи на плач.

Сетне, изплашен от неразумното държане, баща ми повикал на помощ по-голямата си сестра. Тя го била отгледала. Беше, то се знае, директорка на училище в Ла Сиота и неомъжена. По-голямата сестра изпаднала във възторг и решила, че майка ми незабавно трябвало да се пренесе при нея, на брега на южното море и това било сторено още същата вечер.

Казвали са ми, че и Жозеф изпаднал във възторг от това решение и се възползувал от свободата си, за да позадиря жената на хлебаря, докато слагал ред в сметководните й книги. Ето едно неприятно предположение, което винаги съм отказвал да приема за вярно.

През това време бъдещата майка се разхождала по плажа, под лъчите на галювното януарско слънце и гледала в далечината платната на рибарските лодки, които в три часа потегляли към залязващото слънце. После близо до камината, където съскал синкавият пламък на маслиновите цепеници, тя приготвяла дрешки на своето подскачащо отроче, а пък леля Мари поръбвала пелените и пеела с хубав, ясен глас:

*На лекия кораб,
що люшкат вълните,
под черния плащ,
разстлан от нощта...^[1]*

Сега Огюстин била вече спокойна, още повече че нейният скъп Жозеф идвал всяка събота с колелото на хлебаря. Носел хрупкави бисквити с бадеми, торти с крем и плик бяло брашно, за да правят палачинки или мекици. Тя вече имала хубав тен и всичко вървяло като по вода, докато рано сутринта на 28 февруари не се събудила от

необичайни болки. Веднага повикала леля Мари, която отсякла, че това не е нищо, тъй като докторът ги бил предупредил за раждането на едно момиченце в края на март. После запалила огъня, за да приготви чай. Но пациентката отговорила, че докторите нищо не разбират и че иска веднага да се върнат в Обан.

„Искам детето да се роди вкъщи! Искам Жозеф да ми държи ръката! Мари, Мари, да тръгваме, веднага, сигурна съм, че то иска да излезе.“

Нежната Мари се опитала да я успокои с липов чай и с ласкави думи. С цедка в ръка тя заявила, че ако събитието наистина е започнало, щяла да отиде и да каже на рибаря, който всеки ден отивал до Обан към осем часа, и че Жозеф щял да пристигне с колелото побърз от вятъра.

Но Огюстин блъснала чашата с билковия чай и започнала да кърши ръце, плачейки с едри сълзи. Тогава леля Мари изтичала и почукала на прозореца на някакъв съсед, който имал каручка и конче. Това е било благословено време, когато хората все още си правели услуги: стига да помолиш.

Съседът впрегнал коня си, лелята увила Огюстин в разни шалове, и ето ни потеглили на път в лек тръс, докато зад гребените на хълмовете едно голямо червено слънце, показало се наполовина, ни гледало през боровете. Но едва стигнали до Ла Бедул — точно на половината път — болките започнали отново и на свой ред лелята изпаднала в паника. Тя стискала в прегръдките майка ми, цялата увита, и въпреки незнанието си й давала съвети: „Огюстин — казвала тя, — опитай се да се сдържиш“. Но Огюстин, съвсем бледа, я гледала с огромни черни очи и стенела, плувнала в пот. За щастие вече сме били преминали прохода и пътят се спуснал към Обан. Съседът разхлабил поводите и шибнал кончето, което трябвало само да се остави да го бута тежестта на каручката. Стигнали сме тъкмо навреме и госпожа Негрел, акушерката, дошла бързо да освободи мама, а тя най-сетне забила ноктите си в силната ръка на Жозеф.

В тази история няма нищо чудно, но почакайте за момент, защото тя ще стане интересна.

[1] Стиховете в книгата преведе Венелин Прошков. — Б.пр. ↑

В началото на осемнадесети век живеело в Обан едно много заможно и много старо семейство търговци, които се наричали Бартелеми. Заслугите на това семейство били толкова блестящи, че един ден кралят им дал благородническа титла.

И така, на 19 срещу 20 януари 1716 година госпожа Бартелеми, която била много млада, живеела в Обан и мъжът ѝ се казвал Жозеф, „почувствувала първите болки“. Тя се качила „набързо“ в кола, за да отиде при майка си, в къщата на родителите си, която била най-хубавата къща в Касис. Това било малко рибарско селище недалеч от Сиота и пътят за Обан е същият.

И тъй, госпожа Бартелеми, стенеща под завивките, минала през клисурата, после през прохода на Ла Бедул. Стигнала в Касис, примряла от болка, и докато я слагали да си легне, родила момченце. Това дете на Обан станало абат Бартелеми, знаменитият автор на „Пътешествието на младия Анакарзис в Гърция“, който бил избран във Френската академия на 5 март 1789 г., на 25-то кресло, тъкмо това кресло, което аз имам честта да заемам от 5 март 1946 г.^[1]

Би могло да се направи следният извод от тази двойна шега: един от начините да станете член на Академията е да бъдете син на някой си Жозеф и да се опитате да се родите през някоя ранна зимна утрин в една скърцаща и стенеща каруца по пътя за Ла Бедул.

[1] Броят на членовете във Френската Академия (основана през 1635 г. от Ришельо) е неизменно 40. Нов достоен член се избира след смъртта на член на Академията. ↑

Имам малко спомени от Обан, защото там съм живял само три години.

Виждам най-напред една много висока чешма под чинарите на Главната улица, точно пред нашата къща. Това е паметникът, издигнат в чест на нашия абат Бартелеми от неговите сънародници. Те го смятаха за човек от „левицата“ заради „Пътешествието на младия Анакарзис“. Малцина бяха чели това произведение и повечето най-чистосърдечно казваха: „Младият анархист“. Разбира се, по онова време аз също не бях по-добре осведомен, но слушах захласнат песничката на чешмата, която чуруликаше заедно с врабците.

След това виждам един таван, който с главозамайваща скорост връхлита отгоре ми и мама, ужасена, да вика: „Анри, ти си луд! Анри, престани!...“.

Защото вуйчо Анри ме подхвърля във въздуха и докато още летя, отново ме подхваща. Аз крещя от уплаха, но когато мама ме взема в ръцете си, викам: „Още! Още!“.

Вуйчо Анри беше на трийсет години, имаше хубава черна брада и беше механик. Той монтираше парни машини, както някога ги бе монтирал и баща му — този дядо по майчина линия, когото аз никога не съм виждал.

Дядо ми се родил в Кутанс към 1845 година и се казвал Гийом Лансо. Чист нормандец, обикаляйки Франция, той стигнал до Марсилия. Баба ми — марсилка — му харесала и той останал там. На двайсет и четири години имал вече три деца, от които майка ми била най-малката.

Понеже си разбирал от занаята и не се страхувал от морето, веднъж го изпратили в Рио де Жанейро, за да ремонтира парния котел на някакъв параход. Той пристигнал в тази все още дива страна, без каквато и да е ваксинация. Видял хора да умират от жълта треска и съвсем глупаво взел, че сторил като тях.

Децата му нямали възможност да го опознаят, а баба ми, която била негова жена само четири години, не можеше да ни разкаже кой знае колко за него, освен че бил много едър, че имал очи сини като морето, белоснежни зъби, че бил рус, по-точно червеносив и че се смеел ей тъй, за нищо, като децата.

Нямам дори негова снимка. Понякога вечер, на село, край огъня, аз го зова, но той не идва. Сигурно още е в Америка. И тогава съвсем

сам, гледайки как танцуват пламъците, аз си мисля за този мой два̀сет и четиригодишен дядо, който умрял без очила, с нап̀лно запазени з̀би, с г̀ста коса, и ми е странно, че с̀м толкова стар внук на един висок младеж от Кутанс.

Друг спомен от Обан е играта на топки^[1] под чинарите на Главната улица. Баща ми, заедно с други великани, правеше исполински скокове и мятеше в̀в въздуха желязната топка на невероятни разстояния. Понякога избухваха силни аплодисменти, а накрая великаните винаги започваха да спорят заради някакво в̀женце, което си изд̀рпваха от р̀цете, но никога не се сбиваха.

[1] Френска игра с желязни топки, които се мятат по посока на една цел, означена с по-малка топка, шеговито наречена „прасенце“. Който хвърли топката най-близо до целта, той печели играта. Разстоянието се измерва с в̀женце. ↑

От Обан ние се преместихме в Сен-Лу — голямо село в околностите на Марсилия. Срещу училището се намираше общинската кланица: нещо като навес, където двама огромни колачи си вършеха работата пред очите на всички.

Докато майка ми шеташе из къщи, аз се покатервах на един стол до прозореца в столовата и наблюдавах с най-жив интерес как убиват воловете и свинете. Мисля, че човек е жесток по природа — децата и диваците го доказват всеки ден.

Когато удряха с чук нещастния вол между рогата и той се свличаше на колене, аз чисто и просто се възхищавах от силата на колача и от победата на човека над животното. Умъртвяването на свинете ме караше да се смея до сълзи, защото ги дърпах за ушите и те пронизително квичаха. Но най-интересното нещо беше коленето на овните. С изящен замах колачът им прерязваше гръкляна, без да прекъсва разговора си със своя помощник и без да обръща ни най-малко внимание на онова, което вършеше в момента. След като заколеше три-четири животни, той нареждаше труповете с краката нагоре върху нещо като люлки. После, за да може кожата да се отдели от месото, ги надуваше с едно духало, докато станеха огромни. Мислех си, че се опитва да направи от тях балони и чаках всеки момент да излетят нагоре. Но майка ми, както винаги, се появяваше в най-интересния момент, сваляше ме от наблюдателния ми пост и докато режеше месото за вареното, ми говореше непонятни неща: колко кротък бил горкият вол, колко сладко било къдравото агънце и колко лош — колачът.

Когато отиваше на пазар, по пътя тя ме оставяше в класа на баща ми, който учеше шест, седемгодишни хлапета да четат. Аз кротко си седях на първия чин и се възхищавах на бащиното всемогъщество. Той държеше в ръка една бамбукова пръчка. Тя му служеше да показва буквите и думите, които изписваше на черната дъска, а понякога и да чукне по пръстите някой заплеснал се двойкаджия.

Една сутрин мама ме остави на мястото ми и излезе, без нищо да каже, а в това време той красиво изписваше върху черната дъска: „майка наказва своето момче, което не беше послушно“. Докато той завъртваше една чудесна точка в края на изречението, аз се провикнах: „Не, не е вярно“.

Баща ми изведнъж се обърна, изгледа ме смаяно и извика:

— Какво каза?

— Мама не ме е наказвала. Не си написал вярно!

Той се приближи до мен:

— Кой ти е казал, че са те наказвали?

— Ами написано е.

Изненадан, татко занемя.

— Виж ти, виж ти — каза най-сетне той. — Нима знаеш да четеш?

— Да.

— Виж ти, виж ти — повтаряше баща ми — и като насочи върха на бамбуковата пръчка към черната дъска, каза: — Е, добре, чети.

Прочетох изречението на висок глас. Тогава той отиде да вземе един буквар и аз прочетох без затруднение няколко страници. Мисля, че този ден татко е изпитал най-голямата радост, най-голямата гордост през живота си.

Когато мама пристигна, тя ме намери заобиколен от четиримата учители, които бяха отпратили учениците си в двора и ме слушаха как бавно разчитам приказката за Палечко. Но вместо да изпадне във възторг от това начинание, тя пребледня, остави покупките си на земята, затвори книгата, грабна ме в ръцете си и ме понесе, като повтаряше: „Божичко, божичко!“.

До вратата на класната стая беше застанала прислужничката — стара жена от Корсика, и се кръстеше. По-късно разбрах, че тя именно отишла да повика майка ми, уверявайки я, че „тези господа“ щели да направят така, че да ми се „пръсне черепът“.

На трапезата татко каза, че ставало дума за смешно суеверие, че не съм положил никакво усилие, че съм се научил да чета, както папагалът се учи да говори, и че той дори не е забелязал как е станало това.

Майка ми не изглеждаше убедена и от време на време слагаше хладната си ръка на челото ми, като че питаше: „Не те ли боли глава?“

Не, глава не ме болеше, но до шестгодишна възраст повече не ми разрешиха да вляза в клас, нито да отворя книга, от страх, че ще ми се пръсне мозъкът. Мама се успокои едва след две години, на края на моя първи учебен срок, когато учителката ми заяви, че съм надарен с изключителна памет, но че моята умствена зрелост е като на пеленаче.

От Сен-Лу баща ми прелетя като комета, защото за негова голяма изненада от предградията изведнъж го назначиха редовен учител в училището на ул. Шмен дьо Шартрьо, най-голямото общинско училище в Марсилия. Ръководеше се от директор, който не преподаваше в клас и беше нещо като директор на лицей. Той можеше да отиде при инспектора, когато поиска, и беше член на комисията за издаване на свидетелства за завършено начално и дори средно образование.

Впрочем портиерът на училището беше споменал в мое присъствие пред възхитения ми баща, че дванайсетте учители на „Шартрьо“ били „елитът на учителите“ и че след четири-пет години служба онези, които желаели, били веднага назначавани за директори и много често в самата Марсилия.

Тези думи на портиера често се споменаваха вкъщи и майка ми, която много се гордееше с това изказване, го повтори пред госпожа Мерсие и госпожица Гимар, като добави, че този портиер като че ли малко преувеличава, но изглежда сама не вярваше на думите си.

Тя беше все така бледа и нежна, но щастлива до своя Жозеф, двете си деца и съвсем новата си шевна машина. Това чудно съвременно изобретение ми даваше възможност да ѝ помагам в работата. Коленичил под малката масичка, до полата ѝ, аз задвижвах широкия педал с ръце и той се клатеше напред-назад, а по даден знак го спирах веднага.

Брат ми Пол беше малко тригодишно човече, с бяла кожа, кръгли бузи, големи, много светли сини очи и със златните къдрици на нашия непознат дядо. Беше замислен, никога не плачеше и самичък си играеше под масата с някоя тапа или ролка за коса. Но неговата лакомия беше учудваща и от време на време избухваше драма: изведнъж той тръгваше напред, клатушкайки се, с разперени ръце, с посиняло лице, на път да се задуши.

Майка ми, ужасена, го тупаше по гърба, бъркаше с пръст в гърлото му или го тръскаше с главата надолу, като го придържаше само за петите, както някога направила майката на Ахил, като го потапяла в реката Стикс.

И тогава с ужасно хъркане Пол изхвърляше някоя едра маслина, костилка от праскова или дълга кожичка от сланина. След това той отново започваше самотните си игри, клекнал като голяма жаба.

Жозеф изглеждаше просто възхитителен. Имаше нов морскосин костюм, достоен за училището на „Шартрьо“. Очилата му, някога с обикновена металическа рамка, сега проблясваха в позлатена рамка, а стъклата им бяха станали още по-кръгли. Вече носеше и връзка като артист — черен гайтан със свободни краища, спуснати надолу. Тази суета се оправдаваше от факта, че той се беше сдружил с колегата си

Арно, за да работят заедно в четвъртък^[1] и в неделя сутрин. Копираха стенни географски карти и издателство Видал-Лаблаш им плащаше до сто франка за една карта. В семейния бюджет Видал-Лаблаш означаваше двайсет и пет франка на месец и това двойно име двойно се благославяше.

[1] Във Франция четвъртъкът е свободен ден за учителите и учениците. — Б.пр. ↑

Наближавах шестата си година и ходех на училище в първо отделение. Учеше ни госпожица Гимар. Тя беше много висока, с хубавички кафяви мустачки и когато говореше, носът ѝ се мърдаше. Виждаше ми се грозна, защото беше жълта като китаец и имаше големи изпъкнали очи.

Тя търпеливо учеше моите малки приятели да четат, но с мен не се занимаваше, защото знаех да чета без грешка, нещо, което тя смяташе за неуместна преднамереност от страна на баща ми. За сметка на това в часовете по пеене тя казваше пред целия клас, че пея фалшиво и че е по-добре да мълча, нещо, което аз вършех на драго сърце.

Докато дечурлигата деряха гърлата си, за да следват показалката ѝ, аз стоях мълчалив, кротък, усмихнат. Със затворени очи си разказвах различни случки и мислено се разхождах на брега на езерото в парка Борели, на края на булевард Прадо в Марсилия.

Всеки четвъртък и всяка неделя леля ми Роз — по-голямата сестра на мама, хубава като нея, идваше да обядва вкъщи и след това ме водеше с трамвая до това очарователно място. Там имаше алеи, засенчени от стари чинари, диви горички, морави, които ви приканваха да се изтърколите в тревата, и пазачи, които ви забраняваха това, и езера, където плуваше флотилия от патици.

По онова време там се срещаха и хора, които се учеха да карат велосипед. С втренчен поглед, със стиснати челюсти, те внезапно се изплъзваха от учителя, прекосяваха алеята, изчезваха в гъсталака и отново се появяваха, с велосипед на рамо.

Това зрелище не беше безинтересно и аз се смеех до сълзи. Но леля ми не ме оставяше дълго време в тази опасна зона. Тя ме замъкваше — с лице обърнато назад — към някое тихо кътче на брега на езерото.

Ние се разполагахме все на една и съща пейка пред гъсталак от лаврови дръвчета, между два чинара. Леля измъкваше от чантата си плетка, а аз се залисвах в игри, подходящи за възрастта ми.

Основното ми занимание беше да хвърлям хляб на дивите патици. Тези глупави животни добре ме познаваха. Щом им покажех някоя коричка, тяхната флотилия плуваше с все сила към мен и аз започвах разпределянето на дажбата. Когато леля ми не ме наблюдаваше, аз им говорех с гальовен глас нежни думи и в същото време хвърлях по тях камъни, с определеното намерение да убия някоя патица. Тъкмо с тази надежда, която винаги оставаше несбъдната, разходките най-много ме привличаха и в скърцащия трамвай на Прадо аз тръпнех от нетърпение.

Но един хубав неделен ден бях неприятно изненадан: — на пейката ни беше седнал някакъв човек с розово лице и с големи кестеняви мустаци, гъсти червеникави вежди и малко изпъкнали сини очи. По слепоочията му личаха няколко бели косъмчета. Понеже на всичко отгоре четеше и вестник, аз моментално го отнесох към категорията на старците.

Леля ми направи опит да ме замъкне другаде, но аз се възпротивих: това беше *нашата* пейка и на този господин не му оставаше нищо друго, освен да си тръгне.

Той се показва учтив и въздържан. Без да каже нито дума, се отмести до самия край на седалката и придръпна към себе си бомбето, върху което бяха сложени чифт кожени ръкавици — неоспорим белег за заможност и добро възпитание.

Леля ми се настани на другия край, извади плетката си, а аз изтичах с торбичката с корички хляб към брега на езерото.

Отначало избрах един много хубав камък, голям колкото петфранкова монета, доста плосък и идеално заострен. За беда някакъв

пазач ме наблюдаваше, затова скрих камъка в джоба си и започнах да хвърлям хляба с толкова любезни и нежни думи, че скоро цяла ескадра се строи пред мен в полукръг.

Стори ми се, че пазачът — човек обръгнал — не проявява особен интерес към това зрелище. Той чисто и просто ми обърна гръб и се отдалечи с отмерена крачка. Веднага измъкнах камъка от джоба си и изпитах малко неспокойната радост да уцеля точно в главата най-стария паток. Но вместо да се преобърне и да потъне веднага, както се надявах, този храбрец обърна на бяг и заплува с все сили, надавайки възмутени крясъци.

На десет метра от брега той се спря и отново се обърна към мен. Изопнат над водата и размахвайки криле, той ме обсипа с всички възможни оскърбления, които знаеше, подкрепян от сърцераздирателните викове на цялото му семейство.

Пазачът не беше далеч и аз побързах да се скрия при леля. Тя нищо не беше видяла, нищо не беше чула, не плетеше, а разговаряше с непознатия на пейката.

— О, какво мило момченце — каза той. — На колко си години?

— На шест.

— Изглежда на седем — каза непознатият.

После той забеляза, че видът ми е здрав и че имам наистина много хубави очи. Леля побърза да каже, че не съм неин син, а син на сестра ѝ, и добави, че не е омъжена, след което любезният старец ми даде две петачета да си купя вафли от будката в дъното на алеята.

Предоставиха ми много по-голяма свобода, отколкото обикновено. Възползувах се от тази възможност, за да отида при велосипедистите. Застанал прав на една пейка за по-сигурно аз станах свидетел на няколко необясними падания. Откровено казано, най-смешно беше падането на някакъв четирийсетгодишен старец: като правеше забавни гримаси, той изтръгна кормилото от велосипеда и изведнъж полетя встрани, продължавайки с все сила да стиска гумените дръжки. Вдигнаха го, целият в прах, панталоните му бяха скъсани на коленете, а той самият бе не по-малко възмутен от стария паток. Надявах се да видя как възрастните ще се сбият, но леля и непознатият от пейката дойдоха и ме отведоха далеч от групата кряскащи хора, защото беше време да се прибираме.

Господинът се качи с нас в трамвая и дори ни плати билетите въпреки много енергичните протести на леля ми, която за мое голямо учудване, беше цялата пламнала.

Много по-късно разбрах, че тя се бе почувствувала като истинска куртизанка, защото някакъв непознат господин беше платил три петачета за нас.

Разделихме се с него на последната спирка и той дълго се кланя, с бомбето в ръка.

Като стигнахме пред прага на нашата къща, леля ми зашепна никога никому да не казвам за тази среща. Тя ми повери, че непознатият бил собственик на парка Борели и че само ако спомена дума за него, той сигурно ще узнае и ще ни забрани повече да ходим там. Като я попитах защо, тя ми отговори, че това било „тайна“. Бях във възторг да знам ако не тайната, то поне, че тя съществува. Обещах и удържах думата си.

Разходките ни в парка ставаха все по-чести и любезният „собственик“ винаги ни чакаше на нашата пейка. Но беше доста трудно да го познае човек отдалеч, защото той никога не беше със същия костюм. Веднъж беше облечен със светло сако и синя жилетка, друг път със спортно сако и плетена жилетка. Видях го дори по жакет.

От своя страна леля Роз носеше сега боа от пера и малка шапчица от муселин, украсена със синя птица с разперени крила, която сякаш мътеше в кока й. Тя вземаше от мама ту чадъра й, ту ръкавиците, ту чантата. Смееше се, изчервяваше се и ставаше все по-хубава и по-хубава.

Щом пристигахме, „собственикът“ първо ме поверяваше на пазача на магаретата и аз яздех колкото си исках, после ме изпращаше на автобусчето, теглено от четири кози, после ме поемаше управителят на пързалката. Знаех, че тази щедрост от страна на собственика нищо не му струваше, защото целият парк беше негов, но това не намаляваше благодарността ми и аз бях горд, че имам такъв богат приятел, който ми засвидетелствуваше толкова голяма обич.

Шест месеца по-късно, играейки на криеница с брат си Пол, аз се затворих в бюфета, като избутах чиниите настрани. Докато Пол ме търсеше горе в стаята ни, а аз сдържах дъха си, татко, мама и леля влязоха в столовата. Мама казваше:

— Все пак трийсет и седем години никак не са малко.

— Хайде де — възрази татко, — в края на годината аз навършвам трийсет години, а все още се смятам за млад. Един трийсет и седемгодишен мъж е в разцвета на силите си! А и Роз не е на осемнайсет.

— Аз съм на двайсет и шест, а и той ми харесва.

— Какво точно работи в префектурата?

— Заместник-началник канцелария. Печели двеста и двайсет франка на месец.

— Е-хе-хе — възкликна татко.

— И има скромни ренти, които получава от семейството си.

— Охо! — обади се татко.

— Той ми каза, че можем да разчитаме на триста и петдесет франка на месец.

Чух дълго изсвирване, после татко добави:

— Е, скъпа Роз, поздравявам ви. Но поне хубав ли е?

— О не — извика мама. — За хубав, не е хубав.

И тогава аз внезапно блъснах вратата на бюфета, скочих на пода и извиках:

— Да! Хубав е! Чудесен е! — и изтичах в кухнята, като се заключих отвътре.

Вследствие на всички тези събития един хубав ден собственикът дойде вкъщи, придружен от леля Роз. Той се разливаше в усмивка под периферията на лъскавочерното си бомбе. Леля Роз беше цялата розова, облечена в розово от глава до пети, а хубавите ѝ очи блестяха зад синя воалетка, прикрепена накрая на шапката ѝ.

И двамата се връщаха от кратко пътуване и последваха шумни прегръдки: да, пред смаяния ми поглед собственикът целуна първо мама, после татко. След това ме улови под мишниците, повдигна ме, погледна ме за миг и рече:

— Отсега нататък ще ми казваш чичо Жул, защото съм мъж на леля Роз.

Най-чудното е, че той не се казваше Жул. Истинското му име беше Тома. Но понеже милата ми леля чула отнякъде, че селяните викали „тома“ на нощното си гърне, решила да го прекръсти Жул, без да подозира, че „жул“ още по-често се употребяваше, за да се обозначи същият предмет. Нали леля ми, това невинно създание, не беше ходила войник, и затова не беше наясно по въпроса, а и никой не се осмели да ѝ каже, дори и този Тома-Жул, който твърде много я обичаше, за да може да ѝ противоречи, а най-вече тогава, когато той имаше право!

Чичо Жул беше роден сред лозята, в онзи златен Русийон, където всички се занимават с винарство. Той отстъпил лозята на братята си и станал интелектуалецът на семейството, защото завършил право. Но беше си останал каталонец и като говореше търкаляше р-то, както реката търкаля камъчетата.

За да разсмивам брат си Пол, аз имитирах чичо Жул. Ние наистина смятахме провансалския изговор за единствено правилния френски изговор, защото така говореше баща ни — член на зрелостната изпитна комисия. А р-то на чичо Жул беше за нас само външна проява на някакъв скрит недъг.

Той и баща ми дружаха, въпреки че чичо Жул — по-възрастен и по-богат от него — понякога си придаваше покровителствен вид. От време на време той се възмущаваше от прекалената продължителност на училищната ваканция.

— Признавам — казваше той, — че децата имат нужда от толкова дълга почивка, но през това време учителите биха могли да вършат някоя друга работа.

— Ами да — насмешливо отговаряше татко, — те биха могли за два месеца да заместят чиновниците от префектурата; те, горките, са толкова изтощени от следобедна дрямка и са целите натъртени от възглавничката на служебния стол.

Но тези приятелски престрелки спираха дотук и ако не се смятат дискретните намеци, никога не засягаха главната тема — чичо Жул ходеше на черква!

Когато баща ми научи от мама — защото леля Роз тайно беше споделила с нея, — че чичо Жул два пъти месечно се причестява, той изпадна в ужас и заяви, че „това е вече прекалено“. Тогава мама започна да го моли да приеме нещата такива, каквито са, и да се откаже, пред чичо, от своя репертоар от шеги по адрес на поповете и по-специално от циничната песничка, която величаеше въздухоплавателните подвизи на преподобния отец Дупанлуп.

— Мислиш ли, че наистина ще се разсърди?

— Сигурна съм, че вече кракът му няма да стъпи у нас и ще забрани и на сестра ми да идва при мен.

Баща ми тъжно поклати глава, после изведнъж гневно се развика:

— Ето! Ето ти нетърпимостта на тези фанатици! Аз преча ли му всяка неделя да ходи на черква и да си яде от своя Исус^[1]? Забранявам ли ти да ходиш при сестра си само защото е омъжена за човек, който смята, че създателят на Вселената всяка неделя лично слиза от небесата в сто хиляди чаши за причастие. Е добре, ще му покажа, че не съм тесногръд. Ще го направя смешен с моето свободомислие. Не, няма да му говоря нито за Инквизицията, нито за Калас^[2], нито за Ян Хус^[3], нито за всички онези, които Църквата е пратила на кладата. Нищо няма да говоря и за папите Борджии, нито за папеса Йоана^[4]. И дори да се опитва да ми проповядва разни религиозни измислици, някакви бабини деветини, в които и дете не би повярвало, аз ще му отговарям учтиво и ще се подсмивам под мустак.

Но татко нямаше дълги мустаци и никак не му беше до смях.

Все пак той удържа на думата си и тяхното приятелство не се помрачи, дори когато от устата им се изплъзваше някоя и друга забележка. Тогава бдителните им жени веднага замазваха положението: те изведнъж започваха шумно да се учудват или пронизително да се смеят и чак после измисляха причината на това странно държане.

Чичо Жул много бързо ми стана голям приятел. Той често ме хвалеше, че съм удържал на думата си и че съм запазил тайната за срещите в парка Борели. Казваше на всеки, който искаше да го слуша, че „това дете ще стане голям дипломат или висш офицер“ (това предсказание, въпреки че даваше възможност за избор, все още не се е сбъднало). Той много държеше да вижда бележките ми и ме възнаграждаваше (или успокояваше) с играчки или пакетчета бонбони. Обаче един ден аз го посъветвах да нареди да построят в неговия великолепен парк Борели малка къщичка с балкон, за да гледам велосипедистите, и той шеговито ми призна, че никога не е бил негов собственик. Бях поразен, че изведнъж изгубих такъв хубав имот, и съжалих, че толкова дълго съм се възхищавал от един измамник.

Този ден аз открих още нещо — възрастните умееха да лъжат така сполучливо, както и аз, и ми се стори, че вече не бях на сигурно място сред тях.

Но, от друга страна, това откритие оправдаваше моите собствени лъжи — минали, настоящи и бъдещи, и ми донесе душевно спокойствие. Когато беше крайно необходимо да излъжа баща си и

съвестта ми слабо се бунтуваше, аз ѝ отговарях — „както чичо Жул!“. И тогава с наивен поглед и ведро чело аз лъжех чудесно.

[1] Хлябът и виното, които се вземат за причастие, символизират плътта и кръвта на Христос. ↑

[2] Калас, Жан — френски протестант от град Тулуза, клеветнически обвинен, че е убил сина си, който искал да приеме католическата вяра. Осъден бил от Инквизицията на мъченическа смърт (1761 г.). Великият писател и философ Волтер, убеден, че обвинението срещу Калас е лъжливо, в своя труд „Разсъждения за търпимостта“ (1763 г.) успява да възстанови истината и Калас бил посмъртно реабилитиран. ↑

[3] Хус, Ян (1369–1415 г.) — велик чешки патриот, изгорен на клада от Инквизицията. ↑

[4] Папеса Йоана — героиня на една легенда, според която на папския престол се възкачила жена. ↑

Минаха две години. Аз усвоих простото тройно правило, с неизказана радост научих за съществуването на езерото Титикака, после за Луи Вироглавия и за тия отчайващи правила, на които се подчиняват миналите причастия.

От своя страна брат ми Пол беше захвърлил буквара и вечер в леглото си пристъпваше към изучаване философията на „Пие Никле“^[1].

Точно когато двамата бяхме отишли за два дена при леля Роз по случай празника Шандльор, когато се правят палачинки, ни се роди сестричка.

Тази злополучна покана ми попречи да проверя внимателно смелата хипотеза на Манжапан, с когото седяхме на един чин и който твърдеше, че децата се раждат от пъпа на майка си.

Тази мисъл отначало ми се стори абсурдна. Но една вечер, след като доста дълго разглеждах пъпа си, установих, че той наистина прилича на илик и че в средата има нещо като копче. Оттук стигнах до извода, че разкопчаването е напълно възможно и че Манжапан сигурно е казал истината.

Обаче веднага си помислих, че мъжете не раждат деца. Те само имат синове или дъщери, които им казват „татко“, но сигурно е, че майките раждат децата, както става с котките и кучетата. Значи моят пъп не можеше нищо да направи. Тъкмо обратното — неговото съществуване у мъжете отслабваше до голяма степен авторитета на Манжапан.

В кое да вярвам? Какво да мисля?

Във всеки случай, понеже ни се беше родила сестричка, сега беше моментът да отворя очи и да наостря уши, за да разгада голямата тайна.

Като се връщяхме от леля Роз, докато прекосявахме равнината, аз със закъснение направих едно важно откритие: от три месеца насам майка ми външно се беше променила и вървеше като раздавача по Коледа — много изпъчена. Една вечер Пол разтревожено ме беше попитал: „Какво има нашата Огюстин под престилката си?“ и аз не се сетих какво да му отговоря.

Видяхме я отново, усмихната, но бледа и безсилна, тя лежеше на големия креват. До нея, в люлката едно малко създание се мръщеше и надаваше писъци. Хипотезата на Манжапан ми се стори доказана и аз

нежно целунах мама, мислейки за нейните страдания, когато са разкопчавали пъпа ѝ.

Първоначално малкото същество ни се видя чуждо. На всичко отгоре майка ни му подаваше гърдата си, а това много смущаваше и плашеше Пол, който казваше: „Бебето яде мама четири пъти на ден.“ Но когато това същество започна да прохожда и да бърбори, то ни разкри колко сме силни и разумни и ние го приехме веднъж завинаги.

[1] Детско илюстрирано списание. ↑

Всяка неделя чичо Жул и леля Роз идваха да ни видят, а ние с Пол почти всеки четвъртък обядвахме у тях.

Те живееха на улица Миним в един хубав апартамент, който се осветяваше с газ, а леля готвеше на газова печка и имаше домашна прислужничка.

Един ден с изненада забелязах, че милата ми леля на свой ред беше започнала да се подува, и моментално реших, че скоро ще има разкопчаване.

Тази диагноза беше скоро потвърдена от няколко откъслечни и несвързани фрази, които мама и госпожица Гимар веднъж си размениха. Докато месарят отрязваше в „тъмната стая“ една хубава пържола за четири петачета, госпожицата каза с безпокойство:

— На стари години да чакаш дете, винаги е много деликатно.

— Но Роз е само на трийсет години — възрази мама.

— За първо дете е вече много и не забравяйте, че мъжът ѝ е на четирийсет.

— Трийсет и осем — каза мама.

— Трийсет и трийсет и осем прави шейсет и осем — каза госпожица Гимар и замислено и злокобно поклати глава.

Една вечер татко ни съобщи, че мама нямало да се прибере вкъщи — останала при сестра си, която „не се чувствувала добре“. Ние четиримата мълчаливо вечеряхме, после аз помогнах на татко да сложи сестричката ни да спи. Това беше доста сложна процедура заради гърнето, пелените и нашия страх да не би да я счупим.

Докато си събувах чорапите, казах на Пол:

— Сега Леля Роз я разкопчават.

Той четеше в леглото своите скъпи „Пие Никле“ и не ми отговори. Но аз бях твърдо решил да го посветя в голямата тайна и пак повторих: „Знаеш ли защо?“ Но той и този път не помръдна и забелязах, че спи. Тогава лекичко издърпах книгата от ръцете му, изпънах краката му и отведнъж духнах лампата.

На другия ден, беше четвъртък, татко ни събуди:

— Хайде, хоп! Ставайте! Отиваме при леля Роз и ви обещавам, че ви чака голяма изненада.

— Аз твоята изненада вече я знам — казах аз.

— Хо, хо, и какво знаеш?

— Не искам да ти кажа, но да знаеш, че всичко ми е ясно.

Той ме изгледа усмихнат, но не настоя да му дам обяснения.

Тръгнахме и четиримата по улицата. Сестричката беше странно нагиздена — закопчихме роклята ѝ отпред, а не можахме да я срещем, защото пицеше.

Една мисъл просто не ми даваше мира — щяхме да видим детето на двама старци. Нали така беше казала госпожица Гимар, но тя нищо не уточни, освен че щяло да бъде на шейсет и осем години.

Представях си го цялото сбръчкано, и то се знае, с бяла коса и бяла брада като на дядо, само че по-къса и по-нежна — бебешка брада. Нямахме да е хубаво, но сигурно щеше веднага да проговори и да ни каже откъде идва. Виж това щеше наистина да бъде интересно.

Но останах напълно разочарован.

Заведоха ни да целунем леля Роз в стаята ѝ. Тя имаше напълно закопчан вид, въпреки че изглеждаше малко бледа. Майка ми беше седнала на ръба на леглото и между тях се мъдреше едно бебе, истинско бебе, без брада и без мустаци, с едро бузесто лице и гребен от руси коси. То кротко спеше.

— Ето вашият малък братовчед — каза тихо мама.

И двете го гледаха развълнувани, възхитени, радостни, с такова прекалено обожание, а чичо Жул, като влезе, беше така зачервен от гордост, че Пол възмутен ме дръпна в столовата и там излапахме четирите банана, които той мимоходом беше задигнал от кристалната фруктиера.

През една чудна априлска вечер аз се прибирах от училище заедно с татко и Пол. Беше сряда, най-хубавият ден от седмицата, нали нашите дни са хубави само от очакването на следващия ден.

Докато вървахме по тротоара на улица Тиволи, баща ми ми каза:

— Жабчо, утре сутринта ще ми трябваш.

— За какво?

— Ще видиш. Изненада.

— И аз ли ще ти трябвам? — попита с тревога Пол.

— Разбира се — каза татко. — Но Марсел ще дойде с мен, а ти ще останеш вкъщи, за да наглеждаш жената, която ще чисти мазето. Това е много важно.

— Обикновено мен ме е страх да ходя в мазето — каза Пол. — Но с жената няма да ме е страх.

На другия ден, към осем часа, баща ми дойде да ме събуди, като имитираше звука на бойна тръба, после дръпна завивките ми.

— До половин час да си готов. Отивам да се обръсна.

Разтърках очи с юмруци, протегнах се и станах.

Пол беше изчезнал под завивките си и оттам се подаваше само една златиста къдрица.

Четвъртък беше ден за основно миене и майка ми придаваше голямо значение на тези неща.

Най-напред се облякох от глава до пети. След това се престорих, че се пръскам с пълни шепи, или с други думи, двацет години преди шумотевиците на радиопредаванията аз съставих симфония от шумове, които наподобяват миене с изобилна вода.

Най-напред завъртях крана, но само толкова, колкото тръбите да захъркат: така родителите ми щяха да знаят, че миенето е започнало.

Докато водата шумно се плискаше в умивалника, аз от прилично разстояние наблюдавах струята. След четири-пет минути бързо завъртях крана и той извести за спирането си с мощно разтърсване на тръбите, от което стената потрепери. Почаках малко, докато се среща, после ритнах малката ламаринена тръба така, че да издрънчи на плочите, и бавно-бавно отвъртях крана. Той засвири, замяука и отново започна да фучи на пресекулки. Оставих водата да тече цяла минута, точно толкова, колкото ми трябваше, за да прочета една страница от „Пие Никле“. В същия миг, в който Крокинъл спъна с крак полицая и побягна над надписа „следва“, аз рязко спрях крана. Успехът беше пълен: получи се двойна детонация, която разтърси тръбата. Още един ритник в ламаринената тръба и ето че свърших в определеното време „миенето“, без да съм пипнал капка вода.

Заварих баща си на масата в столовата. Той броеше пари, а мама, седнала срещу него, пиеше кафе. Черните ѝ плитки със синкав оттенък се спускаха зад облегалката на стола чак до земята. Млякото с кафе ме чакаше. Мама ме попита:

— Изми ли си краката?

Понеже от опит знаех, че тя придава голямо значение на тази суетна процедура, чиято необходимост ми беше просто непонятна (нали краката не се виждат), аз уверено отговорих:

— И двата.

— Изряза ли си ноктите?

Стори ми се, че ако си призная поне един грях, всичко останало ще звучи по-правдоподобно:

— Не — казах, — не се сетих. Но нали в неделя ги рязах?

— Добре — отговори мама.

Тя изглеждаше доволна. Аз също.

Докато нагъвах филиите, татко каза:

— Не знаеш къде отиваме, нали? Сега ще ти обясня. Майка ти има нужда от въздух. И ние с чичо ти Жул наехме една вила в планината: там ще прекараме лятната ваканция.

Бях във възторг.

— И къде се намира тази вила?

— Далече от града, сред борова гора.

— Много ли е далече?

— О, да — каза мама. — Първо трябва да вземем трамвая и после няколко часа да вървим пеша.

— Значи там е съвсем диво?

— Доста — отговори татко. — Това е точно на границата на пустеещите земи, които започват от Обан и стигат до Екс. Истинска пустиня.

Пол дойде бос, за да разбере какво става, и попита:

— Има ли камили?

— Не — каза татко, — няма.

— А носорози?

— Не съм виждал.

Исках да задам хиляди въпроси, но мама ме подкани: — Яж.

И понеже не се сещах за филията си, тя побутна ръката ми към устата. После се обърна към Пол:

— Първо иди си обуй пантофите, защото пак ще ни сервираш някоя ангина. Хайде, по-бързо!

И Пол побърза да излезе.

Аз попитах:

— Значи тази сутрин ще ме водиш в планината?

— Не, не още — отговори татко. — Вилата е съвсем празна и ще трябва да се обзаведе. Само че новите мебели струват много скъпо, затова тази сутрин ще отидем при вехтошаря на кръстопътя.

Баща ми имаше една слабост — да купува вехтории.

Всеки месец, щом получеше заплата от общината, той донасяше по някоя и друга находка: скъсан намордник (0.50 франка), пергел със счупен връх (1.50 фр.), лък от контрабас (1 фр.), хирургичен трион (2 фр.), морски бинокъл, през който всичко се виждаше наопаки (3 фр.), нож за скалпиране (2 фр.), ловджийски рог, малко сплескан, с мундщук на тромбон (3 фр.), без да се смятат странните предмети, за които никой не можеше да каже за какво служат и които се търкаляха навсякъде из къщата.

Тези ежемесечни придобивки бяха за нас с Пол истински празник. Майка ми не споделяше възторга ни. Тя смаяно гледаше лъка от островите Фиджи или точно измервателния висотомер, чиято стрелка се бе заковала на четири хиляди метра височина — не се знае дали когато е бил покоряван Монблан, или когато притежателят на уреда е паднал по стълбите — и упорито отказваше да слезе от тази височина. Тогава мама извикваше: „Само децата да не пипат това нещо!“, изтичваше до кухнята и се връщаше с шише спирт, бутилка белина и сода на прах. После продължително търкаше тези жалки останки.

Трябва да кажа, че по онова време микробите бяха нещо ново, великият Пастър току-що ги беше открил и мама си ги представяше като много малки тигърчета, готови да ни разкъсат отвътре. Разклащайки ловджийския рог, който беше напълнила с белина, тя съкрушено казваше:

— Питам се, мили ми Жозеф, какво смяташ да правиш с този боклук.

А горкият Жозеф просто сияеше и само повтаряше:

— Три франка.

По-късно разбрах, че той купуваше не самия предмет, а цената.

— Ето ти три франка прахосани на вятъра.

— Но, скъпа моя, ако ти поискаш да направиш този ловджийски рог, помисли си, че ще трябва да купуваш мед, да си набавиш специални инструменти, да работиш с часове, за да придадеш форма на тази мед.

Майка ми повдигаше леко рамене: съвсем ясно беше, че дори и през ум не ѝ е минавало да прави ловджийски рог или нещо подобно.

Тогава татко снизходително казваше:

— Ти не можеш да си представиш, че този ненужен наглед предмет е истинска мина. Помисли само: отрязвам фунията на рога и получавам слухова тръба, моряшки рупор или грамофонна фуния; останалата част, ако я навия на спирала, ще стане тръба на казан за дестилиране. Мога също така да я изпъна, за да направя тръба за издухване на фунийки или водопроводна тръба и то, обърни внимание — от истинска мед! А ако я нарежа на съвсем тънки кръгчета, ето ти двайсет дузини халкички за завесите; ако я надупча цялата, ще се получи душ; ако я закрепя към помпичката за клизми, ето ти пистолет, който стреля с тапа.

Така, пред възхитените си синове и съкрушената си жена той превръщаше един ненужен предмет в хиляди други също така ненужни предмети, но по-многобройни. Ето защо мама, само като чу думата „вехтошар“, заклати тревожно глава. Но не изказа мислите си, а само ме попита:

— Имаш ли носна кърпа?

Разбира се, че имах. Абсолютно чиста, от осем дни стоеше сгъната в джоба ми. Понеже умеех да измъквам с нокътя на показалеца си свирещите сухи корички, които ми пречеха да дишам, използването на носна кърпа ми се струваше родителски предразсъдък. Случваше ми се понякога и да използвам носната кърпа, за да си лъсна с нея обувките или да си избърша чина. Но мисълта, че ще се издухам в това фино парцалче, а после ще сложа всичкото в джоба си, ми изглеждаше нелепа и отвратителна. Но все пак, щом децата идват на бял свят твърде късно, за да възпитат родителите си, те трябва да уважават техните неизлечими мании и никога да не ги огорчават. Ето защо, като издърпах кърпата от джоба си и прикрих в дланта си едно доста очебийно мастилено петно, аз я размахих, като на перон пред очите на скъпата ми майка, вече напълно успокоена, и тръгнах с татко по улицата.

Там, до тротоара, видях малка ръчна количка, която той беше взел назаем от съседа. На каната с големи черни букви беше написано:

БЕРГУНЯ

ДЪРВА И ВЪГЛИЩА

Баща ми застана гърбом към количката и хвана дръжките.

— Ще ми трябваш да затягаш спирачката, когато се спускаме по улица Тиволи — каза той.

Погледнах към улицата, която стръмно се изкачваше нагоре като пързалка.

— Но, татко — обадих се аз, — улица Тиволи върви нагоре:

— Да — отговори той. — Сега тя върви стръмно нагоре, но почти съм сигурен, че на връщане ще се спуска надолу. А тогава ние ще сме натоварени. Засега качвай се в количката.

Аз се наместих точно в средата, за да пазя равновесие.

Майка ми, застанала зад извитата решетка на прозореца, ни гледаше как потегляме.

— Най-важното, пазете се от трамваите — извика тя.

На което баща ми, за да ѝ вдъхне доверие, весело изцвили, хвърли два къча и се спусна в галоп към новото приключение.

Спряхме пред едно опушено дюкянче на края на булевард Мадлен, което всъщност започваше от самия тротоар, задръстен със странни мебели, струпани около стара пожарникарска помпа, на която беше закачена някаква цигулка.

Собственикът беше много висок, много слаб и много мръсен. Имаше сива брада и коси на трубадур, които се подаваха изпод широкопола шапка, каквато носеха хората на изкуството. С меланхоличен израз той пушеше глинената си лула.

Баща ми беше вече идвал и беше запазил някоя и друга „мебел“: скрин, две маси и цял куп парчета от полирано дърво, които, по думите на вехтошаря, щяха да послужат да се сглобят от тях шест стола. Имаше и малко канапе с изтърбушена вътрешност, като кон на тореадор, три разкъсани дюшека, полупразни сламеници, старомоден шкаф без полици, стомничка, която доста смътно напомняше по форма петел, и най-различни домакински прибори, разяждани от ръжда.

Вехтошарят ни помогна да натоварим този куп от вехтории на ръчната количка. Пристегнахме целия багаж с въжетата, разнищени от дълга употреба. После пристъпихме към уреждане на сметката. Като поразмисли, вехтошарят погледна втренчено баща ми и отсече:

— Петдесет франка за всичко!

— Охо — възкликна татко, — много скъпо!

— Скъпо, но затова пък е хубаво — отвърна вехтошарят. — Скринът е стилин. — И той посочи с пръст тази проядена от червеите развалина.

— Вярвам ви напълно, че има някакъв стил — каза татко, — но не е от нашето време.

Вехтошарят направи кисела физиономия.

— Толкова ли обичате модерните неща?

— Бога ми — каза татко, — не купувам всичко това за някакъв музей. Купувам ги, за да си служа с тях.

Старецът, изглежда, се натъжи от това признание.

— Значи — каза той, — вас ни най-малко не ви вълнува мисълта, че този скрин може би е видял кралица Мария Антоанета по нощница?

— Ако се съди по състоянието му — отговори татко, — няма да се учудя, ако е видял и цар Ирод по долни гащи.

— Позволете ми да ви възразя — каза вехтошарят — и за сведение да ви кажа следното: цар Ирод може би е имал долни гащи,

но не е имал скрин. Само сандъци, обковани със злато, и разни там дървени съсъди. Казвам ви това, защото съм честен човек.

— Благодаря ви — кимна татко. — И понеже сте честен човек, ще ми отстъпите всичко за тридесет и пет франка.

Вехтошарят изгледа най-напред татко, после мен, поклати глава с тъжна усмивка и заяви:

— Невъзможно е, защото дължа петдесет франка на моя хазяин, който ще дойде на обед да си получи наема.

— Значи — извика татко възмутено, — ако му дължахте сто франка, нямаше да се посвените да ми поискате толкова.

— Щях да бъда принуден. От къде смятате, че мога да взема тия пари? Забележете, че ако му дължах четирийсет, щях да ви поискам четирийсет, ако му дължах трийсет, щеше да е трийсет.

— В такъв случай — каза татко. — Най-добре ще е да дойда утре, когато ще сте му платили и няма да му дължите нищо.

— А сега вече това е невъзможно — извика вехтошарят. — Часът е точно единайсет. Вие попаднахте в тази въртележка и нямате вече право да се измъкнете от нея. Признавам, не случихте, като дойдохте тъкмо днес. Но какво да се прави! Всеки с късмета си! Вие сте млад и зелен, прав сте като свещ и имате чудесно зрение. Докато има къорави и сакати, нямате право да се оплаквате. Петдесет франка и точка по въпроса.

— Щом е така — каза баща ми, — ние ще разтоварим тези жалки останки и ще отидем да ни обслужат другаде. Хайде, момчето ми, развързвай въжетата.

Вехтошарят ме хвана за ръцете, викайки:

— Почакайте! — После погледна татко съкрушено и с възмущение, поклати глава и ми каза:

— Ама че е сприхав!

И като се приближи до татко, заговори му тържествено:

— Да не спорим повече за цената. Остава твърдо петдесет франка. Невъзможно ми е да ви отстъпя. Но ако искате, можем да добавим нещичко.

Той влезе в дюкянчето. Татко доволен ми намигна и ние последвахме вехтошаря.

Вътре като крепостна стена бяха наредени шкафове, олющени огледала, каски, стенни часовници, препарирани животни. Ръката му

потъна в тази купчина и той измъкна оттам различни предмети:

— Първо на първо — каза той, — понеже обичате модерния стил, мога да добавя към останалото това ношно шкафче от емайлирана ламарина и този кран, извит като лебедова шия, никелиран чрез галванопластика. Няма да седнете да ми разправяте, че не е модерно. Второ, давам ви тази инкрустирана арабска пушка, която не е кремъклийка, а стреля с капсули. Обърнете внимание на дължината на цевта. Като същинска въдица. И погледнете — добави той, като снижи глас, — на приклада са гравирани инициали с арабски букви!

Той ни показа знаци, които приличаха на шепа запетайки, и прошепна:

— А. К. Сещате ли се?

— Да не вземете да ме убеждавате, че тая пушка е принадлежала на Абд-ел Кадер?

— Нищо не твърдя — каза уверено вехтошарят. — Но какви други по-чудни неща са минали през ръцете ми. Този, който разбира, няма нужда от убеждаване. Давам ви и този параван за пред камина от гавирана мед, този огромен овчарски чадър, който ще стане като нов, щом му се смени платът, този барабан от Брега на слоновата кост, истинска музейна рядкост, и тази стара ютия с въглени. Доволен ли сте?

— Сега вече е честно — отговори татко. — Но ми се иска и онази стара клетка за кокошки.

— Охо! — възкликна вехтошарят. — Признавам, че е старичка, но може да служи като нова. Щом е за вас, дадено!

Баща ми му подаде една бледолилава банкнота от петдесет франка. Той я пое тържествено, с поклон.

Най-сетне ние напъхахме под опънатите въжета новите си придобивки, а вехтошарят през това време припалваше лулата си и изведнъж каза:

— Иска ми се дави подаря едно креватче за малкия!

Влезе в дюкянчето си, изчезна някъде зад гора от шкафове и отново се показва, сияещ от радост. Носеше в ръцете си рамка от четири стари греди, така лошо сковани, че при най-малкото движение този четириъгълник се превръщаше в ромб. На една от гредите беше заковано с тапицерски пирони четириъгълно ютено платно с изнищени краища, което висеше като знаме на нищетата.

— Вярно е, че липсва втората рамка — каза вехтошарят, — съвсем същата, която да държи. Но с четири парчета дърво вие ще свършите тази работа и малкият ще спи на него като паша!

И той кръстоса ръце на гърдите си, леко наклони глава встрани и сякаш се унесе в сън, с блажена усмивка на лицето.

Ние му благодарихме надълго и нашироко и той изглежда се трогна, вдигна дясната си ръка с изчернена длан и извика: „Почакайте! Имам още една изненада за вас.“

И той пак изтича в дюкянчето си. Баща ми, който беше вече праметнал ремъка, внезапно потегли и се спусна с широка крачка по булевард Мадлен, докато щедрият старец пак се показва на края на тротоара, размахвайки в ръце едно огромно знаме на Червения кръст. Но ние сметнахме, че е безполезно да се връщаме.

Мама ни чакаше на прозореца. Когато видя целия този товар, тя моментално се скри и отново се показа този път на прага.

— Жозеф — извика тя според обичая си, — нима ще вкараш всички тези боклуци вкъщи?

— От тези боклуци ще станат чудесни битови мебели, от които ти няма да откъсваш очи — отговори баща ми. — Дай ни само време да поработим! Имам си план и знам какво върша.

Мама поклати глава и въздъхна, а малкият Пол изтича да ни помогне да разтоварим.

Пренесохме целия материал в мазето, където баща ми беше решил да направи работилница.

Дейността ни започна с кражба, за която аз трябваше да имам грижата — измъкнах от чекмеджето в кухнята една лъжица от ковано желязо. Майка ми дълго време я търси и на няколко пъти я намира, но никога не можа да я познае, защото я бяхме сплескали с чук, за да направим от нея мистрия. С този уред, достоен за Робинзон Крузо, ние зазидахме в стената на мазето два железни лоста, свързани посредством четири винта с една разклатена маса. Така тя бе закрепена и провъзгласена за тезгях.

Върху масата сложихме скърцаща стяга, която укротихме с капка масло. После наредихме инструментите: трион, чук, клещи, стари и криви пирони с различна големина, винтчета, отвертка, ренде, длето.

Възхищавах се от тези съкровища, които малкият Пол не смееше да пипне, защото смяташе, че ще го ухапят, и не правеше голяма разлика между трион и крокодил. Но все пак той разбра, че се подготвя нещо голямо; изведнъж изтича навън и се върна ухилен до уши с две връвчици, малки целулоидни ножички и гайка, която беше намерил на улицата. Ние приехме това попълнение с възторжени и благодарствени възгласи, а Пол се изчерви от гордост.

Баща ми го сложи на едно малко столче и му заръча да не слиза оттам.

— Ще ни бъдеш много полезен — каза му той, — защото инструментите са извънредно хитри: щом започнеш да търсиш някой от тях, той разбира и се скрива.

— Защото го е страх от ударите на чука — заяви Пол.

— Разбира се — отговори, татко. — Та ти от табуретката ги следи добре: така ще ни спестиш доста време.

Всяка вечер в шест часа аз излизах с татко от училище. Ние вървахме към къщи, говорейки за нашата работа, и по пътя купувахме дребни неща, които бяхме забравили: дърводелско лепило, винтчета, кутия с боя, дървена пила. Често се спирахме при вехтошаря, с когото се бяхме сприятелили. Там навлизах в истински приказен свят, защото сега ми разрешаваха да ровя навсякъде. Имаше всичко в това дюкянче; но човек никога не можеше да намери онова, което търсеше. Дошли да купим метла, ние се връщаме с корнет или с копие — същото, което по думите на нашия приятел беше промушило принц Бонапарт^[1]. Щом пристигнехме вкъщи, майка ми според установения ритуал ни отнемаше плячката, припряно ми измиваше ръцете и започваше да търка трофеите ни с белина. След това едва ли не хирургическо миене аз се спусках по стълбата в мазето и намирах татко и Пол в „работилницата“.

Тя беше осветена от газова лампа, направена от парче очукана мед, с особена горелка: цилиндричният фитил се подаваше от една медна тръбичка и се издигаше под металическо капаче като гъбка, което разпределяше равномерно пламъка като венче. Това венче беше доста широко и за да може да обгърне целия пламък, лампеното шише, което англичаните много сполучливо наричат „комин“, в основата си красиво се разширяваше.

Баща ми смяташе тази лампа за последна дума на техниката и вярно е, че тя пръскаше обилна светлина и същевременно изпускаше остра, „модерна“ миризма.

Започнахме от сглобяването на столовете. Това беше истинска главоблъсканица, толкова по-трудна за разрешаване, защото пречките не влизаха в дупките и не бяха еднакво дълги. Отидохме да се оплачем на вехтошаря, който отначало се направи на учуден, а после ни даде цял куп пречки, като настояваше да добави и един малък подарък: чифт мексикански стремена.

След като употребихме доста голямо количество лепило — аз разтапах парчетата в хладка вода, — шестте стола бяха сглобени и после полирани.

От дебел канап мама изплете седалките и като завършек, неочаквано за нас, ги обточи с троен ален шнур.

Баща ми нареди столовете край масата в столовата и дълго ги съзерцава, а после заяви, че след такава обработка тези мебели струват

най-малко пет пъти повече, отколкото той беше платил за тях. С една дума, ние още веднъж трябваше да се възхитим от умението му да открива чудни „находки“ при вехтошарите.

Дойде ред и на скрина, чиито чекмеджета така здраво се бяха залостили, че се наложи да го разглобим целия и доста дълго да поработим с рендето.

Тези поправки продължиха не повече от три месеца, но в съзнанието ми те заемат значително място, защото тъкмо на светлината на газената лампа аз открих колко сръчни са ръцете ми и каква чудодейна сила се крие и в най-простите сечива.

[1] Принц Бонапарт (1856–1879 г.) — син на Наполеон III, загинал в Южна Африка, където се сражавал под английско знаме. ↑

Един прекрасен ден, беше четвъртък, ние можахме да наредим в коридора на къщата мебелите за вилата.

Поканихме чичо Жул, за да има кой евентуално да ни похвали, а нашият приятел — вехтошарят, дойде като експерт.

Чичо изрази възхищението си, а вехтошарят направи оглед на мебелите. Той похвали клиновете, одобри сглобяването, намери, че слепванията са идеални.

И понеже всички мебели, взети заедно, не приличаха на нищо, той заяви, че това е „селски провансалски стил“, а чичо Жул важно се съгласи с него.

Майка ми беше възхитена от красотата на мебелите и както татко беше предсказал, — не откъсваше очи от тях. Тя най-вече се любуваше на една еднокрака кръгла масичка, която аз от прекалено старание бях покрил с три пласта „махагонов лак“. Масичката наистина радваше окото, но беше по-добре човек да я гледа, отколкото да я пипа, защото сложеше ли някой длани върху нея, спокойно можеше да я повдигне и да я пренесе на друго място, също като фокусник. Мисля, че всички забелязаха това неудобство, но никой не каза нито дума, за да не помрачи големия успех на нашата изложба.

Впрочем по-късно аз имах удоволствието да се убедя, че една малка грешка може да крие големи предимства: тази масичка, сложена като ценна мебел в един добре осветен ъгъл, привлече, поне през първата година, толкова много мухи, които се полепиха по нея, че хигиената и тишината в столовата през ваканцията бяха осигурени.

Накрая, преди да си тръгне, щедрият експерт отвори един стар куфар, който беше донесъл със себе си. Той извади оттам една огромна лула, чиято глава, издълбана от цяло коренище, беше голяма, колкото моята, и подари тази лула на баща ми „като нещо оригинално“. После поднесе на майка ми гердан от миди, принадлежал някога на царица Ранавало, и след като се извини, че не е предвидил подарък за чичо Жул, но че „неговото не се губело“, той ни напусна с церемониални поклони.

Първата половина на юли ни се стори безкрайна.

Мебелите чакаха в коридора, а ние чакахме в училище, където не вършихме почти нищо.

Учителите ни четяха приказки от Андерсен или разкази от Алфонс Доде, после през по-голямата част от деня отивахме да играем на двора.

Бавното, но сигурно приближаване на ваканцията с нейните вечни игри правеше игрите в училищния двор незначителни и лишени от очарование и ние не участвувахме в тях на сериозно.

Повтарях си непрекъснато няколко вълшебни думи: „вилата“, „боровите гори“, „хълмовете“, „щурците“. Щурци имаше и по училищните чинари, но аз никога не бях ги виждал отблизо, а пък татко ми беше обещал, че там ще има с хиляди и че почти винаги ще са ни подръка.

Ето защо, слушайки заблудените певци, които ни се подиграваха, невидими във високия листак, аз си мислех без никакво поетично чувство: „на теб, миличък, когато отидем в планината, ще ти пъкна някоя сламка отзад“. Такава е нежността на осемгодишните „ангелчета“.

Една вечер чичо Жул и леля Роз дойдоха да вечерят вкъщи. Това беше вечеря-съвещание, за да се види как върви подготовката за Великото тръгване на следващия ден.

Чичо Жул, който се смяташе за голям организатор, първо заяви, че поради лошото състояние на пътищата не било, възможно да се наеме голяма кола, което между другото щяло да струва цяло състояние, може би дори цели двацет франка!

Та затова именно той наел две коли: една малка талига, която щяла да пренесе собствените му мебели, жена му, сина му и него самия за седем франка и половина. Тази сума включвала и усилията на един носач, който щял да бъде на наше разположение през целия ден.

За нас чичо Жул се беше споразумял с някакъв селянин, който се казвал Франсоа и чиято ферма се намирала на стотина метра от вилата. Този Франсоа идвал два пъти седмично да продава плодове на пазара в Марсилия. Връщайки се обратно, той щял да пренесе нашия багаж на умерената цена четири франка.

Татко беше във възторг, че нещата се подреждат така добре, но Пол попита:

— А ние ще се качим ли на каруцата?

— Вие — каза Големият организатор — ще вземете трамвая до Ла Барас и оттам ще настигнете вашия селянин с Хаджипешовия файтон. За Огюстин ще има едно местенце в каруцата, а тримата мъже ще вървите пеша редом със селянина.

Тримата мъже възприеха тази идея с радост и разговорът, който продължи до единайсет часа, стана напълно приказен, защото чичо Жул заговори за лов, а татко — за насекоми, така че аз чак до сутринта все стрелях насън с пушка по разни стоножки, скакалци и скорпиони.

На другата сутрин, още в осем часа, ние бяхме вече готови и облечени в матроските си костюми — панталонки от платно, бели ризи с къси ръкави, украсени със сини връзки. Тези костюмчета ни беше ушила мама, а от някакъв магазин ни бяха купили шапки с голяма козирка и платнени обувки с възжени подметки.

Баща ми беше облякъл сако с колан отзад и с два големи външни джоба, на главата си беше сложил морскосиньо таке, а мама изглеждаше така млада и хубава с бялата си рокля на червени цветчета, която чудесно си беше ушила сама. И само сестричката, с широко разтворени черни очи, тревожно поглеждаше под синята си шапчица — беше разбрала, че напускаме къщата, и изглеждаше неспокойна.

Селянинът ни беше предупредил: каквото и да направи, часът на тръгването не зависеше от него, а от бързината, с която щяха да се разпродават кайсиите му.

Този ден, изглежда, не му вървеше много и на обяд той все още не беше се появил. И в изоставената вече къща ние обядвахме със салам и студено месо, като час по час изтичвахме до прозореца, за да не пропуснем пристигането на вестоносеца на ваканцията.

Най-сетне той се показа.

Каручката беше светлосиня, толкова светла, че се виждаха жилките на дървото. Колелата ѝ бяха много високи и се кривяха настрани, така че при всяко тяхно превъртане каруцата се разтърсваше и проскърцваше. Шините подскачаха по паважа, стръките стенеха, под копитата на мулето изскачаха искри. Това беше колесницата на приключенията и надеждите.

Селянинът, който я караше, нямаше нито сако, нито риза, а само плетена жилетка от дебела вълна, сплъстена от мръсотия.

На главата му — безформен каскет с провиснала козирка. Но на лицето му с израз на римски император, блестяха хубави бели зъби.

Той говореше на провансалско наречие, смееше се и плющеше с дългия камшик с дръжка от сплетена тръстика.

С помощта на баща ми и много затруднени от малкия Пол, който се залавяше за най-тежките мебели, като си въобразяваше, че помага, селянинът натовари каруцата, което ще рече — струпа мебелите едно връз друго. След това той закрепил багажа с цяла плетеница от въжета, въженца и канapi, а най-отгоре метна един разпокъсан брезент. Чак тогава извика на провансалски: „Вече всичко е наред“, и като хвана поводите на мулето, с няколко обидни ругатни и яростни подръпвания на юздата, накара това не особено чувствително животно да тръгне.

Ние придружихме нашето имущество, като погребална колесница, до булевард Мерантие. Там се разделихме със селянина и отидохме да се качим на трамвая.

Железарията проблясваше и скърцаше, стъклата трепереха и подрънкваха, а на всеки завой се чуваше дълго пронизително скрибуцане. Така вълшебният превоз се отправи към бъдещето.

Понеже нямаше място да седнем, стояхме прави и — о чудо на чудесата! — на предната платформа. Виждах гърба на ватмана, който с ръце върху двете ръчки и с царствено спокойствие ту усилваше, ту укротяваше устрема на чудовището. Този всемогъщ човек ме очарова и аз си го представях забулен в някаква загадка — нали емайлираната табелка забраняваше на всеки, който и да било, да разговаря с него, навярно, за да не издаде някоя от тайните, които знаеше.

Бавно, търпеливо, възползувайки се от друсането и от внезапните спирания, аз се промъкнах между съседите и най-после стигнах до ватмана, изоставяйки Пол на печалната му съдба: заклещен между двама дългокраки полицаи, той при всеки тласък на колата политаше напред и забиваше нос в задника на една обемиста дама, която заплашително се клатеше.

И тогава блестящите релси с главозамайваща скорост полетяха към мен, вятърът повдигна козирката на каскета ми и забръмча в ушите ми: за две секунди ние задминахме един галопиращ кон.

Никога вече, дори на най-модерните коли, аз не изпитах това чувство на тържествуваща гордост, че ето на, аз, малкият човек, съм победител на пространството и времето.

Но това бързоходно средство от стомана и желязо, макар и да ни доближаваше до хълмовете, не ни откара дотам. Трябваше да го оставим в най-крайния квартал на Марсилия, някакво си място, наречено Ла Барас, и трамваят продължи лудия си бяг към Обан.

Баща ми, разгънал някаква скица, ни изведе на един тесен, пращен път, който минаваше между две кръчми и продължаваше извън града. Ние тръгнахме по него с бодра крачка, следвайки нашия Жозеф, който носеше сестричката ни на раменете си.

Този провансалски път беше много красив. Минаваше между каменни стени, напечени от слънцето, а отгоре към нас се накланяха широки смокинови листа, храсти от скребър и вековни маслинови дървета. Избуялите в подножието на стените гъсти бурени и къпини показваха, че усърдието на кантонера не стигаше за цялата ширина на пътя.

Чувах песен на щурци, а на жълтата като мед стена неподвижни фигурки с отворена уста пиеха слънчеви лъчи. Това бяха малки сиви гущерчета с оттенък на блестящ графит. Пол веднага се спусна да ги лови, но донесе само потрепващи опашки. Татко ни обясни, че тези очарователни животинчета на драго сърце се разделят с опашките си, както крадците, спасявайки се от преследвачите, оставят понякога дрехата си в ръцете им. Впрочем след няколко дни на гущерите им израства нова опашка, в случай че пак им се наложи да се спасяват с бягство.

След около час вървене пътят ни се пресече с друг път и пред нас се откри нещо като кръгла площадка, съвършено пуста, само в единия край имаше каменна пейка. Мама седна, а татко разгъна скицата.

— Ето мястото, където слязохме от трамвая — каза той. — Ето мястото, където се намираме сега. А ето и кръстопътя. Четирите годишни времена, където ни чака нашият превозвач, освен ако не го изпреварим и не се наложи ние да го чакаме.

Аз с учудване разгледах двойната черта, която бележеше пътя — тя правеше огромен завой.

— Строителите трябва да са луди, щом като са направили такъв крив път — извиках аз.

— Строителите не са луди — отвърна татко, — ами нашето общество е глупаво устроено.

— Защо? — попита мама.

— Защото зад тези стени се простират четири-пет големи имения, през които пътят не е могъл да мине, и затова се налага да заобикаляме толкова много. Ето — добави татко, показвайки ни една точка върху картата — нашата вила... По права линия тя е на четири километра от Ла Барас. Но заради няколко едри собственици, ще трябва да извървим не четири, а девет.

— Много е за децата — каза мама.

А аз си помислих: „много е за мама“. Затова, когато татко стана да тръгва, аз го помолих за още няколко минути отдых под предлог, че глезенът нещо ме боли.

Още цял час вървахме край стените, принудени да се въртим между тях също като онези малки топчета, които играчът търпеливо насочва към определена точка, а те все не попадат в нея.

Пол щеше да започне отново да лови опашки от гущери, но мама го разубеди, и то с такива трогателни думи, че очите му се напълниха със сълзи. Тогава той замени тази жестока игра с лов на скакалци, като ги сплескваше между два камъка.

През това време баща ми обясняваше на мама, че в бъдещото общество всички замъци ще бъдат превърнати в болници, всички стени ще бъдат съборени и всички пътища прави като конец.

— Значи — каза мама, — ти искаш пак да има революция.

— Не, революция не трябва да се прави. Думата революция не е сполучлива, защото означава пълен обрат, в резултат на което онези, които са горе, слизат долу, но после пак се качват на първоначалното си място. И всичко започва отначало. Тези недостойни стени не са били издигнати по времето на Стария режим. И нашата република не само че ги търпи, но тя ги и изгради.

Ужасно обичах тези лекции на баща ми за политиката и обществото, които аз тълкувах посвоему, и се питах защо президентът на републиката никога не се сещаше да го повика поне през ваканцията и за три седмици татко да направи щастливо цялото човечество.

Пътят ни неочаквано стигна до един друг път — много по-широк, но също така зле поддържан.

— Вече почти сме на мястото на срещата — каза татко. — Чинарите, които виждаш ей там, долу, са на кръстопътя Четирите годишни времена. Я гледайте — извика внезапно той, сочейки гъстата трева, избуяла в подножието на стената, — ето една чудесна перспектива!

В тревата се търкаляха огромни железа, целите ръждясали.

— Какво е това? — попитах аз.

— Релси! — отговори татко. — Релсите за новата трамвайна линия! Остава само да ги поставят на мястото.

Такива релси ние виждахме из целия път, но буйните треви, които ги покриваха, доказваха, че строителите на новата трамвайна линия не бързаха да я построят.

Стигнахме до селската кръчма на кръстопътя Четирите годишни времена. Това беше малка къщичка, точно на разклона, скрита под два големи чинара зад една висока чешма от чакъл, обрасла с мъх. Искриста вода струеше от четири извити чучура и под сянката ромонеше освежителна песен.

Навярно беше хубаво да поседнеш под сводовете на чинарите край малките зелени масички. Но ние не влязохме в този „вертеп“, защото привличаше и тъкмо в това се криеше най-голямата опасност.

И тъй, ние седнахме на парапета край пътя. Мама разтвори пакета с храната и ние лакомо се нахвърлихме на хрускавия, златист хляб на моето детство, топящия се в устата салам, осеян с бели парченца сланинка — аз винаги търсех зрънцето чер пипер, както се търси късметчето в богоявленска погача^[1], — и портокала, дълго люлян от испанските лодки.

Тогава мама загрижено каза:

— Жозеф, доста е далече.

— И още не сме стигнали! — весело отвърна татко. — Остава ни най-малко един час път.

— Днес не взехме нищо, но когато ще трябва да носим и продукти.

— Ще ги носим — каза татко.

— Мамо, нали сме трима мъже — обади се Пол. — Ти нищо няма да носиш.

— Разбира се — потвърди татко. — Това ще бъде една разходка, малко дълга, но все пак полезна. Освен това ние ще идваме тук само на Коледа, Великден и през лятната ваканция — всичко на всичко три пъти в годината! Ще тръгваме съвсем рано и ще закусваме на някоя поляна по пътя. После ще спрем още веднъж, и пак ще похапнем. Пък и ти нали видя релсите. Ще поговоря за това с брата на Мишел, той е журналист — просто е непростимо, дето са ги оставили толкова дълго време да ръждясват. Обзалагам се, че най-късно след половин година трамваят ще спира точно на Кръста, на шестстотин метра оттук; тогава ще имаме не повече от час път.

При тези думи аз видях как релсите изскачат от тревата и се нареждат в улеите по паважа, а отдалеч се чу глухо подрънкване на трамвай.

[1] На Богоявление във Франция се прави погача, в която се поставя порцеланова фигурка или зърно от бакла, за късмет. — Б.пр. ↑

Но когато повдигнах глава, аз видях, че идва не мощната машина, а каруцата с клатушкащата се пирамида от нашите вещи.

Пол нададе радостен вик и изтича да пресрещне мулето. Селянинът го хвана през кръста и го сложи да седне на врата на животното. Така Пол стана висок като нас. Впил ръце в хамута, изгубил и ума и думата от гордост и от страх, той се усмихваше някак полурадостно, полууплашено. А аз се разкъсвах от срамна завист.

Каручката спря и Франсоа каза:

— Сега ще настаним госпожата.

Той сгъна на четири един чувал и го постла отпред, съвсем близо до стръката. Баща ми повдигна мама и я сложи да седне, а краката ѝ висяха във въздуха. Той сложи в ръцете ѝ сестричката, чиято устица беше окръжена с фестони от шоколад, и тръгна редом с тях, а аз, стъпил на парапета, последвах с танцуваща стъпка целия екипаж.

Пол, не само успокоен, но и тържествуващ, грациозно се поклащаше напред-назад в такт с вървежа на животното, а мен едвам ме сдържаше да не рипна и да възседна мулето зад брат си.

Високите корони на дърветата от двете страни на пътя скриваха хоризонта пред нас. Но след двацет минути ние изведнъж съзряхме малко селце, кацнало на върха на един хълм между две падини, а отляво и отдясно две отвесни скали, които провансалците наричат „пръти“, затулаха пейзажа.

— Ето го селцето Ла Трей! — извика татко.

Чакаше ни стръмно изкачване.

— Госпожата ще трябва да слезе, а ние малко да побутаме — каза Франсоа.

Мулето само̀ беше спряло и мама скочи върху прашия път.

Коларят свали Пол от трона му, после отвори нещо като сандък под колата и измъкна оттам две дебели парчета дърво. Той подаде едното на мама и тя много се учуди.

— Това е подпора — обясни той. — Когато ви кажа, ще я сложите на земята зад това колело.

Мама изглеждаше доволна, че щеше да вземе участие в мъжката работа, и с малките си ръце хвана голямата подпора.

— А аз — каза Пол — ще сложа другата. Предложението му беше прието и аз дълбоко се засегнах от това ново нарушение на правото на старшинство. Но веднага бях стократно възнаграден, защото Франсоа ми протегна камшика си — солиден коларски камшик — и каза:

— Ти ще удряш мулето.

— Отзад ли?

— Където свариш, и то с дръжката.

После той си плю на ръцете, главата му хлътна в раменете и с изопнати ръце подпря колата отзад: тялото му беше почти хоризонтално. Баща ми зае същата поза. Тогава коларят подвижна няколко обидни ругатни по адрес на мулето и ми извика: „Удри, удри“, като забута с все сили. Аз ударих животното, но не силно, а колкото да му дам да разбере, че трябва да мръдне. Цялата каруца се затресе и измина трийсетина метра. Тогава селянинът, без да повдигне глава, си пое дъх и извика:

— Подпората! Подпората!

Мама, която вървеше до задното колело, бързо сложи подпората под желязната шина. Пол с учудваща сръчност направи същото и колата се закова, за да си починем пет минути. Франсоа се възползува

от престоя да ми обясни, че трябва да удрям животното много по-силно, най-добре по корема. Пол нададе страхотен вик:

— Не, не искам! Не искам!

Малко оставаше татко да се разнежи, че това човече има толкова добро сърце, но Пол посочи с пръст изненадания колар и извика:

— Трябва да му избодем очите!

— Брей! — развика се възмутеният Франсоа. — Да ми избодат очите, а? Какъв е този дивак? Я по-добре да го затворим в сандъчето.

Той се направи, че уж го отваря, а Пол отърча да се хване за панталоните на баща ми.

— Ето какво става с онзи, който иска да избожда очите на хората — тежко-тежко заговори татко. — Затварят го в сандък.

— Не е вярно! — завика Пол. — И не искам.

— Господине — обърна се мама към Франсоа, — хайде да почакаме малко с наказанието. Мисля, че той се пошегува.

— Даже и на шега — отсече Франсоа, — такива неща не се говорят. Да ми избоде очите! И то точно в деня, когато си купих черни очила, да не ми блести слънцето.

И той наистина измъкна от джоба си едно пенсне с тъмни стъкла — някакъв амбулантен търговец ги продаваше за четири петачета на пазара.

— Все пак ще можеш да ги слагаш — каза Пол отдалече.

— Слушай, нещастнико — отвърна Франсоа, — ако са ти избодени очите и на всичкото отгоре си сложиш и черни очила, нищичко няма да видиш. Хайде, стига толкова... Да тръгваме!

Всеки зае мястото си. Аз удрях мулето не много силно по корема, но крещях в ухото му колкото ми глас държи, а пък селянинът го наричаше „кранта“ и „мърша“ и го хокаше, че се храни с нечистотии.

С върховни усилия ние стигнахме до селцето или по-точно до махалата, чиито червеникави покриви бяха удължени, както в прастари времена. В дебелите стени на къщите бяха пробити съвсем малки прозорчета.

Вляво се виждаше тераса, оградена с чинари, която се крепеше от наклонена стена, десетина метра висока. В дясно — улица. Бих казал главната улица, ако имаше и друга. Но се виждаше само малка пресечка, дълга десет метра, която все пак беше намерила начин да завие под два прави ъгъла, за да стигне до селския площад. По-малко

от училищен двор, това площадче беше засенчено от много стара черница със ствол, набразден от дълбоки пукнатини, и две акации — устремени към слънцето, те сякаш се опитваха да надминат камбанарията. Насред площада чешмата си говореше сама.

Тя представляваше раковина от необработен камък, поставена като паничка на свещник около квадратен каменен блок, от който се подаваше медна тръба.

Франсоа разпрегна мулето (защото каруцата не би могла да мине) и го отведе до раковината. Животното дълго пи вода, като удряше хълбоците си с опашка.

Мина един селянин. Въпреки че беше по-скоро слаб, той изглеждаше огромен. Под плъстената му шапка, вкоравена от мръсотия, изпъкваха две руси вежди, едри като ръжен клас, и малките му черни очи блестяха като в дъното на тунел. Гъсти руси мустаци скриваха устата му, а страните му не бяха бръснати от седмица. Като мина покрай мулето, той се изплю, но нищо не каза. После се отдалечи със сведен поглед и клатушкаща се походка.

— Ето една личност, която никак не е симпатична — каза татко.

— Всички не са такива — отговори Франсоа. — Този ми мисли злото, защото ми е брат.

Като сметна, че този довод е достатъчно ясен, той задърпа мулето, а то взе, че пусна на земята няколко топки и накрая обърна правото си черво наопаки във формата на домат.

Помислих си, че ще умре, но татко ме успокои:

— Това за него е здравословно — то така се чисти.

Излязохме от селото. И тогава започна вълшебната приказка и аз почувствувах как в сърцето ми пламна онази любов, която не угасна през целия ми живот.

Необятен пейзаж се разстилаше пред мен до възбог; черни борови гори, разделени от падини, замираха също като морски вълни в подножието на три скалисти възвишения.

Край нас — челата на по-ниски хълмове ни придружаваха по пътя, който извиваше по един хребет, между две долчинки. Голяма черна птица, увиснала неподвижно във въздуха, бележеше средата на небето и от всички страни, сякаш в море от музика, край нас се носеше медният цвъртеж на щурците. Те бързаха да живеят, защото знаеха, че с настъпването на нощта идеше и смъртта.

Франсоа ни посочи върховете, които подпираха небето, докъдето поглед стигаше.

Вляво, в отблясъците на залязващото слънце, искреше голям бял връх; с него завършваше един огромен червеникав конус.

— На онзи там — каза той — му викаме Червената глава.

Вдясно блестеше синкав връх, малко по-висок от първия. Състоеше се от три концентрични тераси, които надолу се разширяваха също като трите волана на кожената пелерина на госпожица Гемар.

— Ей на този — отново се обади коларят — му викаме Тауме.

И после, докато ние се възхищавахме от тази скалиста маса, той добави:

— Казваме му и Тюбе.

— Какво точно означава това? — попита татко.

— Това значи, че един път му викаме Тауме, друг път Тюбе.

— Но какъв е произходът на тези названия?

— Произходът им е такъв, че си имат две имена, но никой не знае защо. Вие също си имате две имена и аз си имам две.

За да прекъсне това научно обяснение, което не ми се стори изчерпателно, Франсоа изплющя с камшика си над ухото на мулето, което отвърна с пърдене.

В дъното, отдясно, но много по-надалеч, един склон опираше в небето и носеше върху раменете си третия скалист връх, наклонен назад, който господствуваше над цялата околност.

— Това е Гарлабан. Обан е от другата страна, точно в подножието.

Тогава извиках:

— Аз съм роден в Обан.

— Значи — каза селянинът — ти си тукашен.

Аз с гордост погледнах близките си, после с неизпитана досега нежност — величествения пейзаж.

— Ами аз? — разтревожено попита Пол. — Роден съм в Сен Лу. И аз ли съм тукашен?

— Почти — отвърна Франсоа. — Почти, ама не съвсем.

Пол обидено се сгуши зад мен. И понеже вече беше понаучил доста красиви изрази, тихичко ми каза:

— Ама че будала.

Не се виждаше вече махала, ферма, дори колибка. Пътят представляваше само две прашни бразди, разделени от ивица диви треви, които гъделичкаха мулето по корема.

На склона, който се губеше вдясно, красиви борове се издигаха над гъст храсталак от пърнар, не по-висок от маса, но той дава истински дъбови жълъди, тъй както и джуджетата имат нормална човешка глава.

Отвъд падината се извисяваше продълговат хълм. Той имаше формата на военен кораб с три палуби, разположени една над друга, и беше обрасъл с три дълги пояса борови гори, редуващи се с отвесни бели скали.

— Ей онова там — каза Франсоа — са бърдата на Свети Дух.

Като чу това име, така явно „мракобесническо“, баща ми — безбожника, смръщи вежди и попита:

— В тоя край хората обичат ли свещениците?

— Малко — отговори селянинът.

— Ходите ли на черква в неделя?

— Зависи. Щом е сушаво, не ходя, докато не падне дъжд. Дядо Господ трябва да разбере, че не може така.

Блазнеше ме да му разясня, че господ не съществува, знаех това от много достоверен източник, но понеже татко не се обади, аз скромно си замълчах.

Изведнъж забелязах, че мама вървеше трудно заради затворените обувки с високи токчета.

Без да кажа нито дума, настигнах каруцата и успях да измъкна куфарчето, което бяха пъхнали под въжетата отзад.

— Какво правиш? — попита мама изненадано.

Сложих куфарчето на земята и извадих от него платнените обувки на мама. Не бяха по-големи от моите. Чудна, нежна усмивка грейна на лицето ѝ и тя ми каза:

— Не можем да спрем тук, глупчо.

— Защо? Ще ги настигнем.

Седнала върху един крайпътен камък, тя се преобу под строгия надзор на Пол, дошъл да присъствува на тази церемония, според него доста смела от гледна точка на приличието. Той все се озърташе, за да се увери, че никой не може да види мамините чорапи.

Мама ни хвана за ръце и бегом настигнахме каручката. Аз сложих ценния багаж на мястото му. Колко мъничка изглеждаше мама сега! Сякаш беше на петнайсет години. Страните ѝ се бяха зачервили и аз с удоволствие забелязах, че прасците ѝ изглеждаха по-дебели.

Пътят все така се изкачваше и ние се приближавахме до боровите гори. Вляво хълмът се спускаше на тесни тераси до самия край на една зелена долчина. Франсоа казваше на баща ми:

— Ей онуй място също има две имена: понякога му викаме Долът, понякога Ручейт.

— Я! — извика зарадван татко, — значи има и ручей?

— Разбира се! И то какъв!

Татко се обърна към нас:

— Деца, в долчината има ручей.

На свой ред селянинът се извърна и добави:

— Когато вали, разбира се.

Терасите на този дол бяха покрити с маслинови дървета, засети в кръг по три-четири в едно гнездо. Те се накланяха малко назад, за да има място короната им да се разгъне. Срещаха се и бадеми с нежно зелен цвят, и лъскави кайсии.

Не знаех названията на всички тези дървета, но веднага ги обикнах. Земята между тях беше необработена, покрита с жълто-кафява трева — от селянина научихме, че я наричали „бауко“. Би казал човек, че е сено, но това беше естественият ѝ цвят. През пролетта, за

да вземе участие в общото ликуване, тя прави усилие и слабо се раззеленява. Но въпреки хилавия си вид е жизнеспособна и жилава, както всички растения, които не служат за нищо.

Тъкмо там за първи път видях тъмнозелени снопчета трева: те стърчаха от тази „бауко“ и напомняха ниски маслинови дръвчета. Аз се отклоних от пътя и отидох да пипна листенцата им. Те изпускаха силен аромат и аз сякаш потънах в благовонен облак. Беше някаква непозната миризма, тревожна и трайна, тя ме замая и проникна чак до сърцето ми. Това беше мащерка, която расте из пустеещите земи. Тези треви бяха дошли да ме посрещнат, за да подскажат на малкия ученик какъв е ароматът, възпят от Вергилий^[1].

Откъснах няколко стръччета и като ги мириших, настигнах каручката.

— Какво е това? — попита мама.

Тя взе стръчетата от ръцете ми и вдъхна дълбоко аромата.

— Прясна мащерка — каза тя, — чудесна подправка за задушен заек.

— Мащерка ли? — обади се Франсоа с известно пренебрежение.
— По̀ си струва да сложите девесил.

— А то какво е?

— Нещо като мащерка и нещо като мента. Не може да се обясни.
Ще ви го покажа.

После той взе да говори за ригана, за розмарина, за градинския чай и за копъра. С тях трябваше да се „натъпче коремът на дивия заек“ или да се накълцат „на много, много ситно“, с „едно голямо парче сланина“.

Мама слушаше много внимателно, а аз помирисвах свещените стръкчета и ме беше срам.

[1] За аромата на мащерката говори в произведенията си и римският поет Вергилий (70–19 пр.н.е.), когото Марсел Паньол е превеждал. ↑

Пътят все така се изкачваше, пресичайки от време на време по някое малко плато. Ако човек се обърнеше назад, можеше да съзре покритата с мъгла просторна долина на река Ювон, която се спускаше до блестящото море.

Пол се щуреше насам-натам: той хвърляше камъни по стеблата на бадемовите дървета и от листака изскачаха рояци скакалци, трептящи от възмущение.

Последното изкачване беше толкова трудно, колкото и предишното.

След поредната тупаница със сопата, мулето с дъгообразни извивания и внезапни отпускания на гърба, въртейки глава при всяко усилие, теглеше на тласъци раздрънканата каруца, а товарът ѝ се люлееше като махало на метроном и кършеше по пътя си маслинови клонки. Но един клон се оказа по-як от крака на нашата масичка. Като отхвъркна настрани, кракът изкънтя върху главата на изумения ми баща.

Докато мама се мъчеше да спре подуването, притискайки една монета върху синината, малкият Пол подскачаше и се смееше с глас. А аз вдигнах крака на масичката, виновник за случилото се, и с удоволствие забелязах, че се е отчупил косо, значи лесно можеше да се залепи. Изтичах да съобщя тази утешителна вест на баща си, който се мръщеше от болка и притискаше към челото си профила на Наполеон III.

Настигнахме каруцата, спряла в една горичка на върха на възвишението, за да може изтормозеното животно да си поеме дъх. Запъхтяно, то наистина дишаше шумно, като издуваше измършавелите си ребра, които приличаха на обръчи, сложени в торба. От дългата му, сякаш гумена устна се точеха прозрачни лиги.

И тогава с лявата си ръка (защото с дясната той продължаваше да разтърква пострадалата си глава) татко ни показва върху отсрещния рид една малка къщичка, наполовина скрита от голяма смокиня.

— Ето — каза той, — ето я Новата вила. Ето нашият дом през ваканцията: градината от ляво също е наша.

Тази градина, заобиколена от ръждясала ограда, беше широка най-малко сто метра.

Не можах да различа нищо друго, освен една малка горичка от маслини и бадеми, сплели буйните си клони над гъсти храсталаци. Но

аз толкова пъти бях виждал насън тази миниатюрна девствена гора, че с радостен вик се спуснах към нея, а Пол — след мен!

Между голямата смокиня на терасата и къщата беше спряла малка талига, а двата коня хрупача овес в зобници, закачени на главите им.

Чичо Жул, по риза, със запретнати ръкави, вече приключваше с разтоварването на мебелите си, или по-точно повдигаше ги от края на колата и ги стоварваше върху широкия гръб на носача.

Леля Роз се бе разположила на един плетен стол на терасата и хранеше братовчедата ни Пиер с биберон, а той изразяваше възторга си, като си мърдаше пръстите на краката.

Чичо Жул беше доста зачервен и много по-весел, откогато и да било друг път: говореше на висок глас и търкаляше р-то, като кречетало. Върху една кръгла желязна масичка имаше две празни бутилки и трета, наполовина пълна с червено вино.

— А, ето ви и вас, Жозеф! — извика той с удивителна радост. — Ето ви най-сетне и вас! Вече се питах дали не сте катастрофирали по пътя.

Баща ми го изгледа доста хладно.

— Във всеки случай имало е с какво да ни чакате — и той посочи с пръст трите бутилки.

— Драги ми приятелю — каза чичо, — ще разберете, че виното е жизнено необходима храна за физическия работник и най-вече за носача. Искам да кажа — домашното вино, а това е от моя край. Всъщност вие сами, когато разтоварите мебелите си, с удоволствие ще обърнете едно канче!

— Драги ми Жул — на свой ред каза татко, — аз може би ще отпия два пръста, за да уважа вашето производство, но няма „да обърна едно канче“, както така добре се изразихте. Канче от това вино навярно съдържа дванадесет децилитра чист алкохол, а аз не съм свикнал с тази отрова, за да понеса такава доза. Ако тя се инжектира подкожно, ще е достатъчна да убие три големи кучета. Вижте впрочем до какво състояние е довел алкохолът този човек!

Той посочи носача, който дъвчеше провисналия си мустак и запъхтян, със зачервени очи и клатушкайки се отиде до колата, грабна една нощна масичка под едната си ръка, два стола под другата и като се засили, опита се да мине през вратата. Но се заклеци, чуха се две изпращания, а натискът на нощната масичка изкара от внушителното му шкембе едно оглушително оригване.

Мама се извърна, за да се посмее, а леля Роз прихна. Пол беше на върха на радостта, но на мен не ми беше до смях: очаквах да видя как носачът ще се строполи сред парчетата от мебелите в агонични гърчения.

Вместо да се притече на помощ на този нещастник (представях си как изглежда черният му дроб!), чичо Жул целият почервения от гняв:

— Как може така. Дявол да го вземе, как може така! Не виждате ли, че тази врата е пррекалено тясна, за да...

— Точно така. Мислех си го, ама вие го казвате — изхълца носачът, — да не съм я правил аз тая врата.

— Господинът има право — намеси се татко. — Той не е правил тази врата и той сам не е направил главата. Понеже едното не върви с другото, няма смисъл да упорствувате. Впрочем вашите мебели са вече разтоварени, а за моите той не ми трябва. Освен това той сигурно е уморен и понеже денят му свърши, по-добре ще е да се върне в града.

— Ето един човек, който говори умно — заяви носачът. — Вече минава пет часът и аз съм глава на семейство, на всичко отгоре имам и херния, може да не ви се вярва, но ако искате, ще ви я покажа.

— Вие сте пияница и глупак — извика чичо Жул.

Онзи с хернията стана заплашителен:

— Не знам кое ме спира да ви счупя главата.

Мама и леля скочиха ужасени, баща ми се намеси, а пияницата го отблъскваше и все повтаряше:

— Не знам кое ме спира.

Пол, целият пребледнял, се скри зад ствола на смокинята. Аз търсех с очи някой остър камък, когато един глас се провикна:

— Я погледни малко насам и ще видиш кое те спира.

Беше Франсоа. Той вървеше към нас спокоен, но стиснал в ръката си подпората. Носачът се извърна към него разярен и се развика:

— Какво? Какво?

— Дърво! Дърво! — отговори Франсоа.

— И таз хубава! — възкликна носачът.

— Хубаво го погледни! — извика Франсоа, претегляйки в ръката си подпората, като познавач, а после се обърна към чичо Жул:

— Платихте ли му?

— Не съм — каза чичо Жул. — Дължа му седем франка и половина.

— Платете му — отсече Франсоа.

Чичо Жул подаде на пияницата три сребърни монети.

— А бакшиш? — попита носачът.

— И без това доста си пийнахте, стига ви — обади се татко.

— Вие сте банда мръсници — кресна носачът.

— Хайде, измитай се! — подвижна Франсоа. — Качвай се на седалката. Ще ти помогна да обърнеш.

Той така го погледна, че пияницата изведнъж омекна:

— Ти си приятел — заговори той, — ти разбираш живота. А пък тези боржуи... Боже опази! Може да съм си спукал воденичката с тази мръсна масичка, а те не ми дават бакшиш. Но това няма да им се размине току-така! Ще им струва по-скъпо от данъците!

Той едва събра юздите, а през това време Франсоа, здраво хванал поводите, извъртя конете.

Щом колата бе изкарана благополучно на пътя и обърната в правилна посока, той отиде и взе камшика си от каруцата и докато носачът, размахвайки юмруци, изричаше мрачни заплахи по наш адрес, Франсоа нададе див вик и с все сила удари животните с камшика си.

И сред облак от прах, със скрибуцане и проклетия, талигата изчезна в миналото.

Тогава започнаха най-хубавите дни от живота ми. Къщата се наричаше „Новата вила“, макар че е била нова преди много време. Това беше стар, полуразрушен чифлик, реставриран преди тридесет години от някакъв гражданин, който търгуваше с брезент за палатки, зебло и метли. Баща ми и чичо ми му плащаха по осемдесет франка наем годишно, т.е. четири жълтици, а жените им намираха, че е доста скъпичко. Но къщата наистина приличаше на вила — имаше „течаща вода“, защото съобразителният търговец на метли беше построил голяма цистерна, прилепена към задната част на къщата, която беше широка и висока почти колкото нея. Достатъчно беше да се завърти медното кранче над умивалника, за да потече бистра и студена вода.

Това беше изключителен лукс и едва по-късно аз разбрах какво чудо е малкото кранче.

От селската чешма до далечните върхове на Етоал цялата местност изгаряше от жажда. На разстояние двадесет километра едва се срещаша дванайсетина кладенеца (повечето от тях пресъхваха още през май) и три или четири „извора“. Това ще рече, че в дъното на някоя малка пещера, една пукнатина в скалата тихо ронеше сълзи в брада от мъх.

Ето защо, когато селянката, която ни носеше яйца и леблебия влезеше в кухнята, тя не откъсваше очи от лъскавия кран на прогреса и само клатеше глава.

А в приземния етаж имаше огромна столова (навярно пет метра дълга и четири широка) с малка камина от истински мрамор — едно разкошно украшение.

Извита стълба водеше към четирите стаи на първия етаж. Между капациите и стъклата на прозорците на тези стаи бяха направени подвижни рамки — плод на съвременната изтънченост. Върху тях беше опъната фина металическа мрежа, за да не могат да влизат нощни насекоми.

Осветлението се осигуряваше от газови лампи и от няколко свещи за всеки случай. Но понеже ние винаги се хранехме на терасата под смокинята, най-вече използвахме фенера.

Чудният фенер! Една вечер баща ми го измъкна от голяма картонена кутия, напълни го с газ и запали фитила. Пламъкът имаше формата на бадемче и за да го пази, татко закрепил най-обикновено „ламбено шише“. После той сложи фенера в овален глобус, защитен от

никелирана мрежа с металически похлупак. Този похлупак беше целият надупчен и си играеше с вятъра. Нощният ветреца се промъкваше през дупките, но не загасяше пламъка, а го поддържаше.

Когато видях този фенер, закачен на един клон на смокинята, да гори с лъчистия блясък на кандило, аз забравих за супата с настъргано сирене и реших да посветя живота си на науката. Това просветващо бадемче и до днес озарява детството ми и когато десет години покъсно видях фара Плание, той не ме смая както този фенер. Също както фарът Плание примаамваше пълпъдъци и калугерици, така и нашият фенер привличаше всички насекоми. В момента, в който го закачаха на клона, мигом го наобикаляше рояк тлъсти пеперуди, чиито сенки танцуваха върху покривката. Жертви на непосилна любов, която ги изгаряше, те падаха овъглени в чиниите ни.

Долитаха и огромни оси. Ние ги удряхме със салфетките си и преобръцахме чашите, а понякога и каната с вода. Бръмбари рогачи изскачаха от тъмнината, сякаш изхвърлени от прашка, и преди да паднат в супника, чувах как се удрят във фенера. Черни и лъскави, те имаха отпред едно огромно сплескано щипало с две назъбени разклонения. Това чудесно оръжие не им служеше за нищо, защото не се огъваше. На него обаче много удобно можеше да се закача цял впряг от конци и по този начин укротеният рогач без усилие влачеше върху мушамата огромна тежка ютия.

„Градината“ беше всъщност една много стара, запусната овощна градина, оградена с телена мрежа, проядена от ръждата. Но названието „градина“ беше неотделимо от названието „вила“.

На всичко отгоре чичо ми беше присъдил званието „слугиня“ на една доста загубена на вид селянка, която идваше всеки следобед да мие чиниите и понякога да пере, а за нея това беше удобен случай да си измие ръцете. По този начин чрез вилата, градината и слугинята ние тройно се свързвахме с висшето общество — „изтънчените буржоа“.

Пред градината се простираха доста лошо обработени житни и ръжени поля, оградени от хилядолетни маслинови дървета. Зад къщата боровите гори приличаха на тъмни островчета сред необятни пустеещи земи, които се разстилаха по хълмове, долове и плата чак до планинската верига на Сен Виктоар.

„Новата вила“ беше последната постройка на прага на пустеещите земи и човек можеше да извърви и четирийсет километра, а да срещне само ниските развалини на три или четири чифлика от средновековието или няколко изоставени кошари.

Ние си лягахме рано, напълно изтощени от игрите през деня, а малкият Пол, станал изведнъж мек като парцалена кукла, го отнасяха на ръце. Аз успях да го подхвамна в последния момент, когато вече падаше от стола, стискайки в ръка огризка от ябълка или половин банан.

Всяка вечер, като си лягах, почти изгубил способността да разсъждавам от умора, аз твърдо решавах да стана в ранни зори, за да не пропусна нито минутка от чудния утрешен ден. Но отварях очи едва към седем часа и така се гневях, така мърморех, сякаш бях изпуснал влак.

Тогава започвах да викам Пол, а той жално роптаеше в съня си и се обръщаше към стената. Но когато дървените капаци се удареха в стената и разтвореният прозорец се заливаше от светлина, а в стаята, станала изведнъж просторна, нахлуваха ароматите на пустеещата шир и песента на щурците, той вече не можеше да устои.

Ние слизахме долу голи, с дрехите в ръце. Баща ми беше прикрепил към крана на кухненската чешма един дълъг гумен маркуч, който минаваше през прозореца и единият му край стигаше до терасата.

Аз обливах Пол, след това той ме заливаше с вода. Този начин на миене беше едно гениално хрумване на баща ми, защото така отвратителното „къпане“ се превърна в игра. Тя продължаваше дотогава, докато майка ми не извикваше: „Стига! Когато цистерната се изпразни, ще трябва да си тръгнем.“

След тази ужасна заплаха тя неумолимо завърташе крана.

Ние набързо изгълтвахме филиите и млякото с кафе и започваше голямото приключение.

Беше ни забранено да излизаме вън от градината, но никой не ни наглеждаше. Майка ми смяташе, че е невъзможно да се прескочи оградата, а леля беше робиня на братовчедата Пиер. Баща ми често отиваше до селото „за покупки“ или в планината, за да събира растения за хербарий. Що се отнася до чичо Жул, три дни в седмицата той оставаше в града, защото имаше само двадесет дни отпуска и беше ги разпределил за два месеца.

Така ние най-често бивахме предоставени сами на себе си и понякога ни се случваше да се изкачим по хълма, до първите дървета на боровата гора, но тези разузнавания — с нож в ръка и целите нащрек — най-често приключваха с отчаяно бягство към къщи: неочаквано ще срещнеш ту боа, ту лъв или пещерна мечка.

В началото нашите игри се свеждаха до лов на щурци, които пеейки изсмукваха сока от бадемовите дървета.

Най-напред ни се изплъзваха, но много скоро ние станаме толкова сръчни, че се връщаме вкъщи с музикален съпровод — носехме цели дузини щурци, които продължаваха да цвъртят и подскочат в джобовете ни. Случваше се да уловим пеперуди с големи бели криле и синя ивица по края, които оставяха по пръстите ми сребрист пращец.

Дни наред ние хвърляхме християни на лъвовете, което ще рече, че хвърляхме цели шепи малки скакалци в украсената като с диаманти мрежа на големите паяци, сякаш направени от черно кадифе на жълти ивици. За няколко секунди те ги покриваха с нишки, пробиваха внимателно дупка в главата на жертвата и дълго смучеха с удоволствието на истински гастрономи. Тези детски игри биваха прекъсвани от истински пиршества със смола от бадемовите дървета — червеникава като мед смола, сладко и лепкаво лакомство, което чичо Жул никак не ни препоръчваше. Той твърдеше, че от тази смола „най-накрая ще ни се залепят червата“.

Баща ми, загрижен да не изоставаме с учението, ни посъветва да се откажем от безполезните игри и ни препоръча внимателно да наблюдаваме навиците на насекомите, като започнем от мравките, защото в тях той виждаше образа на примерния гражданин. Затова на другата сутрин ние дълго изтръгвахме тревите около главния отвор на един голям мравуняк. Когато мястото беше добре разчистено в радиус най-малко от два метра, аз успях да се вмъкна в кухнята, докато майка ми и леля ми събираха бадеми зад къщата, и да отмъкна оттам голяма чаша газ и няколко клечки кибрит. Мравките, без нищо да подозират, отиваха и се връщаха в двойна редица, както се движат докерите по мостика на кораб.

Първо се уверих, че никой не може да ни види, и после полях обилно с газ главния отвор на мравуняка. В началото на редицата настъпи голямо безредие и десетки мравки се показаха от дъното: обезумели, те тичаха насам-натам и мравките с големи глави отваряха и затваряха големите си челюсти, търсейки невидимия неприятел. Тогава, пъхнах в отвора парче хартия. Пол пожела на него да се падне честта да запали огъня и стори това извънредно внимателно. Издигна се червен и димящ пламък и нашите наблюдения започнаха.

За беда оказа се, че мравките много лесно горят. Сразени от горещината, те моментално изчезваха като искрици. Този малък фойерверк беше доста забавен, но краткотраен. Освен това след изгарянето на мравките, излезли навън, ние напразно чакахме да се покажат мощните подземни легиони, а аз много разчитах, че царицата шумно ще се пръсне. Но нищо не се показа и пред очите ни остана само една малка вдлъбнатина, почерняла от огъня, тъжна и самотна като кратер на угаснал вулкан.

Все пак ние бързо се утешихме от този неуспех, като пленихме три големи богомолки. Целите зелени, те се разхождаха върху зелените клони на една върбинка: подходящи екземпляри за научно наблюдение. Татко ни беше казал (с известна радост на безбожник), че богомолката е свирепо и безмилостно животно, нещо като „тигър сред насекомите“, и че изучаването на привичките ѝ е едно от най-интересните занимания. И аз реших да ги изуча, което ще рече, че предизвиках битка между двете по-едри богомолки, като ги противопоставих една на друга от съвсем близко разстояние, с издадени щипала.

Тогава ние можахме да попълним нашите познания с констатацията, че тези животинчета могат да живеят без щипала, без крачета и дори без половината от главата си. След четвърт час толкова мило детско развлечение, тялото на единия от шампионите беше останало наполовина и тази половина, след като погълна главата и горната част от тялото на противника, без да бърза, започна да гризе и другата част, която все още малко нервно помръдваше.

Пол, който имаше добро сърце, отиде и отмъкна лепилото (дето лепи дори и желязо) и се зае да съедини тези две половини, та да стане една цяла богомолка, и тържествено да ѝ върнем свободата. Но той не можа да доведе докрай това благородно начинание, защото горната половина успя да избяга. В един буркан обаче ни оставаше третият „тигър“. Реших да го пусна срещу мравките и това щастливо хрумване ни даде възможност да се насладим на едно чудесно зрелище.

Като обърнах изведнъж буркана, аз долепих отвора му до главния вход на един мравуняк в разгара на работата. „Тигърът“, подълъг от широчината на буркана, стоеше изправен върху задните си крачка и любопитен като турист, въртеше глава на всички страни. През това време облак от мравки изскочи от тунела и се покатери по крачката му, а той загуби спокойствие и започна да танцува, като мяташе наляво и надясно и двете си щипала. При всяко движение той поднасяше към устата си цял грозд от мравки и те падаха обратно, пресечени на две.

Понеже дебелината на стъклото деформираше красотата на зрелището и неудобното положение на „тигъра“ затрудняваше движенията му, аз сметнах за мой дълг да махна буркана. Богомолката зае естественото си положение — със свити щипала и стъпила здраво на земята с шестте си крачета. Но накрая на всяко краче имаше по

четири мравки, впили неумолимо устни в него и заловени за пясъка. Така, попаднал във властта на тези лилипути, „тигърът“ — също като Гъливер не можеше да помръдне...

Все пак щипалата му бяха свободни и той атакуваше едно по едно местата на обсада и опустошаваше нападателите. Но преди още тези животинки, насечени на парчета, да паднат от устата му, на тяхно място идваха други и всичко започваше отначало.

Питах се колко би могло да трае подобно положение, което изглеждаше затвърдено — искам да кажа установено в един неизменен цикъл, — когато забелязах, че рефлексите на крачетата-унищожители не бяха вече нито така бързи, нито така чести. От това стигнах до заключението, че богомолката започва да губи кураж поради неуспеха на тактиката си и че сигурно ще я промени. И наистина след няколко минути нейните странични атаки се преустановиха напълно. Мравките моментално изоставиха врата, туловището и гърба ѝ и тя остана изправена неподвижно, молитвено склучила щипала и почти изпънала туловището си върху шестте дълги крачета, които едва потрепераха.

Пол ми каза: „тя мисли“.

Тези размишления ми се сториха малко дълги и изчезването на мравките ме озадачаваше: тогава аз легнах по корем и открих трагедията.

Под опашката на замисления „тигър“ мравките бяха разширили естествения отвор: една тънка върволица влизаше, друга излизаше оттам, както през вратата на някой голям магазин преди Коледа. Всяка си носеше плячката и грижливите стопанки опразваха вътрешността на богомолката.

Нещастният „тигър“, все така неподвижен и съсредоточен в себе си, сякаш наблюдаваше какво става вътре в него, но понеже му липсваше мимика и глас, нямаше възможност да изрази мъката и отчаянието си и агонията му оставаше невидима. Ние разбрахме, че е мъртъв, едва когато мравките, които се бяха впили в крачетата му, ги пуснаха и започнаха да разрязват на парчета тънката обвивка на туловището му. Те прегризаха врата, нарязваха тялото на равни части, обелиха крачетата и внимателно отделиха от ставите ужасните щипала, както прави готвачът с омарите. Всичко това беше завлечено под земята и наредено по нов начин в дъното на някакъв склад.

Върху пясъка останаха само хубавите твърди зелени крила, победоносно летели над джунглата от треви и всявали ужас у жертвата или у неприятеля. Пренебрегнати от грижливите стопанки, те печално доказваха, че не могат да се ядат.

Така завърши нашето проучване върху навиците на богомолката и старанието на „работливите“ мравки.

— Горкото животно — каза ми Пол. — Сигурно здравата го е присвил стомахът.

— Така му се пада — отговорих аз. — Яде скакалците живи и дори щурци, и дори пеперуди. Татко нали ти каза: това е тигър. А мен хич не ме интересува дали тигрите ги присвива стомахът.

Ентомологичните занимания бяха почнали да ни омръзват, когато изведнъж открихме истинското си призвание.

След обяд, когато африканското слънце пада като огнен дъжд върху умиращата трева, нас ни караха да си „почиваме“ един час под сянката на смокинята върху сгъваемите столове, наречени „палубни“, които човек трудно може да отвори както трябва, защото прищипват жестоко пръстите и понякога се сгромолясват под смаяния поспаланко.

Тази почивка беше мъчение за нас и баща ми, който бе голям педагог, а това ще рече, че умееше да подслади горчивия хап, ни накара да я приемем, като ни донесе няколко тома от Фенимор Купър и Гюстав Емар.

Малкият Пол, опулен, с отворена уста, ме слушаше как чета на глас „Последният мохикан“. Тази книга, заедно със „Следотърсачът“, беше за нас истинско откритие. Ние станахме индианци, синове на гората, ловци на бизони, убивахме мечки гризли, удушавихме змии боа, скалпирахме бледоликите.

Майка ми се съгласи да съшие, без да знае за каква цел, стара покривка с едно прокъсано одеяло и ние разположихме нашия вигвам в най-запуснатия край на градината.

Аз имах истински лък, който идваше направо от Новия свят (след като беше минал през магазинчето на вехтошаря). Измайсторих си стрели от тръстика и скрит в храстите, настървено се целех във вратата на клозета — дървена будка в дъното на алеята. После откъгнах островърхия нож от чекмеджето в кухнята и стиснал острието му между палеца и показалеца (също както индианците от племето команчи), аз го запращах с все сила към стеблото на някой бор, а Пол през това време свиреше пронизително, за да се разбере колко е опасно това оръжие.

Обаче ние скоро разбрахме, че щом единствената истински интересна игра е играта на война, не можем да сме от едно и също племе. Затова аз си останах команч, а той стана паони, което ми даваше възможност да го скалпирам по няколко пъти на ден. В замяна на това надвечер той ме убиваше с картонена томахавака.

Благодарение на мама и на леля имахме украшения за главата от истински пера, а бойните татуировки, изрисувани с лепило, конфитюр и стрит на прах цветен тебешир, превърнаха този индиански живот в неотменна реалност.

Понякога двете неприятелски племена заравяха в земята томаховката на войната и се съюзяха в борбата срещу бледоликите — свирепите янки, дошли от Север. Приведени във високата трева, ние следвахме въображаеми следи, като внимавахме да не пропуснем пречупения клон или невидимите за нетренираното око отпечатъци и аз разглеждах със свирепо изражение някой вълнен конец, закачен за златистия качул на копъра. Когато следите се раздвояваха, ние мълчаливо се разделяхме. От време на време, за да поддържам връзка със съюзника, аз се провиквах като птица-присмехулник „толкова умело, че дори женската би се заблудила“, а Пол ми отвърщаше „с дрезгавия лай на койота“, също така идеално имитиран, но поради липса на койот имитираше лая на кучето от хлебарницата — краставо пале, което понякога нападаше дънцата на панталоните ни.

Друг път ние бивахме преследвани от цял отряд трапери под командата на Дългата карабина. И тогава, за да измамим противника, дълго вървахме заднишком, за да обърнем следите си.

После на някоя полянка, аз спирах с жест Пол и сред пълната тишина долеях ухо до земята. Слушах с истинска тревога как преследвачите се приближават — нали в дълбините на далечната савана, аз чувах как галопира собственото ми сърце. Когато се връщахме вкъщи, играта продължаваше.

Масата беше сложена под смокинята. В един шезлонг баща ми четеше половината от някакъв вестник, а чичо Жул четеше другата половина. Ние се представяхме — сериозни и с чувство на достойнство, както подобава на вождове, и аз казвах:

— Хоук!

— Хоук! — отвърщаше баща ми.

— Желаят ли великите бели вождове да приемат червенокожите си братя под покрива на своя каменен вигвам?

— Нашите червенокожи братя са добре дошли — отвърщаше татко. — Пътят им ще да е бил дълъг, тъй като техните крака са целите в прах.

— Ние идваме от Загубената река и вървахме цели три луни.

— Всички деца на Големия Маниту са братя. Нека вождовете опитат заедно с нас това сушено месо. Ние само ги молим да зачетат свещения обичай на белите — нека първо отидат да си измият ръцете!

Вечер около масата, под фенера с ореол от мушици, седнал срещу мама — толкова хубава — и поклащайки бавно натежалите си крака, аз слушах разговорите на тези големи мъже. Те често спореха за политика. Чичо ми правеше непочтителни сравнения между господин Фалиер^[1] и крал Луи XIV. Баща ми отвърщаше, описвайки някакъв кардинал, станал извит като въпросителна, защото кралят го бил затворил в желязна клетка^[2]. После той говореше за някой си „Лагабел“^[3], който разорявал народа.

Друг път чичо ми нападаше някакви хора, които се наричаха „радикол“. Имаше някакъв господин Комбл^[4] който бил радикал и за когото беше трудно човек да си състави мнение. Баща ми казваше, че този радикал е велик и честен човек, докато чичо ми го наричаше „най-типичния представител на негодниците“ и предлагаше да подпише това свое мнение върху обгербвана хартия. Той добавяше, че този Комбл бил шеф на банда злосторници, които се наричали „фрамасони“. Баща ми моментално заговаряше за друга банда, която се наричала „изуити“, те били ужасни тартрюфовци, които копаели „тунели“ под краката на всички. Тогава чичо Жул се разгорещяваше и го приканваше да му върне начаса „милиарда от различните духовни ордени“. А баща ми, който от своя страна никак не държеше на парите, отговаряше разпалено:

— Никога! Никога няма да ви върнем толкова богатства, изтръгнати на смъртния одър от агонизиращи хора обзети от ужас!

Тогава майка ми и леля ми започваха да задават въпроси, които не търпяха отлагане: за филоксерата в Русийон или за незаслуженото назначаване на някакъв учител във висше учебно заведение, и разговорът, внезапно вземаше друга насока.

Впрочем не ме интересуваше какво си говореха. Онова, което слушах и дебнех да чуя, бяха думите, защото изпитвах някаква страст към тях. Тайничко от другите аз ги събирах една по една в едно малко тефтерче, както някои събират марки. Обожавах: *граната, мараня, мърморко, червоядина* и най-вече *манивела*, и често, когато оставах сам, си ги повтарях заради удоволствието да ги чуя още веднъж.

А в речта на чичо ми имаше съвсем нови, пленителни думи: *дамаскин, антология, филигран*, или пък грандиозни: *архиепископски, пълномощен*.

Когато в потока на неговото слово аз виждах да преминава някой от тези трипалубни кораби, вдигах ръка и исках обяснение и чичо Жул никога не ми отказваше. Тогава за първи път разбрах, че думи, които звучат красиво, винаги таят и прекрасни образи.

Баща ми и чичо ми поощряваха тази моя слабост, която им изглеждаше като добро предзнаменование. И един ден, без специално да я споменават в разговора си (самата дума би се изненадала как е попаднала в речта), те ми подариха: *непротивоконституционствувателствувайте*, като ми разкриха, че това е най-дългата дума във френския език. Трябваше да ми я напишат върху листчето със сметката от бакалина, която бях запазил в джоба си. Аз с голяма мъка преписах думата върху цял лист от моето тефтерче и всяка вечер в кревата си я повтарях. Едва след няколко дни успях да се справя с това чудовище и си обещах да го използвам, ако някой ден случайно, знам ли кога, бъда принуден пак да ходя на училище.

[1] Президент на Републиката от 1906 до 1913. — Б.пр. ↑

[2] Става дума за крал Луи XI и кардинал Балю. — Б.пр. ↑

[3] „Ла габел“ — така се нарича данъкът върху солта, а детето възприема думата като име. — Б.пр. ↑

[4] По всяка вероятност става дума за Емил Комб (1835–1921) — френски политически и държавен деец, провеждал антиклерикална политика и предложил закона за отделянето на църквата от държавата.

↑

Към десети август ваканцията ни беше прекъсната за един цял следобед от силна буря, от което последва, както можеше да се очаква, диктовка. Чичо Жул, седнал във фотьойла близо до стъклената врата, четеше вестник. Пол, клекнал в един тъмен ъгъл, си играеше сам на домино или по-точно, след като поразмисляше и си казваше нещо, нареждаше плочките от доминото една до друга, както му падне.

Мама шиеше до прозореца. Баща ми, седнал до масата, точеше на един черен камък джобното си ножче и повтаряйки два-три пъти всяко изречение, четеше на висок глас някаква неразбираема случка. Беше скучна проповед от Ламене^[1], в която се разказваше за приключението на чепка грозде.

Бащата я откъснал в лозето, но не я изял. Занесъл я в Родния дом, за да я даде на Майката. А тя, дълбоко трогната, скришом я дала на Сина, който, без да каже никому дума, я занесъл на Сестричката. Но и тя не се докоснала до гроздето. Чакала да се върне Бащата, който, като видял Чепката грозде в чинията си, притиснал цялото Семейство в прегръдките си, вдигайки очи към небето.

Обиколката на чепката грозде спираше до тук и аз се питах кой в крайна сметка я беше изял, когато чичо Жул сгъна вестника си и ми каза с тържествен глас:

— Ето една страница, която би трябвало да научиш наизуст.

Аз бях възмутен от това заядливо предложение — откъде на къде ще ми възлагат допълнителни задачи — и попитах:

— Защо?

— Виж ти — каза чичо, — значи чувствата, които вълнуват тези скромни селяни, не те трогнаха?

Гризях края на перодръжката си и гледах през прозореца как се лее дъждът и покрива с черен лак клоните на смокинята.

Чичо Жул настойчиво повтори:

— Защо тази чепка грозде е обиколила цялото семейство?

Той ме гледаше с очи, пълни с доброта. Искях да му доставя удоволствие и напрегнах всичките си умствени способности, за да му отговоря. Изведнъж нещо в съзнанието ми проблесна, аз видях истината и извиках:

— Защото е била пръскана със син камък.

Чичо Жул ме погледна втрещено, стисна зъби и целият почервения. Той поиска да каже нещо, но от възмущение му секна

дъхът. На два-три пъти се опита да издаде някакви гърлени звуци, но не беше в състояние да ги свърже, за да се разбере какъв е смисълът им. Тогава той вдигна ръце към небето, после задните си части от стола и накрая яростно изговори:

— Ето! Ето! Ето!

Тези три възклицания отприщиха прохода и той можа най-сетне да се развика:

— Ето резултатът от безбожното възпитание. Най-висшите прояви на християнска любов той си обяснява със страха от синия камък. Това дете не е чудовище, но онова, което току-що ми отговори съвсем спонтанно, е чудовищно. Давайте ли си сметка, скъпи ми Жозеф, каква страхотна отговорност поемате.

— Хайде, хайде, Жул — обади се мама, — та той се пошегува.

— Пошегувал се! — извика чичо. — Още по-лошо тогава! Предпочитам да мисля, че не е разбрал добре въпроса ми.

Той се обърна към мен:

— Слушай ме внимателно. Ако намериш една хубава, великолепна, несрещана досега чепка грозде, няма ли да я отнесеш на майка си?

— О, разбира се! — напълно искрено отговорих аз.

— Браво — каза чичо. — Ето думи, които идват от сърцето.

И като се обърна към баща ми, добави:

— Щастлив съм да отбележа, че въпреки отвратителния материализъм, на който го учите, той е намерил в сърцето си божията заповед и ще запази гроздето за майка си.

Видях, че той тържествува, и се притекох на помощ на баща си, като добавих:

— Ама ще изям половината по пътя.

Чичо, недоволен, щеше да продължи, но ето че и баща ми се развика:

— Детето е право! Защото в края на краищата, ако тези хора са имали чак толкова благородни чувства, би трябвало по същия начин да си предават и сърцето на салатата, и бялото месо на пилето, и заешкия дроб! И понеже съвършената добродетел не търпи никакви отклонения, тази обиколка на вкусните парчета би трябвало да продължи през целия им живот, докато тези нещастници — които все пак е трябвало да се хранят, нали — спорят кой да вземе патешката

глава, оглозгания кокал на пържолата и кочана на зелката! Благодарение на него току-що разбрах, че тази история е от глупава по-глупава! Работата е там, че този ваш Ламене е бил лицемер и за поука на правоверните е изпаднал, както всички свещеници, в безсмислен брътвеж.

При тази фронтална атака, чичо ми, с настръхнали мустаци, щеше да отговори, както подобава, но леля Роз, която в кухнята наглеждаше задушения заек, почувствува, че атмосферата се нагорещява и бързо се показва на вратата. Тя размахваше телената кошничка за салата, а в лявата си ръка държеше една черна качулка от непромокаема материя и весело извика:

— Жул! Вече почти не вали! Хайде, върви за охлюви.

Без да му даде и секунда време да размисли, тя пъкна в ръцете му кошницата и му нахлупи качулката чак до носа (сякаш слагаше капак на спора). В такъв вид му беше трудно да започне злъчната си критика. Все пак той се опита да изтърколи няколко р-та и ние чухме: „Наистина пррекалено тъжно и пррекалено страшно. Горркото момче...“

Леля ми, смеейки се, го завъртя и избута навън под проливния дъжд, после затвори вратата и с непресторена нежност му изпрати през прозореца въздушна целувка. Най-последно тя се обърна към нас, внезапно ядосана, и каза:

— Жозеф, не биваше да започвате.

Чичо Жул обичаше дъжда и се върна чак след час, целият мокър, но весел.

Под кошничката за салата висеше разкошна брада от слюзта на охлювите, чичо ми имаше пагони от охлюви, а огромният главатар на тяхното племе напразно мърдаше рогцата си на върха на черната качулка.

Баща ми свиреше на флейта, майка ми го слушаше, като поръбваше кърпи, сестричката ми спеше, захлупена по очи върху ръцете си, а аз играех с Пол на домино. Отрупахме чичо с поздравления и повече не стана дума за Ламене.

Но докато вечеряхме, чичо Жул жестоко си отмъсти.

Майка ми току-що беше сложила на масата задушения заек и от него се разнасяха чудесни миризми на подправки. Обикновено заради

големите усилия, който полагах в училище, черният дроб се полагаше на мен, и аз вече го търсех с очи в гладкия сос.

Но чичо Жул го видя пръв и го набоде на вилицата си. Той повдигна дроба към светлината на лампата, огледа го, помириса го и каза:

— Този дроб е чудесно изпържен, той е съвсем пресен и по всичко личи, че се топи в устата. Безспорно това е най-вкусното парче и аз щях да сметна за свой дълг да го предложа на някого, ако на тази маса нямаше един човек, който би помислил, че е отровно.

При тези думи той избухна в саркастичен смях и пред очите ми налапа дроба.

[1] Ламене, Фелисите Робер (1782–1854 г.) — френски свещеник, публицист, и философ, един от родоначалниците на християнския социализъм. ↑

Към петнайсети август ние забелязахме, че се подготвят големи събития.

Веднъж следобед, докато забивах кола на мъченията на малко затревено хълмче, Пол дотича, за да ми съобщи доста странна новина:

— Чичо Жул готви нещо в кухнята.

Бях толкова изненадан, че веднага захвърлих всичко, за да си изясня коя е тайната на чичо Жул-готвача.

Той стоеше до печката и наблюдаваше цвъртящия тиган, където големи златисти хапове се пържеха във вряща мазнина. Цялата кухня беше изпълнена с отвратителна миризма и аз веднага реших, че няма да хапна и зальк от това ядене.

— Чичо Жул, какво правиш?

— Довечера ще разбереш.

И като хвана тигана за дръжката, той го разклати, сякаш печеше кестени.

— На вечеря ли ще ги ядем? — попита Пол.

— Не — смеейки се каза чичо. — Няма да ги ядем нито тази вечер, нито друг път.

— Защо тогава ги пържиш?

— За да питат малки момченца като тебе. Хайде, вървете вън да си играете, защото ако ви пръсне от врялата мазнина, цял живот лицето ви ще е на дупки като сито. Хайде, да ви няма.

Щом излязохме навън, Пол ми каза:

— Той не знае да готви.

— Мисля, че не готви. Мисля, че това е някаква тайна. Ще попитаме татко.

Но татко го нямаше. Беше отишъл с мама на екскурзия. Без нас, което ми се стори предателство. Наложих се да чакаме до вечерта. Посветих следобеда на съчиняването на една великолепна „Предсмъртна песен на един вожд на команчите“ (текст и музика):

*Сбогом, полета,
стрела проклета
мойта десница злобно срази,
сърцето в рани
чисто остана,
туй всеки странник ще порази.*

*Подъл, паони,
който ме гониш,
зная, смехът ми зле ти нагарча;
нямат значение
твоите мъчения,
те са за мен яд на комарче!*

Съчиних седем или осем куплета.

Качих се в стаята си и сред тишина и уединение дълго „репетирах“.

После се залових да изрисувам бойните знаци по тялото на Пол и след туй по моето. Най-сетне, украсен с пера, с вързани отзад ръце, аз тържествено се приближих до кола на мъченията и Пол здраво ме завърза за него, надавайки гърлени викове (това трябваше да бъдат обидни думи от езика на племето паони).

След това той изигра един безмилостен танц около мен, а аз пех предсмъртната песен.

Изпях я толкова искрено, така сполучливо имитирах „саркастичния смях“, че моят палач, леко разтревожен, благоразумно се поотдалечи.

Но върхът на песента беше последния куплет:

Сбогом, братя мои

*и цветя безбройни,
сбогом, мой жребецо, мои стремена!
Мама ще заплаче,
предайте ѝ, значи,
че съм паднал честно в кървава война!*

Завърших толкова патетично, че и аз самият се разчувствувах и лицето ми се обля в сълзи. Тогава отпуснах глава върху гърдите си, затворих очи и умрях. Чух сърцераздирателно хлипане и видях как Пол хукна, викайки с цяло гърло:

— Той умря! Той умря!

Баща ми дойде да ме освободи и видях, че много му се искаше към моите въображаеми мъчения да прибави и една истинска плесница.

Все пак аз бях доволен от моя актьорски успех и даже си помислих да разиграя подобна сцена след вечеря, но докато пресичах столовата, за да отида да си измия ръцете в кухнята, се натъкнах на нещо поразително.

Татко и чичо Жул бяха разтеглили масата и върху тази безкрайна плоскост, застлана с грубо платно, бяха наслагали различни чудеса: най-напред видях цели редици празни гилзи, всяка в различен цвят: жълта, червена, синя, зелена. След това — торбички от зебло, не по големи от длан и тежки като камък. На всяка една беше изписан голям черен номер: 2, 4, 5, 7, 9, 10.

Имаше и нещо като малък кантар, само с една везна и някакъв странен меден инструмент, завинтен на ръба на масата, с дръжка с дървено топче накрая. И последно — наред масата — царствено се мъдреше яденето, стотвено от чичо Жул.

— Ето какво пържех тази сутрин — мазни тапи.

— Те за какво служат? — попита Пол.

— За да правим патрони — каза татко.

— Ти ще ходиш на лов? — попитах аз.

— Ами да.

— С чичо Жул?

— Ами че да.

— А имаш ли пушка?

- Ами да.
- Къде е?
- Ще ти я покажа след малко. Сега иди си измий ръцете, защото супата ще изстине.

Докато вечеряхме под смокинята, ние оживено разговаряхме.

Баща ми, градско чедо и вечно затворен в училищата, никога не беше убивал ни звяр, ни птица. Но чичо Жул от дете бе ловувал и не го криеше.

Още щом поднесоха супата, двамата заговориха за дивеч:

— Какво мислите, че ще намерим по тия хълмове? — попита татко.

— Разпитах в селото — отговори чичо ми.

— Сигурно са ви дали лъжливи сведения — отвърна татко, — защото селяните ревниво пазят дивеча за себе си.

Чичо ми хитро се усмихна.

— Разбира се! — отговори той. — Но аз не казах, че ще ловуваме, а само ги попитах какъв дивеч биха могли да ни продадат.

— Ей че хитро! — извика татко.

Възхитих се от тази находчивост, но ми се стори, че е в разрез с нашите принципи.

— И те какво ви предложиха?

— Най-напред малки птички.

— От най-малките? — попита смаяна мама.

— Ами да! — каза чичо. — Тези диваци убиват всичко хвъркато.

— И пеперуди ли? — попита Пол.

— Не, пеперудите оставят за малките момченца. Но те убиват дори и синигерчета.

— Тази земя е доста неблагодарна — обади се татко. Какво могат да добият без вода? Общо взето те наистина са много бедни и ловът им помага да живеят. Продават едрите птици, а с дребните се хранят.

— Без да се смята — каза чичо, — че едно шишче от дребни птици...

— Всеки случай, забранявам ти да убиваш канарчета! — извика леля.

— Нито канарчета, нито папагали! Дадено! Обещавам. Но белогъзки и жълтурки.

— О, жълтурките са много вкусни — въздъхна леля.

— Ами дроздове? — попита чичо, като намигна. — Разрешавате ли ни да ловим дроздове?

— Да, да — веднага отговори мама. — Жозеф знае как да ги прави на шиш. Ние ядохме миналата година на Коледа.

— А аз — извика Пол разпалено, — щом видя дрозд, ям го целия! Само клюна оставям.

— Освен това — обади се чичо — мисля, че можем да хванем и някой заек.

— О, да — вмъкнах се в разговора и аз. — Зайци има дори и около къщата. Направили са си клозет под големия бадем. Пълно е с барабонки.

— Без груби думи! — прекъсна ме строго мама.

— Освен това — продължи чичо — ние сигурно ще срещнем и яребици, и което е най-интересно, червени яребици.

— Целите червени? — попита Пол.

— Не, те са кафеникави — с черна гушка и червени крачета и с красиви червени пера на крилето и на опашката.

— Ей, как ще си украсим главите, като играем на индианци!

— А също — продължи чичо — споменаха и за диви зайци.

— Гледай ти! — обади се татко. — Франсоа се кълнеше, че нямамо.

— Предложете му по шест франка на заек и ще видите, че ще ви донесе. Той ги продава по пет франка на странноприемницата в Пишори. Надявам се, че нашите пушки ще ни спестят огорчението да плащаме за зайци.

— Би било наистина чудесно! — зарадва се татко.

— Признавам, че това ще бъде истинска слуга, скъпи ми Жозеф. Но има нещо още по-хубаво. По урвите на Тауме живее Царят на дивеча.

— И кой е той?

— Познайте.

— Слоноът — извика Пол.

— Не — отговори чичо. Но като видя разочарованието на братчето ми, добави: — Не мисля, че тук има слонове, но де да знам, може и да има. Хайде, Жозеф, помислете малко. Кой дивеч е най-редкият, най-хубавият и най-плашливият. Дивеч — мечта за всеки ловец.

Аз се намесих:

— Ами какъв е на цвят?

— Кафяв, червен и златен.

— Фазанът! — извика татко.

Чичо, клатейки отрицателно глава, добави:

— Хм! Фазанът е доста красив, съгласен съм с вас, но е глупав и при излитането е лесно да го уцелиш, като хвърчило. А и като деликатес също не е за препоръчване. Месото му е жилаво и безвкусно и за да може що-годе да се яде, трябва да се остави да отлежи, т.е. да се поразложи. Не, фазанът не е царят на дивеча.

— Тогава кой е царят на дивеча? — попита татко.

Чичо стана, скръсти ръце и отговори:

— *Кекликът*.

С широко отворени, пълни с възторг очи той произнесе тази дума сричка по сричка. Но не се получи ефектът, който очакваше, и татко попита:

— Какво е това?

Ала чичо ни най-малко не се смути.

— Виждате ли — извика той с доволен глас, — този дивеч е толкова рядък, че и Жозеф не е чувал за него! Та кекликът е царска яребица. У нея има по-голяма царственост, отколкото у всяка друга яребица. Тя е огромна и яркочервена. Всъщност това е почти глухар. Живее по високите места в скалистите долчинки, но е предпазлива като лисица. Ятото винаги има двама пазачи и е много трудно човек да се доближи до него.

— Аз знам какво трябва да се направи: ще легна по корем и ще пропълзя до тях като змия, без да дишам — обади се Пол.

— Хубава идея — весело извика чичо. — Щом видим кеклик, ще те повикаме.

— Често ли сте убивали такива птици? — попита мама.

— Не — отговори скромно чичо. — Няколко пъти съм ги виждал в Долните Пиренеи, но не съм имал случай да убия някоя.

— Ами кой ви каза, че в този край има кеклици?

— Старият браконьер, викат му Мон де Парпайун.

— Да не би да е благородник? — попитах аз.

— Не, не мисля — каза татко. — По-скоро това означава, Едмон от Папион.

Това име ме очарова и реших някой ден да посетя този странен благородник.

— И той е видял кеклици? — попита татко.

— Той убил един миналата година, занесъл го в града и му платили ДЕСЕТ ФРАНКА.

— Господи! — промълви мама, като склочи ръце. — Ако можехте да носите по един всеки ден, това би ме устроило.

— Такъв дивеч не само че е мечта за ловеца, той е химера и за домакинята — пошегува се татко. — Не говорете повече за кеклици, скъпи ми Жул, ще ги сънувам нощес, а милата ми жена просто ще се побърка.

— Само едно ме тревожи — обади се леля Роз, — според думите на селянина имало и глигани.

— Глигани ли? — попита разтревожено мама.

— Ами да — усмихнато отговори чичо, — глигани. Но успокойте се. Те няма да слязат дотук. В разгара на лятото, когато реките по Сен Виктоар пресъхват, те слизат до Черничевия кладенец, единствения извор в района, който никога не пресъхва. Миналата година Батистен убил два глигана.

— Какъв ужас! — извика мама.

— Никакъв ужас — отговори Жозеф успокоително. — Глиганът никога не напада човека. Напротив, той бяга от него колкото може по-надалеч и трябва да си много предпазлив, ако искаш да го наближиш.

— Също като кеклиците — възкликна Пол.

— Освен ако не е ранен — каза чичо сериозно.

— И мислите ли, че може да убие човек?

— Дявол да го вземе! — извика чичо. — Имах един приятел, ловджия, казваше се Малбуске. По-рано беше дървар, но при злополука остана сакат, еднорък.

— Защо еднорък? — попита Пол.

— Защото имал само една ръка. И понеже не можеше вече да върти брадвата, стана браконьер.

— С една ръка? — попита Пол.

— Ами да. Само с една ръка! И ти гарантирам, че стреляше точно. Всеки ден се връщаше с яребици и зайци и ги продаваше тайно на готвача в замъка. Хубаво, ала един ден Малбуске се срещнал очи в очи с някакъв глиган — не много едро животно, точно седемдесет килограма, ние след това го претеглихме. И тъй, Малбуске не устоял на изкушението, стрелял и го уцелил. Но животното намерило сили да го нападне, да го преобърне и да го разкъса на парчета. Да, на парчета —

повтори чичо. — Когато го намерихме, ние най-напред видяхме насред пътеката зеленикавожълта връв, дълга десет метра — това бяха вътрешностите на Малбуске.

Леля ми и майка ми ахнаха отвратени, а Пол се разсмя и запляска с ръце.

— Жул, не бива да разказваш такива ужаси пред децата — смъмри го леля ми.

— Напротив! — възрази татко. (Според него всеки нещастен случай въздействуваше възпитателно.) — Това ще им послужи като добър урок. Нека знаят, че глиганът е опасно животно. Ако ви се случи да го срещнете, веднага се покатервате на най-близкото дърво.

— Жозеф, обещавай ми, че и ти ще се качиш на дървото, без да стреляш нито веднъж — извика мама.

— Такова зрелище няма да е за изпускане — подхвърли чичо. — Нали ви казах, че Малбуске не е имал патрони бренеке. Но ние си имаме.

Той отиде, взе от едно чекмедже цяла шепа патрони и ги сложи на масата:

— Те са по-дълги от другите, защото имат двойно повече барут. С това нещо животното остава на място. При условие — добави той, обръщайки се към баща ми — да стреляте така, че да го засегнете в лявата плешка. Запомнете, Жозеф, казах *лявата* плешка.

— Но ако глиганът побегне — обади се Пол, — ще му се вижда само задникът. И тогава какво трябва да се прави?

— Много просто! И ме учудва, че още не си се сетил.

— Стреляш в лявата половина на задника ли?

— Нищо подобно — отвърна чичо. — Трябва само да запомниш, че глиганът много обича трюфели^[1].

— Е, и? — запита мама с жив интерес.

— Как може да не се сещате, Огюстин. Навеждате се *наляво* и викате колкото ви глас държи, пак *наляво*: „Ах, какви чудесни трюфели!“ Глиганът ви чува, обръща се *наляво* и ви показва *лявата* си плешка.

Мама избухна в смях, след нея и аз. Татко се усмихна, а Пол заяви:

— Казваш го само за смях.

Но той не се засмя, защото в нищо вече не беше сигурен.

[1] Вид гъба. — Б.пр. ↑

Вечерята премина под знака на лова и продължи много повече от обикновено. Беше вече девет часът вечерта, когато станахме от масата, за да започнем да правим патрони. Съгласиха се да остана, защото им подхвърлих, че за мен това ще бъде „един нагледен урок“.

— Половин час, не повече — рече мама и занесе Пол на ръце, а той слабо протестираше в съня си.

— Най-напред — каза чичо — Да огледаме оръжието.

Той отиде и извади от бюфета, зад чиниите, един хубав калъф от кафява кожа (страшно се засрамах, че не бях го открил по-рано) и измъкна от него много красива пушка, която ми се видя съвсем нова. Цевите бяха в чудесен матовочерен цвят, спусъкът — никелиран и върху гравирания приклад се виждаше фигурата на куче, потънало в лакираното дърво.

Баща ми взе пушката от ръцете на чичо ми, огледа я и леко подсвирна от възхищение.

— Това е сватбен подарък от по-големия ми брат — каза чичо Жул. — Шестнайсети калибър, марка „Верней-Карон“, със закрит ударник.

Той отново взе пушката, натисна затвора, чу се приятно щракане, при което тя се отвори, а той погледна към лампата през двете цеви и каза:

— Идеално е смазана. Но утре пак ще погледнем по-подробно.

И като се обърна към баща ми, го попита:

— А къде е вашата пушка?

— В стаята ми.

И татко излезе с широки крачки. Дори не подозирах, че има пушка, и бях възмутен, че е крил такава хубава тайна от мен. Чаках завръщането му с голямо нетърпение, опитвайки се да позная по шума на стъпките и по превъртането на ключа на кое място я беше скрил. Но моите разузнавателни усилия се оказаха напразни и аз чух татко забързано да се връща.

Той донесе голям жълт калъф, купен без мое знание, по всяка вероятност от вехтошаря. Беше целият напукан, което издаваше колко е стар, а това, че на места прозираше белезникавата основа, красноречиво говореше, че е направен от пресован картон.

Със стеснителна усмивка татко отвори този смешен картонен калъф и каза:

— Тази пушка ще изглежда съвсем жалка редом с такова модерно оръжие като вашето, но ми е подарък от баща ми.

Като превърна по този начин тази старовремска ловна пушка в ценна семейна реликва, той измъкна от калъфа една по една трите ѝ части, които бяха огромни.

Чичо ми ги пое и ги сглоби с магическа бързина, после, като видя размерите на оръжието, извика:

— Господи, боже мой! Та това е аркебуза.

— Почти — отговори татко. — Но изглежда, че стреля точно.

— Възможно е — каза чичо.

Прикладът не беше украсен с фигури и лакът се беше изтъркал, спусъкът не беше никелиран, ударниците бяха толкова огромни, сякаш ги беше изковал ковач. Почувствувах се леко унижен.

Чичо Жул отвори затвора на пушката и замислено го огледа:

— Ако не е някакъв неизвестен калибър от онова време, тогава трябва да е дванайсети калибър.

— Да, дванайсети е — потвърди татко. — Аз купих гилзи за дванайсети калибър.

— С капси, разбира се.

— Да, с капси.

Той взе от една картонена кутия два-три празни патрона и ги подаде на чичо ми. От медната им основа се показваха малки гвоздейчета без главички. Чичо ми сложи един патрон в цевта на пушката.

— Цевта е леко разширена — каза той, — но наистина е дванайсети калибър. Тази система отдавна вече не се прилага, защото крие известна опасност.

— Каква опасност? — попита мама.

— Минимална — отговори чичо, — но въпреки това си е опасност. Виждате ли, Огюстин, като удря върху ей това медно гвоздейче, ударникът възпламенява барута. Но това гвоздейче е външно, нищо не го предпазва, а някой може да го удари и без да иска.

— Например?

— Например, ако патронът се изплъзне от ръцете на ловеца и падне върху медното гвоздейче, може да избухне в краката ви.

— Не е смъртоносно — каза Жозеф успокоително. — И никога няма да ми се случи да изтърва патрон.

— Веднъж видях една необичайна злополука — започна чичо. — Бях още много млад, защото беше по времето на тези пушки. Председателят на Ловното дружество, господин Баназет, беше толкова дебел, че нощем, отдалече човек би го взел за бъчва и трябваше да се наставят два патронташа, за да му направят един цял. Един ден, след обилен ловджийски обед, той се подхлъзна и се търкулна от горе до долу по стълбата с огромния си патронташ около кръста, който беше натъпкан с патрони с капси. Сякаш някой откри залпова стрелба. И длъжен съм с прискърбие да ви съобщя, че той умря.

— Жозеф — извика мама пребледняла, — трябва да купим друга пушка, иначе няма да те пусна на лов.

— Хайде де! — засмя се татко. — Първо, нямам нищо общо с бъчва и второ, няма да оглавявам никакъв „обилен ловджийски обед“ в прочут винарски край, защото съм убеден, че експлодирането на господин Баназет, е отприщило цял гейзер от червено вино.

— Напълно е възможно — съгласи се с него чичо Жул, смеейки се. — Впрочем, Огюстин, мога да ви уверя, че този нещастен случай все още е единствен по рода си.

Той внезапно скочи и се прицели с дванайсеткалибрена пушка. Майка ми извика:

— Марсел, стой на мястото си! Не мърдай!

Чичо ми повтори пет-шест пъти хватките си, като си прицелваше ту в стенния часовник, ту в окачената лампа, ту в ръжена. Най-послед той произнесе присъдата си:

— Тази пушка е много стара и тежи три фунта повече от обикновената. Но тя удобно приляга в ръцете и прилепва добре към рамото. Според мен това е великолепно оръжие.

Баща ми целият засия и огледа всички ни с известна гордост, но чичо добави:

— Ако все пак не избухне.

— Какво? — ужасено извика майка ми.

— Не се бойте, Огюстин, ще вземем всички предпазни мерки и ще изстреляме първите патрони с връв. Ако избухне, Жозеф няма да има вече пушка, но ще запази дясната си ръка и очите си.

Той отново огледа затвора и каза:

— Може да стане така, че в резултат на някой по-силен заряд калибърът да се промени и пушката да стреля с бренеке. Утре ще

разберем. А тази вечер да приготвим патроните.

В гласа му прозвучаха заповедни нотки:

— Най-напред изгасете всякакъв огън в къщата. Дори тази газена лампа крие доста голяма опасност.

И като се обърна към мен, добави:

— *С барута шега не бива!*

Майка ми, смъртно уплашена, изтича в кухнята и изсипа една тенджерата вода върху последните въгленчета, които все още се червенееха в печката. През това време баща ми провери дали лампата не изпуска газ и добре ли е окачена.

След тези предпазни мерки чичо седна на масата и накара татко да седне срещу него.

Леля ми, за която тази опасна церемония, изглежда, не беше нещо ново, се качи в стаята си, за да нахрани малкия Пиер, и повече не слезе при нас.

Майка ми седна на един стол на два метра от масата. Аз заставах прав пред нея, между коленете ѝ. Мислех си, че ако станеше експлозия, щях да я прикрия с тялото си.

Тогава чичо ми взе една тенекиена кутийка, херметически затворена с гумичка, и внимателно я остърга. Видях как от тапата навън се показва крайчецът на съвсем мъничко черно шнурче. Чичо го хвана внимателно с два пръста, подръпна го леко и тапата изскочи. Тогава той наведе гърлото над един бял лист хартия и изсипа върху него щипка черен прах. Аз като хипнотизиран се приближих... Значи това нещо било *барут*, страшното вещество, убило толкова животни и хора, взривило толкова къщи и което запратило Наполеон чак в Русия. Би казал човек стрит въглен. И нищо повече.

Чичо ми взе един голям меден напръстник, закрепен за малка дръжка от черно дърво.

— Ето мярката за определяне на теглото — каза ми той. — Има деления за грамове и за дециграмовете, това ни позволява да сме достатъчно прецизни.

Той напълни напръстника догоре и изсипа съдържанието му върху везната на малкия кантар. Везната слезе до долу, после бавно се издигна и застина.

— Барутът не е влажен — отбеляза чичо, — тежи точно толкова, колкото трябва, блести... Чудесен барут!

Тогава започна пълненето на гилзите, операция, в която взе участие и баща ми. Той притискаше барута с просмуканите от мазнина тапи, които чичо Жул беше сготвил сутринта. После идваше ред на сачмите, после още една тапа и най-накрая едно картонено кръгче с голяма черна цифра, обозначаваща калибъра на сачмата.

После дойде ред на оформянето на патрона: с малкия инструмент с дървена дръжка го притискахме и горният му край се огъваше. Образуваше се нещо като заоблен ръб и с това смъртоносният заряд беше окончателно затворен.

— Шестнайсет калибъра повече ли е от дванайсет? — попитах аз.

— Не — отговори чичо. — Малко по-малко.

— Защо?

— Да, наистина — забеляза татко. — Защо с най-малките номера се означават най-големите калибри?

— Това е малка загадка — каза чичо Жул с наставнически вид, — но добре правите, че ме питате. За пушка шестнайсети калибър може от един фунт олово да се излеят шестнайсет куршума, за пушка дванайсети калибър от същия фунт могат да се излеят само дванайсет куршума, а ако имаше еднокалибрено оръжие, то щеше да стреля с куршуми, тежки един фунт.

— Това се казва ясно обяснение — каза баща ми. — Ти разбра ли?

— Да! — отвърнах аз. — Колкото повече куршуми се изливат от един фунт, толкова те са по-малки. И става така, че пушка с по-малка цев има по-голям калибър.

— Навярно вие говорите за фунт от петстотин грама?

— Едва ли — отговори чичо. — Мисля, че става дума за по-стара мярка — четиристотин и осемдесет грама.

— Чудесно — каза внезапно татко, явно силно заинтригуван.

— Защо?

— Защото в тези обяснения виждам неизчерпаем източник на задачи, които мога да съставя за средните класове. Например: „Един ловец, който имал седемстотин и шейсет грама олово, е могъл да излее двайсет и четири куршума за пушката си. Като се знае, че тежината на един фунт някога е била равна на четиристотин и осемдесет грама и че цифрата, която означава калибъра, означава също така и броя на

куршумите, които могат да се излеят от един фунт олово, какъв е калибърът на пушката на този ловец?“

Това педагогическо съчинение малко ме разтревожи, защото се страхувах да не бъде експериментирано върху мен за сметка на игрите ми. Но се успокоих от мисълта, че баща ми изглеждаше твърде разпален от новото си увлечение, за да пожертвува ваканцията си, като развали моята. По-нататъшният развой на нещата ми доказа, че разсъжденията ми са били правилни.

Тази вечер, която завърши с подреждането на цял батальон разноцветни патрони, строени като оловни войничета, ми се видя много интересна.

Въпреки това се чувствавах някак смутен, неудовлетворен, но не можех да си обясня коя беше причината.

Едва по-късно, когато си свалях чорапите, разбрах всичко.

Чичо Жул през цялата вечер говореше така, сякаш той беше ученият, наставникът, а баща ми — член на изпитна комисия — го слушаше внимателно като ученик, сякаш беше някакъв невежа.

Срамувах се, чувствавах се унижен.

На другия ден, докато мама сипваше малко кафе в млякото ми, аз споделих преживяванията си с нея:

— Харесва ли ти, че татко ще ходи на лов?

— Не съвсем — каза ми тя. — Това е опасно развлечение.

— Страх те е да не падне с патроните по стълбата ли?

— Ами, не — отговори ми тя. — Той не е чак толкова тромав. Но все пак барутът е коварно нещо.

— А пък на мен за друго не ми харесва.

— За какво тогава?

Поколебах се за миг, като използвах това време, за да изпия глътка мляко с кафе.

— Не видя ли как чичо Жул разговаря с него? Винаги той командува, все той говори!

— Че то е, за да научи татко ти. И той го прави от приятелски чувства.

— Нали виждам, че е страшно доволен, дето е по-силен от татко. И това хич не ми харесва. Татко винаги го бие на топки или на дама. А тук съм сигурен, че няма да спечели. Според мен глупаво е да участвуваш в игра, която не знаеш. Аз никога не играя на топка, защото прасците ми са къси и другите ще ми се подиграват. Но винаги играя на топчета, на гоненица и на дама, защото почти винаги печеля.

— Но, глупчо, ловът не е състезание. Това е чисто и просто разходка с пушка и щом на татко му е приятно, значи ще му е от полза. Дори и да не убие никакъв дивеч.

— Ако той нищо не убие, да знаеш, че ще съм просто възмутен до дън душа. Да, възмутен. И няма вече да го обичам.

Чувствувах, че ще се разплача, и затова налагах филията. Мама забеляза усилията ми и като се приближи към мен, ме целуна.

— Донякъде си прав — каза ми тя. — Вярно е, че в началото татко ще бъде по-слаб от чичо Жул. Но след една седмица ще бъде сръчен колкото него, а след петнайсет дни ще видиш, че той ще му дава съвети.

Тя не ме залъгваше, за да ме успокои. Тя вярваше в своя Жозеф. Но аз се разкъсвах от тревога, както биха се вълнували децата на нашия почитаем президент на Републиката, ако той им кажеше за намерението си да участва в колоездачната обиколка на Франция.

Следващият ден беше още по-мъчителен. Докато чистеше пушките, разглобени на части върху масата, чичо Жул започна да разказва ловните си приключения. Той разправяше как в родния Русийон, по лозята и боровите гори бил убил десетки едри диви зайци, стотици яребици, хиляди по-дребни зайци, без да се броят „редките екземпляри“.

— Една вечерр се врръцах с пррази рръце, прросто вбесен, защото едно след дрруго бях изтъррвал два заека.

— Защо? — попита Пол, с отворена уста и опулени очи.

— Дявол знае защо? Важното е, че се чувствавах посрамен и обезкуражен. Но тъкмо излизам от горричката край Тапс и навлизам в лозето на Брукейрол, какво мислите виждам?

— Да, какво мислите виждам? — повтори натъжено Пол.

— Кеклик — извиках аз.

— Не — отговори чичо Жул. — Това животно не летеше и беше много по-едро. Та ви казвам — какво мислите, че виждам? Язовец! Един огрромен язовец, който беше изрровил цял рред десертно гррозде! Вдигам пушката и стррелям.

Беше винаги все едно и също и все пак различно. Чичо стреляше, после от предпазливост дублираше изстрела и „пррострреляното“ животно допълваше списъка на нескончаемите жертви.

Баща ми слушаше разказите за тези славни подвизи, но нищо не казваше. Скромно, като калфа, той чистеше дулото на пушката си с четка, закрепена на края на дълга пръчка, а аз без настроение лъсках спусъка и предпазителя.

На обед пушките бяха сглобени, смазани, излъскани и чичо Жул заяви:

— Следобед ще ги изпробваме.

Разказът за неговите подвизи продължи, докато обядвахме, и се разпростря чак до Пиренеите, защото стана въпрос и за лов на диви кози.

— Грабвам бинокъла и какво мислите виждам?

Пол, захласнат, забрави за яденето, затова след смъртта на две кози мама и леля помолиха разказвача да спре на това място ловните си приключения и чичо беше твърде поласкан.

Възползувах се от прекъсването, за да задам ловко един личен въпрос.

Още от началото на приготовленията нито за миг не се усъмних, че ще бъда приет сред ловците и че ще ги следвам навсякъде. Но нито баща ми, нито чичо, не бяха ми го казали направо, а и аз не посмях да ги попитам от страх да не ми откажат категорично. Ето защо започнах със заобикалки:

— Ами куче — попитах, — няма ли да ви трябва куче?

— Ще бъде хубаво да си имаме едно — отговори чичо. — Но откъде да вземем дресирано куче?

— Не се ли продават?

— Продават се — отговори татко, — но струват най-малко петдесет франка.

— Това е лудост! — извика мама.

— Ни най-малко! — каза чичо. — И ако едно хубаво куче струваше само петдесет франка, вярвайте ми, нямаше да се колебае. Но за тази цена ще ви дадат само някакъв мелез, който ще загуби следата на заека, за да ви заведе до дупката на някой плъх. Дресираното куче струва около осемдесет франка, а може да стигне и до петстотин.

— И какво ще го правим, като свърши ловът? — попита леля ми.

— Като свърши сезонът, ще трябва да се препродаде на половин цена. Изобщо — добави чичо, — опасно е да се държи куче в къща, където има бебе.

— Вярно — каза Пол, — може да изяде малкия Пиер.

— Не мисля, че ще го изяде. Но може, без да иска, да му предаде някаква болест.

— Някоя ангина! — извика Пол. — Знам какво значи. Но аз не се разболях от куче, ами от течението.

Повече нищо не питах. Ясно — куче нямаше да има. Значи разчитаха на мен, за да намирам убития дивеч. Не ми го казаха, но се подразбираше. Не беше необходимо да ми дават тържествено обещание, и то пред Пол, който заяви, че има намерение да следи лова „отдалече, с памук в ушите“ — недопустимо желание, което можеше да провали собствените ми планове. И аз благоразумно си замълчах.

След обеди възрастните отидоха да си починат. Ние се възползувахме от този промеждутък от време, за да сложим кормила на щурците, което ще рече, че в задника на тези нещастни певци, които внезапно млъкваха, ние забивахме дръжката на някое листо от бадемово дърво и после подхвърляхме щурците във въздуха. Те се въртяха на всички страни и техните чудновати кръгообразни движения ни караха да се смеем от сърце.

Към три часа баща ми ни повика:

— Елате насам! И застанете зад нас. Ще изпробваме пушките.

Чичо Жул беше завързал здраво татковата пушка на два големи успоредни клона и размотаваше едно дълго въже. Единият му край беше свързан със спусъка. На десет крачки от пушката той спря.

Майка ми и леля ми дотичаха и ни накараха да отстъпим още няколко крачки назад.

— Внимание! — извика чичо ми. — Поставих троен заряд и ще стрелям от двете цеви наведнъж. Ако пушката експлодира, парчетата могат да свирнат край ушите ни.

Цялото семейство се струпва на сигурно място зад маслиновите дървета, поглеждайки с крайчеца на окото си оттам. Само мъжете геройски останаха без прикритие.

Чичо дръпна въжето. Мощен взрив разтърси въздуха и баща ми изтича към завързаното оръжие.

— Издържа! — извика той. И радостно започна да прерязва въжетата.

Чичо отвори пушката и огледа цевите отблизо:

— Всичко е наред — заяви той най-после. — Ни пукнатина, ни разширение. Огюстин, сега вече мога да гарантирам, че вашият Жозеф е в безопасност. Тази пушка е устойчива като артилерийско оръдие.

И след като жените, успокоени, се отдалечиха, той каза на баща ми:

— Все пак не бива да се преувеличава. Аз, разбира се, бих могъл да ви уверя и преди изпробването, че тази пушка е в ред. Но понякога се случва, че тъкмо изпробването прави оръжието негодно. Това е риск, който е неизбежен. Сега да проверим групирането на сачмите.

Той измъкна от джоба си един вестник, разгъна го и тръгна с широки крачки към клозета в дъното на алеята, изпъстрена с ириси.

— Стомахът ли го присви? — попита Пол.

Но чичо Жул не влезе в будката. Той прикрепи с четири кабарчета разгънатия вестник към вратата и с широка крачка се върна при баща ми. После зареди пушката само с един патрон.

— Внимание! — извика той, вдигна пушката, прицели се за секунда и стреля.

Пол, който си беше запушил ушите, побягна към къщи.

Двамата ловци се приближиха до вестника: беше надупчен като сито.

Чичо Жул дълго разглежда дупките и явно остана доволен.

— Добре са групирани. Аз стрелях с шоквата цев на пушката. От тридесет метра — просто идеална.

Той измъкна от джоба си друг вестник и докато го разгъваше, каза на баща ми:

— Ваш ред е, Жозеф.

Докато чичо слагаше новата мишена на същото място, баща ми зареди пушката си.

Мама и леля, привлечени от първия изстрел, се спуснаха на терасата. Пол, полускрит зад смокинята, поглеждаше оттам с едно око, запушил с показалец ухото си.

Чичо, подтичвайки, се изви и извика:

— Хайде!

Татко се прицели. Треперех дали ще улучи вратата. Щеше да бъде най-големият позор да не улучи и след такава несполука, според мен, трябваше да се откаже от лова.

Той стреля. Гърмежът беше ужасен и рамото му здравата се разтърси. Но по татковото лице не се изписа нито вълнение, нито изненада и със спокойна крачка той тръгна към мишената. Аз го изпреварих.

Ударът беше попаднал в средата на вратата, защото сачмите бяха пръснати по целия вестник. С чувство на тържествуваща гордост заках чичо Жул да изрази възхищението си.

Той се приближи, огледа мишената, обърна се и каза само:

— Това не е пушка, а лейка.

— Но той уцели точно в средата — извиках аз.

— Изстрелът не е лош — снизходително отговори чичо. — Но летящата яребица няма много общо с вратата на клозет. Сега ще опитам със сачми №4, 5 и 7.

Те стреляха още по три пъти и всеки изстрел беше съпроводен от обследване и коментари от страна на чичо. Най-сетне той извика:

— Като последно ще изстреляме два патрона с едри сачми. Дръжте здраво приклада, Жозеф, защото сложих заряд и половина барут. А вие, госпожи, си запушете ушите, защото ще чуете истински гръм.

Те стреляха едновременно. Грохотът беше оглушителен и вратата здраво се разтърси. И двамата се доближиха до мишената — усмихнати и доволни от себе си.

— Чичо — попитах аз, — така може ли да се убие един глиган?

— Разбира се — възкликна той, — при условие че го уцелиш.

— Под лявата плешка?

— Точно така!

Той откъсна наслаганите вестници и аз видях забити дълбоко в дървото около двайсет малки оловни сачми.

— Солидно дърво — каза чичо. — Сачмите не са го пробили. Виж, ако имахме куршуми.

Цяло щастие, че нямаха куршуми, защото зад надупчената врата чухме слаб глас. Този глас несигурно ни питаше:

— Мога ли вече да изляза?

Беше нашата „слугиня“.

Датата на откриването на лова приближаваше и вкъщи за нищо друго не се говореше.

След като изреди всичките си ловни подвизи, чичо Жул премина към обясненията и нагледните уроци. В четири часа, след почивката, той казваше:

— Жозеф, ще ви разясня „царския изстрел“, който е царят на изстрелите. Първо, слушайте ме внимателно. Скррили сте се зад някакъв плет, а кучето ви описва кръг около лозето. Ако то си знае работата, яребиците ще полетят право към вас. Тогава отстъпвате крачка назад, но още не вдигате пушката, защото дивечът ще я види и ще има време да се измъкне. Щом пернатите навлязат в полезрението ми, вдигам пушката и се прицелвам. Но когато стреляте, рязко вдигате пушката с десетина сантиметра и едновременно натискате спусък, като свивате главата в раменете си.

— Защо? — попита татко.

— Защото, ако прицелът ви е точен, птицата, която тежи цяло кило и пада със скорост шейсет километра в час, ще ви плесне право по лицето. Да минем сега на практическите занимания. Марсел, върви да ми донесеш пушката.

Аз изтичах в столовата и се връщах с бавна крачка, носейки със страхопочитание това драгоценно оръжие.

Чичо винаги отваряше затвора, за да се увери, че пушката не е заредена. После отиваше и заемаше позиция зад оградата на градината. Баща ми, Пол и аз заставахме в полукръг около него. Чичо ми, смръщил вежди, наострил слух и извил гръб, правеше опити да съзре през листата не жалкия каменист път, а златните лозя на Русийон. Изведнъж той излайваше два пъти — високо и отривисто, после, свирейки пронизително с уста, имитираше шумното прелитане на ято яребици. Тогава отстъпваше крачка назад и гледаше упорито към небето, без да се подава над оградата. После живо вдигаше пушката, стреляше и викаше: „Па, па“. Ние и четиримата свивахме главите си в раменете и замирахме със затворени очи, готови да ни плесне по лицето „птицата, тежка цяло кило и падаща със скорост шестдесет километра в час.“

Чичо Жул ни изваждаше от вцепенението, повтаряйки: „туп, туп“, защото според него две яребици бяха паднали зад нас. Един миг той ги търсеше с очи, после отиваше и ги вдигаше една след друга,

защото в показаните си уроци той винаги стреляше дубъл. Най-сетне, като подсвиркваше на кучето си, с натезжала крачка на уморен ловец, той се връщаше да поседне на сянка.

Татко замислено казваше:

— Не изглежда проста работа!

— О, трябва да се тренирате. Признавам, че не съм чул някой да казва, че е успял от първия път. Но ако сте надарен — в което все още не съм уверен, — възможно е догодина. Хайде, опитайте още сега.

И татко послушно, на свой ред вземаше пушката и точно повтаряше пантомимата на чичо Жул.

Понякога, сутрин, той ме вземаше със себе си по оградения с храсти път на Рапонския дол. И там скришом ние репетирахме „царския изстрел“. Аз изпълнявах ролята на яребица и когато трябваше да излетя, хвърлях с всичка сила един камък над плета и баща ми, като вдигаше бързо пушката, се опитваше да го проследи.

След това, за да се научи да стреля по зайци, аз, без да го предупреждавам, хвърлях в тревата една стара, плесенясала топка, останала от игра на кегли (вече несъществуваща), която бях намерил в градината.

Друг път той ме пращаше да се скрия в някой храст и ми заповядваше да си затворя очите. Чаках там с наострени уши и готов да доловя и най-слабия шум. Внезапно татко слагаше ръка на рамото ми и питаше: „Чу ли когато се приближавах?“

И тъй, баща ми подготвяше „Откриването“ с такова старание и така примирено, че за първи път в живота си се усъмних в неговото всемогъщество и моите тревоги ставаха все по-големи.

Най-после зората възвести, че е настъпил денят преди откриването на лова.

Първо, те премериха ловните си костюми. Баща ми си беше купил един син каскет, който ми се стори от хубав по-хубав, гамаша от кафява кожа и високи обувки с въжени подметки. Чичо Жул си сложи барета, ботуши, които се връзваха отпред, и съвсем специална куртка, за която трябва да кажа няколко думи, защото наистина беше забележителна дреха.

Първия път като я видя, мама възкликна:

— Това не е куртка, а чисто и просто трийсет джоба съшити заедно.

Имаше джобове дори и на гърба. По-късно разбрах, че това изобилие си имаше и своите недостатъци. Когато чичо ми търсеше нещо по джобовете, той най-напред опипваше плата, после хастара, после и двете едновременно, за да може най-сетне да открие търсения предмет. Най-трудното обаче беше да се открие по какъв начин може да се стигне до него.

Така веднъж един малък дрозд, забравен в този лабиринт, след две седмици напомни за своето съществуване, като започна да вони. Чувствителният нос на леля Роз и унилата жълта човчица, която беше пробила хастара, помогнаха лесно да се открие дроздът. Чичо ми пребърка доста джобове и това му даде възможност да намери едно заешко ухо, сплескан охлюв и клечка за зъби, която се заби под нокътя на показалеца му. Но за да се извади трупчето на птичката, наложи се да прибегнат до ножиците.

— Все пак в деня на пробата куртката ни направи голямо впечатление и на пръв поглед обещаваше обилен лов.

Церемонията пред огледалото беше доста дълга и на двамата ловци, както изглежда, им хареса да се оглеждат. Но преди още да се бяха нагледали до насита, жените взеха дрехите им, за да пришият по-здраво копчетата.

Още веднъж ловците лъснаха и смазаха пушките, а на мен се падна честта да напъхам патроните в кожените патронташи.

После с лупа в ръка те разучиха подробно картата на местността.

— Ще минем зад къщата и оттам ще се изкачим до Редунеу, ето тук — каза чичо, като забодде в картата карфица с черна главичка; до

това място няма да срещнем нищо особено, може би гривяци или дроздове.

— Това вече ще е нещо много интересно — обади се баща ми.

— Дребна работа! — отговори чичо. — Нека не си правим илюзия, че нашият улов ще е скална яребица, но най-малкото трябва да бъде обикновена яребица или див заек. Мисля, че ще намерим такъв дивеч в Ескаупре, поне така ми каза Мон де Папийон. Значи от Редунеу, се спускаме до Ескаупре, после ще се качим до подножието на Тауме и ще вървим все надясно, до Черничевия кладенец. На това място ще обядваме около дванайсет и половина. После...

Но аз не чух какво щеше да стане после, защото обмислях своя план.

Въпросът вече не търпеше отлагане. Трябваше направо да попитам, трябваше най-после да ми кажат, че ще ме вземат на лов. Вярвах в това и въпреки всичко моята увереност понякога се разколебаваше — всички край мен се държаха толкова пасивно. Никой не беше споменал за дрехи за мен. Сигурно смятаха, че за ловно куче стига и това, което носех на гърба си.

Една сутрин казах на „слугинята“, че с нетърпение очаквам Откриването. Това същество ми се изсмя и ми каза: „Не си въобразявай, че ще те вземат със себе си“. Какво ли не може да изтърси една глупачка! Аз съжалих, че ѝ заговорих. Но онова, което повече ме тревожеше, беше, че баща ми ми се стори някак гузен. Няколко пъти на масата той ни в клин, ни в ръкав спомена, че сънят е крайно необходим на децата, на всички деца без изключение и че е много опасно те да се събуждат в четири часа сутринта.

Чичо ми се присъедини към неговото мнение и даже даде някакви примери за разни момченца, заболели от рахит или от туберкулоза, защото всяка сутрин ги карали да стават много рано.

Мислех, че тези приказки са предназначени за Пол, за да се подготви отстраняването му от лова. Но в мен се загнезди много неприятно чувство — съмнението ме гризеше. Събрах всичката си смелост.

Първо, трябваше да се отпрати някъде Пол. Той тъкмо беше пред вратата, крайно зает да гъделичка корема на един щурец, който пееше от удоволствие или по-вероятно цвъртеше от болка. Аз подадох мрежичката за пеперуди на Пол и му пошушнах, че в дъното на

градината току-що съм видял ранено колибри и че никак няма да му е трудно да го хване. Тази новина извънредно го въодушеви. Той хвърли щуреца и извика:

— Да вървим по-скоро.

Отговорих му, че ми е абсолютно невъзможно да отида с него, защото ме караха да се изкъпя, и то със сапун. С това целех две неща: да предизвикам съчувствие към мен и да му внуша страх да не би и той да бъде подложен на същото изпитание. Планът ми напълно успя, защото, привлечен от колибрието и прогонен от банята, Пол дръпна мрежичката от ръката ми и изчезна сред жълтугите.

Влязох вкъщи точно в момента, в който чичо Жул сгъваше картата, казвайки:

— Да извървиш дванайсет километра в планината не е много, но все пак си е ходене.

Аз храбро заявих:

— Ще ви нося храната.

— Каква храна? — попита чичо.

— Нашата. Ще взема две торби и ще нося храната.

— Но къде ще я носиш? — попита татко.

От този въпрос дъхът ми секна, защото видях, че той се прави, че не ме разбира. Напълно отчаян, реших да отида докрай.

— Когато сте на лов — отговорих аз. — Нямам пушка, значи ще нося храната. На вас само ще ви пречи. И после, ако я сложите в ловджийските чанти, няма да има място за дивеча. И после, аз когато вървя, стъпвам съвсем безшумно. Изчетох всичко за червенокожите и мога да се промъквам като истинските команчи. Нали знаете, че лова колкото си искам щурци. И после, аз виждам надалеч, нали онзи ден аз ви показах ястреба, а вие не го видяхте веднага. И после, вие си нямате куче и когато убиете яребици, без мен няма да можете да ги намерите, а пък аз съм малък и мога да се промъкна в храстите. И после, докато аз търся, вие можете да убиете и други; и после.

— Я ела тук — каза баща ми.

Той сложи едрата си ръка на рамото ми и ме погледна в очите:

— Ти чу ли какво каза чичо Жул: дванайсет километра в планината! Твоите крачета са много малки, за да вървиш толкова дълго.

— Малки са, но са яки — извиках аз. — Пипни ги, като камък са.

Той опипа прасците ми:

— Вярно, че имаш здрави мускули.

— И после, аз съм лек. Нямам такъв дебел задник като чичо Жул и затова никога не се уморявам.

— Я го виж ти! — извика чичо Жул, твърде зарадван, че може да смени темата на разговора. — Никак не обичам, когато някой си позволява да критикува задните ми части.

Но аз не започнах да споря, а продължих:

— Скакалците са дребнички, а скачат по-надалеч от теб. И после, когато чичо Жул е бил на седем години, баща му винаги го е водел на лов, а аз вече навърших осем и половина. А той казваше, че баща му бил строг. Това е несправедливо. И после, ако не искате да ме вземете, аз ще се разболея. Вече започна да ми се гади.

И като казах всичко, което ми беше на сърцето, аз изтичах до стената, захлупих лице върху ръката си и горко се разплаках.

Баща ми просто не знаеше какво да каже и само ме галеше по косата. Майка ми влезе и без да продума, ме взе в скута си. Бях на върха на отчаянието. Първо, защото това Откриване ми изглеждаше като пътуване към Голямото приключение, към по-високите и непознати възвишения, в които толкова отдавна се взирах. И най-вече ми се искаше да помогна на татко в изпитанието: ще се мушна в храстите, ще вдигна дивеча и той ще полети право към него. Ако не улучи някоя яребица, за да го окуража, ще кажа „видях я да пада“ и тържествено ще им занеса няколко перца, които бях събрал в кокошарника. Но не можех да им кажа всичко това и моята обич, която ми носеше разочарование, късаше сърцето ми.

— Ама и вас ви бива! — обади се мама с упрек в гласа. — Все за лов му говорехте.

— Ще бъде опасно — каза татко — и най-вече в деня на откриването. Ще има и други ловци на хълма... Той е малък и в храстите могат да го вземат за някое животно.

— Но нали аз ще видя ловците! — извиках през сълзи. — И като им заговоря, те ще разберат, че не съм заек.

— Е добре, обещавам ти, че след два-три дни ще те вземем с нас. Вече ще имам тренинг и няма да ходим толкова далеч.

— Не, не и не! Искам на откриването!

Тогава чичо Жул се прояви като великодушен човек:

— Може би се намесвам там, където не ми е работата — обади се той, — но според мен Марсел заслужи да участвува с нас в откриването. Хайде, не плачи. Той ще носи храната, както сам предложи, и послушно ще върви на десет крачки след нас.

И като се обърна към татко, каза:

— Съгласен ли сте, Жозеф?

— Ако вие сте съгласен, аз нямам нищо против.

От благодарност аз пролях още сълзи и едва не се задуших. Мама нежно ме погали по главата и целуна мокрите ми бузи. Тогава аз се хвърлих към чичо си, покатерих се по него и притиснах голямата му глава към разтуптяното си сърце.

— Успокой се, успокой се — повтаряше татко.

Като залепих на чичо си две звучни целувки, аз скочих на земята, целунах ръката на баща си и като вдигнах ръце към небето, изиграх някакъв дивашки танц. Накрая с един скок се озовах на масата, откъдето изпратих хиляди целувки към присъстващите.

— Само че — казах аз след малко, — не бива нищо да споменавате пред Пол, защото той е още много малък. Няма да може да отиде толкова далеч.

— Охо! — възкликна татко, — значи ще излъжеш братчето си?

— Няма да го излъжа, а чисто и просто нищо няма да му кажа.

— Ами ако той сам те заговори за лов? — попита мама.

— Ще го излъжа, защото е за негово добро.

— Прав е! — извика чичо. После, като ме гледаше право в очите, добави:

— Току-що ти каза нещо много важно, постарай се да не го забравиш: *позволено е да се лъжат децата, когато е за тяхно добро.*

— И повтори: — не забравяй това.

Но в този момент Пол се върна доста смутен, че не беше намерил колибрита, и разговорът се прекъсна.

Радостта ми беше толкова голяма, че не можех нищо да ям на вечеря, въпреки че майка ми на няколко пъти ми направи забележка. Но понеже чичо ми спомена за апетита на ловеца като отличителна черта на този тип хора, аз просто нагълтах пържолата и си поисках още картофи.

— Какво ти става? — попита татко.

— Набирам сили за утре.

— И какво смяташ да правиш утре? — със съучастническо любопитство на свой ред попита чичо ми.

— Ами да откривам лова.

— Да откриваш лова? Че то не е утре! — възкликна той. — Утре е неделя! Да не би да смяташ, че е позволено да се убиват божите животинки в деня на Христовия празник! Ами църковната служба на кого я оставяш? Ах, да, наистина, вие цялото семейство сте безбожници — добави той. — Ето защо това дете може да си помисли такава безумно нещo — ловът да се открива в неделя!

Аз бях просто смазан.

— Тогава кога ще бъде това откриване?

— В понеделник. Вдругиден.

Това беше отчайваща новина, защото още един ден в очакване щеше да е едно безкрайно мъчение. Какво да се прави! Примирих се, против волята си, но без да роптая. После чичо Жул заяви, че просто заспивал прав, и всички отидоха да спят.

Когато мама уви хубавичко Пол, тя дойде да ме целуне за лека нощ и ми каза:

— Утре ще ви уشيا нови индиански костюми, а пък ти ще направиш стрелите. И за обед ще има торта с кайсии и сметана.

Разбрах, че тя ми обещава това угощение, за да смекчи голямото разочарование, и целунах нежно ръцете ѝ.

Но щом тя излезе от стаята, малкият Пол заговори. Не го виждах, защото мама беше духнала свещта, но от тънкото му гласче вееше спокойствие и хлад.

— Знаех си, че няма да те вземат на откриването. Сигурен бях!

Отговорих му хитро:

— Никога не съм и искал. Откриването не е работа за деца.

— Ти си голям лъжец. Аз веднага разбрах, че няма никакво колибри. И веднага се върнах, застанах под прозореца и чух всичко, което си казахте, и колко много плака. И дори им разправяше, че трябва да ми разправят разни лъжи. Много ми пука за вашия лов! Страх ме е от изстрелите. Но все пак ти си лъжец, а чичо Жул е още по-голям лъжец от тебе.

— Защо?

— Затова, защото е утре. Знам аз. Днес следобед мама направи омлет с домати и го сложи в ловджийските чанти с един огромен салам и сурови пържоли, и хляб, и бутилка вино. Всичко видях. И чантите са скрити в кухненския килер, за да не ги видиш. Те ще тръгнат още в тъмно, а ти ще си останеш с пръст в устата.

Това разкритие беше убийствено. Но аз още не можех да го приема.

— Как смееш да ми говориш, че чичо Жул лъже? Виждам съм го облечен като сержант. И орден има, а ти!

— Казвам ти, че тръгват утре. И не ми говори повече, защото ми се спи.

Гласчето млъкна, а аз останах в тъмното с широко отворени очи, изпълнен със съмнения.

Има ли право сержантът да лъже? Разбира се, че не. Доказателство: сержант Бабийо.

Но изведнъж си спомних, че чичо Жул никога не е бил сержант. Одеве така се обърках, че сам си го измислих. И като връх на всичко, от миналото отново изникна ужасната история с парка Борели. Какво направи чичо ми, когато разкрих неговото самозванство? Чисто и просто взе да се смее без нито капка стеснение.

Въпреки това аз търсех оправдание за тази стара лъжа (за да не ми служи като доказателство), когато един ужасен спомен блесна в съзнанието ми. Тъкмо днес следобед, когато имах глупостта да кажа, че ще излъжа Пол, защото е за негово добро, чичо Жул веднага се

възползува от случая. Той без колебание се съгласи с мен, за да може предварително да оправдае престъпната си игра. Бях отчаян от това предателство. И баща ми нищо не каза! Баща ми беше станал мълчалив съучастник в заговора срещу неговото малко момче. И мама, милата ми майчица, която измисли сметановия крем, за да ме успокои. Изведнъж моята печална участ така ме натъжи, че започнах тихичко да плача, а в далечината сребърната флейта на кукумявката още повече усилваше отчаянието ми.

После отново ме обзе съмнение. Понякога Пол беше същинско дяволче; ами ако беше измислил цялата тази история, за да си отмъсти за колибрито?

Цялата къща, изглежда, беше потънала в сън. Аз безшумно станах от леглото и повече от минута натисках дръжката на вратата. В процепа под вратите на другите стаи не видях никаква светлина. Слязох бос: нито едно стъпало не скръцна. Лунната светлина, която нахлуваше в кухнята, ми помогна да намеря кибрита и свещта. Няколко минути стоях в колебание пред вратата на фаталния килер. Зад тази дървена плоскост аз щях да открия или злодейството на чичо Жул, или вероломството на Пол — и в двата случая ме чакаше дълбоко разочарование.

Бавничко превъртях ключа. Дръпнах. Вратата се отвори. Влязох в широкия килер и вдигнах свещта: ето ги двете големи кожени чанти с джобове от мрежа. Бяха натъпкани до пръсване и от всяка страна стърчеше гърлото на запушена бутилка. На една етажерка до чантите — двата патронташа, в които собственоръчно бях наслагал патроните. Какъв празник се подготвяше! Бях възмутен до дън душа и взех безразсъдно решение: щат не щат, ще отида с тях!

Безшумно, като котка се върнах в стаята си и направих подробен план.

Най-напред трябваше да не мигвам. Ако заспя, свършено е с мене! Никога през живота си не съм могъл да се събудя в четири часа сутринта. Значи — никакво заспиване.

Второ — да приготвя дрехите си, които по навик бях пръснал из цялата стая. На четири крака в тъмното аз успях да събера чорапите си и ги сложих в гуменките си. След доста дълго търсене намерих ризата си под кревата на Пол, обърнах я откъм лицевата страна, а също и панталоните си и ги метнах на края на леглото си. Едва тогава пак си

легнах, доволен от взетото решение, и с все сили се мъчех да държа очите си отворени.

Пол кротичко спеше. Този път на равни интервали от време, се обаждаха две кукумявки. Едната не беше далеч от прозореца ми, сигурно се беше скрила в голямото бадемово дърво. Гласът на другата, не толкова нисък, но според мен по-приятен, се издигаше от падината. Помислих си: те сигурно са мъж и жена и жената отговаря на мъжа си.

Тънък лунен лъч минаваше през една дупка в капациите на прозореца и чашата на нощната ми масичка блестеше. Дупката беше кръгла, а лъчът — плосък. Реших, че ще помоля татко да ми обясни това явление.

На тавана сънливците^[1] изведнъж започнаха лудешки танц, който завърши с бой, скокове и остри писъци. После настъпи тишина и през тънката стена аз чух хъркането на чичо Жул — спокойно, равномерно хъркане на честен човек или закоравял престъпник. „Според мен — беше казал той, — Марсел заслужи да участва заедно с нас в откриването.“ Да, Бързоногият елен беше прав: Бледоликите имат двоен език!

И той има смелостта да ме излъже „за мое добро“! Значи да ме хвърли в отчаяние било за мое добро, така ли? А аз толкова нежно го притисках до сърцето си! Тържествено се заклев цял живот да му се сърдя.

След това се замислих върху мълчаливото предателство на баща ми. Обещах си да не споменавам нищо за този плачевен случай, и ускорих крачка по една пътечка, оградена от храсти без бодли, а те галеха босите ми крака. Носех дълга пушка като въдица, която проблясваше на слънцето. Кучето ми — порода шпаньол, с бяла козина на огненочервени петна, вървеше пред мен с нос, забит в земята, и от време на време плачевно излайваше. Но този лай приличаше на нежния вик на кукумявката. Някакво друго куче му отвърщаше отдалече. Изведнъж една огромна птица се изви във въздуха. Имаше лебедов клон, но това беше скална яребица! С бързия мах на мощните си криле тя полетя право към мен. Царският изстрел! Направих крачка назад, прицелих се, натиснах изведнъж спусъка и дум! в облак от пера яребицата падна в краката ми. Не успях да я вдигна, защото друго пернато вече летеше към мен. Десет пъти, двайсет пъти царският изстрел все ми се удаваше — за голямо учудване на чичо Жул, който

току-що беше излязъл от гъсталака с отвратително лице на лъжец. Все пак аз му предложих сметана и му дадох всичките си скални яребици, казвайки му: „Имаме право да лъжем възрастните, когато е за тяхно Добро“. След това се изтегнах под едно дърво и насмалко щях да заспя, ако моето куче не беше ми заговорило на ухото. То зашепна:

— Чуваш ли ги? Тръгват без теб!

Веднага се събудих. Пол стоеше до леглото ми и лекичко подръпваше косите ми.

— Чух ги, когато минаваха пред вратата. Спряха се и се послушаха. Видях светлината през ключалката. После слязоха на пръсти.

Чешмата в кухнята шумеше. Аз целунах Пол и мълчаливо се облякох. Луната беше залезла. Беше тъмно като в рог. Пипнешком намерих дрехите си.

— Какво правиш? — попита ме Пол.

— Тръгвам с тях.

— Но те не те искат.

— Ще ги следвам отдалече като индианец цялата сутрин. Те казаха, че ще седнат да обядват до някакъв кладенец. И тогава ще се покажа и ако поискат да ме върнат, ще им кажа, че ще се загубя, и те няма да посмеят да го направят.

— Сигурно ще изядеш една хубава плесница.

— Какво да се прави? И друг път съм си патил, понякога просто за нищо.

— Ако се скриеш в храстите, чичо Жул може да те вземе за глиган и да те убие. На него така му се пада, само че ти нали ще умреш.

— Не се тревожи за мен.

И като си послужих с цитат от Фенимор Купър, добавих: „Куршумът, който ще ме повали, не е още отлят.“

— Ами мама? Какво да ѝ кажа?

— Тя долу при тях ли е?

— Не знам. Не съм я чул да слиза.

— Ще ѝ оставя бележка на кухненската маса.

С най-голяма предпазливост, без да докосвам капаците, аз отворих прозореца, покатерих се на перваза и долепих око до лунната дупчица.

Зазоряваше се. Над платата, все още потънали в мрак, върхът на Тауме беше син и розов. Във всеки случай ясно виждах пътя в планината: няма да ми избягат.

Изчаках. От чешмата вече не се лееше вода.

— Ами ако срещнеш мечка? — прошепна Пол.

— Никога не са виждали мечки в този край.

— Може би те се крият. Внимавай. Вземи острия нож от чекмеджето в кухнята.

— Добре че се сети. Ще го взема непременно.

В тишината и двамата чухме стъпки от подковани обувки. После вратата се отвори и затвори.

Веднага изтичах до прозореца и съвсем лекичко разтворих капациите. Стъпките обиколиха къщата. Двамата предатели се показаха и започнаха да се изкачват към боровата гора. Татко си беше нахлупил каската и беше обул кожените си гамаши. Чичо Жул — с таке и ботуши с връзки. Въпреки неспокойната си съвест бяха хубави и вървяха с ускорена крачка, сякаш бягаха.

Целунах Пол, който веднага си легна, и слязох долу.

Набързо запалих свещта и откъснах лист от тетрадката си:

„Мила майчице, те се съгласиха да ме вземат. Не се
Беспокой. Остави ми малко сметана.

Целувам те две хиляди пъти.“

Сложих листчето на видно място върху кухненската маса. После пяхнах в торбичката си парче хляб, две парчета шоколад и един портокал. И стиснал здраво дръжката на острия нож, аз се спуснах след стрелците.

[1] Бозайник от разряда гризачи. — Б.пр. ↑

Вече не ги виждах и нищо не чувах. Но за един команч беше просто игра да ги намери.

Изкачих се по склона, като тичах колкото може по-безшумно и стигнах до боровата гора. Спрях се, ослушах се. Стори ми се, че по-нависоко долових шум от стъпки по камъните. Отново тръгнах направо през гъсталака. Извървах първата борова гора, след която се простираше платото: някога там е имало лозя, а сега на тяхно място растяха смрадлика, розмарин и хвойна. Но тази растителност не беше избуяла и аз отдалече видях каскета и такето. И двамата още носеха пушките на рамо и все тъй бодро крачеха. До един голям бор те се спряха — такето слезе по склона вляво, а каскетът продължи все направо. Но той ту се изкачваше, ту потъваше като каскет, който пристъпя крачка по крачка и на пръсти. Разбрах, че ловът беше започнал. Сърцето ми заби още по-лудо. Зачаках със затаен дъх.

Изведнъж се разнесе оглушителен трясък и ехото на този гръм още дълго се разнася по върховете на възвишенията.

Изтичах до най-близкия бор и ужасен се покатерих на него. Възседнах един голям клон, страхувайки се, че ей сега ще изскочи раненият глиган, същият, който беше пръснал на цели десет метра вътрешностите на едноръкия браконьер. Понеже нищо не се показва, аз се уплаших да не би в този момент глиганът да изтърбушва баща ми и взех да моля бога — ако съществува — по-скоро да насочи животното към чичо ми, нали той вярваше в рая и значи щеше да му е по-леко да умре. Но такето се показва откъм лявата ми страна, над един хвойнов храст: с изпъната ръка, то размахваше във въздуха някаква черна птичка колкото дребен гълъб, и викаше: „Чудесен дрозд“. Каскетът изскочи от жълтугите и забърза към него. Те нещо се уговориха, после се разделиха.

Аз слязох от дървото и поисках съвет от самия себе си. Трябваше ли да се спусна след тях в дъното на долчинката? Високите храсти щяха да ми пречат да следя лова, а от друга страна — както татко беше казал, — рискувах да получа по погрешка някой куршум. А ако продължавах да вървя по гребена точно по края на бърдото и се криех зад кукуците, щях да виждам всичко, без те да ме видят. Освен това, в случай че ранят някое диво прасе, то нямаше да може нищо да ми направи и дори можех да довърша чудовището, като откъртя от скалата някой каменен блок и го запратах по него.

И така, аз започнах бързо да се промъквам през хвойновите храсти и пърнарите, чиито бодливи листа ме драскаха по краката. Направих доста голямо отклонение по платото, после навлязох в гъсталака и излязох на ръба на склона.

Те бяха долу, в дъното на широка долинка, оградена от сини скали. В средата — пресушеното корито на поток, образуван от дъждовната вода. Имаше малко дървета, но гъсталак от жълтуги, които им стигаха до пояс. Леко приведен, татко крачеше откъм моята страна. Държеше пушката си готова за стрелба, стиснал с лакът приклада, с дясна ръка — на спусъка и с лява ръка — под предпазителя. Стъпваше внимателно, приведен напред и прекрачваше храстите. Беше хубав като го гледаше човек (хубав и страшен), и аз се почувствувах горд с него. Чичо вървеше по отсрещния склон, успоредно с татко. От време на време той спираше, вдигаше някакъв камък, хвърляше го в дъното на долината и изчакваше няколко секунди. Виждах ги и двамата по-добре, отколкото ако вървах редом с тях.

Когато чичо хвърли третия камък, от гъсталака изхвъркна една едра птица и като стрела полетя в обратна посока. С възхитителна бързина той вдигна пушката, прицели се и стреля: птицата падна като камък, а след нея в потока слънчева светлина бавно се завъртяха няколко перца.

Баща ми на бегом, прескачайки бодливите храсти, отиде да прибере дивеча и го показа отдалече на чичо ми, който се провикна:

— Това е бекас! Сложете го в торбата си и продължете нататък, на двайсет метра от стръмнината.

Тази сръчност, това хладнокръвие, това самообладание разпалиха моето въодушевление и аз почувствувах как обидата ми към чичо се стопи: Бъфало Бил има право и да послъже!

Те продължиха пътя си: но понеже бяха задминали наблюдателния ми пост, аз предпазливо се оттеглих и описах нов полукръг върху огромното каменисто плато, за да мога на свой ред да ги задмина. Слънцето блестеше, извисило се на два метра над хоризонта, и аз тичах сред аромата на утринната лавандула, която неволно тъпчех.

Когато ми се стори, че съм по-напред от тях, аз завих към бърдото, но изведнъж видях пред мен да тича някаква златна кокошчица с червени точки в началото на опашката. Аз замръзнах от

вълнение: Яребица! Това е яребица! Тя бягаше бързо като мишка и се мушна в огромен хвойнов храст. Слеспешката, аз се хвърлих сред тези клони без бодли. Но червените пера вече тичаха от другата страна, защото кокошчицата не беше сама: видях други две, после още четири, после десетина. Тогава свих надясно, за да ги накарам да тичат към бърдото, и тази маневра ми се удаде; но те не се вдигнаха във въздуха — навярно сметнаха, че щом съм без оръжие, значи не си заслужава! Тогава събрах камъчета и ги хвърлих пред себе си: някакъв страхотен шум, сякаш изпразваха вагонетка, пълна с чакъл, ме парализира. Секунда чаках появата на някакво чудовище, после разбрах, че ятото се е вдигнало, и видях как полетя първо към бърдото и потъна в низината. Когато стигнах до ръба на склона, във въздуха отекнаха два почти едновременни изстрела. Видях баща си, който току-що беше стрелял, да проследява с поглед плавния полет на красивите яребици. Но те пореха утринния въздух, без да потрепнат. Тъкмо тогава иззад един огромен хвойнов храст се показа такето, над което стърчеше пушката, и най-спокойно стреля. Първата яребица се наклони наляво и падна, сякаш се откъсна от небето. Другите завиха надясно, цевта на пушката описа полукръг и отекна втори изстрел; другата яребица сякаш експлодира и падна отвесно надолу. Тихичко аз извиках от радост. И двамата ловци, след като потърсиха тук-таме, намериха своите жертви на петнадесет метра една от друга и ги вдигнаха от земята, като ги размахваха в ръцете си. Баща ми викаше: „Браво!“, но докато слагаше яребицата в торбата, видях как подскочи на място и трескаво заизмъква празните гилзи от пушката си: един много хубав заек премина между краката му, и без да изчака баща ми да свърши с приготовленията, се шмугна в храстите с щръкнали уши и вирната опашка. Чичо Жул вдигна ръце към небето:

— Нещастнико! Трябваше веднага да зарредиш! Щом стрреляш, зарреждаш!!!

Баща ми съкрушено разпери ръце като мъченик и натъжен „зарреди“ пушката.

През всичкото това време аз стоях изправен на ръба на бърдото, но ловците, сякаш хипнотизирани от яребиците, не ме забелязаха. Изведнъж разбрах колко съм непредпазлив и като отстъпих няколко крачки назад, отново се скрих.

Бях потиснат от нашия неуспех, който в моите очи беше истинска катастрофа. Два пъти татко беше пропуснал „царския изстрел“ и този заек просто се подигра с него — първо го накара да подскача, а после му показа задника си. Да се смееш ли, да плачеш ли.

Веднага се опитах да го оправдая: татко беше точно под бърдото и нямаше време да види яребиците, а чичо Жул можа да стреля също както когато се упражняваха. От друга страна, татко още не беше свикнал с пушката си, чичо Жул нали каза, че това е най-важното. И най-сетне, това беше първото му излизане, първите вълнения около лова и затова не беше се сетил да „зарреди“. Но в края на краищата бях принуден да призная, че тази случка потвърждаваше всичките ми страхове. Реших никога пред никого да не споменавам за това, което видях, и най-вече пред самия него.

Какво щеше да стане сега? Щеше ли татко да гръмне така, че да бъде достоен за уважение! Моят татко, който беше учител, член на изпитна комисия, който така умело мятеше топката и често пред цял кръг от познавачи играеше на дама срещу прочутия Рафаел! Щеше ли тъкмо той да се върне с празни ръце, а чичо Жул да бъде окичен от глава до пети с яребици и зайци като витрина на магазин. Не, не и не! Тая няма да я бъде! Ще ги следвам през целия ден, ще пратя към татко толкова птици и зайци, че той непременно ще убие поне едно животно.

Мислех си за всички тези неща, дъвчейки нервно клонче розмарин, подпрян на един бор, където малки черни планински щурчета сред аромата на топлата смола пиляха сухите клони.

Отново поех пътя си замислен, навел глава, с ръце в джобовете. Далечен пушечен изстрел, приглушен от разстоянието, ме изкара от това състояние. Изтичах към ръба на бърдото. Ловците бяха вече далече: бяха стигнали края на долината, а оттам започваше голямо скалисто плато. Затичах се, за да ги настигна, но само видях как завиха надясно и как изчезнаха в някаква борова горичка, зад подножието на планината Тауме, която в този момент се издигаше пред мен.

Аз реших да се спусна в дъното на долината и да вървя по следите им. Но бърдото беше високо сто метра и не виждах никаква пътечка. Тогава помислих да се върна малко назад, за да намеря пътя, по който те бяха тръгнали, когато аз се отделих от тях: но ние бяхме вървели повече от час. Пресметнах, че ако тичам, ще ми трябват най-малко двадесет минути, за да се върна на същото място, от което бях

тръгнал. След това ще трябва да извървя целия дол, а там ще ми бъде трудно да тичам, защото има бодливи хвойнови храсти, по-високи от мен. Значи още половин час. А през това време те къде ли ще отидат? Седнах на един камък, за да поразмисля над създалото се положение.

Трябваше ли ей така, съвсем глупаво, да си се прибера вкъщи? Безспорно щях да изгубя уважението на Пол. И колко унижителни щяха да бъдат за мен нежните утешения на майка ми! Все пак щеше да ми остане славата, че съм направил един смел опит и че обратният път е бил изпълнен с опасности — разбира се, щях да поукрася разказа си. Но имах ли право да изоставя татко Жозеф — с неговата смешна пушка, с късогледите му очи зад дебелия стъкла, да се бори сам срещу царя на ловците? Не, това предателство щеше да е по-лошо от неговото. Значи оставаше ми само да ги настигна. Въпросът беше как. Нямах ли да се изгубя в тази пустош. Но аз със смях отпъдих този детски страх. Трябваше само да бъда хладнокръвен и решителен като истински команч.

Щом те заобиколиха подножието на планината, вървейки отляво надясно, значи, ако аз вървя все направо, непременно ще ги срещна. Огледах внушителната маса на Тауме. Разстоянието, което трябваше да измина, наистина щеше да е доста голямо. Реших да щадя силите си, опитвайки се да стъпвам леко като индианците, с лакти, допрени до тялото, и с кръстосани на гърдите ръце, с рамене, изпънати назад, и с наведена глава. Да тичам на пръсти, като спирам всеки сто метра, за да послушам шумовете на гората и да направя три спокойни и дълбоки вдишвания.

С истинска индианска решителност аз тръгнах напред.

Пред мен се издигаше едва забележим склон. Земята не беше нищо друго, освен една огромна плоча от синкав варовик, набраздена от пукнатини, целите оградени от мащерка, седефчета и лавандула. От време на време, от голия камък изскачаше някакъв хвойнов храст, източен нагоре, или бор, не по-висок от мен самия, но с дебел и възлест ствол, който никак не съответствуваше на тази височина. Виждаше се, че това вечно гладно дърво от години водеше ожесточена борба с камъка и че за една-единствена капка жизнен сок трябваше дни наред търпеливо да полага усилия.

Вляво от мен — върхът на Тауме, понеже непрекъснато се потапяше в небето, беше станал бледосин, като посинен със синка и аз вървах към лявото му рамо, а топлият въздух се изпаряваше и трептеше. На всеки сто метра според индианския ритуал аз се спирах и на три пъти правех дълбоки вдишвания.

След двацет минути стигнах до подножието на върха и пейзажът се измени. Обрасло със зеленина дърво пресичаше скалистото плато: между срутените каменни блокове — големи борове и високи храсти. Аз лесно стигнах до дъното на това дърво, но ми беше невъзможно да премина на противоположния скат — отдалече не бях успял добре да преценя колко е високо, и продължих да вървя в подножието на отвесните скали, уверен, че ще намеря някаква пролука.

Лекият бяг на индианския вожд взе да се забавя — виещите се стебла на повета и преплетените клони на кукуча, образуваха истинска завеса, а дребните листа на пърнара, всяко едно с по четири симетрични шипа, влизаха в платнените ми обувки, които леко зееха отстрани, когато стъпвах на пръсти. От време на време аз се спирах, свалях обувките си и удрях с тях по скалата, за да изтръскам бодилчетата.

Всеки миг пред мен изхвъркваше някоя птица или прелиташе над главата ми. Не виждах по-далече от десет метра пред себе си. Дърветата, гъсталакът и двете стени на дерето скриваха от погледа ми останалия свят. Започнах леко да се тревожа, затова измъкнах от торбата си опасния остър нож и силно стиснах дръжката му.

Въздухът не потрепваше, а силните планински аромати като невидим дим се стелеха по дъното на дерето. Мащерката, лавандулата и розмаринът примесваха своя мирис на зелено с мириса на златистата

смола, чийто проточени, застинали сълзи блестяха в полусянката върху черната кора на дърветата. Вървах, без да вдигам ни най-малък шум, сред пълна тишина, когато изведнъж на няколко крачки от мен гръмнаха ужасни звуци. Това беше истинска какофония — сърцераздирателни ридания и отчаяни вопли се смесваха със звуците на тропети, които някой сякаш надуваше с все сила. Тези странни звуци бяха осезаеми като кошмар и ехото на дърето ги усилваше и умножаваше.

Замръзнах на място цял разтреперан, вледенен от страх. Врявата изведнъж секна, настъпи мъртва тишина и тя ми се стори още по-ужасна.

В този миг зад мен по скалистия рид един заек в устремния си бяг блъсна някакъв камък и той падна върху камара от сини камъчета, натрупани ветрилообразно върху отвесната стръмнина, подобна на балкон. Камарата се раздвижи сред адски трясък и гръм и като се свлече, посипа се по краката ми. Тогава нещастният вожд на команчите подскочи като подплашено животно и в миг се покатери на едно дърво, обгърнал стеблото му с ръце. Притисках това стебло до сърцето си, сякаш беше мама. Дишах дълбоко. Ослушвах се. Искаше ми се да чуя някой щурец... но по тези места щурци не се срещаха.

Клонакът край мене беше непроницаем. Долу върху сухите вейки виждах как блести острието на ножа ми.

Приготвих се да сляза безшумно, когато заплашителната какофония избухна отново, още по-ужасна отпреди. Обзет от панически страх, аз се изкачих почти до върха на бора, без да мога да овладеем слабите си стенания. И изведнъж видях на най-високите клони на един изсъхнал дъб десетина ослепителни птици: крилата им бяха яркосини, пресечени от две бели черти, шийката и трътката — светлобежови, опашката — в черно и синьо, а човката — канареножълта. Без никаква причина и сякаш за свое собствено удоволствие, отметнали назад глава, те крещяха, викаха, стенеха, мяукаха, с демонична сила. Гневът измести страха ми. Плъзнах се до долу, грабнах ножа си и един чудесен плосък камък и изтичах до дървото на тези ненормални птици. Но от шума на стъпките ми целият рояк се вдигна във въздуха и пренесе смешната си врява на друг бор, високо на бърдото.

Аз седнах върху парещите камъчета под предлог, че пак трябва да изтръскам обувките си, а всъщност за да се съвзема от преживелиците, и изядох парче шоколад. Вслушах се да доловя някакви шумове, но на хълма се беше възцарила мъртва тишина. Как! Нима е възможно? Нито един ловец в деня на откриването на ловния сезон? Едва по-късно разбрах, че местните жители никога не излизали този ден на лов, сякаш да поискат „разрешително“ да ловуват на собствените си земи би било унижително за тях, а пък усърдието на полицаите от Обан, което особено се усилвало през този ден, ги плашело.

Погледнах зад себе си, за да видя колко път съм изминал и видях високо в небето една непозната за мен планина, чийто скалист връх се издигаше най-малко на петстотин метра височина. Това беше планината Тауме, но тъй като никога не бях я виждал откъм тази страна, не я познах. Така, първият астроном, който види обратната страна на луната, ще зарегистрира ново небесно тяло.

Отначало се обърках, после се разтревожих. Пак погледнах към нея, огледах се наоколо: не видях никакъв белег, по който да се ориентирам. Тогава реших да се върна вкъщи, или по-точно около къщи; защото за да се спася от позор, реших да не се показвам. Щях да чакам на края на боровата гора завръщането на ловците и да се прибера заедно с тях.

И тъй, аз се върнах назад. Това ми се струваше много лесно, не знаех, че нещата край нас могат да бъдат коварни: пътищата, които оставяме зад себе си, се възползват от това, за да се преобразят; пътеката, която е завивала надясно, на връщане променя решението си и завива наляво. По-рано тя се е спускала по лек наклон — ето че сега се катери нагоре, а дърветата си разменят местата. Но тъй като аз бях в дъното на едно дърво, не биваше да се поддавам на съмнения. Трябваше само да направя полукръг, да изкача възвишението, без да обръщам внимание на тези дяволски номера.

И стиснал ножа в ръка, аз тръгнах обратно. Като истински вожд на команчите започнах да търся следите си: отпечатък от стъпки, изместен камък, пречупен клон. Но нищо подобно не видях и си помислих колко умен е бил Палечко, този гениален изобретател на предварително очертанния път. Но беше късно да последвам примера му.

Изведнъж се спрях пред нещо като път: падината се разделяше на три дерета и всяко едно, разчепатено, се катереше нагоре, до откритата страна на тайнственото възвишение. Не бях видял при слизането другите две... Как беше станало това? Размислих, оглеждайки последователно всяко от трите разклонения. Изведнъж разбрах: храстите бяха по-високи от мен; при слизането, гледайки право пред себе си, съм виждал само дерето, по което вървах, а то, както вече споменах, доста криволичеше. Но къде се беше дянал моят път? Трябваше да поразмисля и да разбера, че бях слязъл в първото дърво от лявата ми страна, щом като върху платото не бях пресякъл нито едно от другите дерета. Нещастният вожд на команчите обаче беше загубил и ума и думата — тръшна се на земята и зарева с глас.

Но бързо разбрах колко срамно и безсмислено е отчаянието. Трябваше да направя нещо, трябваше да действувам бързо, като мъж. И най-напред — да възстановя силите си, защото, въпреки че глезените ми бяха невероятно яки, аз почувствувах умора и това много ме разтревожи.

В началото на едно от деретата се издигаше един вечно зелен дъб със седем или осем ствола, разположени в кръг, и техните тъмнозелени клони се издигаха над остров от храсти, където бодливите жълтуги се преплитаха с пърнара. Този зелен и бодлив гъсталак ми изглеждаше непроходим, но аз прекръстих моя нож в „мачете“ и започнах да си проправям път.

След четвърт час непрекъснати усилия и хиляди парливи боцкания, най-после стъпих в защитния кръг трева сред стволовете на дърветата и се наместих удобно, с чувство на облекчение, че съм във от опасност: никой не можеше да ме види и, от друга страна, си казах, че мога лесно да се покатеря на дървото — неоценимо предимство, в случай че срещна ранен глиган. Излегнах се по гръб на меката трева с ръце под тила. В центъра на вечно зеления дъб се виждаше голям къс небе, а точно в средата, някаква хищна птица, почти неподвижна, наблюдаваше околния пейзаж. Помислих си, че този лешояд или кондор в момента вижда дори баща ми и чичо ми как си пекат пържолите върху жаравата от розмаринови клони, защото слънцето беше на зенита.

След като си починах няколко минути, аз отворих торбичката си и с голям апетит изядох хляба и шоколада. Но не бях взел нищо за

пиене и гърлото ми беше пресъхнало. Прииска ми се да излапам портокала, но истинският команч знае да предвижда и лошите удари на съдбата и аз го пъхнах обратно в торбичката, защото можех да се възползувам и от друго средство, за да утоля жаждата си: благодарение на Гюстав Емар знаех, че е достатъчно да смучеш някое камъче като бонбон, за да усетиш приятно разхлаждане в устата. Предвидливата природа щедро беше надарила с камъни тази безводна местност. Избрах едно съвсем гладко камъче, голямо колкото бобено зърно, и го сложих под езика си, според описанието.

Дерето отдясно се изкачваше към небето; видях, че на петстотин метра пред мен то се спираше пред камара срутени камъни и това сигурно щеше да ми даде възможност да стигна до платото. Най-последно щях да обгърна с поглед местността, можеше да видя селото, можеше — нашата къща. Увереността ми веднага се възвърна и с лека стъпка аз отново тръгнах.

Това дepe, както другото, беше обрасло с храсти, но преобладаваха хвойната и розмаринът. Тези растения изглеждаха много по-стари от онези, които вече бях видял. Можех да се полюбувам на една хвойна, толкова широка и висока, че приличаше на готическа църквица, и на розмарина — по-висок от мен самия. Нямах много живот в тази пустош: един щурец доста вяло пееше, а три-четири лазурносини мушици неуморно ме следваха, бръмчейки, както мърморят възрастните.

Някаква сянка се мярна над сечището. Вдигнах глава и видях лешояда. Беше се спуснал от най-високата точка на небосвода и величествено кръжеше във въздуха. Размахът на крилата му ми се стори двойно по-широк от размаха на ръцете ми. Той се отдалечи вляво от мен. Помислих, че е дошъл просто от любопитство, за да хвърли поглед върху този натрапник, който дръзваше да проникне в неговите владения. Но тогава забелязах, че той описа голям полукръг зад гърба ми и се показа откъм дясната ми страна. С ужас разбрах, че той все повече стеснява кръга и се насочва право към мен!

В този миг се сетих за изгладнелия лешояд, който веднъж в прерията преследвал ранения и умиращ от жажда следотърсач. „Тези хищни създания понякога по цели дни преследват изнемощелия пътник и знаят да изчакват търпеливо кога той ще се свлече на земята, за да изтръгнат от още трептящата плът кървави късове месо.“

Тогава стиснах ножа си, който непредвидливо бях пъкнал в торбата, и демонстративно го изострих на един камък. Стори ми се, че смъртоносният кръг престана да се стеснява. После, за да покажа на хищната птица, че не съм на края на силите си, изиграх един дивашки танц, завършил с бурен саркастичен смях, а далечното ехо така добре го възпроизведе и усили, че аз самият се уплаших. Но тази птица, готова да изтръгне от мен кървави късове месо, изглежда, ни най-малко не се смути и продължи злоещото си спускане. Потърсих с очи — същите тези очи, които тя се канеше да изкълве с извития си клюн — някакво убежище и, о радост, на двацет метра вдясно от мен, в скалистата стена видях процеп. Аз размахвах ножа си с острието нагоре и отправяйки със сподавен глас заплахи, се запътих към това убежище — моя последен шанс. Вървах право напред, през хвойнови храсти и розмарин, с издраскани прасци от листата на пърнара, като стъпвах по камъните, а те се търкаляха под краката ми. До укритието оставах не

повече от десет крачки. Уви, късно! Убиецът замря на двайсет-трийсет метра над главата ми — виждах как потрепват огромните му криле, как изпъва шия право към мен... Изведнъж той полетя като камък надолу. Обезумял от страх, прикрил очите си с ръце, аз с отчаян вик се проснах по лице под един огромен хвойнов храст. В същия миг чух страхотен шум — сякаш разтоварваха гальота; уплашено ято яребици излетя на десет метра от мен и видях хищната птица с широк и мощен мах на крилете да се издига отново към небето, отнасяйки в ноктите си една яребица — тя потрепваше и оставяше след себе си дълга диря от перца, които тъжно кръжаха във въздуха.

С голямо усилие сдържах нервните хлипове, които напиреха в гърлото ми. Честно сърце би ги осъдил и въпреки че опасността беше вече отминала, аз отидох да се подслоня на безопасното място, за да си възвърна самообладанието.

Това беше процеп във формата на палатка, широк около две стъпки и съвсем малко по-висок от мен. Ритнах няколко пъти с крак сухата трева по земята и сетне, седнал до скалистата стена, обмислих положението.

Първо, разбрах, че лешоядът никога не е имал намерение да ме напада, а че е дебнел яребиците. Тези нещастни пернати бяха тичали дълго пред мен, без да смеят да излетят, те знаеха, че крилатият убиец изчаква този момент. Тази версия ми вдъхна увереност и видях по-нататъшния развой на нещата в хубава светлина — лешоядът нямаше да се върне.

Второ, вътрешно се поздравих, че за да утоля жаждата си, бях избрал съвсем гладко и кръгло камъче, защото установих, че в уплахата си го бях глътнал.

Кожата на лявата ми буза ме „подръпваше“. Попипах бузата си, за да я разтъркам, но дланта ми залепна: бях се изпоцапал със смола, когато сините птици ме бяха уплашили и аз се бях притиснал до бора. От опит знаех, че ако нямаш подръка зехтин или масло, не ти остава нищо друго, освен да търпиш тези подръпвания и усещането, че бузата ти е като от картон. Но щом си избрал да бъдеш от команчите, такива дребни неприятности не бива да се споменават.

Най-много ме тревожеше състоянието на прасците ми. Те бяха набраздени от дълги кървави ивици, които се кръстосваха като пръчките на решетка, и по тях се бяха забили множество бодилчета.

Търпеливо, с ноктите си ги извадих един по един. Раните ми горяха, затова отидох да накъсам разни треви — всеки знае, че планинските растения са лековити и от тях раните бързо заздравяват. Сигурно съм сбъркал билката, защото, след като добре разтърках местата с мащерка и розмарин, усетих такива силни парения, че започнах да подскачам, викайки от болка. За да се подкрепя, веднага изядох половината от портокала и ми стана много по-добре.

Тогава направих опит да се изкача на платото, но катеренето по последния сипей се оказа по-трудно, отколкото предполагах. Открих, че сипеите от само себе си се сипят: когато на четири крака почти достигнах върха, аз отново се свличах надолу върху килимче от търкалящи се камъни. Насмалко да се отчая, че няма да успея, когато открих проходим отвесен комин — малко тесен за голям човек, но за мен — тъкмо по мярка.

Най-сетне се изкачих на платото. Беше огромно и почти не се виждаха дървета. Все същото: пърнар, розмарин, хвойнови храсти, мащерка, седефчета, лавандула. Все същите ниски борчета с възлести стволоче, наклонени по посока на вятъра, и огромни плочи от синкави камъни. Огледах хоризонта: заобикаляха ме хълмове, а тях ги ограждаше друга, непозната планинска верига.

Реших, че първо трябва да се ориентирам. Баща ми стотици пъти ми беше повтарял: „Ако гледаш право пред себе си, към изгрева, значи слънцето ще залезе зад гърба ти. Вляво от теб е Север, в дясно — Юг. Просто като фасул.“

Да, много просто, но накъде е изгревът? Погледнах слънцето. То беше отминало средата на небето и понеже знаех, че вече е следобед, останах доволен, че успях да открия накъде ще е залезът. Обърнах му гръб и казах на висок глас: „Вдясно е юг, вляво — север“. След това установих, че поради липса на някакъв ориентир, тези великолепни познания не можеха да ми послужат. В коя посока беше моят дом? Заради тези проклети дерета толкова пъти заобикалях. Бях напълно обезсърчен, така дълбоко и безнадеждно, че реших да поиграя на някаква друга игра.

Започнах да хвърлям камъчета, както овчарите, удряйки с китка хълбока си. Върху платото имаше богат избор от камъни — плоски, идеално гладки и всякакви по големина. Те отскачаха във въздуха, завъртвайки се с необикновена лекота. Колкото повече усъвършенствувах техниката си, толкова те отскачаха по-надалеч. Десетият камък попадна в един хвойнов храст, откъдето изскочи великолепен зелен гущер, дълъг колкото ръката ми. Той проблесна като удължен изумруд и изчезна в храстите. Изчаках, стиснал камък във всяка ръка. Хвърлих единия, за да уплаша гущера. В същия миг видях, че от гъстата зеленина изскочи някакво изключително зверче, голямо колкото полска мишка, което направи най-малко петметров скок и се приземи върху един скален диск, но не остана там и четвърт секунда. За мен обаче това беше достатъчно, за да видя, че то приличаше на съвсем малко кенгуру — задните му лапи бяха прекомерно големи, черни и гладки, като кокоши крак, а тялото му беше покрито със светлобежова козина и имаше малки щръкнали ушички. Познах, че това е невестулка, защото чичо Жул ми я беше описал. Тя скочи отново, лека като птичка, и с три скока стигна малката гора от пърнар. Опитах се да я догоня, но напразно, тя вече никъде не се виждаше. Но докато я търсех, открих нещо като островърха палатка, направена от плоски камъни, много изкусно разположени. Те образуваха концентрични кръгове, широки колкото човешки пръст, и тези кръгове все повече се стесняваха, а на върха се събираха. Последният ред завършваше с отвор, голям колкото чиния, покрит с хубав, плосък

камък. Това убежище ми напомни печалното положение, в което бях изпаднал: слънцето залязваше и тази овчарска колиба може би щеше да ми спаси живота.

Не влязох веднага вътре — всеки знае, че в прерията, в изоставена колиба може да се крие сиукс или апах, готов да замахне в тъмнината с томаховката си и да разцепи главата на доверчивия пътник. Освен това, можех да налетя на някоя змия или отровен паяк. Пъхнах борово клонче в дупката, която служеше за вход, и го раздвижих на всички страни, произнасяйки разни заклинания. Но ми отвърна само мълчанието. Видях един процеп и като през шпионка огледах вътрешността. Вътре нямаше нищо друго, освен купчина сухи треви — там беше спал някакъв ловец.

Пъхнах се в колибата и тя ми се стори прохладно и доста сигурно убежище. Тук поне ще мога да изкарам нощта, далеч от нощните хищници, като пумата или леопарда, но с тревога установих, че дупката, през която влязох, нямаше с какво да се запуши отвътре. Веднага ми дойде наум да събера доста камъни и да затрупам „входа“, когато дойде ред да се укривя в крепостта си. Отказах се от ролята на трапер и от хитростите на команчите и веднага ме обзе мъжественото търпение на Робинзон.

Първото неудобство: нямаше нито един плосък камък наоколо. Къде тогава ловецът беше намерил онези камъни, с които беше изградил колибата? Хрумна ми гениалната мисъл, че ги е взел от онова място, където вече не са останали. Трябваше тогава да потърся малко по-надалеч и успях да намеря.

Докато пренасях тези материали, — те просто ми откъснаха ръцете — аз си помислих: „В момента все още никой не се тревожи. Ловците мислят, че съм вкъщи, а мама мисли, че съм с тях. Но когато се върнат, тогава ще се случи лошото. Мама сигурно ще припадне! И сигурно ще плаче!“

При тази мисъл и аз се разплаках, притискайки до корема си един камък, идеално плосък, но тежък колкото мен.

Бих искал и аз като Робинзон „да отправя към небето горещата си молба, за да може Провидението да ми помогне“. Но не знаех никакви молитви. И това провидение, което не съществуваше, а знаеше всичко, нямаше никакво основание да проявява интерес към мен. Но бях чувал да казват: „Помогни си сам и господ ще ти

помогне“. Реших, че смелостта ми струва колкото една молитва и продължих, плачейки, да пренасям камъни. „Сигурно е, че ще почнат да ме търсят. Ще вдигнат на крак селяните и когато нощта се спусне, ще видя как към мен се изкачва дълга върволица с «факли от смолисто дърво». Дано успея да запаля огън на «най-високата скала на планината».“

За беда нямах кибрит. Що се отнася до индианския начин на палене — просто търкаш две парчета дърво и сухият мъх съвсем лесно пламва, — бях вече опитвал няколко пъти да го приложа на практика. Дори с помощта на Пол, който духаше до пръсване, аз нито веднъж не видях да пламне дори и искрица. Бях решил, че поради липса на определен вид американско дърво или на специален мъх, неуспехът ми винаги щеше да се повтаря. Значи нощта щеше да бъде тъмна и ужасна, може би последната в живота ми. Ето докъде ме бяха довели вероломството на чичо Жул и моето непослушание.

Тогава си спомних думите, които татко често повтаряше и няколко пъти ме беше карал да преписвам в тетрадката по краснопис — наклонено, закръглено: „Не е необходимо да се надяваш, за да предприемеш нещо, нито да успееш, за да постоянствуващ“. Той дълго време ми обяснява смисъла на изречението и ми беше казал, че това е най-хубавият френски афоризъм. Повторих го няколко пъти и сякаш изрекох някакви магически думи — изведнъж почувствувах, че съм вече голям. Засрамах се от сълзите си, от отчаянието си. Бях се изгубил в планината — голяма работа! Откакто бях излязъл от къщи, почти през цялото време се бях изкачвал по доста стръмни скатове. Значи трябваше да се спусна надолу и сигурно щях да намеря някое село или най-малкото някой по-хубав път.

Изядох замислено и другата половина от портокала и после, с пламнали прасци и набити ходила, аз бързо се спуснах по лекия наклон на платото.

Повтарях си магическата фраза и прескачах хвойновите храсти. Отдясно, зад пелена от облаци, слънцето започваше да червенеет, също както на бонбонените кутии, които лелите подаряват за Коледа.

Тичах така повече от четвърт час, отначало лек като африканска мишка, после като коза, после като теле и се поспрях да си поема дъх. Като се обърнах разбрах, че бях изминал най-малко един километър и че трите дерета вече не се виждаха, потънали в огромното плато.

За сметка на това откъм страната на залеза ми се стори, че различавам срещуположния край на някаква падина. Бавно, за да пестя силите си, тръгнах към нея, преди отново да се впусна напред.

Да, това наистина беше падина. Колкото повече я приближавах, толкова тя ставаше по-дълбока. Може би беше същата, през която бях минал сутринта? Вървах напред, като разгръщах храстите и жълтугите, високи колкото мен.

Оставах ми още петдесет крачки до бърдото, когато отекна силен гръм и две секунди по-късно — още един. Звукът идваше отдолу. Луд от радост, аз се хвърлих напред, но в същото време ято огромни птици излетя откъм възвишението и се спусна право към мен. Ала водачът им изведнъж промени посоката, прибра крилетата си и като прелетя над един висок клек, тежко тупна на земята. Наведох се да го вдигна, но просто бях зашеметен от силен удар и паднах на колена: друга птица току-що се беше стоварила върху главата ми и за момент ми причерня пред очите. Главата ми бучеше и аз най-енергично започнах да я разтърквам, когато видях, че ръката ми е цялата в кръв. Помислих, че съм ранен, и малко остана да се разплача, но забелязах, че птиците са целите окървавени. Веднага се успокоих. Хванах ги и двете за крачетата, а те все още потръпваха в предсмъртна агония. Познах, че са яребици, но теглото им ме изненада — бяха големи колкото петли и дори да вдигнех високо ръце, червените им човки пак докосваха земята.

Сърцето ми подскочи — скални яребици! Царски яребици! Понесох ги към ръба на бърдото — може това да е някой „двоен изстрел“ на чичо Жул.

Но дори и да не беше стрелял той, ловецът, който в момента търсеше птиците, сигурно щеше да ми се зарадва и да ме върне у дома. Бях спасен.

Тъкмо когато се опитвах да си проправя път през гъсталака, чух един звучен глас, който търкаляше р-то, а ехото го подхващаше. Беше гласът на чичо Жул, гласът на спасението, гласът на Съдбата!

Видях чичо си през клоните. Падината — доста широка и със слаба растителност, не беше много дълбока. Чичо Жул идваше откъм отсрещния скат и викаше, явно в лошо настроение.

— Не, Жозеф, не! Не биваше да стреляте! Те летяха към мен! А вашите изстрели ги пррогониха.

Тогава чух гласа на баща ми, но не можех да го видя, защото сигурно беше под бърдото.

— Бяха съвсем близо и мисля, че ударих една.

— Хайде де! — раздразнено го прекъсна чичо. — Може би щяхте да уцелите някоя, ако ги бяхте оставили да преминат! Въобразявате си, че приложихте „царският изстрел“, и то от дубле! Тази сутрин вече стреляхте несполучливо срещу яребици, които искаха да се самоубият, а сега повтаряте същия опит с кеклици. А те летяха право към мен!

— Признавам, че малко избързах — обади се татко с виновен глас. — И все пак.

— Все пак — рязко отговори чичо — вие чисто и просто изпуснахте скалните яребици, големи колкото хвърчила, с пушка, която може да надупчи цял чаршаф. Най-лошото е, че този случай няма вече никога да се повтори. А ако ме бяхте оставили аз да стрелям, сега щяха да бъдат в торбата ни.

— Признавам, че сбърках... — отвърна баща ми. — Но аз видях да лети перушина.

— Аз също — изсмя се чичо Жул. — Видях да летят красиви пера, които отнасяха яребиците с шейсет километра в час до билото, където сега сигурно ни се подиграват.

Бях се вече приближил и виждах горкия Жозеф. Каскетът му — килнат настрани, а той нервно дъвчеше стръкче розмарин и печално поклащаше глава.

Тогава аз се показах на една висока островърха скала, надвиснала над долината, и с тяло, изпънато като лък, извиках с все сила:

— Той ги уби! И двете! Той ги уби!

И високо към небето, срещу залязващото слънце аз вдигнах малките си окървавени юмруци, откъдето висяха четири златисти крила — славата на моя баща.

Щом носиш хубава новина, дори и да си престъпник, винаги си добре дошъл.

Баща ми ме гледаше отдолу нагоре с лъчезарна усмивка, като само повтаряше: „И двете, Жул, и двете“.

После изведнъж, давайки си сметка за положението, извика:

— Какво правиш там?

Но гласът му издаваше само радостна изненада.

Хвърлих птиците една след друга в краката на победителя и се плъзнах по един комин. Щом стъпих на земята, леко отскочих встрани, защото градушка от камъни ме догонваше.

През това време баща ми се възхищаваше от птиците си и с разтреперани ръце търсеше мястото на смъртоносната рана.

Чичо Жул строго ме попита:

— Какво правиш по това време толкова далече от къщи? Вече е шест часът вечерта. Можеше да се загубиш.

— Точно така. Загубих се. — Казах аз. — Всичко ще ви разкажа, но първо ми дайте да пия, умирам от жажда, от сутринта.

— Какво? — извика татко. — Не си ли обядвал вкъщи?

— Не. Вървах след вас, но на разстояние. Ще ти обясня. Дай ми само да пия. Езикът ми се е подул. Не мога да говоря.

— Само бяло вино е останало — каза чичо. И напълни една малка чашка.

— Само една глътка — рече татко. — Ще пиеш вкъщи.

Подчиних се, после разказах приключението си. С гордост им обясних, че аз накарах първите яребици да полетят към тях.

— Разбрах, че горе има човек, — заяви чичо. — Но си мислех, че е някой ловец. Значи твоето непослушание с нещо ни послужи. Не те оправдавам, но трябва да го призная.

— Ами скалните яребици! — извика татко, като духаше в перушината им, за да се порадва. — Без него никога нямаше да ги намерим. Дори нямаше да ги търсим. И щях да се върна вкъщи безславно, с празни ръце.

— Щях да ви дам косовете — щедро отговори чичо.

— Това щеше да е само лъжа.

— Е, лъжа на ловец. Не си струва да си признаваш, дори и на изповед.

Бяхме седнали и тримата върху големи камъни.

— Какво е това по лицето ти? — изведнъж попита татко, сякаш го изтръгнаха от сън.

— Нищо. Смола.

И тогава разказах как тихичко се бях измъкнал, как оставих бележка на мама, как бях решил да се присъединя към тях при Черничевия кладенец и ужасната случка с лешояда. Чичо ми намали размерите на хищната птица до големината на ястреб и заяви, че на десетгодишна възраст бил убил два с камъни.

Възмутен, аз не споменах за страховете си, за самотата, нито за отчаянието и реших да запазя този поетичен разказ за чувствителната си майчица и за Пол, готов винаги внимателно да слуша.

Впрочем татко едвам ме слушаше. Той все гледаше големите яребици, изтриваше кръвта от човките им, разглеждаше дългите червени пера.

Чичо ми се надигна:

— Скъпи ми Жозеф, мисля, че е време да се прибираме. Като за първи ден ни е достатъчно.

Аз също не си усещах краката и едвам се изправих.

Баща ми нежно ме погледна и ме погали по главата, после изпразни пушката си и ми я подаде:

— Вземи — каза той.

Поех със страхопочитание триумфалното оръжие. След това той отвори чантата си, където вече имаше няколко ловни трофеи и две празни бутилки.

— Няма място къде да ги сложа — заяви той. — А ще бъде жалко да ги смачкам.

С две въженца той ги върза за шията и ги закачи за патрондаша си, едната отляво, другата отдясно. Най-накрая ми обърна гръб, наведе се, подпря длани на коленете си, и каза:

— Хайде, хоп, качвай се.

Преметнал през рамо голямата пушка, аз се наместих на раменете му. Чичо Жул мина пред нас, наострил слух и зрение, готов при случай да извърши още един подвиг.

— Може някой див заек — беше ни казал той.

Треперех да не би наистина да успее, защото този заек би засенчил блясъка на яребиците. Но не видяхме дори заешко ушенце и в момента, в който най-малко очаквах, като излязохме от една борова

гора, аз съзрях в ниското покрива на къщата ни. Край пътя — маслиновите дървета на моите щурци. Аз се смеех от удоволствие, стиснал с две ръце къдриците на баща си. Когато минавахме под маслиновото дърво, пред нас изскочи едно малко индианче от племето сиукси. Главата му беше украсена с пера и на гърба си носеше колчан със стрели. Със сърдит вид то два пъти стреля по нас с пистолет и побягна към къщи, като викаше:

— Мамо, убили са патици.

При тези думи майка ми и леля ми, които бродираха под смокинята, скочиха и тръгнаха към нас, следвани от „слугинята“, и тъй ние тържествено влязохме в градината.

Трите жени нададоха радостни и възторжени възгласи.

Докато аз слизах от гърба на баща си, Пол много сръчно откачи едната яребица и я понесе към трите жени.

Тогава слугинята със сплетени ръце и обърнати към небето очи и насмалко да припадне, извика:

— Света Богородичке! Царски яребици!

През това време чичо Жул шумно хвърляше върху масата две шепи косове и дроздове, пет-шест малки яребици и два заека. На свой ред баща ми изпразни ловджийската чанта, в която имаше две малки яребици и един бекас, и каза:

— Погледнете, Роз, Жул улови всичко това.

— А ти? — попита мама разочарована. — Всичко ли изпусна?

— Аз убих само двете скални яребици — скромно отговори татко.

И аз видях, че в душата си те много се радваха.

Изтичах до „хладилника“ — един сандък за сапун, в който беше сложено парче лед, за да пийна студена вода. До запотената кана намерих две купички, пълни с разбита сметана, и изтичах да целуна мама, а тя още веднъж ми повтори, че трябва да се измия. След четири сапунисвания наложи се да ме намажат със зехтин (въпреки това на дясната ми буза цели осем дни се виждаше голямо кафеникаво петно, доста неприятно и лепкаво, но напълно подходящо по цвят на сиуксите). После, като видя плачевното състояние на прасците ми, мама ме сложи на един шезлонг, нагря игла на клечка кибрит и започна да измъква бодилчетата, които жестоко ме гъделичкаха. Докато Пол най-внимателно следеше тази процедура, надавайки викове вместо

мен, аз не се съпротивявах, стоях неподвижен и горд, като войн, който се връща от битка.

А баща ми подробно разказваше за подвизите на чичо Жул, — как надушвал дивеча отдалече като куче, как стъпвал безшумно, колко бил сигурен в преценките си, с каква изключителна бързина стрелял и колко точен прицел имал. Чичо слушаше пред възхитената си жена и захласнатата ми майчица. След пет-шест куплета той беше отнесен от кекличните видения и на свой ред започна да възпява славата на Жозеф: как нервничел отначало, колко бил несръчен, как правел усилие да се овладее, как стоически се съпротивлявал на умората и най-сетне неговото чудно вдъхновение — венец на хубавия ден! Той завърши:

— Мога да кажа, че никога не съм виждал един начинаещ ловец да стреля от дубле по скални яребици и да ги улучи.

От тези думи черните очи на майка ми заблестяха.

И аз исках да се похваля, понеже ловците не се сещаха за мен, но изведнъж очите ми се затвориха и усетих как мама разтвори ръката ми, която стискаше дръжката на шезлонга, и ме понесе на ръце към къщи. Опитах се да се възпротивя заради сметаната, но едва-едва измърморих нещо и пред мен внезапно изскочи една африканска мишка, голяма колкото див заек, цялата бяла, и с четири скока ме понесе към сенчестите урви на съня.

На другия ден сутринта в единия край на кухненската маса майка ми изготвяше „списъка“ на поръчките или с други думи — какви покупки баща ми трябваше да направи от селото.

— Жабчо — каза ми той, — вземи си торбичката, — ще дойдеш с мен. Списъкът е дълъг и ще съм доста натоварен. Не че ще ми тежи, ами няма как да нося всичко. Смятам да си взема пушката — забелязах един ястреб, който често се върти над курника на госпожа Тофи. Ако го видим тази сутрин, ще си поприказваме малко с него.

Когато списъкът беше готов, татко го прочете на висок глас. В това време мама извади от килера яребиците и ги сложи на масата.

— Какво искаш да правиш? — попита той с разтревожен глас.

— Ще ги оскубя, ще ги изкормя и тази вечер ще ги опържим.

— Клетата ми жена! Това не са кокошки, това е *дивеч*! И то какъв дивеч! Ще ги изядем чак утре, защото днес би било просто престъпление. Впрочем — каза той, — хрумна ми една идея. Много ми се ще да ги покажа за проверка на Мон де Парпайун. Човек никога не бива да изпуска случая да научи нещо, а този стар браконьер сигурно разбира от тия работи много повече от някои естественици.

Татко закачи двете птици на колана си, после взе пушката си и я метна през рамо.

Тръгнахме много весели. Аз носех трите празни ловджийски чанти, а той вървеше пред мен, като оглеждаше стъпаловидно разположената маслинова гора от двете страни на пътя.

Видяхме ято врабчета, но ловецът на скални яребици с презрение ги отмина.

Бях напълно щастлив, че съм с него, и много се гордеех с успеха му, но се силех да не показвам тази гордост — боях се от порицание.

Един ден господин Арно, който беше страстен рибар, хванал с въдицата огромна чига и донесе в училище снимка от тая рядка слука. По онова време снимките бяха забележителен документ, който увековечаваше спомена за ранното детство, войниклъка, сватбата или някое пътуване в чужбина.

И тъй, върху нещо като пощенска картичка, ние видяхме господин Арно — усмихнат, с изпъчени гърди, с огромен прът в дясната си ръка, а в лявата, вдигната към небето, да държи за опашката бодливата риба.

На масата баща ми описа тази победна картина и си каза мнението:

— Нямам нищо против да е доволен, дете е уловил такова голямо парче, но да се снимаш с *риба*! До такава степен да ти липсва достойнство! Суетата наистина е най-смешният от всички пороци.

Не го каза грубо, а със снизходителна усмивка, която направи на пух и прах възхищението ми от господин Арно. Затова смятах, че отивахме при Мон де Парпайун с чисто научна цел.

Пристигнахме пред ниския чифлик, където живееше знаменитият Мон. Пред него се разстилаше диво поле, с две дузини маслинови дървета, които, опиянени от свободата, бяха заприличали на огромни храсталаци, защото Мон никога не ги кастреше. Пред вратата, под черницата, той беше възседнал пейката и топеше тънки пръчици в кофа с клей. Гъстите му щръкнали коси, целите посивели, се сливаха с брадата — бяла от едната страна, но от другата ожълтена от фаса в ъгъла на устата му. Очите му бяха черни и пронизващи, косматите му ръце — осеяни с жълти петна.

Той видя яребиците — надигна се и се приближи към нас с отворена уста.

— О, света Богородице! — извика той. — Кой ви ги продаде?

Баща ми лекичко се усмихна:

— Това ми струваше само два изстрела.

— От дубле? — недоверчиво попита Мон. — Два кеклика от дубле?

— Разбира се — отговори татко и с върха на показалеца той поглади черния си мустак.

— И къде ги хванахте?

— В долината на Лансло, точно под бърдото откъм Пас Тан.

Мон претегляше ту едната, ту другата птица в ръцете си.

— Най-странното е, че сте ги открили.

— Защо?

— Защото тези животни, дори и мъртви, летят още пет-шестстотин метра.

— Малкият беше на бърдото и ги е видял, като падат.

— Браво — похвали ме Мон. — Тия дни ще те взема с мен на лов.

И той изказа следната сентенция: „Когато нямаш куче, трябва да имаш деца.“

Тогава баща ми му зададе хиляди въпроси за яребиците, произхода им, навиците им, трудно ли е да се доближиш до тях, колко бързо летят.

От тези въпроси и от отговорите на стария Мон стана ясно, че изстрелът от дубле по тия яребици е истински подвиг, ако не невъзможен, то поне твърде рядък и достоен за голям ловец.

Щом тази истина се потвърди, ние се разделихме с Мон, който беше започнал да ни разказва за своите успехи със суетност, която ми напомни за господин Арно.

Спуснахме се към селото. В бакалницата вече имаше пет-шест клиентки. Баща ми подаде списъка на бакалина, но той, стиснал списъка в ръка, се загледа в птиците и извика: „Глухари“.

Баща ми го изведе от заблуждението и му каза няколко думи за живота и навиците на скалните яребици. Бакалинът предложи да ги претегли на кантара и баща ми се съгласи. И това стана пред очите на събраните клюкарки.

По-едрата птица стигаше до кило и петстотин и тридесет грама, а другата — кило и двеста и шестдесет грама, защото бакалинът държеше да ги претегли съвсем точно. Една спретната старица (оказа се слугинята на кюрето) ни посъветва да ги напълним с девесил, преди да ги сложим на шиш, и в самото начало да не ги доближаваме до пламъка. Шишът трябваше да се доближава постепенно, най-много на три пъти. Като награда за тези ценни съвети тя поиска разрешение да вземе едно перо от опашката и по този начин лиши един вожд на пеоните от това украшение. А всички купувачи, които идваха, гледаха с уважение ловеца, способен да убие такива редки птици.

Оставихме списъка на бакалина, който обеща всичко да приготви, а татко ми каза:

— Ще трябва да поразпитаме господин Венсан.

Господин Венсан беше архивар в общината и приятел на чичо Жул. Той прекарваше почивката си в родното си село.

На улицата ние срещнахме пощаджията, който също ловуваше по земите на Алош. Той пръв ни спря и аз се учудих, че взе да масажира с палеца и показалеца си вратовете на яребиците.

— Между нас казано, — зашепна той, — вие сте ги хванали с примка.

— Нищо подобно! — извика татко. — Аз ги убих от дубле и имах късмет да ги уцеля с „царския изстрел“.

Но пощаджията „завиждаше на улова“ и все опипваше вратовете на птиците, с надежда да открие нещо нередно. Тогава баща ми духна в перата и му показа смъртоносните наранявания, а пощаджията недоверчиво ги огледа. Трябваше след това да му се разкаже за калибъра на пушката, номера на сачмите, разстоянието, часа и мястото на стрелбата. Най-после той се пребори със завистта си и призна успеха на баща ми.

— Господине — каза той, — свалям ви шапка. Тези животни ги дебна вече две години, стрелял съм по тях пет пъти и имам всичко на всичко четири пера. Разрешете ми да ви стисна ръката.

През това време селските дечурлига се бяха събрали и шумно се възхищаваха. Като стигнахме до площадчето, ние се натъкнахме на кюрето, зачело молитвеника си до чешмата, в очакване по шума на струята да разбере, че стомната му се е напълнила.

Щом чу да се задава нашата групичка, той вдигна глава и понеже „тези хора се възползват от всичко“, широко се усмихна на баща ми и с приятен глас му каза:

— Господине, ако тези царски яребици не са купени, разрешете ми да ви поздравя.

За пръв път в живота си виждах баща ми застанал срещу лукавия неприятел и за мое голямо учудване той много учтиво му отговори:

— Хванах ги в падинката на Лансло.

— Рядко съм виждал толкова красиви птици — каза кюрето — и си мисля, че свети Юбер е бил с вас.

— Свети Юбер и дванайсеткалибрената ми пушка.

— А също и вашата ловкост — заяви кюрето. — Мъжката яребица е стара, но женската е двегодишна... Баща ми беше голям ловец и затова разбирам от тия неща. Тази яребица не е *Caccabis Rufa*, която е много по-малка. Това е *Caccabis saxatilis*, което ще рече скална яребица, или както още я наричат гръцка яребица, а в Прованс — кеклик.

— Откъде идва това название? — попита баща ми.

— Може да ви се сторя много начетен, но трябва да ви призная, че моите познания в тази област са отскоро — каза кюрето. — Някакъв селянин вчера ми говори за скалните яребици и от любопитство потърсих етимологията на тази дума. И добре сторих, ето че и вие се интересувате от този въпрос. В речника пише, че това е френска дума, дошла от една стара провансалска дума, която означава груба ключалка. Сигурно птицата е кръстена така заради малко стържещия крясък, който издава. Но моето скромно мнение е, че това обяснение не е съвсем задоволително. Ще попитам каноника, който утре ще бъде на обяд у дома, и ако ми каже нещо интересно, ще ви го предам с най-голямо удоволствие. Извинете ме, стомната ми се напълни, а и камбаната ме зове.

Той учтиво повдигна баретата си, баща ми повдигна каскета си, после кюрето взе стомната и си тръгна.

Все тъй следвани от дечурлигата, ние отидохме при господин Венсан. Отговориха ни, че е отишъл в града; въпреки това баща ми го потърси из селото и отиде дори в клуба, за да попита играчите на топки дали не са го виждали. Не, те не бяха го виждали, но затова пък видяха скалните яребици — не се сетихме да ги скрием. Играта мигом се прекъсна и те започнаха да се възхищават, да ги претеглят в ръце, да задават хиляди въпроси. Баща ми отговори изчерпателно и им разясни, че не ставало въпрос за *Saccabis Rufa*, а за *Saccabis saxatilis*. После той се съгласи, по желание на всички, да им демонстрира царския изстрел, като наблегна на факта, че за втория изстрел трябвало да се държи шоквата цев на пушката. Тези обяснения за техниката на стрелбата можеха да траят чак до вечерта, но за щастие над главите ни часовникът на черквата удари дванайсет часа.

Като отивахме да си вземем торбите от бакалина, още веднъж срещнахме кюрето. В ръцете си държеше фотоапарат, по форма, размери и изящество като паве.

Кюрето тръгна към нас с широка усмивка и каза:

— Ако не ви задържам, бих искал да имам един спомен от този чудесен успех.

— Една щастлива случайност може би не заслужава такава голяма чест — скромно отвърна баща ми.

— Напротив! За мен ще бъде истинско удоволствие да ви изпратя тази снимка — един приятен спомен от лятната ваканция.

Баща ми покорно се остави фотографът да го нагласи.

Той с целия си вид ми показваше колко му е неприятно това положение, но няма как, не бива човек да бъде неучтив. Та той опря в земята приклада на пушката, сложи лявата си ръка върху цевта, а с дясната ме прегърна през раменете. Кюрето ни огледа за миг с присвити очи, после се приближи и обърна кеклиците, за да се видят пъстрите им кореми. Най-после той отстъпи четири крачки назад, притисна апарата до колана си, наклони глава и извика:

— Не мърдайте!

Чух изщракване като в ключалка и кюрето изброи: „едно, две, три. Мерси!“

— Ние живеем в Белон — каза баща ми, — в Новата вила.

— Знам, знам — отвърна кюрето.

После добави с патетичен тон:

— Понеже нямам възможност често да ви виждам, — ще дам снимките на господин зет ви, най-безупречния от нашите енориаши. Довиждане, и още веднъж приемоте моите поздравления.

Той си тръгна учтив, усмихнат, приятелски настроен и толкова симпатичен, че ми се дощя да го последвам, и аз разбрах колко опасни са за обществото тези фалшиви външни прояви. Когато завивахме край площада, баща ми каза:

— Това е малко село. Щеше да е невъзпитано да му откажем. Може би той на това и разчиташе, за да ни обвини след това в сектантство. Но ние го надхитрихме.

Тръгнахме с бодра крачка по обратния път нагоре. Птиците все така се поклащаха на колана на баща ми и понеже бяха закачени за вратовете, аз му казах, че той бе убил кеклици, но в крайна сметка щяхме да ядем лебеди.

На другия ден ги опекохме на шиш — знаменито ядене, сякаш беше празник.

Все пак случи се нещо неприятно: чичо Жул, чийто апетит на селско чедо будеше възхищението на роднините, си счупи един изкуствен зъб от сачма номер седем, останала незабелязана в мекото месо на трътката. Но той успя да си възвърне хубавата усмивка, когато баща ми му каза, че селското кюре е един много начетен и симпатичен човек и било истинско удоволствие да го слушаш.

На другия ден, когато тръгнахме на лов, видях, че татко бе оставил каскета си и е сложил стара шапка от кафяв филц, „защото слънцето понякога биело в стъклата на очилата му и го заслепявало“. Но аз забелязах — без нищичко да кажа, че около шапката беше закрепена панделка, каквато не можеше да се сложи на каскета, и че в тази панделка бяха втъкнати две красиви червени пера — символ и спомен за двойния „царски изстрел“.

От този ден нататък, когато в селото станеше дума за баща ми, хората казваха:

— Нали познавате този човек от Белон?

— Кой, онзи с големите мустаци ли?

— Не! Другият! Ловецът! Онзи с кеклиците!

Следващия неделен ден, когато чичо се върна от литургия, той измъкна от джоба си един жълт плик:

— Ето — каза той, — това е от кюрето.

Цялото семейство се събра. В плика имаше три копия от нашата снимка — много сполучлива: кеклиците изглеждаха огромни и Жозеф сияеше в цялата си слава. Той не изразяваше нито изненада, нито гордост, а спокойната увереност на преситен ловец, за когото това е стотният дубъл по кеклици.

А пък аз, заради слънцето, бях направил лека гримаса и не намирах в нея нищо хубаво, но майка ми и леля ми и в това откриха нещо мило и надълго и нашироко изразяваха пълния си възторг.

Що се отнася до чичо Жул, той любезно каза:

— Ако нямате нищо против, скъпи ми Жозеф, ще запазя третата снимка за себе си, защото кюрето ми каза, че е за мен.

— Щом тази дреболия може да ви достави удоволствие... — отговори татко.

— О, разбира се! — въодушевено извика леля Роз. — Ще я сложа в рамка и ще я закачим в столовата.

С гордост си помислих, че всяка вечер върху нас ще пада светлина от луксозните лампи.

А скъпият Жозеф никак не се стесняваше. Опрял брадичка на рамото на жена си, той дълго се взираше в изображението на апогея на своята слава, оправдавайки това изострено внимание към снимката с техническите забележки, които правеше. Той ни разясни, че тази хартия е от сребърен нитрат и че на слънчева светлина тя почернява. После заяви, че осветлението на снимката е чудесно, фокусирането идеално и че кюрето наистина си разбира от работата. Най-сетне каза, галейки ме по главата:

— Понеже имаме две снимки, ще ми се да пратя едната на баща ми, да види колко много е пораснал Марсел.

Малкият Пол изръкопляска, а аз се разсмях. Да, татко беше извънредно горд от успеха си, той щеше да прати снимка на баща си и щеше да покаже другата на цялото училище, както беше сторил господин Арно.

Бях хванал моя мил свръхчовек на местопрестъплението, но почувствувах как още по-силно го обикнах.

И тогава запях фарандола^[1] и затанцувах под слънцето.

[1] Провансалски танц и мелодия за такъв танц. — Б.пр. ↑

ЗАМЪКЪТ НА МОЯТА МАЙКА

В памет на най-близките ми

След ловната епопея със скалните яребици аз веднага бях приет в редовете на ловците в качеството на куче-пилещар, или хрътка, която да носи убития дивеч.

Всяка сутрин към четири часа баща ми открехваше вратата на стаята и прошепваше:

— Ще дойдеш ли?

Нито мощното хъркане на чичо Жул, нито писъците на братовчеда Пиер, който към два часа огладняваше, нямаха сила да ме изтръгнат от съня, но шепотът на татко мигом ме караше да скоча от леглото.

Мълчаливо се обличах в тъмното, за да не събудя нашия малък Пол, и слизах в кухнята. Чичо Жул, с подпухнали очи и малко свиреп вид, какъвто имат възрастните, когато са още сънени, затопляше кафето, а през това време татко слагаше храна в ловджийските чанти, а аз пълнех патрондашите с патрони.

Излизахме безшумно. Чичо Жул заключваше два пъти вратата и като побутваше капаците, слагаше ключа на кухненския прозорец.

Слънцето не се беше още показало и беше хладно. Няколко звезди, съвсем бледи, уплашено примигваха. Над ридовете на Орлово плато ивицата на избледняващата нощ беше избродирана от бели мъгли и в боровата гора при Малко око някаква кукумявка тъжно се сбогуваше със звездите.

Докато сипне зората, ние все се изкачвахме до червените камъни на Родуней. Но оттам минавахме колкото може по-тихо, защото Батистен, синът на Франсоа, „издебваше“ жълтурките, запасен с голямо количество пръчици и клей за ловене на птици. Понякога имаше чак в косите му. След това, вървейки в полумрака в индийска нишка, ние стигдохме до кошарата на Батист. Това беше една много стара кошара, където нашият приятел Франсоа спеше понякога с козите си. Тук, на широкото плато, което се издигаше към Тауме, червените лъчи на утринното слънце малко по малко изтръгваха от мрака боровете, хвойновите дървета и също като нос на кораб, който изплува от мъглата, пред нас внезапно изникваше самотният връх.

Ловците слизаха в долчинката: понякога на ляво, към Ескаупре, друг път надясно към Гарет и Пас Тан.

Аз продължавах да вървя по ръба на платото, на тридесет-четиридесет метра от бърдото. По пътя вдигах всичко пернато, а когато се случваше да подгоня някои заек, аз тичах по стръмнината и сигнализирах с ръце, както някога са правели моряците. Тогава татко и чичо бързо се изкачваха при мен и ние безмилостно преследвахме дългоушкото.

Никога, никога вече не срещнахме скални яребици, въпреки че, без да говорим за това, ние ги търсехме навсякъде и най-вече в свещения за нас овраг, на мястото на незабравимия лов. Ние се прокрадвахме натам, пълзейки под клоните на пърнарите и жълтугите, и често подплашвахме яребици, диви зайци, а веднъж дори един язовец, който чичо ми застреля почти в упор. Но царските яребици бяха отлетели в страната на легендите и там си и останаха, навярно от страх да не би да срещнат Жозеф. А от това славата му порасна още повече.

Наместил се удобно в тази слава, той беше станал просто страшен — нали често успехът прави таланта. Убеден, че отсега

нататък е невъзможно да не улучи с „царския изстрел“, той го прилагаше успешно при всеки случай, и то с такава лекота, че най-сетне чичо Жул бе принуден да каже: „Това не е вече «царски изстрел», а «изстрел на Жозеф».“ Но той самият си оставаше незаменим в стрелбата „в задника“, както сам се изразяваше, по всяко бягащо животно: заек, яребица или кос. Те не тичаха току-така и падаха в същия миг, в който си мислеха, че вече нищо не може да ги стигне.

Ние носехме вкъщи толкова много дивеч, че чичо Жул започна дори да продава и успя да плати наема за вилата — осемдесет франка, при пълното одобрение на всички.

В този успех и аз имах дял. Понякога вечер, край масата, чичо казваше:

— Това хлапе струва повече от куче. От сутрин до здрач не се спира. Не вдига никакъв шум и надушва всяко леговище. Днес ни прати цяло ято яребици, един бекас и пет-шест коса. Само дето не лае.

Тогава Пол, след като изплюваше хапката си обратно в чинията, чудесно излайваше.

Докато леля Роз го мърмеше, мама замислено ме гледаше. Навярно се питаше разумно ли е с толкова неукрепнали крака всеки ден да извървявам толкова път.

Една сутрин към девет часа аз с лека стъпка вървах по платото, което се издигаше над местността Черничевия кладенец.

В дъното на падината чичо Жул беше устроил засада в бръшляна, а баща ми се беше скрил зад завеса от повет под вечнозеления дъб на склона.

С една дълга хвойнова пръчка — жилава и приятна да се държи в ръце, защото е гладка и сякаш цялата смазана, аз шибях храстите, но яребиците не се показваха, нито бягащият заек от местността Бом Сурн.

Въпреки това аз добросъвестно изпълнявах задълженията си на гонче, когато забелязах накрая на бърдото нещо като надгробен знак от пет-шест камъка, натрупани от човешка ръка във формата на пирамида. Приближих се и видях в подножието на купчината камъни някаква мъртва птица. Шийката ѝ беше стисната с две месингови примки от капан с пружина. Птицата беше по-едра от дрозд и имаше красив гребен и пера на главата. Наведох се, за да я вдигна, но някакъв звънък глас извика зад мен:

— Хей, приятелю.

Видях едно момче на моите години, което строго ме гледаше:

— Не се пипат чужди примки! Те са свято нещо.

Отвърнах му:

— Нямах да я пипам. Исках само да видя птицата.

То се доближи. Беше чернокосо селско момче с фини провансалски черти, с черни очи и дълги мигли като на момиче. Под старото му елече от сива прежда се виждаше кафява риза с дълги ръкави, които той беше навил над лактите, носеше къси панталони и беше обут с въздени сандали като моите, само че на бос крак.

— Когато намериш някакъв дивеч, хванат в капан — каза момчето, — имаш право да го вземеш, но трябва пак да заредиш капана и да го поставиш на мястото му.

То освободи птицата и рече:

— Това е белогъзка.

Пусна я в торбата си, измъкна от джоба на жилетката си малка тръстикова тръбичка, запушена с лошо одялана запушалка, после изтръска върху лявата си длан голяма крилата мравка. С учудваща сръчност, от която се възхитих, то запуши тръбичката, стисна с два пръста мравката в дясната си ръка и същевременно, натискайки леко с

лявата ръка, разтвори краищата на малката металическа щипка, закачена в центъра на капана. Тези краища бяха извити в полукръг и когато се допираха, образуваха миниатюрен пръстен. С този пръстен момчето обхвана мравката през кръста и тя не можеше повече да помръдне — крилата ѝ пречеха да се върне назад, а дебелото коремче — да тръгне напред.

Аз попитах:

— От къде намираш такива мравки?

— Това са крилати мравки. Има ги във всички мравуняци, но те никога не се показват. Трябва да се рови земята с кирка на повече от метър дълбочина или да се чака първият дъжд през септември. Щом пекне слънцето, и те изведнъж излизат. Ако предварително си покрил ямата с мокър чувал, тогава става лесно.

Момчето зареди отново примката и я постави на мястото ѝ, до купчината камъни.

Живо заинтригуван, аз следях всяко негово движение и се мъчех да запомня всички подробности. То се надигна и ме попита:

— Ти кой си?

И за да ми внуши доверие, добави:

— Аз съм Лили, от Белон.

— И аз съм от Белон.

Той започна да се смее:

— А, не, ти не си от Белон. Ти си от града. Не се ли казваш Марсел?

— Да — отговорих аз поласкан. — Познаваш ли ме?

— Никога не съм те виждал. Но баща ми пренесе мебелите ви и ми разказа за теб. Нали твоят баща е онзи с дванайсеткалибрена пушка, дето уби кеклиците?

Бях развълнуван от гордост.

— Да. Той е.

— Ще ми разкажеш ли?

— Какво?

— За кеклиците. Къде ги видяхте, как баща ти стреля и за всичко останало.

— О, разбира се.

— След малко — добави той. — Като свърша обиколката си. На колко си години?

— На девет.

— Аз съм на осем — каза той. — Ти залагаш ли примки?

— Не. Не знам как.

— Ако искаш, ще те науча.

— Ами разбира се! — извиках разпалено.

— Ела с мен. Ще наобиколя моите примки.

— Не мога сега. Вдигам дивеча за татко и за чичо. Те са не пусия долу, в ниското. Трябва да им пратя яребици.

— Днес няма да има яребици. Тук обикновено има три ята, но тази сутрин минаха дървари и ги подплашиха. Две ята излетяха към Гарет, а третото се спусна към Пас Тан. Може да им пратим един едър заек, трябва да е някъде тук, видях барабонки.

И ние започнахме да обикаляме примките, като удрахме с прът по храстите.

Новият ми приятел намери в примките няколко белогъзки (наричат ги и каменарчета), две чучулиги и три кръсточовки.

— Това е глупава птица — каза Лили. — Ако има само една в околността и дори една-единствена примка, бъди сигурен, че ще я намери и ще се оплете в нея. Но е много вкусна — добави той. — Я виж! Още един глупак.

Той изтича до друга примка и вдигна един великолепен гущер. Беше яркозелен, с много малки златни точки пръснати отстрани, а на гърба — сини, пастелносини полумесеци.

Лили откачи това красиво мъртво животно и го хвърли в храстите. Аз изтичах да го взема:

— Даваш ли ми го?

Той се засмя:

— За какво ми е? Казват, че по-рано са ги яли и май били много вкусни, но ние не ядем студенокръвни животни. Сигурен съм, че са отровни.

Аз скрих красивия гущер в чантата си, но десет метра по-долу го хвърлих, защото в следващата примка се беше хванал друг, дълъг почти колкото ръката ми и с още по-ярка окраска от първия. Лили изрече няколко провансалски ругатни и отпрати към Светата дева молба да го избави от тези гущери.

— Но защо? — попитах аз.

— Не виждаш ли, че ми запушват примките? Когато се хване някой гущер, вече не може да се хване птица и значи имаш една примка по-малко.

После дойде ред на плъховете. Те бяха „запушили“ две примки. Това бяха големи синкави плъхове с много мека козина. Лилий отново се ядоса, после добави:

— От тези дядо ми правеше яхния. Те са чисти животни, живеят на свобода, ядат корени, жълъди, трънки. Всъщност са чисти колкото е и заекът, само че все пак са плъхове и... — Той гнусливо се намръщи.

В последните примки се бяха хванали четири кръсточовки и една сврака.

— Хе, хе — извика Лилий. — Сврака. Какво търси тук? И взела че се хванала на празна примка. Трябва да е била най-шантавата в семейството, защото...

Той не довърши и сложи пръст на устата си, после посочи надалеч към гъсталака от жълтуги.

— Там вътре нещо мърда. Да заобиколим. Тихо.

Той тръгна с гъвкава и безшумна походка като истински команч, какъвто беше, без сам да знае. Аз го последвах, но той ми направи знак да заобиколя по-отдалеч и отляво. Лилий вървеше, без да бърза, по посока на жълтугите, но аз се затичах, за да осъществя маневрата по обкръжаването. На десет крачки от мястото той хвърли един камък и на няколко пъти подскочи във въздуха с разперени ръце, надавайки дивашки викове. Аз го имитирах. Изведнъж Лилий се спусна напред: видях как от храстите изскочи огромен заек: с щръкнали уши, той правеше такива големи скокове, че между него и земята разстоянието оставаше неизменно. Успях да пресека пътя му, той зави към бърдото и се спусна в комина. Щом дотичахме до края на платото, ние видяхме, че се спуска право надолу и се промъква през храстите. Изчакахме с разтуптени сърца. Изведнъж отекнаха два изстрела, после още два.

— Дванайсеткалибреният стреля втори — каза Лилий. — Хайде да им помогнем да намерят заека.

Лилий се спусна надолу по комина, пъргав като маймуна.

— Изглежда непроходим, а всъщност е удобен като стълба — извика той.

Спуснах се след него. Като тънък познавач, той, изглежда, оцени моята подвижност:

— Уж си от града, а пък добре се справяш.

Като стигнахме подножието на скалите, ние се затичахме по склона. До кладенеца, под огромни борове, в сянката имаше малка поляна. На това място баща ми и чичо ми разглеждаха прострян заек. Те се обърнаха към нас, много горди. Малко стеснително попитах кой го уби.

— И двамата — отговори чичо. — Улучих го два пъти, но той продължаваше да тича и трябваше баща ти да му стреля още два пъти, за да остане на място. Тези животни леко носят куршум.

Каза го така, сякаш ставаше дума да се носи жилетка или шапка. После погледна новия ми приятел:

— О-о, намерили сме си компания.

— Аз го познавам — каза татко. — Ти нали си сина на Франсоа?

— Да — отвърна Лили. — Видяхте ме вкъщи на Великден.

— А ти май си знаменит ловец. Баща ти ми каза.

— О — възкликна Лили, като се изчерви, — слагам примки за птиците.

— И много ли хващаш?

Той се огледа наоколо с бърз поглед, после изпразни чантата си на тревата. Замрях от възхищение — имаше трийсетина птици.

— Знаеш ли, не е чак толкова трудно — каза той. — Най-важното е да имаш мравки. Знаем една върба долу, във Вала. Утре сутринта, ако си свободен, ще идем да потърсим, защото малко са ми останали.

Чичо ми разглеждаше улова на момчето:

— Охо — каза той, като го заплаши шеговито с пръст, — значи ти си истински браконьер.

Лили се учуди:

— Аз ли? Та аз съм от Белон.

Баща ми го запита какво иска да каже с това.

— Значи, че тези хълмове са на тукашните хора. Значи ние не сме браконieri.

Мисълта му беше проста и ясна — всички браконieri от Ла Трей са ловци, а ловците от Алош или от града са браконieri.

Ние закусихме на тревата. Всяка дума на Лили живо ни интересуваше, понеже той знаеше всеки хълм, всяка падина, всяка пътека, всеки камък от тези планини. Освен това, той знаеше навигациите на животните и през кои часове излизат. Но на тази тема той ми се

стори малко съдържан — отговаряше само на въпросите на чичо Жул, понякога доста уклончиво и с лека, лукава усмивка.

Баща ми каза:

— В този край най-вече липсват извори. Освен Черничевия кладенец има ли и други?

— Разбира се — отговори Лили, но нищо не добави.

— Има в пещерата на Пас Тан — отговори чичо ми. — Означено е върху военните карти.

— Има и в Ескаупре — обади се Лили, — там баща ми поизкозите си.

— Значи това е изворът, който видяхме онзи ден — забеляза чичо.

— Сигурно има и други — обади се татко. Невъзможно е в такъв широк масив дъждовната вода да не се стича някъде.

— Може би не вали достатъчно — подхвърли чичо.

— Не се заблуждавайте — извика татко. — В Париж пада 0.45 куб.м. на година, а тук 0.60.

Погледнах гордо Лили и леко му намигнах, за да подчертая колко много знае баща ми. Но той, изглежда, не схвана смисъла на това, което се каза.

— Тъй като почвата на платото е съставена от непропускливи скални маси — продължи баща ми, — струва ми се съвсем естествено да става оттичане на дъждовната вода в подземни джобове и е напълно възможно тези джобове да се стичат и отцеждат в кухините. Навярно знаеш и други извори?

— Знам седем — отговори Лили.

— И къде се намират те?

Момчето малко се смути, но ясно отговори:

— Забранено е да се казва.

И баща ми, и аз се изненадахме.

— Но защо?

Лили се изчерви, преглътна слюнката си и отсече:

— Защото за извор не се говори.

— Каква е тази забрана? — извика чичо.

— Разбира се, в този безводен край — каза татко — всеки извор е съкровище.

— Ами ако знаят изворите, нали ще пият оттам — каза простиодушно Лили.

— Кои ще пият?

— Онези от Алош или от Пейпен. И ще идват всеки ден тук на лов.

Той внезапно се оживи:

— И всички онези глупаци, които идват на екскурзия. Откакто им „казаха“ за извора на Дребосъка от време на време идват най-малко по двайсет. Първо, това тревожи яребиците и после те откраднаха грозде от лозето на Шабер и после, когато някой път добре си пийнат, плакят в извора. Един път бяха оставили табелка:

„Ние се изпикахме в извора“

— Защо? — попита чичо.

Лили отговори съвсем естествено:

— Защото Шабер гръмна по тях.

— С истинска пушка? — попитах аз.

— Да, но отдалече и с дребни сачми. Той има само една череша и онези му обраха черешите — извика Лили възмутено. — Баща ми каза, че е трябвало да стреля с едри сачми.

— Ето ти дивашки нрави! — извика чичо.

— Те са диваци! — извиси глас Лили. — Преди две години, за да си опекаат пържолите, запалиха боровата гора при кошарата на Муле. Добре че гората беше малка и до нея нямаше нищо. Но ако го бяха направили в Пас Тан, представяте ли си какво щеше да стане?

— Разбира се — каза баща ми, — хората от града са опасни, защото не знаят.

— Щом не знаят, да си стоят вкъщи — отсече Лили.

Той омиташе с голям апетит омлета с домати.

— Но ние не сме екскурзианти. Ние не замърсяваме изворите и ти спокойно можеш да ни кажеш къде се намират.

— Бих ви казал — отвърна Лили, — но е забранено. Дори в семействата пазят тайна.

— Дори и в семействата? И таз добра! — възкликна татко.

— Той май преувеличава — изсумтя чичо.

— О, не, истината ви казвам. Имаше един извор, който дядо ми знаеше, но той никога на никого не каза къде е.

— Тогава ти откъде знаеш?

— Защото ние имаме малка нива на края на Пас Тан. Понякога ходехме да орем за елда и по обед, когато сядахме да се храним, дядо казваше: „Не гледайте накъде отивам“. И той тръгваше с празна бутилка в ръка.

Аз попитах:

— И вие не поглеждахте ли?

— Света Богородице! Той би убил всички ни. Ние ядохме насядали по земята, без да смеем да погледнем встрани. И след малко той се връщаше с бутилка ледена вода.

Татко попита:

— И никога, никога ли не узнахте къде ходеше?

— Както изглежда, преди да умре, се опитал да разкрие тайната. Извикал баща ми и започнал: „Франсоа, изворът, изворът...“ и хоп — умрял. Малко късно се сети да ни разкрие тайната. После как ли не търсихме извора, никога не можахме да го намерим. Един изгубен извор...

— Ето ти глупаво разсипничество — заяви чичо.

— Така е — каза Лили замислено. — Но може би от него пият птиците?

Заедно с дружбата с Лили, за мен започна нов живот. След като изпивах млякото с кафе и призори излизах с ловците, ние го намирахме седнал на земята, под смокинята, зает с подготвянето на примките. Той имаше около три дюзини, а баща ми ми беше купил двайсет и четири на пазара в Обан, където хитро ги продаваха като „примки за мишки“. Много настоявах да ми купи няколко по-големи примки, специално предназначени за яребици.

— Не — каза ми татко, — ще бъде нечестно да се ловят с примка толкова красиви птици.

Тогава му припомних за старата му пушка, която оставяше на място изненаданите птици.

— А пък в една примка яребицата може да се брани, защото е хитра, умна и има вероятност да се измъкне.

— Да, сигурно — отговори татко. — Но въпреки това примката не е благородно оръжие. Имам си и други съображения — пружината им е много натегната, можеш да си счупиш пръстите.

Аз веднага му показах, и то с голяма сръчност, че знам как се борави, и той беше принуден да го признае. И понеже продължавах да настоявам, татко най-сетне прошепна:

— А и много са скъпи.

Направих се, че не съм чул, и се хвърлих, надавайки радостен вик, към една не лоша прашка, която ни предлагаша за три петачета.

Примките „за мишки“ — не по-големи от чинийки, се оказаха страшно силни. Те притискаха шийката на птицата с такава невероятна бързина, че един голям кос никога не успяваше да се измъкне.

Докато подплашвахме птиците да летят към нашите ловци, ние слагахме примките ту по земята, ту покрай бърдото или на някой чепат клон, който пречупвахме, за да го препречим сред листака на кукуча^[1] или както Лили го наричаше „беснурка“. Това дърво, което така често се споменава в пастирските поеми, е отрупано с гроздове червени и сини плодове — лакомство за всички птици.

Примка в кукуча означава сигурен улов на някоя овесарка, кос, зелена сипка или дрозд.

Цяла сутрин, изкачвайки се към върховете, ние слагахме примки, после нашата четворка спираше да хапне до някой извор, под шарената сянка на някой бор.

Ловджийските ни чанти винаги бяха претъпкани с храна, но ние омитахме всичко, до последната троха. Докато ядяхме омлета с домати — чудесен, когато е студен, — пържолите цвърчаха върху жаравата.

Понякога чичо Жул, с пълна уста, внезапно грабваше пушката си и между клоните стреляше по нещо, което никой не беше видял — и изведнъж на земята тупваше я гривяк, я авлига или ястреб.

Когато оставах само кокалчетата от пържолите и коричката от сиренето, ловците се изтягаха върху легло от суха трева, и си почиваха, покрили лицата си с носна кърпа, за да се пазят от мушиците. А ние с Лили се изкачвахме към бърдото за първата обиколка на примките.

Отлично помнехме местата, дърветата, храстите, камъните. Още отдалече веднага забелязвах, че някоя примка не е на мястото си, и се спусках натам, увлечен като трапер, който очаква да види впримчена някоя сребърна лисица или самур.

Почти винаги намирах под дървото или близо до купчината камъни някоя удушена птица, заплетена в примката. А когато не намирахме нищо, вълнението ни достигаше до краен предел, също като вълнението на човек, който е заложил на четири числа, разбрал е, че първите три съвпадат, и очаква да чуе четвъртото.

Колкото по-далече намирахме примката, толкова по-голяма беше жертвата, която я бе влачила след себе си.

Ние се промъквахме през храстите, като описвахме концентрични кръгове, които се стесняваха край мястото, където беше

сложена примката. Често се случваше да намерим някой хубав кос, едър алпийски дрозд, див гълъб, пьдпъдък, сойка.

Друг път не намирахме примката. Някой ястреб я беше отнесъл заедно с жертвата. Агонизирайки, тя навярно шумно е биела с криле и с това е привлякла вниманието на пернатия крадец.

Случваха се и забавни разочарования: ту виждахме тлъсти плъхове, ту огромен гущер или голяма стоножка с меден цвят. Един ден дори след дълги търсения, изпълнени с надежда, ние открихме бяла кукумявка — много висока на жълтите си крака, с настръхнала перушина, тя танцуваше с примката около шията. Полузадушена и шепнейки проклетия, тя ни посрещна недоволна, а очите ѝ просто щяха да изхвъркнат. Докато, леко разтревожен, взех да се приближавам към нея, кукумявката изведнъж направи странен скок, защото изхвърли краката си чак до височината на примката, улови я здраво с нокти и падна върху трътката си. Навярно щеше да успее да се освободи, ако беше хванала само единия край. Но върху тънкия си врат, вече осакатен, тя стискаше и двата едновременно. Близката смърт разтвори човката ѝ и тогава, събирайки последни сили, тя силно отблъсна примката и с един замах си откъсна главата.

Тази перната топка, изхвърлена към небето, навярно за момент си е помислила, че лети, но падна върху камънака с човката нагоре, с очи все още разширени от изненада.

Когато след време, в лица, господин Лаплан ни каза, че кукумявката била птицата на Минерва и символизирала мъдростта, аз така високо се изсмях, че след това трябваше да спрегна във всички времена чак до деепричастието четири глагола, които на всичко отгоре бяха и неправилни.

След първата обиколка трябваше да чакаме до пет-шест часа, за да има време примките „да поработят“.

Затова следобед ние отивахме да разузнаваме деретата, да берем девесил на Ескаупре или лавандула на Тауме. Но най-често, изтегнати под някой бор, заобиколен от храсти, защото също като дивите животни ние искахме да гледаме наоколо, без някой да ни види, ние по цели часове тихичко си говорехме.

[1] Дърво от семейство смрадликови. — Б.пр. ↑

Лилѝ знаеше всичко: какво ще бъде времето, къде са скритите извори, долчинките, където имаше гъби, дива салата, бадеми, трънки, къпини; той знаеше, че в дъното на един гъсталак има няколко корена лоза, незасегнати от филоксера, и че в това усамотено място зрее възкиселичко, но чудесно грозде. От тръстика Лилѝ можеше да направи свирка с три дупки. А понякога вземаше добре изсушено стебло от повет, срязваше го между два възела и този къс можеше да се пуши като пура, защото беше пронизан от хиляди невидими каналчета.

Лилѝ ме запозна със старото хинапово дърво на Пондран, с крушата при Гур дьо Рубо, с четирите смокини на Прекатори, с къпините на Гарет и после ми показва пеещия камък на върха на Червена глава. Това беше малка, права като свещица варовикова скала, прорязана от дупки и улеи. Самотна сред слънцето и тишината, тя пееше според волята на ветровете. Изтегнати по корем в сухата трева и мащерката, аз от едната страна на камъка, Лилѝ от другата, ние я обгръщахме с ръце и допрели ухо до гладката повърхност, слушахме със затворени очи.

Лекият североизточен вятър караше камъка да се смее, но ако задухаше яростно, камъкът започваше да мяука като изгубено коте. Той не обичаше вятъра — предвестник на дъжда, и с въздишка и тревожен шепот ни съобщаваше, че приближава. А после като старинен ловджийски рог тъжно и дълго тръбеше в дъното на мократа от дъжда гора.

Задухаше ли вятър откъм скалата на „Дево̀йките“, започваше истинска музика — чуваше се хор от женски гласове и тези дами, облечени като маркизи, се покланяха леко. А сетне, високо в облаците, звуците на кристална флейта — нежни и звънки, се сливаха с гласа на някакво момиченце, което пееше на брега на ручей.

Скъпият ми Лилѝ нищо не виждаше и когато момиченцето пееше, мислеше си, че пее дрозд или някоя жълтурка.

Той не бе виновен, че няма никакъв слух и това не ми пречеше все така да се възхищавам от него.

В замяна на толкова много тайни, които той ми разкри, аз му разказвах за града: за магазините, където всичко се намира, за изложбите на играчки около Коледа, за факелното шествие на 141 полк, за чудесата на парка Маджик Сити, където се бях качвал на влакчетата в лабиринта на ужасите. Аз имитирах тракането на чугунените колела по релсите, уплашените писъци на жените, когато се спускаха надолу, а Лилѝ надаваше викове заедно с мен.

От друга страна, забелязах, че в своето невежество той ме смяташе за много умен: силех се да оправдая това мнение (съвсем противоположно на мнението на баща ми) и просто смайвах Лилѝ, че мога светкавично да смятам наум, като предварително старателно се тренирах. На него именно дължа, че научих таблицата за умножение чак до тринайсет по тринайсет.

След време взех да му поднасям думи от моята колекция, като започнах от най-кратките: *ръкойка*, *пункция*, *угар*, и нарочно напълвах шепата си с коприва, за да блесна пред него с думата *везикула*, което ще рече пришка. После добавях: *вестибуларен*, *коренообразен*, *непринуденост* и несравнимата дума *пълномощник* — титла, която присъдих, и то съвсем не по заслуга, на старшината от жандармерията. Най-накрая, един хубав ден, аз му подадох красиво изписана върху къс хартия думата: *непротивоконституционствувателствувайте*. Когато Лилѝ най-сетне успя да я разчете, той ми благодари, като същевременно ми призна, че нямало да може често да я употребява. Но това никак не ме засегна. Целта ми беше не да обогатя речника му, а да увеличи възхищението му към мен, което растеше заедно с дължината на думите.

Но нашите разговори винаги се въртяха около лова: повтарях ловджийските случки на чичо Жул и често Лилѝ със скръстени ръце, облегат на някой бор и дъвчейки стръкче копър, замислено ми казваше:

— Разкажи ми пак за кеклиците.

Никога през живота си не съм бил толкова щастлив, но понякога, сред хълмовете, изпитвах угризение — бях изоставил малкия Пол. Той не се оплакваше, но аз го съжалявах, като си представях колко е самотен. Затова един ден реших да го взема с нас.

Вечерта предупредих ловците, че двамата с Лилѝ няма да тръгнем рано, а много по-късно заради Пол и че ще се срещнем с тях

при извора на Пас Тан, където обикновено обядвахме.

Те изглеждаха разочаровани от тази измяна и се опитаха да ме накарат да се откажа от намерението си, но така и не успяха.

Без да се издам, аз тайничко се наслаждавах от победата си — нали не искаха да ме вземат при откриването на лова, нека сега да видят какво е без мен. Навярно така се радват американците, когато ги викаме на помощ, след като по политически или религиозни съображения прогонихме прадедите им.

Към шест часа сутринта ние помъкнахме с нас Пол, все още сънен, но доста доволен от приключението, което започваше. Той мъжествено крачеше между нас. Щом стигнахме Малкото око, намерихме на първата примка една сипка. Пол веднага я освободи, погледна я и се разрева с глас, като викаше и се давеше от сълзи:

— Тя е мъртва, тя е мъртва.

— Ами разбира се — каза Лили, — примките са за това — да ги убиват.

— Не искам, не искам, трябва да я съживим.

Той се опита да духне в човката на птицата, после я подхвърли нагоре, за да ѝ помогне да литне. Но нещастната сипка отново падна тежко на земята, като че ли никога не бе имала криле. Тогава малкият Пол насъбра камъни и започна да ги хвърля по нас с такава ярост, че трябваше да го грабна в ръцете си и да го отнеса вкъщи.

Съобщих на мама колко много съжалявам, че ще трябва да го оставя.

— Не мисли за него — отговори ми тя. — Той обожаваше сестричката си и е много търпелив с нея. По цял ден я забавлява. Нали, Пол?

— Да, да, мамо.

И наистина я забавляваше. Пускаше в меките къдриви коси шепа щурци и пленените насекоми бръмчаха около детското лице, а то се смееше, пребледняло от страх; или пък слагаше сестричката върху клона на маслината, два метра над земята, и се правеше, че я оставя на произвола на съдбата. Един ден, понеже се страхувала да слезе, тя се изкачила до най-високите клони и майка ми ужасена видяла малкото личице да се показва над сребристите листа. Тя изтичала да вземе двойната стълба и с помощта на леля Роз успяла да я хване, както понякога пожарникарите залавят бездомните котета. Пол заявил, че тя му се изплъзнала, и от този момент нататък на сестричката ни се гледаше като на маймунка, способна да се изкатери до най-опасните места.

Друг път той пъхаше в гърба ѝ бодилчета и за нея взеха да говорят, че все хленчи, без сама да знае защо. Той я успокояваше, като я тъпчеше с бадемова дъвка и дори ѝ даде да опита едно хапче от сладка папрат, приготвено не в аптека, а в стомаха на някой заек. Пол ми призна за този подвиг още същата вечер, защото се опасяваше, да не би да я е отровил.

Тогава и аз му признах, че също съм му давал черни маслинки, още топли, събрани по следите на стадо кози, и че нищо не му стана. Пол просто беше възхитен от това успокоително за него признание и продължи без никакви угризения братските си шеги. Но както след време научих от великия Шекспир, *crime will out*, което ще рече — престъпленията никога не остават неразкрити. Така че една вечер заварих в нашата стая брат ми да хлипа, заровил лице във възглавницата.

През този фатален ден той измислил една нова игра с много прости правила: силно щипвал пълничкото задниче на сестричката и тя моментално надавала пронизителни викове. Тогава той изтичвал като обезумял към къщи:

— Мамо! Бързо! Ужили я оса!

Два пъти мама дотичвала с памук и амоняк в ръце и се опитвала да извади с нокти несъществуващото жило, а това още повече усилвало писъците на сестричката, за най-голяма радост на чувствителния Пол. Но той направил голяма грешка, като още веднъж се опитал братски да се пошегува. Майка ми, която се усъмнила, го хванала на място — върху бузата му отекнала солидна плесница,

последвана от няколко удара с тънка пръчка. Пол изтърпял всичко, без да му мигне окото, но трогателните упреци, които чул след това, просто му разкъсали сърцето и до седем часа вечерта той все още не беше се успокоил. На масата сам се отказа от десерта, а сестричката ни, измъчена и благодарна, плачейки от нежност му предлагаше от своя крем карамел.

Като се убедих за сетен път, че той нито за секунда не скучае, аз много лесно се отърсих от угризенията си и го оставих да играе, както намери за добре.

Една сутрин тръгнахме на лов, но небето беше навъсено, захлупило върховете на хълмовете, и само на изток леко розовееше. Свежият ветреца, идващ от морето, бавно събираше тъмните облаци. Баща ми ме накара да облека върху ризата си яке и да си сложа каскет на главата. Лилий дойде с таке.

Чичо погледна небето и отсече:

— Няма да вали. Такова време е чудесно за лов.

Лилий ми намигна и пошушна:

— Ако изпие всичко, което ще се излее, има да пикае чак до Коледа.

Този израз ми се стори чудесен и Лилий с известна гордост сподели с мен, че го бил чул от големия си брат Батистен.

Сутринта премина, както обикновено, но към десет часа, близо до бърдото на Тауме ни изненада пороен дъжд. Той трая около десет минути, а ние застанахме под гъстите клони на голям бор. Баща ми използва почивката, за да ни разясни, че в никакъв случай не бивало да се крием под дърво. Нямаше гръмотевици и ние скоро можахме да стигнем до Бом Сурн, където обядвахме.

По пътя заложихме петнайсетина примки, а ловците убиха четири заека и шест яребици.

Времето се изясни и чичо заяви:

— Небето се прочисти. Край, дъждовете свършиха.

Лилий пак ми намигна, но не каза хубавото изречение.

След като напразно пребродиха Градинаря, мъжете ни изоставиха и поеха пътя към Пас Тан, а ние се изкачихме към местата, където ни чакаше нашият улов.

Докато се катерехме покрай сипеите, Лилий ми каза:

— Няма за какво да бързаме. Колкото по-дълго стоят примките, толкова по-добре.

Ние се изтегнахме, с ръце под тила, под една стара оскруша, която се издигаше сред глогинови храсти.

— Няма да се учудя — каза той, — ако тази вечер ние хванем няколко смрикара, защото днес е вече есен.

Аз се смаях.

В централните и северните области на Франция, още в първите дни на септември лек ветрец, малко по-студен от обикновения, изведнъж откъсва мимоходом някое красиво яркожълто листо, което се върти, плъзва се и се преобръща във въздуха, грациозно като птица. Този откъснат лист само с няколко дни изпреварва отстъплението на цялата гора, която става ръждива, после хилава и черна, защото всички листа политат след лястовиците, когато есента затръби със златния си рог.

Но в моя край, Прованс, боровите и маслиновите дървета пожълтяват само преди да умрат, а след първите септемврийски дъждове измитите листа още по-ярко зеленееят и сякаш отново е месец април. Из тези пусти места пърнарът, мащерката, розмаринът, хвойната винаги имат листа и ограждат вечно синята лавандула, а невидимата есен тихичко се промъква в дъното на долините. Тя използва някой нощен дъжд, за да обагри в жълто лозата или четирите праскови, които изглеждат като болни, и за да не издаде настъпването си, тя кара да почервеняват лековерните къпинови плодове, които винаги са я смятали за пролет. Ето така всички дни на ваканцията си приличаха и не даваха да се почувствува как времето напредва, а изминалото лято си отиваше без нито една бръчка.

Огледах се наоколо, без нищо да разбирам.

— Кой ти каза, че вече е есен?

— След четири дни е Свети Михаил и смрикарите ще дойдат. Но още не е голямото прелитане. То ще стане през другата седмица, през октомври.

Като чух последните думи, сърцето ми се сви.

ОКТОМВРИ! НАЧАЛОТО НА УЧЕБНАТА ГОДИНА!

Не исках да мисля за това. Отхвърлях с всички сили неприятната мисъл.

Намирах се в такова състояние, което успях да разбера едва по-късно, когато учителят ни Еме Сакоман ни обясни в какво се състои субективният идеализъм на Фихте. Също като немския философ аз вярвах, че външният свят е мое собствено изобретение и че е възможно

само с усилие на волята да премахна оттам всички неприятни събития, все едно че ги зачерквам. Тъкмо поради тази вродена вяра, винаги опровергавана от фактите, децата изпадат в такъв яростен гняв, когато събитието, което са смятали, че им е подвластно, нагло им доказва обратното.

И тъй, аз се опитах да премахна месец октомври. Той беше някъде в бъдещето и не биваше още отсега да се съпротивявам. Далечният тътен, който моментално прекъсна разговора ни, ми помогна да го забравя напълно.

Лилй скочи и наостри слух — гръмотевицата отекна отново, там, над Алош, от другата страна на Тауме.

— Започва — каза Лилй. — Ще видиш какво ще стане след час. Още е далеч, но приближава.

Като се измъкнах от храстите, видях, че небето се беше смръщило.

— Какво ще правим сега? Да бяхме се върнали на Бом Сурн?

— Няма нужда. Знам едно място, почти в края на Тауме, където няма да се намокрим и ще видим всичко. Ела.

Той тръгна.

В същия този миг нов тътен, вече по-близо, глухо разтърси околността. Лилй се извърна към мен:

— Не се страхувай. Имаме време.

Но той ускори крачка.

Докато изкатерим двата стръмни комина, небето ставаше все по-мрачно. Понеже вървахме по склона на високия скалист връх, видях как се приближава една огромна лилава завеса и как червена светкавица внезапно, но безшумно я раздра.

Преминахме през трети комин, почти отвесен, и стигнахме до предпоследната тераса, над която няколко метра по-високо се издигаше крайното плато.

На петдесет крачки от нас, наравно със земята, в самото бърдо се откриваше триъгълна пукнатина, чиято основа нямаше и метър ширина. Ние се промъкнахме през нея. Това беше нещо като пещера, която в началото се разширяваше, а по-навътре в скалата, където мракът се сгъстяваше, ставаше по-тясна.

Като събра няколко плоски камъка, Лилий направи нещо като пейка, точно срещу отвора, после сви ръцете си на фуния и се провикна към облаците:

— Може вече да започва.

Но не започна.

В краката ни, под платата с трите тераси, тънеше Градинаря, чиято борова гора се простираше чак до високите скалисти стени на прохода Пас Тан, който от своя страна потъваше между две пустинни плата.

Надясно и почти на същата височина, на която се намирахме, се виждаше полегатият склон на Тауме, където бяхме разположили примките си.

Вляво от Градинаря бърдото, заобиколено от борови дървета и зелен дъб, бележеше границата с небето.

Този пейзаж, който винаги бях виждал да трепти на слънцето в нажежения въздух на знойните дни, беше застинал неподвижно, като огромен картонен макет. Лилави облаци минаваха над главите ни и синкавата светлина чезнеше с всяка измината минута, както светлината на лампа, която гасне.

Не ме беше страх, но изпитвах необяснима тревога, някаква дълбока, почти животинска мъка.

Планинските аромати и най-вече ароматът, който пръскаше лавандулата, като наситено остро благоухание се издигаха почти видимо от земята.

Бързо-бързо, сякаш подгонени от кучета, се стрелнаха няколко заека, после, широко разперили криле, от хълма безшумно излетяха яребици и кацнаха на трийсет крачки вляво от нас, под надвисналото сиво бърдо.

И тогава в тържествената тишина на планините неподвижните борове запяха. Това беше някакъв далечен шепот, едва доловимо шумолене, твърде слабо, за да може да смути ехото, но тръпнещо, непрекъсващо, вълшебно.

Не помръдвахме. Не си говорехме.

Откъм Бом Сурн се чу писъкът на ястреб, отначало пронизителен и отривист, после проточен като зов.

Пред мен върху сивата скала паднаха първите дъждовни капки. Много раздалечени една от друга, те се пръскаха на лилави петна, големи колкото петачета. После се състиха в пространството и във времето и скалата заблестя като мокър калдъръм.

Най-сетне внезапно блесна светкавица, последвана от кратък тътен, разсече облаци и те се изсипаха върху камънака с оглушително барабанене.

Лилѝ избухна в смях — видях, че беше преbledнял, усетих, че и аз съм бледен, но ние вече дишахме по-свободно.

Отвесният дъжд сега скриваше пейзажа, от който беше останал само един полукръг, заключен със завеса от бисери. От време на време блясваше светкавица, но толкова бърза, че изглеждаше неподвижна, осветяваше черния свод на пещерата и черните силуети на дърветата изскачаха от прозрачната завеса. Беше студено.

— Къде ли е баща ми сега? — казах аз.

— Навярно са стигнали до пещерата на Пас Тан или малката пещера на Зив.

Той размисли няколко минути и изведнъж каза:

— Ще ти покажа нещо, ако се закълнеш никога на никого да не говориш за това. Но трябва да се закълнеш и в дървения, и в железния кръст.

Това беше тържествена клетва, която се полагаше в изключителни случаи. Видях, че Лилѝ е станал много сериозен и че чака. Аз се изправих, изпънах дясната си ръка и под шума на дъжда с ясен глас изрекох клетвените думи:

*Дървен кръст, железен кръст,
ако излъжа, да стана на пръст.*

След десет секунди мълчание, което придаде още по-голяма тежест на церемонията, Лилѝ стана:

— Добре — каза той. — Сега ела. Ще идем от другата страна.

— От коя друга страна?

— Тази пещера пресича скалата. Това е проход под Тауме.

— Минавал ли си вече по него?

— Често.

— Никога не си ми го казвал.

— Защото това е голяма тайна. Само трима души я знаем — брат ми, баща ми и аз. Сега с тебе ставаме четирима.

— Мислиш ли, че е толкова важно?

— И още как! Заради жандарите. Щом видим, че шарят откъм едната страна на Тауме, минаваме от другата. Те не знаят прохода и

докато заобиколят скалата, дим да ни няма. Но ти нали се закле, вече не можеш да го кажеш на никого.

— Дори и на татко?

— Той си има разрешително за лов. Няма нужда да го знае.

В дъното на пещерата пукнатината ставаше по-тясна и се отклоняваше вляво. Лили се провря с рамото напред.

— Не се страхувай. Нататък е по-широко.

Вървах след него.

Коридорът се издигаше, после се спускаше, после извиваше вляво, после вдясно. Вече не се чуваше дъждът, но тътнежът на гръмотевиците разтърсваше скалата около нас.

При последния завой се появи някаква светлина.

Тунелът свършваше от другата страна на хълма и Ескаупре сигурно беше в краката ни, но пелена от мъгла го скриваше напълно от погледа ни. Още повече че облаците идваха към нас на сиви валма: те шумно се разбиваха в скалата като бушуващ прилив и скоро ни заляха. Не се виждаше на десет крачки.

Подземната кухня, където се намирахме, беше по-обширна от предишната, отгоре се спускаха сталактити, а изходът на пещерата се издигаше два метра над земята.

Сега дъждът плющеше яростно — чест, бърз, тежък, и изведнъж една след друга, безспирно забляскаха светкавици. Всеки нов гръм само усилваше предишния и първият тътен се връщаше отново като разтърсващо ехо.

Пред изхода на пещерата някаква беснурка потрепваше от ударите на дъждовните капки и лъскавите ѝ листа падаха едно по едно. Отдясно и отляво ние чувахме как се стичат ручей, които търкаляха чакъл и камъни и се пенеха на малки невидими водопади.

Убежището ни беше сигурно и стихии не ни плашеха. Но съвсем близо до нас по бърдото удари гръмотевица, сякаш кървава и стенеща, и откъсна цял скален блок. Тогава чухме как пращят стволите на дърветата, които не издържаха под тежестта на свличащите се каменни късове — те ги пречупваха, преди да избухнат като мина в дъното на падината.

Този път аз треперех от страх и заотстъпвах към дъното на прохода.

— Красиво е — каза ми Лилѝ. Но видях, че не беше спокоен. Той седна до мен и подхвана:

— Красиво е, ама е шантаво.

— Дълго ли ще трае?

— Може би час, но не повече.

Струйки вода започнаха да се стичат от процепите на островърхия свод, който се губеше в тъмнината, после струята се усили и ни принуди да се отместим.

— Лошото е — обади се Лилѝ, — че ще изгубим цяла дузина примки. А другите ще трябва хубаво да ги изсушим край огъня и да ги смажем, защото...

Изведнъж той млъкна и се загледа втренчено зад мен. Само с устни ми прошепна:

— Леко се наведи и вземи два големи камъка.

Обзет от страх и като гуших глава в раменете си, аз заставах неподвижно. Но Лили бавно се наведе, без да откъсва поглед от това нещо, което стоеше зад мен и някъде над главата ми. На свой ред аз

бавно се снижих. Лилѝ стискаше два камъка, големи колкото юмрука ми. Сторих същото.

— Леко се обърни — прошепна той.

Извърнах главата и тялото си и горе, в тъмнината, видях да светят две фосфоресциращи очи. Думите ми изскочиха като дъх:

— Да не е вампир?

— Не. Това е бухал.

Напрягайки зрението си, успях да различа очертанията на птицата. Кацнала върху издатината на скалата, тя беше две стъпки висока. Дъждът я беше прогонил от гнездото ѝ, то навярно беше някъде по свода.

— Ако ни нападне, пази си очите — прошепна Лилѝ.

Изведнъж изпитах ужас:

— Да се махаме — казах, — да се махаме! По-добре мокри, отколкото слепи.

Аз скочих в мъглата. Той ме последва.

Бях изгубил каскета си. Дъждът ме шибаше по главата, мокрите ми коси падаха в очите.

— Върви край бърдото — извика Лили. — По-малко ще се измокрим и няма да се загубим.

Наистина едва виждах на четири крачки пред мен.

Мислех си, че достатъчно познаваме тези места и че щом видим някое дърво, скала или храст, това ще ни помогне да се оправим. Но мъглата не беше само завеса, завоалирала очертанията на предметите. Понеже не беше еднаква навсякъде, тя ги преобразяваше. Позволяваше ни да видим призрачните очертания на някое малко, криво борче, но напълно изтриваше силуета на дъба, който беше до него; после борчето на свой ред изчезваше и от мъглата изскачаше само половината от дъба, напълно неузнаваем.

Местността край нас непрекъснато се менеше и ако не беше бърдото, до което вървахме опипом, какво друго ни оставаше, освен да седнем под този порой и да чакаме.

За щастие небето малко по малко взе да се укротява. Бурята отмина към Гарлабан и силата на дъжда започна да намалява — сега той беше равен, отвесен, навярно щеше да продължи дълго.

Но ето че бърдото, което ни сочеше пътя, изведнъж свърши пред надвисналата отвесна скала на Тауме. Ние се отделихме от него с големи опасения, както малкото дете се бои да се пусне от перилата на стълбата, по която слиза.

Лили мина пред мен. Без да откъсва поглед от земята, той намери пътеката, която дъждовните потоци бяха размили. Впрочем старата хвойна, разперила в мъглата два сухи и криви клона, веднага ни помогна да се ориентираме. Бяхме на прав път и ускорихме крачка.

Гуменките ни, прогизнали от вода, жвакаха на всяка крачка. Мокрите ми коси леденееха на челото. Якето и ризата ми лепнеха на гърба.

В настъпилата тишина чухме отдалече някакъв доста слаб, но непрекъсващ тътен. Лили спря, наостри слух.

— Има свличане на Ескаупре — каза той. — Но не може да се каже откъм коя страна.

Ние напрегнато се ослушахме. Тътенът сякаш идеше от всички страни, защото дъждът приглушаваше ехото.

Лили замислено проговори:

— Може да е и Гарет, може да е и Вълча стъпка. Ако не потичаме, ще настинем.

Той се юрна напред, с лакти до тялото, а аз след него, страхувайки се да не изгубя от очи дребната танцуваща фигурка, която влачеше след себе си разкъсани ивици мъгла.

Но като потича десетина минути, Лили се закова на място и се обърна към мен:

— Пътят слиза все надолу. Сигурно не сме далеч от кошарата на Батист.

— Не видяхме трите кукуча.

— Нали знаеш, че днес не всичко се вижда.

— Но единият е на самата пътека. Дори в мъглата щяхме да го видим.

— Не съм гледал.

— Аз пък гледах.

— Тогава сигурно са по-надолу.

Той отново се затича. Хиляди ручейчета се стичаха с лек шум. Голяма черна птица с разперени криле прелетя на десет метра над главите ни. Стана ми ясно, че отдавна сме загубили пътеката. Лили също го разбра и отново се спря:

— Не мога да разбера — повтаряше той, — не мога да разбера.

Вече не знаеше какво да прави и започна да обсипва с ужасни провансалски ругатни и мъглата, и дъжда, и боговете.

— Я, чакай! — спрях го аз изведнъж. — Хрумна ми нещо. Не вдигай шум.

Обърнах се надясно и с ръце, свити на фуния, извиках продължително, после се ослушах.

Слабото ехо повтори този вик, после той се чу още веднъж, но по-слабо.

— Мисля, че това ехо идва от бърдото на Ескаупре, почти под Червена глава — казах аз.

Тогава се провикнах право пред себе си. Нищо не ми отвърна. Обърнах се наляво и двамата извикахме едновременно. Ехото — повзвучно, се повтори още два пъти. Това беше гласът на Пас Тан.

— Знаем къде сме — казах. — Тръгнали сме доста наляво и ако продължаваме все така, ще стигнем на бърдото на Гарет. Върви след мен.

Тръгнах напред, като се държах все надясно. Смрачи се и от тъмнината мъглата стана още по-гъста, но аз виках познатото ми ехо и се съветвах с това, което идеше откъм хълмовете на Ескаупре, а то се смили над нас и взе да се доближава.

Най-сетне краката ми познаха кръглите камъчета, които се затъркаляха под подметките.

Тогава аз свих от пътеката вдясно и ми се стори, че различавам някаква удължена тъмна маса. Затичах се натам с изпънати напред ръце и изведнъж сграбчих с пълни шепи месестите листа на една смокиня. Беше смокинята от кошарата на Батист и напластената миризма, която проливният дъжд бе изострил, ни подсказа, че сме спасени. Дъждът също го разбра. И спря.

Ние бяхме радостни и горди от това приключение — ще има какво да разказваме!

И както забързани слизахме по стръмната пътека към Редунеу, чух далечният зов на някаква птица.

— Това е калугерица — каза Лили. — Те не спират тук. Отиват си.

Ятото се показва в клинообразен полет, едва забележимо в мъглата, заради която летеше много ниско, стрелна се над главите ни и отмина подир печалния зов.

Птиците отлитаха към друга ваканция.

Както винаги, влязохме откъм черния вход.

На първия етаж трепкаше слаба светлина и през леката мъгла от нея проблясваше водният прах; майка ми насочваше в полумрака нищожния сноп светлина на газената лампа, чието нагорещено стъкло се беше пукнало от последната капка дъжд.

В огнището пращеше буен огън. Баща ми и чичо ми, по пантофи и халати, говореха с Франсоа, а ловните им костюми, метнати върху няколко стола, се сушаха пред огъня.

— Ето, виждаш ли, че не са се изгубили — възкликна радостно баща ми.

— О, нямаше такава опасност — отговори Франсоа.

Мама пипна якето ми, после якето на Лили и нададе тревожни викове:

— Те са съвсем мокри. Като че ли са се топили в морето.

— За тях е полезно — с изключително спокойствие отговори Франсоа. — От водата на децата нищо не им става, особено когато е вода от небето.

Леля Роз дотича от горния етаж, сякаш имаше пожар. Беше отрупана със стари дрехи и пешкири. На бърза ръка ни съблякоха голи пред огъня за голяма радост на Пол и за голямо притеснение на Лилий. Свенлив като всички селянчета, той се прикриваше, както можеше, зад столовете с пръснатите по тях дрехи. Но без много да му мисли, леля го хвана и го разтърка с един пешкир, обръщайки го ту на една, ту на

друга страна, сякаш беше някакъв предмет. Майка ми действуваше с мен по същия начин и Франсоа, който наблюдаваше от страни, заяви:

— Червени са като шипки. — И добави: — За тях е полезно.

Облякоха Лили в моето старо, матроско костюмче и той веднага се преобрази — стана по-важен, а пък мен ме облякоха, по-точно увиха ме целия с един стар пуловер на баща ми, който ми стигаше чак до коленете, а вълнените чорапи на майка ми ми стигаха до хълбока.

След това ни сложиха пред огъня и аз разказах нашето приключение. Кулминационният момент беше нападението на бухала, който аз естествено не можех да оставя да си стои спокойно на скалата: та значи, той се хвърли върху нас с пламнали очи, с извити нокти и закръжи над главите ни. Докато аз уж махах с криле, Лили надаваше чудовищни викове.

Лея Роз слушаше с отворена уста, мама току поклащаше глава, а Пол, за да се предпази, затули с ръце очите си. Нашият успех бе толкова голям, че и аз самият изпитах страх и често в сънищата ми — дори и след години — това агресивно животно се хвърляше да ми изкълве очите.

После чичо Жул с героично спокойствие разказа за опасното приключение на ловците. Изненадани от бурята в дъното на дерето, те като по чудо се спасили първо от свличането на огромни скални късове, които непрекъснато падали ту пред тях, ту зад тях, а после и от гръмотевицата — нали видели как тя разсякла на две големия орех на малката пещера. Най-накрая мокри до кости, изтощени и преследвани от проливния дъжд, който с всяка минута се усилвал, те се впуснали в отчаян спринт и само на него дължали спасението си. Чичо Жул заяви, че досега не се смятал способен на такова нещо.

Неговият разказ не произведе голям ефект, човек не трепери за мустакати ловци.

Като се изправи, Франсоа простичко каза:

— Какво да се прави! Такъв е сезонът! Хубавото време свърши. Значи за неделя сме се разбрали. Хайде, довиждане на всички.

Той излезе, отвеждайки със себе си Лили, който остана облечен с моето старо костюмче, за да го види и майка му.

На масата ядях с голям апетит, когато чичо Жул каза няколко съвсем обикновени думи, на които първоначално не обърнах никакво внимание:

— Мисля, че нашият багаж няма много да натежи върху каручката на Франсоа, значи ще бъде възможно отгоре да се сместят Роз, бебето, Огюстин и малката. Може би дори и Пол. Какво ще кажеш, Пол?

Но малкият Пол не можа да каже нищо — видях долната му устна да се удължава, да се издува, после да се извива към брадичката. Познавах този признак и понякога добродушно сравнявах тази обърната устна с ръба на гърнето на сестричката ни. Както винаги след тази гримаса, се чу задавено хлипане и две едри сълзи бликнаха от сините очи на Пол.

— Какво му става — попитах.

Мама веднага го взе на коленете си и го залюля, а той се заливаше в сълзи и все подсмърчаше.

— И таз добра, глупачето ми — повтаряше мама, — нали знаеш, че не може все тук да стоим. Скоро пак ще дойдем. Ей къде е Коледа.

Усетих, че иде беда.

— Какво говори мама?

— Мама казва, че ваканцията свърши — отговори чичо. И най-спокойно си наля чаша вино.

Попитах със сподавен глас:

— Свърши... Кога?

— Вдругиден трябва да тръгнем — каза татко. — Днес сме петък.

— *Беше* петък — наблегна чичо. — А ние тръгваме в неделя сутринта.

— Нали знаеш, че училището почва в понеделник — обади се леля.

Известно време нищо не разбирах и ги гледах смаяно.

— И таз добра! — възкликна мама. — Какво се чудиш? Вече цяла седмица само за това говорим.

Наистина те говореха, но аз не исках и да ги чуя. Знаех, че тази катастрофа неизбежно ще настъпи, както хората знаят, че един ден ще умрат, но всеки си казва: „Не е моментът сега да се задълбочавам. Ще му мисля, като му дойде времето.“

Времето беше дошло. Така бях потресен, че нито можех да говоря, нито дори да дишам. Баща ми го забеляза и с нежност ми заговори:

— Ех, момчето ми, защо така! Ти цели два месеца вече си във ваканция.

— И без това е много! — прекъсна го чичо. — Да беше президент на Републиката, нямаше да почиваш толкова.

Този гениален довод ни най-малко не ме трогна, тъй като бях решил да се стремя към тези високи постове едва след като си изкарам войниклъка.

— Тази година ще бъде решаваща в живота ти — подхвана татко. — Не забравяй, че през юли ще се явяваш на изпити за стипендиант, за да постъпиш в лицей от октомври идната година.

— Нали знаеш колко е важно — добави мама. — Винаги си казвал, че искаш да станеш милионер. Ако не влезеш в лицей, никога няма да успееш.

Тя твърдо вярваше, че богатството е нещо като върховна награда, която неотменно увенчава труда и учението.

— И в лицей — обади се чичо — ще учиш латински. — Бас държа, че ще те увлече. Аз учех латински дори и през ваканцията, ей тъй, за удоволствие.

Тези странни разговори за неща, които някога си щяха да се случат, не можеха да прикрият печалната действителност: ваканцията беше свършила и аз усетих как брадичката ми трепери.

— Надявам се, че няма да ревнеш — каза татко.

И аз се надявах на същото и направих голямо усилие, достойно за един команч, вързан на кола на мъченията. Отчаянието ми премина в бунт — реших да започна контраатака.

— В края на краищата — казах аз — това си е ваша работа. Но най ме тревожи, че мама никога няма да може да слезе пеш до Ла Брас.

— Ако това е най-голямата ти грижа — отговори татко, — веднага ще те успокоя. В неделя сутринта, както чичо ти Жул току-що каза, жените и децата ще се качат на каручката на Франсоа, който ще ги остави в подножието на Ла Трей, откъдето тръгва пътническата кола.

— Каква кола?

— Колата, която идва в неделя и ще ни закара до трамвая.

Споменаването на специална кола, която никога не бяхме виждали, доказваше, че има старателно подготвен план и че всичко е предвидено.

— А смокините? — извиках аз изведнъж.

— Какви смокини?

— Дето са на терасата. Останаха повече от половината, а ще узреят едва след седмица. Кой ще ги яде?

— Може и ние, ако дойдем тук за няколко дни, да прекараме Задушница. След шест седмици.

— От врабците, дроздовете и дърварите няма да остане нито една. И всички бутилки вино в мазето сигурно ще се развалят.

— Тъкмо обратното — обади се чичо Жул. — Колкото е по-старо виното, толкова е по-хубаво.

Това твърдение, казано с ликуващ тон, ме обърка и нападките ми веднага се насочиха другаде.

— Вярно — казах аз. — Но помислихте ли за градината? Татко засади домати, а още не сме ги опитали. Ами празът? Голям е колкото малкото ми пръстче.

— Може моите градинарски сметки да са излезли криви — отвърна татко. — Но най-големият виновник е сушата. До днес нито веднъж не валя.

— Да, но сега вече ще вали и всичко ще стане ей такава — разперих аз ръце. — Жалко наистина!

— Бъди спокоен — каза татко. — Ние ще имаме удоволствието да ядем от тези зеленчуци вкъщи, защото Франсоа ми обеща да ги наглежда. Като идва на пазар, ще ни носи пълни щайги.

И тъй, аз търсах хиляди абсурдни причини, опитвах се да докажа, че такава внезапно тръгване е неосъществимо, сякаш можех да забавя започването на учебната година. Но чувствавах колко моите аргументи са жалки и отчаянието все по-силно ме обземаше, когато изведнъж ми хрумна гениална мисъл:

— Знаем, че трябва да отида на училище. И дори ми е приятно, че започва.

— Тъй те искам! — извика чичо, като стана.

— Започваш да ставаш разумен — каза татко.

— Само си мисля, че градският въздух е вреден за мама. Нали ти го казваше. Да, да, казвал си го. А пък тук — виж колко е хубава. И

сестричката също. Сега тя се катери по дърветата и хвърля камъни! Значи не ни остава нищо друго, освен да правим като чичо Жул.

— А какво прави чичо ти Жул?

— Ами той почти всеки ден ходи с колелото си в града и се връща вечерта. Само да ти го даде! Ти ще ме сложиш отпред на кормилото или отзад. А мама ще остане тук с Пол и сестричката. Първо, Пол не върши нищо в училище и, второ, ти видя как се разплака! Ако го върнете в града, той ще плаче през цялото време. Знаем си го аз.

Татко стана и каза:

— Това може би не е лоша идея. Но сега е вече късно, утре пак ще поговорим.

— Точно така — добави чичо. — Сега трябва да си лягаме, за да тръгнем много рано, защото утре, като за последен път, имаме право да отидем в горите на Пишори. Там организират най-хубавия лов в този край.

Баща ми взе на ръце заспалия Пол и ние се качихме по стълбата след него. Пошегнах на мама:

— Смяташ ли, че добре го измислих?

— Просто чудесно! — ми отговори тя. — Но ще бъде доста уморително за баща ти.

— Е, може да не идваме всеки ден. Само сряда и събота.

— Сигурно ще ме е страх да оставам сама през другите дни.

— Няма, няма да те е страх. Аз ще помоля Лили да идва да спи тук.

— Това вече е друго! — обади се чичо. — Ако Лили се съгласи, ние сме спасени.

— Той вече е стрелял с пушка — казах аз. — Ама вярно! С пушката на брат си.

— Добре — каза мама, — първо си легни, трябва хубаво да се напиш. Ще поговоря с баща ти и утре всичко ще уредим.

Събуди ме свежа струя въздух — Пол бе отворил прозореца и навън едва се беше развиделило. Помислих си, че е синкавата светлина на разсъмването, но чух да трака капчукът и напевният звук от стичащата се вода отекваше в цистерната.

Беше най-малко осем часа, а баща ми не беше ме повикал — дъждът удави последния лов.

Пол ми каза:

— Когато спре, ще отида за охлюви.

Скочих от леглото:

— Знаеш ли, че утре тръгваме?

Надявах се да събудя у него явно отчаяние, от което бих могъл да се възползувам. Той не ми отговори, защото цялото му внимание беше погълнато от връзването на обувките.

— Няма вече да ходим на лов, няма вече да има нито мравки, нито богомолки, нито щурци.

— Всички са измрели! — отвърна Пол. — Всеки ден търся и не мога да намеря.

— В града няма дървета, няма градина, трябва да ходиш на училище.

— О, да! — възкликна той радостно. — В училище ще видя Фюзие. Харесва ми Фюзие. Аз всичко ще му разправам. Ще му дам дъвка от смола.

— Значи теб ти е приятно, че ваканцията свърши? — строго попитах аз.

— О, да — оживи се той. — И вкъщи е кутията ми с войници.

— Тогава защо плака снощи?

Пол широко разтвори сините си очи:

— Не знам.

Просто ми призля от това отстъпление, но не се обезсърчих и слязох в столовата. Там цареше пълно безредие.

В два сандъка от бяло дърво баща ми нареждаше обувки, разни сечива, книги. Майка ми сгъваше на масата бельото, леля ми тъпчеше куфарите, чичо завързваше денковете, сестричката ни, седнала на едно високо столче, смучеше пръста си, а „слугинята“ пълзеше на четири крака и събираше сливи в кошницата, която току-що бе разсипала.

— А, ето те и тебе — извика татко. — Последният ни лов се провали. Ще трябва да се примирим.

— Това е малко разочарование — обади се чичо. — Дано в живота не ти се случва нищо по-лошо!

Върху отрупаната с вещи маса майка ми сложи мляко с кафе и дебели филии. Седнах.

— Татко, помисли ли за моето предложение? — попитах аз.

— Какво предложение?

— Мама да остане тук с Пол, а ние двамата...

Чичо Жул ме прекъсна:

— Скъпи ми племеннико, това просто е глупост.

— Но нали ти така правеше? Или ти се свиди да ни дадеш колелото.

— С най-голямо удоволствие щях да ви го дам, ако вашият проект беше осъществим. Но ти не помисли, че аз излизах от работа в пет часа и половина и пристигах тук в седем и половина. През лятото по това време е още съвсем светло. Баща ти ще напуска училището в шест часа, а сега по това време е вече тъмно. Не може да пътувате всеки ден, и то през нощта.

— Но с фенер? Аз ще го държа.

— Хайде стига! — извика ядосан татко. — Нали виждаш какво е времето. Ще вали все по-често. И няма никакъв смисъл човек да навъртвява километри, за да стои затворен край огъня.

Изведнъж той заговори строго:

— И няма нужда да ти се дават толкова обяснения. Ваканцията свърши, започваш училище и утре тръгваме.

Той взе да заковава капака на сандъка и аз почувствувах, че той заковава ковчега на ваканцията и че нищо вече не може да се промени.

С безразличен вид отидох до прозореца и залепих лице до стъклото. Дъждовните капки бавно се стичаха по него, а по лицето ми бавно се стичаха сълзи.

Настъпи продължително мълчание, после мама се обади:

— Млякото ти ще изстине.

Без да се обърна, отсякох:

— Не съм гладен.

Тя настояваше:

— Ти нищо не яде снощи. Хайде ела, седни тук.

Аз не отговорих. Тя тръгна към мен, но баща ми с рязък глас я спря:

— Остави го. Ако не е гладен, от храната може да му прилошее. Нека не поемаме такава отговорност. Най-сетне боата яде само веднъж в месеца.

И в настъпилата тишина той закова четири пирона — войната беше обявена.

Стоях прикован до прозореца, без да ги погледна, и чувах изявления, като това например:

— Разбира се, ваканцията беше чудесна, но на човек му е приятно да си се прибере у дома.

Или пък следното, произнесено от собствения ми баща:

— Може да е слабост от моя страна, но просто нямам търпение да видя учениците си и черната дъска.

А царските яребици? За какво му бяха на този маниак?

Що се отнася до леля Роз, тя направо заяви:

— Това, което ми липсва тук, е газта. Откровено казано, с нетърпение чаках да си тръгнем заради газта!

Как една толкова очарователна жена и наглед толкова разумна, може да се превзема така и да предпочита тази съскаща воня пред смолистия бриз на хълмовете?

Все пак чичо Жул я надмина в безочието, защото каза:

— Ако искате да знаете, това, което на мене ми липсваше, бяха удобните тоалетни, без мравки, без паяци, без скорпиони и с казанче.

Ето значи за какво си е мислил този шишко с дебел задник, дето обичаше да си посрѣбва! Сред мащерката, розмарина и лавандулата, под песента на щурците, под яркосиньото небе, където плуваха провансалските птици, той е мислил само за това! И си признаваше!

Бях на върха на възмущението, но с гордост забелязах, че само мама не хулеше скъпите ми възвишения. Напротив, на лицето ѝ беше изписана лека тъга, толкова трогателна, че аз се доближих до нея и крадешком ѝ целунах ръката.

После се забих в един тъмен ъгъл, за да поразмисля.

Не можеше ли да спечеля осем дни или може би две седмици, като се направя на тежко болен? След тифусна треска обикновено родителите изпращат децата на село: така бяха направили с приятеля ми Вигие. Той стоя три месеца в Ниските Алпи при леля си. Какъв беше начинът да те хване тифусна треска или поне да накараш околните да си го помислят?

Щом те боли глава (нали не се вижда), щом ти се гади (нали не може да се провери) или имаш тъжен вид и просто не можеш да повдигнеш клепачи, това винаги прави впечатление. Но ако нещата изглеждат по-сериозни, веднага се появява термометърът и аз вече няколко пъти бях страдал от безмилостните му разобличения. За щастие знаех, че го бяха забравили в Марсилия, в чекмеджето на нощното шкафче. Но веднага разбрах, че при първия тревожен сигнал щяха да ме отведат при него, и то още същия ден.

Ами ако си счупя крака? Да, наистина. Бяха ми показали един дървар, който си отсякъл с брадвата два пръста, за да не отиде в казармата, и беше сполучил. Аз не исках нищо да си режа, защото страшно кърви и знаех, че след това няма да порасне. А пък счупената кост не се вижда и идеално зараства. В училище Качинели си беше счупил крака — един кон го беше ритнал. Нищо не му личеше и той си тичаше, както преди. Но тази гениална мисъл не издържа проверката — ако не можех да вървя, щяха да ме качат на каручката на Франсоа и цял месец щях да стоя полулегнал в шезлонг (Качинели ми беше разправял подробно), с гипсиран крак, денонощно изпъван от стокилограмова тежест.

Не, няма да си чупя крака.

Но какво да правя? Трябваше ли да се примиря и да напусна за цяла вечност скъпия ми Лили. Ето че той тъкмо се изкачваше по хълмчето, сгънал някакъв чувал така, че да го пази от дъжда, като качулка. Веднага се обнадеждих и отворих широко вратата, преди още той да беше дошъл.

Лили дълго удря обувките си о каменния праг, за да ги изчисти от калта, и учтиво поздрави присъстващите, които весело му отвърнаха, продължавайки отворотелните си приготовления.

Лили се приближи към мен и каза:

— Трябва да обиколим примките. Ако чакаме до утре, онези от Алош могат да ги вземат.

— Смяташ да излезеш на този дъжд? — попита ужасено мама. — Или ти се иска да хванеш някоя пневмония?

Това беше най-страшната болест по онова време. Но аз много се радвах да се махна от тази стая, където не можех да говоря свободно. И взех да настоявам:

— Виж какво, мамо, аз ще си сложа пелерината с качулката, а Лили ще вземе пелерината на Пол.

— Не се тревожете, госпожо — обади се Лили, — дъждът вече понамаля и няма вятър.

Баща ми се намеси:

— Това е последният ден. Трябва само добре да се облекат и да им напъхаме вестници в гърба и на гърдите. И да си обуят обувки, не гуменки. В края на краищата не са от захар и времето май взе да се оправя.

— Ами ако пак започне като вчера? — разтревожено попита мама.

— Вчера благополучно се прибрахме, въпреки че имаше мъгла. А днес няма.

Тя ни облече. Между плетената жилетка и ризата ми напъха няколко броя от „Пти Провансал“, сгънат на четири. Сложи вестници и на гърба ми. След това трябваше да облека два пуловера един връз друг, после блузата старателно закопчана, после сукнената пелерина и най-накрая мама ми нахлупи баретата чак до ушите и дръпна отгоре островърхата качулка, като на джуджетата на Снежанка.

През това време леля ми Роз навличаше Лили по същия начин. Пелерината на Пол му беше възкъса, но поне му предпазваше главата и раменете. Като излязохме от къщи, дъждът спря и един слънчев лъч изведнъж се плъзна по блестящите маслини.

— По-бързо — подвигнах аз. — Те ще ходят на лов и пак ще трябва да им служи като куче, а днес не ми се иска. Щом като тръгват утре, нека си ловуват сами!

Ние скоро бяхме на сигурно място под боровете. Две минути по-късно чухме протяжен зов — беше гласът на чичо Жул, но само ехото му отвърна.

Въпреки лошото време нашите примки имаха голям успех и когато стигнахме до Фон Брегет, торбичките ни бяха вече претъпкани с белогъзки и чучулиги.

Този успех, който доказваше безсмислието и жестокостта на утрешното тръгване, само още повече усили мъката ми. Понеже бяхме стигнали най-високата тераса на Тауме, където бяхме заложили последните примки, умисленият Лили тихичко ми каза:

— Все пак жалко. Има крилати мравки за цялата зима.

Знаех, че имаше крилати мравки. Знаех го, уви, твърде добре. И нищо не отговорих.

Той изведнъж се хвърли към края на бърдото, където се извисяваше една голяма хвойна, наведе се и вдигна с върха на пръстите си някаква птица, която първоначално помислих за дребен гълъб. Той извика:

— Първият смрикар!

Приближих се и видях, че държи голям хвойнов дрозд. Главата му беше синкавосива и от червеникавата шия до бялото коремче се спускаха като ветрило черни точки. Птицата тежеше в ръката ми. Докато аз тъжно я разглеждах, Лили извика:

— Чуваш ли?

В боровете край нас чух крясъка на многобройни птици. Приличаше на крясъка на сврака, но без шумната вулгарност, без предизвикателството на птицата-крадла. Напротив, гласът им беше гърлен и нежен, малко тъжен, песничката на есента. Тези дроздове идваха, а аз тръгвах.

— Утре — каза Лили — ще приготвя примките за дроздове на Батистен и ще ги заложа утре вечер и ти обещавам, че в понеделник сутринта ще ми трябват две торби, за да ги нося.

— В понеделник ще си на училище — отвърнах сухо.

— Как пък не! Като кажа на мама, че смрикарите са пристигнали и че мога да изкарам петнайсет-двайсет франка на ден, тя няма да е толкова глупава, та да ме прати на училище. До петък, а може би и до другия понеделник ще съм си спокоен.

И тогава си го представих съвсем сам да крачи по напечената от слънцето пустееща земя, прекосяващ шубраци и хвойнови храсти, докато аз седя под ниския таван на класната стая, срещу черната дъска, изпълнена с квадрати и ромбове.

Гърлото ми изведнъж се сви, обзе ме гняв и отчаяние. Взех да викам, да плача, да тропам с крака, да хълцам, да се търкалям по камънака, а „Пти Провансал“ шумолеше на гърдите и на гърба ми. Виках с все глас:

— Не! Не! Няма да тръгна! Не! Не искам да ходя там! Няма да отида! Не! Няма да отида!

Ятото се скри в долината, а Лили, потресен от това отчаяние, ме стисна в прегръдките си, мачкайки между двете ни разбити сърца страниците на „Пти Провансал“, сгънати шестнайсет пъти.

— Ще се разболееш! — повтаряше той. — Не бива да взимаш нещата толкова навътре. Чуй какво ще ти кажа! Чуй ме.

Слушах го, но какво повече можеше да ми каже той? Нищо, освен да ми засвидетелствува приятелството си.

Засрамен от слабостта си, аз внезапно направих усилие над себе си и казах ясно:

— Щом насила ме карат да се върна в града, ще се оставя да умра от глад. Вече започнах. От сутринта нищо не съм ял.

Това признание разтревожи Лили:

— Съвсем нищо ли?

— Нито хапка.

— Имам ябълки — каза той, като ровеше в торбичката си.

— Не, не искам. Нищо не искам.

Отказах толкова сърдито, че той не настоя повече.

След доста дълго мълчание, заявих:

— Решението ми е твърдо. Щом толкова им се тръгва, да си тръгват сами. Аз оставам тук.

За да покажа, че няма да променя решението си, отидох и седнах на един голям камък, като кръстосах ръце на гърдите си. Лили смаяно ме гледаше:

— И как ще го направиш?

— Уха! — извиках аз. — Да не мислиш, че е трудно! Утре сутринта, а може и тази нощ, ще си стегна вързопата и ще се скрия в малката пещера под Тауме.

Той се ококори:

— Нима ще го направиш?

— Не ме познаваш.

— Те веднага ще почнат да те търсят.

— И няма да ме намерят.

— Тогава ще кажат на стражарите и на пъдаря от Алош.

— Щом никой не знае това скривалище — нали ти така ми каза, — значи и те няма да ме намерят. И освен това аз ще напиша писмо на татко и ще го оставя на кревата си. Ще му кажа да не ме търси, защото съм *ненамираем* и че ако повика стражарите, ще се хвърля от някой рид. Аз го знам. Той ще ме разбере и никому нищо няма да каже.

— Все пак яката ще се разтревожи.

— Той още повече ще се разтревожи, ако умра вкъщи.

Този аргумент убеди и мене самия и потвърди неотменното ми решение, но Лили, след като размисли, рече:

— Много ми се иска да останеш. Но какво ще ядеш в планината?

— Първо, ще взема със себе си разни неща. Вкъщи има шоколад и цяла кутия с бисквити. После, струва ми се, че си чул да се говори за някакъв отшелник, който останал повече от двайсет години в пещерата на Пас Тан. Ще направя като него: ще търся аспержи, охлюви, гъби, ще посадя нахут.

— Ти не знаеш как да го печеш.

— Ще се науча. Ще отида и до Пондран и ще задигна сливи от Румиьо, той никога не ги бере. Ще изсуша смокини, бадеми, круши, ще събирам черници, трънки.

Той не изглеждаше много убеден и аз леко се ядосах:

— Вижда се, че никога нищо не четеш. А пък аз съм прочел десетки книги! И мога да ти кажа, че има много хора, които чудесно се оправят сред дивите гори. При това там е пълно с отровни паяци, които няма да се поберат и в цял супник и скачат право в лицето ти, и змии боа, които висят от клоните, и вампири, които смучат кръвта ти докато спиш, и свирепи индианци, които те дебнат, за да те скалпират. А тук няма индианци, няма диви животни.

Малко се поколебах, после добавих:

— Освен диви прасета.

— Не — отговори Лили, — през зимата няма.

— Защо?

— Жаждата ги кара да идват насам. През зимата имат вода и си стоят в планината, откъм страната на Сен Виктоар.

Това беше голяма и успокоителна новина, защото вътрешностите на клетия еднорък браконьер понякога се проточваха по пътеките на съня ми.

— Трудно ще бъде спането през нощта — каза Лилй.

— Ще си направя легло от бауко в някой ъгъл на пещерата. Все едно че спиш на дюшек. И ако искаш да знаеш, с всичко се свиква. Ти, разбира се, не си чувал за Робинзон Крузо, но аз съм изчел всичко за него. Той е бил моряк, плувал е като риба, но не е умеел да тича, защото на корабите има много малко място. Е, и какво мислиш? След корабокрушение, на един остров след три месеца тичал така бързо, че хващал диви кози.

— Ха, ха — изсмя се Лилй — виж ми окото! Този тип не го познавам, но знам козите. Ако той ти е разказал това, да знаеш, че здравата те е излъгал.

— Щом ти казвам, че е напечатано в книга, която струва скъпо, как ще е лъжа!

Нямаше как да ми отговори, трябваше да отстъпи, но той го стори, без да се предава:

— Ако козите са били трудни, не отричам, но ако седнеш да лови козите на баща ми.

— Нямам такива намерения. Просто исках да ти дам пример как се свиква с всичко. Ако един ден хвана някоя коза на баща ти, ще изцъркам чаша мляко и ще я пусна.

— Напълно е възможно и никой няма да забележи — каза Лилй.

Така разговорът продължи чак до обед.

Малко по малко, докато пред очите му се разгръщаше картината на новия ми живот, той се остави да го убедя. Първо заяви, че ще попълни хранителните ми запаси, като отмъкне един чувал картофи от килера на майка си и най-малко два салама. И ми обеща всеки ден да заделя за мен половината от хляба и парчето шоколад, които му се полагат. После, понеже разсъждаваше практично, завъртя разговора около парите:

— И ще хващаме по дванайсетина дрозда — каза той. — Вкъщи ще нося само половината, а другата половина ще продаваме на

странноприемницата в Пишори. С тези пари ще можеш да си купуваш хляб в Обан.

— Ще продавам и охлюви на пазара.

— Ами копъра? Билкарят от Ла Валентин дава по три петачета килото.

— Ще правя китки и ти ще му ги носиш.

— И с тези пари ще купуваме примки за зайци.

— И тънка жица, за да си правим примки сами. Ако хванем голям заек, ще струва най-малко пет франка!

— И клей, за да ловим дроздовете живи. За жив дрозд плащат шест франка.

Когато се надигнах да си вървя, едно огромно ято скорци закръжи и се спусна над боровата горичка. На внезапно оживилите се върхове бяха кацнали стотици птици. Бях смаян и очарован.

— Всяка година — ми каза Лили — те остават тук най-малко петнайсет дни. Щом си изберат някое дърво, всяка вечер се връщат на него. С петдесет примки, представяш ли си какво щяхме да хванем днес?

— Чичо Жул ми е казал, че тези птици могат да се опитомяват.

— Разбира се — отговори Лили. — Брат ми имаше един скорец и той говореше, но само по нашенски.

— О — извиках. — Аз пък ще ги уча френски.

— Не знам как ще стане — отвърна Лили, — това са селски птици.

Ние се спуснахме с широка крачка, правейки хиляди планове.

Виждах се как скитам по ридовете на Тауме, с развети коси, с ръце в джобовете, с предания скорец кацнал на рамото ми, който лекичко ме клъвва по ухото и ми говори.

Доста ядосани от нашата измяна, ловците бяха отишли към Пишори. Лили обядва вкъщи заедно с леля, мама, сестричката и Пол.

Той беше умислен, а аз се преструвах на весел, което много зарадва мама. Гледах я с нежност, но твърдо бях решил да я напусна през нощта.

Често съм се питал как можах, без сянка на угризение и без капка тревога да взема подобно решение. Едва днес го разбирам.

Докато не настъпи тъжният период на пубертета, светът на детето е различен от нашия. То притежава чудната способност да бъде навсякъде по едно и също време.

Всеки ден, докато се хранех на масата в семеен кръг, аз същевременно тичах по хълмовете и свалях от примката някой още топъл кос. Този храст, този кос и тази примка бяха за мен също тъй реални, както и мушамата, млякото с кафе и портретът на господин Фалиер, който леко се усмихваше от стената.

Когато баща ми изведнъж ме запитваше: „Къде си?“, аз се връщах в столовата, но без да преминавам от сън наяве и двата свята съществуваха редом. Аз веднага недоволно отвърщах:

— Тук съм, не виждаш ли?

Беше вярно и за момент аз се правех, че съм с тях. Но бръмченето на някоя муха веднага ми рисуваше долчинката на Лансло, където три синкави мушици дълго бяха летели подире ми. Паметта на децата е толкова силна, че в този внезапно възкръснал спомен аз откривах хиляди нови подробности, които ми се струваше, че не бях забелязал, също както волът, който преживя, намира в сдъвканата трева вкуса на зърната и цветята, който без сам да знае е опасъл.

И тъй, аз бях свикнал да напускам скъпото ми семейство, защото най-често живеех без него и далеч от него. В моята експедиция нямаше да има нищо ново и възмутително и единствената промяна в ежедневието щеше да бъде отдалечаването на моето тяло.

Ами те какво щяха да правят през това време? Аз само смътно си го представях, защото не бях сигурен, че те могат да съществуват, докато мен ме няма. Или пък, ако продължаваха да живеят, сигурно щеше да е някакъв нереален живот, следователно — безболезнено.

От друга страна, аз не ги напусках завинаги. Имах намерение да се върна при тях и внезапно да ги възкреса. По този начин щях да ги даря с такава голяма, истинска радост, че тя с един замах щеше да изтрие тревогите от лошия сън.

След обяда Лили ни остави под предлог, че майка му го чакала, за да очуква нахут, а в действителност си тръгна, за да изучи съдържанието на килера и да се запаси с храна за мен, защото предварително знаеше, че майка му е на полето.

Аз веднага се качих в стаята си, уж че имам да си събирам нещата, които исках да взема за града, и съчиних прощалното си писмо:

Скъпи татко,
Скъпа мамо,
Скъпи родители,

Не бива да се тревожите. Няма смисъл. Най-сетне аз намерих своето призвание: да стана утшелник. Взех всичко, което трябва. За учене сега е много късно, защото аз се Отказах. Ако не успея, ще се върна вкъщи. За мен щастието е в Приключението. Няма опасност. Взех две кутийки Аспирин от фабриката на Рона. Не се паникьосвайте. Аз няма да съм сам. Един човек (когото не познавате) ще ми носи хляб и ще стои с мен, когато има буря.

Не ме търсете. Аз съм *ненамираем*.

Грижи се за мама. Ще мисля за нея всяка вечер.

Напротив, можеш да се гордееш, защото, за да станеш утшелник, се иска Смелост, а аз съм смел. Ето ти доказателство.

Козато се върнете, няма да ме познаете, ако не ви кажа: „Това съм аз“.

Пол малко ще ми завиди, но нищо. Целунете го силно от Батко му.

Целувам ви нежно и най-вече милата ми мама.

Ваш син Марсел, утшелника от Планината.

След това отидох да потърся парчето старо въже, което бях забелязал в тревата край кладенеца на Букан. Не беше по-дълго от два метра и тук-там беше прокъсано, защото често се бе удряло в каменната стена на стубела.

Все пак стори ми се, че тези кълчища все още можеха да ме издържат, за да се спусна от прозореца на стаята си. Скрих въжето под дюшека.

Приготвих най-последно прословутия вързоп: малко бельо, чифт обувки, острия нож, брадвичка, вилица, лъжица, тетрадка, молив, кълбо канап, тенджерка, пирони, и няколко стари, бракувани сечива. Скрих всичко под леглото с намерение да направя бохча от завивките си, щом всички си легнат.

Двете ловджийски торби спокойничко си стояха в един шкаф. Натъпках ги с различни храни: сухи бадеми, сливи, малко шоколад, който успях да измъкна от денковете, стъкнати за връщането в града.

Бях страшно възбуден от тези потайни приготовления. Като ровех без срам в багажа, дори и в чичовия, аз си представях, че съм Робинзон — как разузнава палубата на заседналия кораб и как открива хиляди съкровища във вид на чук, кълбо канап и едно житно зърно. Когато всичко беше готово, реших да посветя на майка си последните часове, които ми оставаха да бъда с нея. Обелих старателно картофите, изтръсках салатата от водата, сложих приборите на масата и от време на време отивах при мама и целувах ръката ѝ.

Прощалната вечеря беше чудесна и обилна, сякаш за да се ознаменува някакво щастливо събитие. Никой не изрече нито дума на съжаление. Напротив, всички изглеждаха доволни да си се приберат в мравуняка. Чичо Жул говореше за службата, татко призна, че към края на годината се надява да получи академическата палма, леля Роз, за кой ли път вече, спомена за газта... Видях, че те вече си бяха тръгнали.

Но аз оставах.

Едно малко камъче изкълъчи по обковката на кепенеца. Това беше уговореният сигнал. Бях вече напълно облечен и предпазливо отворих прозореца. Дочух шепот в нощта: „Готов ли си?“

Вместо отговор спуснах с канап „вързоп“. После забодох моето прощално писмо на възглавницата и здраво завързах въжето за дръжката на прозореца. През тънката стена изпратих въздушна целувка на мама и се спуснах по въжето навън. Лилий беше там, под маслината. Едвам го различавах в тъмното. Той направи крачка напред и тихо каза: „Хайде!“, после вдигна от тревата една доста тежка торба и я метна на гърба си.

— Картофи, моркови и примки — каза той.

— Аз имам хляб, захар, шоколад и два банана.

— Върви, по-натам ще говорим.

Мълчаливо се изкачихме по склона до Малко око.

Аз опиянено вдишвах нощния въздух и без никаква тревога си мислех за новия живот, който започвах.

И този път ние поехме в посока към Тауме. Нощта беше спокойна, но студена. Нито една звезда на небето. Беше ми студено.

Насекомите, които цяло лято пееха, не нарушаваха вече скръбната тишина на невидимата есен. Но една горска кукумявка мяукаше в далечината, а друга протяжно викаше и меланхоличното ехо на Рапон повтаряше този вик.

Вървахме бързо, както подобава на бегълци. Тежкият товар опъваше раменете ни и ние не продумвахме нито дума. Край пътя неподвижните борове приличаха на метални силуети и росата беше разбудила всички аромати.

След половин час вървене стигнахме до кошарата на Батист и за малко поседнахме на широкия каменен праг. Пръв заговори Лили:

— Малко остана да не дойда да те повикам.

— Родителите ти ли те следяха?

— О, не, не това.

— Тогава какво?

Той се поколеба, после каза:

— Мислех си, че няма да го направиш.

— Кое?

— Да останеш в планината. Мислех, че го каза просто така и че в края на краищата...

Скочих смъртно засегнат:

— Значи ме смяташ за момиче, което всеки момент сменя решението си, мислиш, че си говоря просто ей така? Е добре, сега ще разбереш, че когато реша нещо, то е веднъж завинаги! И ако не беше дошъл, щях сам да тръгна! И ако те е страх, можеш да си останеш тук, аз си знам пътя.

Тръгнах с твърда крачка. Той стана, пак метна торбата на гърба си и побърза да ме настигне. Мина пред мен, спря се, погледна ме за секунда и развълнувано каза:

— Ти си просто изключителен!

Аз веднага заех позата на изключителен човек, но не му отговорих.

Лилий продължаваше да ме гледа и добави:

— Няма втори като теб!

Най-сетне той ми обърна гръб и тръгна напред. Но десет крачки по-нататък отново се спря и без да се обръща, повтори:

— Така си е — ти си изключителен!

Това възхищение, което ласкаеше честолюбието ми, изведнъж ми се стори много обезпокоително и трябваше да направя усилие, за да си остана изключителен.

Почти бях го постигнал, когато ми се стори, че чувам отдалеч, откъм дясната ни страна, някакъв шум — сякаш се свличаше едър чакъл. Спрях. Ослушах се. Шумът се повтори.

— Това е нощен шум — обади се Лилий. — Никога не се разбира откъде точно иде. Е, човек винаги го е малко страх, но този шум не е опасен, ти бързо ще свикнеш.

Той отново тръгна и ние стигнахме до рида, който се издигаше над долината Гарет. Вляво от нас започваше гъстата борова гора на Тауме. Утринната мъгла се издигаше от земята и спираловидно се виеше край дърветата и над храстите.

Нещо като излайване — остро и късо, трикратно се повтори и аз потреперих.

— Ловец ли е?

— Не — отговори Лилий. — Това е лисугер. Когато лае така, значи е подгонил някое животно към лисицата и я предупреждава.

Слабото излайване на дивото животно се чу още три пъти и аз се сетих за учебника си по естествознание: слонът *тръби*, еленът *реве*, лисицата *скимти*. И понеже си имаше определение, викът загуби нощната си сила. Този лисугер чисто и просто *скимтеше*. Сто пъти бях спрягал този глагол в тетрадката си. Успокоих се напълно и тъкмо се канех да предам на Лилий успокояващите си знания, когато вляво от мен, в дъното на боровата гора, под увисналите клони, обвити в мъгла, бързо мина някаква доста висока сянка.

— Лилий — прошепнах аз, — видях да минава сянка.

— Къде?

— Там.

— Сънуваш. Не е възможно да се види сянка в тъмното.

— Казвам ти, че видях нещо да минава.
— Може да е лисугерът.
— Не Беше по-високо... Да не би брат ти да е тръгнал да лови дроздове?
— Ами, рано е още. Най-малко още час ще е тъмно.
— Или пък някой браконьер?
— Не ми се вярва. Освен ако...
Но не се доизказа и на свой ред мълчаливо огледа гората.
— За какво мислиш?
Той ми отговори с въпрос:
— Каква беше тази сянка?
— Горе-долу като сянката на човек.
— Висок?
— Знам ли, беше далеч. Да, по-скоро висок.
— С наметка? С дълга наметка?
— Знаеш ли, не видях много добре. Видях само нещо като сянка, която мърдаше и после изчезна зад бора или зад хвойната. Защо ме питаш за всичко това? Ти мислиш за някой, който ходи с наметка?
— Възможно е — отвърна той умислено. — Аз никога не съм го виждал. Баща ми го е виждал.
— Кого?
— Големият Феликс.
— Той овчар ли е?
— Да. Овчар от едно време.
— Защо казваш от едно време?
— Защото това се е случило много отдавна.
— Не разбирам.
Той се приближи до мен и каза тихо:
— Феликс е умрял най-малко преди петдесет години. Но по-добре да не говорим за него, защото има опасност да се появи.
Понеже аз смаяно го гледах, Лилий пошепна на ухото ми:
— Това е призрак!
Откритието беше толкова страшно, че за да се поуспокоя, саркастично се изсмях и казах с хаплив тон:
— Ти вярваш в призраци, а?
Той се ужаси и зашепна:
— Не викай толкова силно! Казвам ти — може да дойде.

Само заради него, понижих глас:

— Е добре, аз пък ще ти кажа, че баща ми, който знае всичко, и чичо ми, който работи в префектурата, смятат, че това са врели-некипели! Напушва ги смях, като чуят за призраци. И мен ми става смешно. Да, точно така, — СМЕШНО.

— А пък на баща ми хич не му е до смях, защото го е виждал! Ей същия този призрак! Виждал го е четири пъти!

— Баща ти е добър човек, но той дори не знае да чете!

— Не ти казвам, че знае да чете. Казвам ти, че го е *виждал*.

— Къде?

— Една нощ, както спял в кошарата на Батист, изведнъж чул, че отвън някой се разхожда. И после дълбока въздишка, сякаш някой умираше. Тогава татко погледнал през пролуката на вратата и видял един овчар, много висок, с наметка, с кривак и с огромна шапка. Отгоре до долу целият сив.

Все тъй, само заради него, прошепнах:
— Може да е бил някой истински овчар?
— О, не! Доказателство, че е бил призрак, е, че когато татко отворил вратата, вече нямало нищо. Ни овчар, ни призрак, ни НИЩО. Доказателството беше смазващо.
— И какво търси тук този призрак? Какво иска?

— Изглежда, че е бил много богат. Имал е най-малко хиляда овце. Убили го бандити. Забили огромен нож между плешките му и задигнали голяма торба с жълтици. И той постоянно идва, за да се оплаква и да търси златото си.

— Той много добре знае, че ние не сме му го взели.

— Тъкмо това му казал и баща ми.

— Той му е говорил?

— Разбира се. На четвъртия път, когато дошъл, той взел да му говори през вратата. Казал му: „Слушай, Феликс, и аз съм овчар като тебе. Не знам къде е златото ти. И не идвай да ми додяваш, защото имам нужда да поспя.“ И призракът дума не казал, но взел да си подсвирква най-малко десет минути. Тогава татко се ядосал и му извикал: „Уважавам мъртвите, но ако продължаваш все така, ще изляза да те прекръстя четири пъти и ще те ритна шест пъти в задника.“

— Казал му е такова нещо?

— Да, казал му го и щял и да го направи, но онзи разбрал, че няма лабаво, изчезнал и никога вече не се появил.

Цялата тази история беше абсурдна и аз реших да не вярвам нито дума. Тогава си послужих с някои от любимите изрази на баща ми:

— Откровено казано, намирам те за доста глупав, щом ми разправяш за тези предразсъдъци, които са чисто суеверие. Призраците са измислица на простолюдието. А кръстенето е мракобесие.

— Брей! — извика Лили. — Кръстенето за призраците е най-ефикасното нещо. Виж, тук само никой не може да каже обратното. Всеки ще ти каже, че се прекършват на две.

Изсмях се — доста вяло — и попитах:

— И ти естествено знаеш как да се кръстиш?

— Че разбира се!

— И как се играе тази пантомима?

Той тържествено се прекръсти няколко пъти. Аз веднага взех да го имитирам, смеейки се. Тогава в тъмнината се чу бръмчене и усетих лек, но много точен удар по челото. Не можах да сподавя вика си. Лили се наведе и вдигна нещо:

— Бръмбар — каза той, смаза го с пета и тръгна. Вървах след него, като от време на време се извърщах назад.

Почти бяхме стигнали под Тауме и ясно виждах очертанията на бърдото, извисено над подземния проход, където щях да изживея Голямото приключение.

Изведнъж Лили се спря:

— Забравихме едно нещо.

Гласът му издаваше тревога.

— Какво?

Но вместо да ми отговори, той тръсна глава, остави торбата сред лавандулата и започна сам да си говори.

— Да забравим такова нещо ми се струва просто невъзможно! То аз трябваше да се сетя! Но и ти не се сети. И сега какво ще правим?

Той седна на един голям камък, все тъй поклащайки глава, кръстоса ръце и замлъкна.

Тази малко театрална мимика ме ядоса и аз строго казах:

— Какво те прихваща? Май че започваш да откачаш. Какво сме забравили?

Той посочи с пръст бърдото и аз чух някаква странна дума:

— Ами буала?

— Какво искаш да кажеш?

— Буалите, де!

— Какво?

Той се ядоса и повтори високо:

— Онзи, дето искаше да ни изкълве очите. Бу-ха-ла! Той живее на свода и сигурно и женският е там. Ние видяхме само един, но се хващам на бас за дванайсет примки, че са два.

Това беше ужасна новина. Можеш и да си изключителен, но има моменти, в които съдбата те предава. Два огромни бухала! Представих си ги как кръжат край главата ми, с отворени жълти човки и черни езици, със синьо-зеленикави очи, с извити нокти и станали хиляди пъти по-страшни от описанията, които сам бях направил, описания, потвърдени от кошмарните ми сънища. Стиснах с все сила очи и започнах да вдишвам дълбоко въздух.

Не, не, просто е невъзможно! По-добре в класа на господин Бесон, с квадратите, ромбовете и ученическите ми задължения.

Лили повтаряше:

— Сигурно са два.

Бях вече решил да се измъкна при първия удобен случай и затова никак не ми беше трудно да продължа да играя ролята на „изключителен“.

— И ние сме двама. Да не би случайно да те е страх?

— Да — каза той. — Да, страх ме е. Ти не си даваш сметка за едно нещо — ние видяхме бухала през деня. Затова той не мръдна. Но през нощта това е негова работа. Докато спиш, ще ти изкълват очите. Един голям бухал през нощта е по-страшен от орел.

Помислих си, че като изтъквам смелостта си, Лили ще се откаже да ме следва, и важно отговорих:

— Затова ще изчакаме да се съмне и ще ги нападнем. С острия нож, закрепен на една пръчка, аз се наемам да обясня на тези птици, че пещерата вече ще има друг стопанин. Стига приказки. Трябва да се приготвим.

Но аз не помръднах. Лили ме изгледа и изведнъж скочи.

— Прав си! — извика разпалено той. — Нищо и никакви птици! Трябва само да отсечем два дебели клона. Така ще изостря моя, че ще ги набучим като пилета.

Той направи няколко крачки, отвори овчарския си нож, наведе се, за да се мушне в гъсталака, и започна да действа.

Седнал на земята до бора, аз размишлявах.

Както работеше, Лили ми извика:

— Ако не щат да излязат от дупката, ще пхна вътре тоягата и ще ги чуеш как мяукат.

Видях, че не се шегуваше и че беше твърдо решил да нападнем големите бухали. От нас двамата всъщност той беше изключителният и аз се засрамах от малодушието си.

И тогава призовах на помощ един от любимите си герои — Робинзон Крузо... Ако, настанявайки се в първата пещера, той бе намерил тези две птици, какво би направил? Не беше трудно да си представя. Той веднага би ги удушил и би ги оскубал, благославяйки Провидението, преди да ги опече на бамбуков шиш. Ако побягна пред тези птици, няма да имам право да вляза в някой приключенски роман и героите от илюстрациите, които винаги втренчено ме гледаха, щяха да извърнат глава, за да не видят това женско сърце.

Впрочем вече не ставаше въпрос за бухалите, могъщи и свирепи животни с огромни размери, а чисто и просто за „птици“, които ми се

сториха много по-безопасни.

Грабнах решително островърхия нож и го изострих на един камък.

Оставаше призрактъ. Повтарях си авторитетното твърдение на баща ми: ПРИЗРАЦИ НЕ СЪЩЕСТВУВАТ, а в същото време скришом изрепетирах пет-шест прекръствания, от които призраците се прекършвали на две.

Лилий изскочи от храстите, влачейки два идеално прави пръта, по-дълги от него самия. Той ми подаде единия.

Извадих от джоба си дълго въже и на изтънения край на пръта завързах здраво дръжката на страшния нож. До мен Лилий грижливо дялкаше оръжието си, сякаш остреше молив.

Край нас зората пронизваше леката мъгла. В някак разсеяната светлина, малки пухкави облачета стояха като закачени под клоните на боровете и по върховете на храстите. Беше студено. Нервите ми, които цяла нощ ме бяха държали буден, изведнъж се успокоиха и усетих как главата ми стои изправена само благодарение усилията на волята. За миг се облекнах на един бор и натежалите ми клепачи запариха върху напращените ми очи. Сигурно щях да заспя, когато в дъното, край боровата гора, чух, че изпращя сух клон. Повиках тихо Лилий:

— Чу ли?

— Това е заек — отговори той.

— Зайците не се катерят по дърветата.

— Вярно. Тогава може би е лисугерът.

Той все така дялкаше пръта си и добави:

— Ти си изключителен.

Щях да му кажа, че отговорът му е безсмислен, когато между черните стволоче на дърветата, които започваха леко да светлеят, видях една грамадна сянка: с огромна шапка, наметнат с дълга пелерина, овчарят минаваше с бавни крачки пред няколко рунтави овчици от мъгла и точно между плешките му стърчеше дръжката на забития кинжал. С разтреперана ръка аз направих четири-пет кръста в негова посока. Но вместо да се разпадне на парчета, призрактъ се обърна към мен, и той се прекръсти, вдигна очи към небето с предизвикателен вид и тръгна към мен, като се кикотеше. Понечих да викам, но страхът стисна гърлото ми и аз изгубих съзнание.

Усетих как две ръце ме разтърсват за раменете и щях да закрещя, когато чух гласа на Лили:

— Ей! Какви са тия номера! Сега не е време за спане.

Надигнах се, защото бях паднал възник. Изпелтечих:

— Видя ли?

— Ами да. Видях те как падна. Добре че има толкова много мащерка, можеше да си одереш лицето. Толкова ли ти се спи?

— Ами, мина ми. Ти не видя ли призрака?

— Нищо не съм видял, но пак дочух откъм онзи край, там, горе. Може да е и Мон де Парпайун. Трябва да внимаваме да не ни види. Я погледни копието ми.

Той беше обелил кората и дървото беше гладко като мрамор. Накара ме да пипна върха — остър като ножа ми.

Няколко избледнели звезди се показаха на небето откъм Сен Бом. Лили стана.

— Готово. Само че още не е достатъчно светло за битката с бухалите. Имаме време да минем през Фон Брегет да напълним шишетата.

Тръгнах подире му сред лавандулата, окъпана от роса.

Фон Брегет се намираше вляво от Тауме, под един малък рид. Една четвъртита дупка, голяма колкото корито на зидар, която нямаше и две стъпки дълбочина. Някакъв козар в миналото я беше търпеливо издълбал в скалата, в основата на обрасъл с мъх процеп и тя винаги беше полупълна с ледена вода.

Лилѝ потопи във водата празната бутилка и чухме къклолене, сякаш гукаше див гълъб.

— Тук ще идваш да пиеш — каза той. — Изворчето никога не пресъхва и ще имаш най-малко десет литра вода на ден!

Пред очите ми светна — намерих изхода, който вече от доста време търсех. Направих се на разтревожен и попитах:

— Десет литра? Сигурен ли си?

— О, да! Може би дори и петнайсет.

Смаян и възмутен до немай-къде, аз извиках:

— Ти май се шегуваш, а?

— Никак! Казвам ти петнайсет. Може да ми вярваш.

Тогава се развиках:

— Какво искаш да направя с петнайсет литра вода?

— Че да не би всичката да я изпиеш?

— Не, но нали трябва и да се мия?

— За да се измиеш, шепа вода ти стига.

Изсмях се:

— На теб може и да ти стига. Но аз трябва да се сапунисвам от глава до пети.

— Защо? Да не си болен?

— Не. Но трябва да разбереш, че аз съм от града и значи съм пълен с микроби. А от микробите трябва да се пазиш.

— Какво е това микропи?

— Това е нещо като въшки, но толкова малки, че не можеш да ги видиш. И ако не се сапунисвам всеки ден, те малко по малко ще ме изгризат и някоя сутрин ти ще ме намериш умрял в пещерата и тогава няма да ти остава нищо друго, освен да вземеш някоя лопата и да ме заровиш.

При мисълта, че може да се стигне до такъв печален край, скъпият ми Лилѝ се умърлуши.

— Ей да му се не види! Ще бъде наистина идиотско!

С подла злонамереност аз веднага се нахвърлих върху него:

— Ти си виновен! Ако не беше ми казал, че на Фон Брегет има колкото си искаш вода.

Той изглеждаше отчаян:

— Но аз не знаех. Аз нямам микропи. Не знам дори как им викат по нашенски. Аз се мия само в неделя като всички. И дори Батистен казва, че не е хубаво да се миеш често и че от това се въздят болести. А Мон де Парпайун никога през живота си не се е мил, той е вече над седемдесет и виж го колко е як.

— Хайде, хайде, не се оправдавай. Пропадна, всичко пропадна. Това е просто катастрофа. Но в края на краищата ти не си го направил нарочно. Съдба. Писано било...

Подпрян на копието си, аз тържествено казах:

— Сбогом. Аз съм победен. Прибирам се вкъщи.

Изкачих се към платото. Зората обточваше с червено далечните ридове на Свети дух. Извървях два̀сет метра и понеже той не тръгна след мен, аз се спрях, страхувайки се, че в неясната утринна светлина ще ме изгуби от погледа си. Тогава забих острието на копието си в камънака, обхванах го с две ръце и сведох чело в позата на сломен воин.

Ефектът от това представление беше моментален — Лили, тичайки, ме настигна и ме прегърна:

— Не плачи — повтаряше той, — не плачи.

Аз се изсмях:

— Аз? Да плача? Не, не ми се плаче. Ще ми се да хапя. Но да не говорим повече за това.

— Дай ми нещата си — каза той. — Понеже аз съм виновен, иска ми се да ги нося.

— А торбата ти?

— Оставих я долу. Ще се върна да я взема през деня. Сега да побърза̀ме, преди да са видели писмото ти. Сигурен съм, че още спят...

Той тръгна пред мен. Последвах го, без да продумам, но изпускаяки от време на време дълбока въздишка на отчаяние.

Отдалеч къщата изглеждаше черна и пуста. Но когато наближихме, сърцето ми се сви — щорите на стаята на баща ми бяха оградени с ивица светлина.

— Бас държа, че сега се облича — казах аз.

— Значи още нищо не е видял — отговори Лили. — Качвай се бързо!

Той ми подложи гръб и аз можах да достигна въжето, което щеше да разкрие бягството ми, а сега ми помогна да се прибера. После Лили ми подаде бохчата.

Някъде високо, над разпокъсаната мъгла, изведнъж запя чучулига. Денят изгряваше над моя позор.

— Ще се върна да си взема торбата — подвикна Лили — и пак ще слеза.

Прощалното ми писмо беше на мястото си. Измъкнах карфицата, скъсах листчето на хиляди късчета и ги хвърлих на два-три пъти през прозореца. После безшумно го затворих. И тогава в тишината дочух как в стаята на баща ми тихо разговаряха. Той говореше много бързо и сякаш весело — дори ми се стори, че чух смях. Да, той се смееше, че ваканцията свърши. Още със ставането си при мисълта, че ще види отново в чекмеджето моливите, мастилото и тебешира, той се смееше.

Скрих бохчата под кревата. Ако я намерят, ще кажа, че съм искал да облекча багажа на мама.

Легнах си, засрамен и вцепенен от студ. Бях се уплашил! Аз бях подлец! С женско сърце! Излъгах родителите си, излъгах приятеля си, излъгах самия себе си.

Напразно търсех някакво оправдание — усетих, че ще се разплача. Придръпнах дебелата завивка до треперещата си брадичка и потънах в сън.

Когато се събудих, дневната светлина се промъкваше през лунната дупчица и Пол вече не беше в леглото си. Отворих прозореца — валише. Не някоя хубава гръмотевична буря, в лилави отблясъци, а нескончаем тих дъжд.

Изведнъж чух шум от колела и видях да излиза откъм ъгъла на къщата първо Франсоа, който водеше мулето, а после се показва и каруцата. Над нея стърчеше голям разперен чадър. Леля Роз, увита в одеяло, се беше сгушила под това съоръжение. Тя беше заобиколена от багажа ни, в лявата си ръка държеше малкия братовчед, в дясната сестричката ни. От това заключих, че мама и татко бяха отказали да се качат в каруцата, която и без това беше претоварена.

Чичо Жул я следваше под друг чадър. Той буташе колелото си и го видях как се отдалечава по тъжния път на завръщането.

Намерих близките си, насядали край масата заедно с Лили, да закусват с голям апетит.

Появата ми бе посрещната с овации. Баща ми изглеждаше някак странен.

— Като за последна нощ мъката не ти попречи да спиш — смеейки се каза той.

— Той хърка — извика Пол. — Аз лекичко подръпнах косата му, за да го събудя, но той не ме усети.

— Преуморил се е — каза татко. — Сега яж, защото е девет часът, а ще пристигнем къщи най-рано в един, въпреки неделния превоз, на който разчитаме.

Аз си изгълтах филиите. Пред Лили ме беше срам от неуспеха и го поглеждах само крадешком. Понеже не знаех какво да кажа, попитах:

— Защо другите тръгнаха?

— Защото Франсоа трябва да закара зеленчуците си на пазара преди десет часа — отвърна мама. — Леля Роз ще ни чака при Дюрбек, на спирката.

Ние тръгнахме под дъжда, наметнати с пелерини. Лили, прикрил главата си с един чувал, пожела на всяка цена да ни изпрати. В brazдите, оставени от колелата на каруцата, течаха малки ручейчета, всички шумове бяха приглушени, не срещнахме жив човек.

На края на селото, пред зеления навес, ни чакаше конски впряг. Леля Роз с децата вече се беше настанила сред тълпата от празнично

облечени селяни.

Това беше дълга зелена кола и от покрива ѝ висяха къси перденца от платно, украсени с канапени ресни. Двата коня ровеха земята с предните копита, а кочияшът, наметнат със сива пелерина и с мушамена качулка, свиреше с рог, за да призове закъснелите пътници.

Пред очите на всички ние се сбогувахме с Лилий. Майка ми го целуна и той и този път се изчерви, после дойде ред на Пол. Понеже аз мъжествено му стиснах ръката, видях сълзи в очите му, а устата му се беше свила в лека гримаса. Баща ми се приближи.

— Хайде сега, няма да седнеш да плачеш като бебе пред всички тези хора, които ви гледат.

Но Лилий навеждаше глава под чувала и ровеше земята с върха на обувките си. И на мен ми се плачеше.

— Трябва добре да разберете — каза татко, — че в живота няма само развлечения. И мен ми се иска да остана тук и да живея в планината. Дори в пещера! Дори съвсем сам, като отшелник! Но човек не може винаги да прави онова, което му харесва.

Намекът за отшелника ме смая, но разбрах, че това беше напълно естествена мисъл, щом и на мен ми беше дошла наум. Той продължи:

— Догодина, през месец юни Марсел ще трябва да се яви на един много важен изпит и ще трябва много да работи през годината, най-вече по правопис. Той пише безпокойте със „с“ и бас държа, че не знае как се пише отшелник.

Усетих, че се изчервявам, но тревогата ми трая само секунда — татко не е могъл да прочете писмото ми, защото аз го намерих на мястото му. От друга страна, ако го беше прочел, след завръщането ми щеше надълго и нашироко да се коментира. А той най-естествено продължи:

— Та Марсел ще трябва упорито да работи. Ако работи сериозно, ако напредне бързо, ние ще се върнем тук за Коледа, за Заговезни и за Великден. Хайде, стига сте подсмърчали пред всички и си стиснете ръцете като истински ловци. Довиждане, Лилий. Не забравяй, че малко по малко се доближаваш до зрелостното свидетелство и че един образован селянин струва колкото двама или трима необразовани.

Той сигурно щеше да продължи с наставленията си, но кочияшът наду заповеднически рога и два пъти изплющя с камшика си. Ние

бързо се качихме.

Последната седалка, гърбом към конете, беше празна. Понеже мама и Пол повръщаха, когато се возеха с гръб към посоката на движението, цялото семейство се намести сред селяните, а аз седнах отзад съвсем сам.

С разхлабени поводи конете потеглиха в лек тръс.

Продължаваше да вали.

Сгушил глава между раменете, затворен в себе си, аз дъвчех стръкче мента. В джоба си стисках една примка, която нямаше вече смъртоносна стойност, а се беше превърнала в свещен предмет, в реликва, в обещание. Далече се извисяваха сините, вечни очертания на любимия Тауме, който през дъждовната пелена властвуваше над околните хълмове. Мислех си за кривата круша под рида на Бом Сурн, за звънките капки на изворчето под Фон Брегет, за трите мушици в дола на Прекатори. Мислех си за килима от мащерка на Ла Пондран, за кукуците, огласени от птици, за пеещия камък, за меката лавандула по камънака на пустеещите земи.

От двете страни на тесния път безкрайно се нижеха голи каменни стени, обрали с каменоломки, окъпани от дъжда.

Високата таратайка пращеше, железните джанти трошаха чакъла, лекият тръс на конете отекваше по камъните, камшикът глухо изплющяваше като мокър патрон.

Отвеждаха ме далеч от моята родина и топлите капки дъжд се стичаха по лицето ми, вместо моите непролети сълзи... Не отивах към някаква цел, с изпъчени гърди и ведро чело. Самотен, потънал в неизразимо отчаяние, аз бях загърбил предстоящото, както кралица Брюно^[1] с руси коси, сплетени с опашката на коня, дълго е била влачена по камъните.

[1] Кралица Брюно (534–613 г.) — кралица на Австразия (източната част на франкска Галия със столица Мец). Интелигентна и енергична, тя води упорита борба срещу Фредегонда, която причинила смъртта на сестра ѝ и станала кралица на Невстрия (западната част на франкска Галия). Започналата гражданска война продължила 50 г. (561–613 г.). Кралица Брюно била предадена на Клотер II, син на Фредегонда, който завързал тази 70-годишна жена за опашката на един кон и тя била влачена, докато умре. ↑

Върнах се без никаква радост в голямото училище.

Пожълтелите листа на чинарите в двора бяха започнали да капят и всяка сутрин край дългата сива стена чистачката ги гореше на малки купчинки.

Започнах четвърто отделение. Учеше ни господин Бесон — млад, висок, слаб, вече плешив и с вечно извит показалец на дясната ръка, защото не можеше да го изправи.

Той извънредно дружелюбно ме посрещна, но много ме разтревожи, като ми каза, че целият ми живот зависел от ученето ми през годината и че щял да бъде принуден да ме държи изкъсо, защото съм бил „неговият“ кандидат за конкурса за стипендия в лицей. В това опасно състезание „първоначалното“ образование щяло да се сблъска със „средното“. В началото аз бях изпълнен с увереност, защото думата „средно“ за мен означаваше нещо „не много особено“, значи „лесно“. Но скоро забелязах, че баща ми и колегите му не споделяха това мнение и че на моята кандидатура беше заложена честта на цялото училище. Та този щаб пое работата в ръцете си по метода на група от криминалната полиция, чиито инспектори се обединяват, за да разпитат някой заподозрян.

Господин Бесон, който ме учеше по шест часа на ден, ръководеше следствието и събираше сведенията.

Трябваше да ходя в училището и в ЧЕТВЪРТЪК СУТРИН, в девет часа. Господин Сюзан — почитаемият преподавател от средното училище, чийто педагогически опит беше безпогрешен, ме чакаше в празната класна стая, за да разпали любопитството ми с допълнителни задачи: влакове се настигаха, колоездачи се срещаха, а един баща, който бил седем пъти по-голям от сина си, видял как с годините тази разлика се стопила. Към единадесет часа господин Бонафе идваше да провери „синтактичните разбори“ и ми възлагаше нови изречения за разбор, който днес сигурно няма да бъде в състояние да направя. През седмицата господин Арно (комуто някога беше хрумвало да постъпи в пощите) през междучасията ме караше да вървя редом с него и ми мрънкаше все едно и също за околийското управление, където за щастие нито веднъж не стъпих и съзнанието ми много бързо се освободи от неговите наставления.

Освен това и господин Мортие, който имаше красива руса брада и носеше пръстен и на малкия си пръст, понякога, по време на

вечерните занятия, поверяваше възпитаниците си на баща ми, а мен отвеждаше в празната класна стая и ми задаваше хиляди въпроси за историята на Франция. Тази наука ме интересуваше дотолкова, доколкото в нея имаше невероятни неща: „Сведи глава, гордий Сикамбре“^[1], забавната шега на Ролон^[2], желязната клетка на кардинал Балю, супата от врани по време на отстъплението от Русия^[3] и крайно ефикасното копче за гетри, заради което сме изгубили войната от 1870 година^[4].

[1] „Сведи глава, гордий Сикамбре! Боготвори онова, което си горил, гори това, което си боготворил!“ — Думи отправени от Реймския епископ Сен Реми към Кловис, крал на франките (491–511 г.), когато го покръствал (496 г.). ↑

[2] Ролон — по всяка вероятност става дума за хитростта, с която нормандският пълководец Ролон (починал 931 г.) успял да накара Шарл III Скромни да му отстъпи част от Невстрия, получила името Нормандия. ↑

[3] „... супата от врани...“ — по време на отстъплението от Русия наполеоновите войски са гладували. ↑

[4] „... ефикасното копче на гетри...“ — В навечерието на френско — пруската война (1870–1871 г.) при царуването на Наполеон III военачалниците уверявали, че френската армия е в пълна бойна готовност „до последното копче на гетрите“. Въпреки тези уверения, войната била бързо загубена, поради липса на модерно оръжие, добра организация и поради некадърността на командния състав. ↑

Баща ми беше си запазил правото да контролира правописа ми и всяка сутрин, преди да закуся, ми правеше диктовка от шест реда, където всяко изречение беше минирано.

Работех усърдно, но често чувах как цвъртят щурци и вместо оголените клони на чинарите в двора аз виждах някой кървав залез над Червена глава, а скъпият ми Лили с ръце в джобовете, подсвирвайки си, се спускаше по пътеката на Ла Бедок с връзка жълтурки около врата като гердан и дроздове, навързани по колана.

В клас, когато господин Бесон с върха на показалката си проследяваше върху картата лъкатушенето на една излишна река, голямата смокиня при кошарата на Батист изведнъж изскачаше от стената. Високо над гъстите лъскави листа се поклащаше сухият клон и съвсем, съвсем в края се виждаше черно-бяла сврака.

И тогава лека тъга напираше в детското ми сърце и докато далечният глас изброяваше имената на притоците, аз се опитвах да изчисля безкрайността, която ме делеше от Коледа. Броях дните, часовете, премахвах часовете за сън и от прозореца, през леката утринна мъгла, аз гледах училищния часовник: голямата стрелка се движеше неравномерно и виждах как минутите се търкулват като обезглавени мравки.

Вечерта под лампата си пишех домашните, без да продумвам. Не ми оставаше много време да се занимавам с Пол. А той ставаше все по-забавен, защото имаше едно момче в съседния клас, което беше неизчерпаем източник на познания. От него Пол почти всяка вечер ни донасяше по някоя цинична шега, или игрословица от рода на: „Обичам те-лешко месо“, и се смееше до задушаване. Нямахме вече никакво време да си приказваме, ако не се смята моментът — два пъти на ден — когато изпълнявахме обичайното си задължение — да слагаме масата.

Милата ми майчица изпадаше в ужас, като ме виждаше все надвесен над домашните, и допълнителното занятие в четвъртък сутрин ѝ се струваше жестока измислица. Тя се грижеше за мен така, сякаш бях боледувал, и ми готвеше чудесни гозби, но за нещастие винаги преди ядене трябваше да гълтам пълна супена лъжица рибено масло.

В крайна сметка, аз се държах и успехите ми доставяха такова голямо удоволствие на баща ми, че не ми изглеждаха толкова мъчителни.

Един ден, по обед, като се връщах от училище след допълнителното занятие по граматичен разбор, малкият Пол, надвесен над перилата, извика по ехтящата стълба:

— Пратили са ти писмо по пощата! С марка!

Изкачих стъпалата две по две, а вибриращите перила зазвънтяха като бронзова арфа.

На масата, до чинията, видях един жълт плик и на него с неравни букви, разкривено, беше изписано името ми.

— Бас държа — извика татко, — че е от твоя приятел Лили.

От възмущение просто не можех да отворя писмото — скъсах и четирите ъгъла на плика. Тогава баща ми го взе и с върха на ножа сърчно като хирург, го разряза. Оттам изпадна лист градински чай и една изсушена теменужка.

На три листа от ученическа тетрадка, с едър почерк, чиито криви линии заобикаляха мастилените петна, Лили ми говореше:

О, колега!

взимам в ръка Пирото зада ти кажа че дроздовете не дойдоха тас година. ништо а ма ништо, дори чучолигите одлетяха. като Теп. не хванах дори Две. и малко яребици съшто. вече не ходя няма смисал. по добре да Ръботя в Училиште зада уча Правдописа иначекво? не е възможно. дори мрфките ги няма никакви. те са манички, птиците не ги искат. Това е нештастие, ти си касметлия че не си тук в тас Катастрофа. Ще ми се да додеш. тогава Птиците калват и яребици и Дроздовете за коледа. Усвен туй те ми одкраднаха дванайсе Примки и най-малко педесе Дрозда. знамкой е. Найхубавите Примки. е оня от Алош, Куция. Помни че няма да го забравя. и усвен туй студено е със вятар, секи ден на лоф Краката ми са ледени. Добре че си имам Шал. Но ми е мъчно за теп. батистен е доволен: налови трийсе дрозда на ден с Смола. зафчера десет жалтурки и събота дванайсе дрозда. с смола. Зафчера отидох да послушам Камака. замръзна ми охото. той не иска вече да пее а само Плаче. това са новините. поздрав на

Компанията. испращам ти лист от градински чай за теп и теменушка за майка ти. твой приятел за цял живот Лилий.

Моят адрес. Белон Прес Лавалантин Франция.

ве че три дни ти пиша, заштото вечерта пиша. Мама е доволна. мисли че пиша Домашни. на Тетрадката. После късам страницъта. гърм сръзи големия Бор на Лагарет. Устана само Пън и остар като свиркъ. Збогом. мъчно ми й е за теп. адреса ми е: Белон прес лавалантин. Франция. ръздавача се казва Фернан, фсички го познавът, не мож е да збърка, той ме знай много Добре. ассъшто. твой приятел за цял живот. Лилий.

Не беше много лесно да се разчете този почерк, който правописът не правеше по-четлив. Но баща ми, голям специалист в тази област, успя да го направи, след като на няколко пъти се запъна. После той каза:

— Има късмет, че му остават още три години до зрелостното свидетелство, има време да се подготви.

И добави, като гледаше майка ми:

— Това дете е сърцато и с рядка чувствителност.

И на края, като се обърна към мен, ми каза:

— Запази това писмо. Ще го разбереш след време.

Аз взех писмото, сгънах го, сложих го в джоба си и нищо не отвърнах: бях разбрал преди него.

На другия ден, излизайки от училище, минах край будката и купих много красив лист за писмо, по края назъбен като дантела, а в левия горен ъгъл релефно изпъкваше от листа лястовица с телеграма в човката. Пликът — подплатен и лъскав, беше ограден с незабравки.

Четвъртък следобед аз дълго съчинявах на чернова отговора си. Вече не си спомням точните изрази, но в съзнанието ми е останал общият смисъл.

Отначало изказвах съжаление, че дроздовете са изчезнали и го молах да поздрави Батистен, който знаел да ги хваща с клей дори и тогава, когато ги няма. После му разправях за училищните ми занимания. Какъв обект на внимание представлявах и колко доволни бяха учителите от мен. След този доста нескромен пасаж аз му съобщавах, че до Коледа остават още трийсет и два дни и че в това далечно бъдеще ние все още ще сме достатъчно млади, за да тичаме по хълмовете, и му обещах планини от дроздове и жълтурки. Накрая, след като давах сведения за всички в семейството, което ми се струваше потънало в благополучие, аз го молах да изкаже моите съболезнования на „сръзения бор“ от Ла Гарет и да предаде утешителните ми поздравии на Тъжния камък. Завърших с пламенни думи на приятелство, които никога нямаше да посмея да му кажа направо.

Препрочетох моята проза два пъти и направих няколко дребни поправки. После въоръжен с ново перо, с попивателна в ръката и прехапал език, аз го преписах. Краснописът ми беше образцов и правописът — идеален, защото проверявах в речника всяка дума, в която се съмнявах. Вечерта показах произведението си на татко. Той направи някои съвсем дребни поправки, поздрави ме и заяви, че това било много хубаво писмо, което изпълни с гордост скъпия ми Пол.

Вечерта в леглото си, аз препрочетох посланието на Лили и неговият правопис ми се стори толкова смешен, че не се сдържах да се изсмея. Но изведнъж разбрах, че всички тия грешки и грапавини бяха плод на дълги часове старание и израз на приятелски чувства. И тогава безшумно скочих на босите си крака, запалих газената лампа и пренесох моето писмо, тетрадката и мастилницата върху кухненската маса. Всички спяха — чуваше се само леката музика от струйката вода, която капеше в цинковия леген, сложен върху мивката.

Първо, с рязко движение дръпнах три листа от тетрадката и успях да ги скъсам по края, както исках. Тогава със старото перо аз преписах моето много красиво писмо, като изпуснах остроумната фраза, където се подигравах с милата му лъжа. Премахнах и поправките на баща си, добавих някои правописни грешки, които видях от неговото писмо, и накрая се постарях тук-таме да сложа по някоя главна буква. Тази деликатна работа трая два часа и усетих, че ми се доспива. Въпреки това прочетох пак писмото, после моето. Стори ми се добре, но все пак липсваше нещо. Тогава потопих върха на перодръжката си в мастилото, вдигнах я над листа и върху изящния ми подпис капна едра черна сълза: тя се пръсна и заблестя като слънце.

Последните трийсет и два дни от тримесечието, удължени от есенния вятър и от дъжда, ми се сториха безкрайни, но търпението на стенния часовник се свърши.

Една декемврийска вечер, връщайки се от училище (където господин Мортие ме беше задържал четвърт час повече точно в средата на разказа за кралете-безделници^[1]), аз влязох в столовата и сърцето ми подскочи.

В един картонен куфар майка ми натъпкваше топли дрехи.

На масата, ярко осветена от висящата лампа, — частите на разглобената пушка на баща ми бяха наредени край една чинийка с дървено масло.

Знаех, че трябваше да тръгнем след шест дни, но за да запазя самообладание, все се силех да не мисля за това тръгване. При вида на тези приготовления, на тази суматоха, която беше част от ваканцията, аз така силно се развълнувах, че очите ми се напълниха със сълзи. Сложих чантата си на един стол и изтичах да се заключа в клозета, за да си поплача и да се посмея до насита.

След пет минути излязох малко успокоен, но с разтуптяно сърце.

Баща ми сглобяваше пушката, а мама пробваше една плетена шапка върху главата на Пол.

С дрезгав глас аз попитах:

— Ще тръгнем ли, ако вали?

— Имам девет дни ваканция — отвърна татко. — Дори и да вали, ще тръгнем.

— Ами ако има гръмотевици?

— През зимата никога не гърми.

— Защо?

Баща ми отсече:

— Защото така. Но разбира се, ако дъждът е много силен, ще изчакаме един ден.

— Ами ако дъждът е по-слаб?

— Тогава — каза татко — ще се направим на съвсем, съвсем мънички, ще вървим бързо, със затворени очи и ще минем между капките.

[1] Кралете-безделници (639–751 г.) — последните крале от династията на Меровингите (около 440–751 г.) които били обречени на

пълно бездействие, тъй като ръководството на държавата преминало в ръцете на дворцовите управници. ↑

Четвъртък следобед мама ни заведе при леля Роз, за да разберем какво е решила. Чакаше ни голямо разочарование — тя ни заяви, че не можела да се „качи на вилата“ заради братовчедата Пиер, който съвсем неоправдано заемаше все по-важно място. Този смукач на биберони беше започнал да издава неясни звуци, а леля му отвърщаше с точни думи, за да ѝ повярваме, че е казал нещо. Наистина печална гледка!

Освен това пред възхитената ми майчица тя повдигна бърните на животинчето и ни показа върху венеца едно оризово зрънце, като твърдеше, че било зъбче и че заради това зъбче тя се опасявала от студа, вятъра, дъжда, влагата и най-вече от липсата на газ.

Опитахме с ласкателство, но безуспешно. Трябваше да отстъпим пред неоспоримия факт — леля Роз нямаше да бъде с нас. Но все пак оставаха няколко ловни следи от чичо Жул. Той заяви, че щял да идва всяка сутрин с колелото си, за да стреля по дроздовете, и щял да се връща преди здрач. Каза го доста весело, но видях, че би предпочел да е с нас.

Тогава за първи път разбрах, че възрастните никога не вършат онова, което им харесва, и че са глупави.

Слизайки по стълбата в полумрака, Пол си направи съответния извод от този провал и невъзмутимо каза:

— Като имам деца, ще ги дам на някого.

В петък сутринта баща ми още веднъж отиде да „наобиколи“ училището. В двора, станал изведнъж просторен, учениците, които още не бяха заминали, потропваха с крака, за да се погреят. От няколко дни студът се беше засилил. В кухненския шкаф бутилката със зехтин изглеждаше пълна с памук и това ми даде възможност да обясня на Пол, че на северния полюс „всяка сутрин е точно така“.

Мама предварително беше взела мерки срещу внезапното нахлуване на зимата и един по един ни пакетира в няколко топли гащета, фланели, гащеризони, ризи и якета едно връз друго и под шапките с наушници ние приличахме на ловци на тюлени.

Красотата на това екипиране ме очарова, но впоследствие открих неудобствата — имаше толкова много копчета, кукички, илици и безопасни игли, че беше много трудно да се изпишкаш. Пол нито веднъж не успя да се справи, както трябва.

Вместо сестричката се виждаше само едно червено носле, което се показваше от нещо като юрган. Майка ми с шапка, яка и маншон от кожа (заешка, разбира се) приличаше на красивите канадски кънкъорки, които се пързаяха и ни гледаха от пощенския календар, и понеже студът я правеше розова, беше по-красива от всякога.

В единайсет часа Жозеф се върна. Той беше вече облякъл, за да го видят колегите му, съвсем ново ловджийско яке, по-просто от това на чичо Жул, защото имаше по-малко джобове, но по-красиво от неговото, понеже беше сивкавосиньо на цвят и медните копчета с гравирана кучешка глава изпъкваха по-добре.

След като обядвахме на бърза ръка, всеки приготви багажа си.

Майка ми беше предвидила, че щом като лятото беше вече отминало, магазинчето „хляб — тютюн — бакалия — галантерия — храни“ в селото нямаше да може да ни снабдява с нищо друго, освен с хляб, брашно, горчица, сол и малко нахут — истински растителни сачми, които трябваше да киснат три дни в пепелява вода, за да омекнат, преди да се сварят. Затова взехме доста храна. Тези богатства (към които се числеше и един много скъп салам, защото беше цял и имаше златен пръстен от станиол) бяха сложени в четириъгълни кърпи, завързани за четирите краища. Имаше три такива доста тежки бохчи, бях направил и четвърта, натъпкана с памук, празни кутии и рула от разтегателна хартия, за радост на малкия Пол.

Но това не беше всичко. Понеже семейният бюджет не ни позволяваше да имаме двойни прибори, в Новата вила нямаше нито един. Та баща ми беше напъхал в една широка раница, най-необходимите неща: тенджерите, цедката, един тиган за пържене и един за печене на кестени, фунията, рендето, кафеварката с мелничката за кафе, чугунената тенджера, канчетата, лъжиците и вилиците. Всичко това потъна под цял поток кестени, за да се запълнят празнините и да не се чува дрънкането на разните тенекии.

Натъкмихме този товар на гърба на баща ми и тръгнахме за „Източната гара“.

Тази „гара“ не беше нищо друго, освен най-крайната подземна спирка на трамвая и самото название „гара“ звучеше смешно. „Изток“ в дадения случай не означаваше нито Китай, нито Средна Азия, нито дори Тулон, а Обан, където под западните чинари скромно свършваха релсите от изток.

Въпреки това гарата ми направи голямо впечатление заради тунела, от който започваше. Той потъваше в нощта, все още с напластявания от черния пушек на някогашния парен трамвай, който с комин като фуния, като всяко нещо е бил последна дума на прогреса. Но Прогресът никога не престава да говори и беше казал още една дума, също „последна“, и тази дума беше „електрически трамвай“.

Зачакахме трамвая, застанали между преградите от железни тръби сред дългата върволица от хора, а пътниците, които прииждаха, не удължаваха опашката, а се тълпяха един до друг.

Като сега виждам нашия Жозеф, отметнал глава, с изпънати от раницата назад рамене, подпрян, като епископ на жезъл, на една метла, обърната с дръжката надолу.

Като скърцаше на завоите, трамваят, мигайки със светлините си, най-сетне изскочи от мрака на тунела и спря точно пред нас.

Един служител с униформена фуражка отвори вратата и тълпата ни понесе напред. Мама, повлечена от две пищни стринки, се настани на чудесно място, без да положи никакви усилия, а ние, мъжете, останахме прави на задната платформа, заради обема на багажа ни. Баща ми подпря раницата до стената на трамвая, но щом тръгнахме, фунията и тиганът (въпреки кестените) нескромно зазвънтяха като черковни камбани.

Тунелът, осветен едва-едва от газени лампи в нишите, непрекъснато извиваше и след четвърт час скърцане и друсане ние излязохме от недрата на земята точно в началото на булевард Шоф, едва на триста метра от мястото на тръгването. Баща ми ни обясни, че това странно дело е било започнато едновременно от двете страни и че подземните групи, след продължителни лутания и криволичения под земята, са се срещнали съвсем случайно.

Пътуването на открито беше приятно и доста кратко и аз се изненадах, когато видях, че баща ми се готви за слизане — не познах Ла Барас.

В града единствените белези, че зимата е дошла, са бумтенето на печката, шалът, топлатата пелерина и фенерджията, който бързаше да запали фенерите, още докато закусвахме следобед. Но околностите, които приличаха на рисунка с перо, ми показаха истинското лице на сезона.

Под слабото зимно слънце, бледо и немощно като монах, ние отново стъпихме на познатия ни път. Той беше станал много по-широк. Месец декември, като нощен кантонер, беше изгорил бурените и оголил каменните стени. Мекият летен прах, приличен на стрит на брашно минерал, който се виеше на такива хубави облаци, щом го докоснеш с крак, сега се беше вкаменил и ръбчетата на издълбаните от колите бразди се ронеха на буци под краката ни. Хилавите смокини разперваха над стените клоните си като скелети и повета висеше като накъсани въжета. Ни щурци, ни гуцери. Никакъв звук, никакво движение. Само маслините бяха запазили листата си, но видях, че трепереха от студ и че хич не им беше до приказки.

Но ние бяхме така екипирани и така натоварени, че не усещахме студа и вървахме с бодра крачка по този непознат път. Без да спираме,

ние похапнахме с апетит и пътят ни се стори по-къс. Но щом започнах да различавам конуса на Червена глава, слънцето внезапно се скри. То не залезе в гордо, лъчисто сияние, не потъна в пурпурни и алени отблясъци, а някак плахо, като с нежелание, се плъзна под сивите безформени облаци. Веднага се смрачи и небето, сякаш от памук, захлупи като с капак върховете на хълмовете, които вече ни заобикаляха.

Вървейки, аз си мислех за скъпия ми Лили. Къде беше той сега? Щяхме да стигнем на вилата едва по тъмно. Може би щяхме да го заварим седнал на прага, а до него торбичката, пълна с дроздове? А може би беше тръгнал да ме посрещне? Не смеех да се надявам на такова нещо, защото беше късно и студено. В лилавия здрач от небето бавно започна да се сипе леден, воден прах. И тогава, през този ситен дъжд, видях да проблясва пламъчето на първия газен фенер. В подножието на хълма, той известяваше, че селото е близо. В жълтия кръг светлина, който потрепваше върху мокрия път, аз различих един силует с качулка.

Изтичах към него, а Лили — към мен. Спрях на две крачки. Той също се спря и като голям ми протегна ръка. Без дума да кажа, аз силно, по мъжки я стиснах.

Лили се беше зачервил от вълнение и радост. Аз сигурно съм бил още по-червен от него.

— Чакаше ли ни?

— Не — отговори той. — Дойдох да видя Дюрбек.

И ми показва зелената порта.

— За какво?

— Беше ми обещал крилати мравки. Има ги колкото щеш по върбата, дето е в края на неговата ливада.

— И даде ли ти?

— Не. Нямаше го. И реших малко да го почакам. Мисля, че е отишъл в Камоан.

Но в този момент портата се отвори и оттам се показва едно малко муле. То теглеше една таратайка със запалени фенери, а лично Дюрбек държеше поводите. Минавайки покрай нас, той извика:

— Привет на дружината.

Лили целият пламна и бързо изтича към мама да й вземе багажа.

Не му зададох повече въпроси. Бях щастлив, защото разбрах, че ме беше излъгал. Да, той беше дошъл да ме чака в сивкавата коледна нощ, под този ситен леден дъжд, чиито блестящи капчици бяха посипали дългите му мигли. Беше слязъл чак от Белон, този мой малък брат от горите. Беше стоял с часове и щеше да стои, докато се спуснеше нощта, с надеждата да види при завоя на блесналия от дъжда път островърхата качулка на своя приятел.

Първия ден, на Коледа, нямаше истински лов — трябваше да помогнем на мама да сложи в ред къщата, да облепим прозорците, през които свиреше студеният вятър, и да съберем от близката борова гора много клони. Въпреки тези задължения ние успяхме да сложим няколко примки край маслиновите дървета и в замръзналата трева, осеяна с черни маслини.

В една кутия Лилий беше успял да запази няколко крилати мравки, където се хранеха с попивателна хартия. Поднесени заедно с маслините, тези мравки примамиха една дузина дроздове, които право от клона се намериха на шиша, за да попълнят коледните ястия. Тържествената вечеря „с тринайсет десерта“ стана още същата вечер пред пращящия огън в камината.

Лилий — нашият почетен гост — наблюдаваше всичките ми движения. Според него аз бях образец на изискани маниери и той се мъчеше да ми подражава.

В един ъгъл на столовата сложихме малко борче, което за случая изпълняваше ролята на елхичка. По клоните му бяха накачени цяла дузина нови примки, ловджийски нож, пудриера, влакче, което се навиваше, тънка жица за примките, захарни пръчки, пистолет, стрелящ с тапа, с една дума — какви ли не съкровища. Лилий, широко разтворил очи, не казваше нито дума.

Това беше една паметна вечер! Никога не съм стоял толкова до късно. Тъпчех се с фурми, захаросани плодове и сметана. Лилий не изоставаше от мен и към полунощ забелязах, че диша на пресекулки и че по цяла минута стои с отворена уста. На три пъти мама ни подкани да отидем да спим, и три пъти ние отказахме. На масата имаше още стафиди и ние продължавахме да ги ядем, без вече да ни се услаждат, а просто защото такъв разкош не се среща всеки ден.

В един часа след полунощ баща ми заяви: „Тези деца ще се пръснат“, и стана. Точно в този момент дочух в далечината проскърцването на чичовото колело. Все пак беше вече един часът през нощта и беше такъв студ, та дърво и камък се пукаха. Стори ми се съвсем невероятно да пристига и си помислих, че съм сънувал, но ето че и мама наостри слух и изненадана извика:

— Жозеф, това е Жул! Да не би нещо да се е случило?

На свой ред баща ми се послуша — скърцването се приближаваше.

— Да, той е. Но не се тревожи. Ако беше се случило нещо, той нямаше да дойде чак дотук.

Татко стана и широко отвори вратата. Ние видяхме очертанията на един огромен мечок, който развързваше каишите на багажника. Чичо влезе, с кожено палто с дълъг косъм и дълъг шал, увит четири пъти около врата му. Той сложи един голям пакет на масата с думите: „Честита Коледа“, като размотаваше шала си.

Веднага разтворих пакета — още играчки, още примки, голяма кесия със захаросани кестени и бутилка сладко вино. Баща ми смръщи вежди, после разгледа етикета, който блестеше в няколко цвята, и изглежда се успокои.

— Ето — каза той — едно прилично питие. Това е сладко вино, разбира се, но преварено. Това ще рече, че като са го варили, алкохолът се е изпарил.

Той наля по два пръста на всеки и празникът продължи, а мама отнесе заспалия Пол.

— Радваме се, че дойдохте — каза татко, — но не ви очаквахме. Значи оставихте Роз и бебето?

— Скъпи ми Жозеф — отговори чичо, — не можех да ги заведа на среднощната литургия, а пък аз от дете не съм пропускал нито една служба. От друга страна, щеше да е неразумно да се прибера в един и половина през нощта и да ги събудя. Тогава реших да изслушам коледната литургия в черквата на Ла Трей и да дойда да отпразнувам с вас раждането на Спасителя.

Намирах, че идеята му никак не беше лоша, защото вече махах обвивките на захаросаните кестени пред очите на Лили, който никога не беше виждал такова нещо.

— Литургията — продължи чичо — беше много хубава. Имаше огромни ясли^[1], черквата беше украсена с цъфнали клонки розмарин и децата пяха великолепни провансалски коледни песни от четиринадесети век. Наистина жалко, че не дойдохте.

— Щях да дойда само от любопитство — отвърна татко, — но смятам, че хора, които ходят в черквите за зрелището и музиката, не уважават вярата у другите.

— Хубаво чувство — каза чичо. — Но дошли или не, вие въпреки това тази вечер бяхте там.

И той радостно потри ръце.

— Как така бяхме там? — с леко ирония попита татко.

— Вие бяхте с цялото си семейство, защото аз дълго време се молих за вас.

При това непредвидено известие Жозеф не се сети какво да отговори, но мама мило се усмихна, а чичо все по-бързо потриваше ръце.

— И каква милост поискахте от Всевишния? — попита най-сетне Жозеф.

— Най-хубавата. Аз горещо го молих да не ви лишава от Присъствието си и да ви изпрати Вяра.

Чичо отговори пламенно и очите му блестяха от нежност.

Баща ми, който с явно удоволствие дъвчеше три или четири кестена едновременно, малко се позабави, докато се справи с тази хапка, глътна я наведнъж и каза:

— Знаете ли, не ми се вярва, че Създателят на вселената ще благоволи да се занимава с такива микроби като нас, но вашата

молитва е хубаво и добро доказателство за приятелските чувства, който изпитвате към нас, и аз ви благодаря за това.

И той стана, за да му стисне ръката. Чичо също стана. Те се гледаха усмихнати и чичо извика:

— Честита Коледа, скъпи ми Жозеф!

И с едната си ръка той обхвана рамото му и го целуна по двете страни.

Децата не познават истинското приятелство. Те имат само „другарчета“ или съучастници в игрите и сменят приятелите си заедно с училището, класа, и дори чина. В тази коледна нощ аз изпитах непознато вълнение: пламъкът на огъня изпращя и сред лекия пушек видях как излита синя птица със златна глава.

[1] Символично изображение — раждането на Христос в ясли. — Б.пр. ↑

Когато най-сетне отидохме да спим, вече не ми се спеше. Беше твърде късно. Смятах да си поговоря с Лили — майка ми беше сложила за него един сламеник в стаята ми, — но той беше малко „прекалил“ с виното и заспа, без да има сили да се съблече.

Легнал по гръб, с ръце на тила и широко отворил очи в тъмното, аз си припомнях различни моменти от тази хубава вечер, озарена от добротата на чичо Жул, когато изведнъж ме обзе страшно безпокойство — сетих се за случката с войника Тринкет Едуар, която баща ми един ден разказа на масата. Този Тринкет, братовчед на господин Бесон, по онова време служел в Тараскон. Татко Тринкет, който бил вдовец, обожавал единствения си син и много се тревожел за него. Та един ден, за голяма своя радост, той открил, че полковникът на полка бил не някой друг, а неговият най-добър приятел от детинство. Той начаса грабнал перото и му написал дълго писмо, за да му припомни трогателни случки и да му препоръча сина си — изключителна личност и негова единствена утеха на стари години.

Полковникът — верен приятел — тутакси заповядал да извикат Тринкет Едуар, за да го увери, че е благоразположен към него, но дежурният старшина, застанал мирно, му заявил, че изключителната личност от осем дни е в извънреден отпуск, за да присъствува на погребението на стария си баща, да утеши майка си, обляна в сълзи, и да уреди деликатните наследствени въпроси с четиримата си братя и сестри.

Полковникът едва не умрял от апоплектичен удар и конната жандармерия започнала да търси шегобиеца.

Тъй като Тараскон е малко градче и хората са разговорчиви, още същата вечер го открили в хотела Трите императора, където той си въобразявал, че е четвъртият, защото се криел в стаята на една червенокоса слугиня, която го хранела за сметка на кухнята. Стражарите нахълтали, когато довършвал първата третина на пастета от дроздове и войникът Тринкет Едуар, окован във вериги, бил върнат в казармата, а полковникът за цели три седмици го хвърлил в карцер, пълен с плъхове.

Ето какво може да се случи, когато те препоръчват, без да си го искал.

Наистина аз знаех, че господ не съществува. Но не бях съвсем сигурен. Има толкова много хора, които ходят на черква и дори

сериозни хора. И чичо ми често говореше на господ, а пък чичо не беше луд.

След дълъг размисъл стигнах до заключението — не много рационално, — че господ, който за нас не съществуваше, за други сигурно съществува, както английският крал е само за англичаните.

Но тогава чичо ми е постъпил доста необмислено, като е привлякъл вниманието на бога към нас. Този бог, ако разгледаше нашия случай (и може би тъкмо това вършеше в момента), сигурно щеше здравата да се ядоса, също както полковника, и вместо да ни изпрати вяра, аз се опасявах, да не би да запрати по нас някоя и друга мълния, та къщата да се срине над главите ни. Но понеже чувах през стената спокойното и доверчиво хъркане на чичо Жул, аз мислено се успокоих, че богът, който чичо ми почиташе, сигурно нямаше да му нанесе такъв удар и че можех спокойно да спя поне през тази нощ. И аз веднага го сторих.

Ловът на другия ден се провали, защото ловците тръгнаха без нас. Ние се събудихме към обед и пийнахме само по една „чеснова водичка“, което ще рече — няколко скилидки чесън, сложени да кипнат във вряла вода. Следобедът мина доста печално, край огъня, а малкият Пол, чиято свръх сънливост не му даде възможност да злоупотреби като нас с яденето, хрускаше последните захаросани кестени и ни наричаше „лакомии“.

Но втората нощ оправи нещата и зимният лов започна, както му е редът.

Осемдневната коледна ваканция премина като сън. Но нищо не беше, както през лятната ваканция — сякаш бяхме попаднали в друга страна.

В шест часа сутринта беше още тъмно. Събуждах се зъзнейки и слизах да запаля огъня, после сварявах кафето, което бях смлял от вечерта, за да не събудя мама. През това време татко се бръснеше. След малко дочувахме отдалече скърцането на чичовото колело — той беше точен като влак. Носът му беше червен като ягода, мустаците му бяха посипани със скреж и той с все сила потриваше ръце, като много доволен човек.

Закусвахме край огъня, разговаряйки тихо. После стъпките на Лили отекваха по скования от студа път.

Аз му наливах пълна чаша кафе. Той първо отказваше: „вече съм пил“, но това не беше вярно. После тръгнахме четиримата, преди още да се е съмнало.

По кадифеното, лилаво небе блестяха безброй звезди. Това не бяха летните звезди, от които се излъчваше мека светлина. Тези звезди трепкаха сурово, ясни и студени, сякаш изкристализирали в нощния мраз.

Над Червена глава, чиито очертания се различаваха в мрака, висеше като фенер някаква голяма планета. Тя изглеждаше толкова близо, че ни се струваше, че зад нея ще видим цялата вселена. Никакъв звук, никакъв шепот. И в леденото мълчание стъпките ни отекваха по скованата от студа земя.

Яребиците бяха станали плашливи и ехото — по-отчетливо през зимата, ги предупреждаваше, че се приближаваме.

Все пак ловците убиха четири големи заека, няколко бекаса и доста по-дребни зайци. А пък нашите примки толкова редовно ни снабдяваха с дроздове и чучулиги, че в тези ежедневни успехи започна да ни липсва изненадата. Вее пак аз бях радостен и горд, че довърших един мишелов, голям колкото разтворен чадър. Баща ми го свали от облаците, в дъното на падината на Лансло. Паднала по гръб и с нокти във въздуха, хищната птица ме гледаше как се приближавам към нея. Жълтите ѝ очи светеха заплашително и с омраза. С удоволствие си помислих, че това е ястребът, който едва не ми изкълва очите, и свирепо го доубих с камъни.

Връщяхме се от лов едва привечер и, изтегнати по корем пред големия огън, запален от смолисти дърва, ние децата играехме на дама, на домино или на „гъска“^[1], а баща ми свиреше на флейта. Понякога цялото семейство играеше на лото.

От шест часа и половина шишчетата се въртяха, а жълтеникавата мазнина на сочните дроздове капеше над дебели, позапържени филии селски хляб.

Незабравими и хубави дни! Сутрин те ми изглеждаха безкрайни, но щом удари часът на тръгването, стори ми се, че са били кратки, като миг...

Последната вечер мама приготвяше багажа и ме видя така нажален, се обърна към баща ми:

— Жозеф, трябва да идваме тук всяка събота.

— Когато прекарат трамвай, може би ще е възможно — отвърна татко. — Но сега за сега.

— Когато прекарат трамвай, децата ще имат мустаци. Погледни ги — никога не са изглеждали толкова добре, а и аз никога не съм яла така сладко.

— Виждам, виждам — повтори татко замислено. — Но пътят е четири часа! Ние ще бъдем тук събота вечерта в осем часа и ще трябва да се връщаме обратно в неделя следобед.

— А защо не в понеделник сутринта?

— Защото, както знаеш, трябва да съм в училище точно в осем часа.

— Намислила съм нещо — каза мама.

— Какво?

— Ще видиш.

Баща ми се изненада, помисли малко и каза:

— Знам за какво мислиш.

— Не, не знаеш. Но не ме питай повече. Тайна. И ще научиш само ако успея.

— Добре — отвърна татко. — Ще почакаме.

[1] Игра подобна на „Не се сърди, човече“. — Б.пр. ↑

Идеята и не беше лоша.

Тя често срещала на пазара жената на директора — хубава, едра жена, със златен ланец и златен часовник в колана от плисирана коприна.

Майка ми, стеснителна и дребничка, я поздравявала отдалеч. Но понеже за децата си тя беше способна на всичко, започнала да я поздравява все по-настойчиво, малко по малко се приближила към нея и най-сетне, без да иска, в един кош с картофи докоснала ръката на госпожа директоршата. Тази дама имала добро сърце и я посъветвала да не купува от тези картофи, които според нея били замръзнали, и я завела при друга продавачка. Два дни след това те вече пазарували заедно и през следващата седмица госпожа директоршата поканила майка ми у тях, да изпият по чаша английски чай.

Жозеф и не подозираше за тази победа и беше много изненадан, когато прочете върху дъската за съобщения решението на господин директора, този всемогъщ началник беше наредил, по някакво внезапно хрумване, занапред баща ми да поеме дежурството в четвъртък сутринта, а в замяна учителите по пеене и гимнастика да вземат неговите ученици в понеделник сутринта. Така татко щеше да бъде свободен до един часа и половина.

Понеже мъжете нищо не разбират от женските хитрости, той никога нямаше да узнае истината, ако господин Арно (който знаеше винаги всичко, защото много добре познаваше слугинята на директора) не го беше уведомил през едно междучасие.

И тогава пред баща ми изникнаха два проблема: първо — трябваше ли да благодари на началника си? На масата той заяви, че няма да го направи, защото това ще означава, че е съгласен с господин директора, който беше преобърнал работното време в едно народно училище заради удобството на някакъв учител.

— Все пак — смутено повтаряше той — ще трябва да измислим нещо.

— Бъди спокоен, аз вече мислих по въпроса — усмихнато каза мама.

— И какво смяташ да правиш?

— Изпратих букет от рози на госпожа директоршата.

— Виж ти — възкликна татко изненадан... — Не знам дали този жест няма да им се стори много фамилиарен. Или пък много

претенциозен... Разбира се, тя изглежда симпатична. Но се питам как ще погледне на това.

— Тя много добре го прие. Дори ми каза, че съм била „сладурче“.

Татко се ококори:

— Ти си говорила с нея?

— Разбира се! — засмя се мама. — Ние всеки ден пазаруваме заедно и тя ми казва Огюстин.

Тогава баща ми свали очилата си, енергично ги изтри с края на покривката и отново ги сложи на носа си, за да я изгледа смаяно. И тогава пред него изникна вторият проблем. Трябваше всичко да му се разкаже с подробности, от коша с картофите. Накрая той няколко пъти мълчаливо поклати глава, после каза пред цялото семейство уж възмутено, но с възхищение.

— Тя е просто родена да прави комбинации.

Ето така ние можахме почти всяка събота да се качваме в планината.

Февруарската кал жвакаше под краката ни. После, през април, по върха на стените избуяха високи треви и на места сплитаха вейки над главите ни. Разходката беше много хубава, но наистина доста дълга.

Натоварени както винаги, и като спирахме от време на време за малко на сянка, ние вървахме четири часа. Когато най-сетне пристигдохме във „вилата“, бяхме напълно изтощени и най-вече мама, която понякога носеше заспалата сестричка на ръце. Тя изглеждаше на края на силите си. Като виждах колко е бледа, с кръгове под очите, аз неведнъж се отказвах от приятната неделна разходка до хълмовете. Оплаквах се от бодези в ребрата или от ужасни болки в главата и тозчас отивах да си легна. Но когато лежах със затворени очи, в мрака на малката ни стаичка, скъпите на сърцето ми хълмове сами ме навестяваха и аз заспивах под някоя маслина, сред аромата на невидимата лавандула.

През един хубав априлски ден — беше събота — към пет часа следобед нашият керван изморен, но весел пъплеше край каменните стени, блеснали като златни.

На тридесет метра пред нас се отвори една малка врата. От нея излезе някакъв човек и я заключи с ключ. Понеже се изравнихме с него, той изведнъж погледна баща ми и извика:

— Господин Жозеф!

Човекът беше облечен в тъмна униформа, с медни копчета и фуражка, каквито носеха железничарите. Имаше малки черни мустачки и кафяви очи, които блестяха от удоволствие.

Баща ми на свой ред го погледна и започна да се смее:

— Бузиг! Какво правиш тук?

— Аз ли? Върша си работата, господин Жозеф. Надзирател съм на канала, и то мога да кажа, благодарение на вас. Доста се озорихте, докато получа зрелостно свидетелство. Вече седем години съм надзирател.

— Надзирател? — запита татко. — И какво толкова надзираваш?

— Ура! — тържествуващо извика Бузиг. — Най-после и аз ще мога да ви науча нещо. Надзирателят отговаря изцяло за канала.

— Като надзърта в него ли? — попита Пол.

— Не — каза Бузиг, кой знае защо намигайки. — Като държи ей такъв голям ключ (и той ни го показва увиснал на колана му) и едно малко черно тефтерче. Аз отварям и затварям крановете, следя дебита на водата... Ако забележа някоя пукнатина в коритото на канала или утаила се кал, или някое мостче, което започва да се клати, отбелязвам си и вечерта изготвям рапорт. Ако видя във водата някое умряло куче, веднага го изваждам, ако ли пък хвана някои хора, че хвърлят помия или се къпят в канала, съставям акт за нарушение.

— Виж ти! — извика татко. — Значи ти си длъжно лице.

Бузиг отново намигна и самодоволно се изсмя.

— А и не е уморително — добави татко.

— Дума да няма! Не е каторжен труд.

Изведнъж той заговори с плачевен тон, сякаш ей сега щеше да зарони сълзи.

— Кажете ми, така както ме гледате — такова славно момче, — кой ще седне да ме праща на каторга? Нямам никакви прегрешения,

само в правописа. Виждам, господин Жозеф, че семейството ви се е увеличило. Госпожа Жозеф не е напълняла и си е все така симпатична.

После слагайки ръка на главата ми, той попита:

— Накъде сте тръгнали с целия този багаж?

— Отиваме на нашата вила да прекараме там неделата — с известна гордост отговори татко.

— Виж ти! — извика смаяно Бузиг. — Значи сте се замогнали.

— Не съвсем — отговори татко. — Но вече преподавам и на четвъртите класове^[1] и доходът ми чувствително се увеличи.

— Толкоз по-добре — каза Бузиг. — Наистина много се радвам. Хайде, дайте ми няколко пакета, искам да ви поизпратя.

Той взе от ръцете ми чантата с трите кила сапун и освободи брат ми от торбичката, в която бяхме наслагали захарта и макароните.

— Много си любезен, Бузиг — каза татко. — Но ти не знаеш, че имаме доста път.

— Бас държа, че отивате до Акат.

— По-далече.

— Тогава, до Камоан.

— Още по-далече.

Бузиг се ококори.

— Да не седнете да ми разправяте, че отивате чак в Ла Трей.

— Ние минаваме през селото — усмихна се татко, — но отиваме още по-нататък.

— Но след Ла Трей вече няма нищо.

— Има — кимна татко. — Белон.

— И таз добра! — смути се Бузиг. — Каналът не минава оттам и никога няма да мине. Откъде вземате вода?

— От цистерната или от кладенеца.

Бузиг побутна каскета си назад, за да може по-хубаво да се почеше, и ни изгледа и четиримата.

— И къде слизате от трамвая?

— На Ла Брас.

— Горките!

Той набързо пресметна нещо наум.

— Значи изминавате осем километра пеша.

— Девет — отвърна мама.

— И често ли изминавате този път?

— Почти всяка събота.

— Горките — повтори той.

— Не е малко път, разбира се — обади се татко. — Но щом пристигнем, не съжаляваме, че сме повървели повечко.

— А пък мен — отговори тържествено Бузиг — винаги ми е жал, ако се пресилвам. Но нещо ми хрумна. Днес няма да вървите девет километра. Ще дойдете с мен и ще вървим покрай канала, който пресича по права линия всички тези имена. След половин час ще сме под Ла Трей.

Той измъкна от джоба си един лъскав ключ, заведе ни до вратата, която току-що беше затворил, отвори я и каза:

— Вървете след мен — и влезе пръв.

Баща ми се закова на прага.

— Бузиг, сигурен ли си, че това е напълно законно?

— Какво искате да кажете?

— Твоите обществени задължения ти дават право да ползуваш този ключ и да минаваш през тези места. Но смяташ ли, че и ние можем да вървим с теб?

— Че кой ще ни види? — попита Бузиг.

— Ето, виждаш ли! — извика татко. — Щом разчиташ на това, че няма да ни видят, значи признаваш, че си виновен.

— Но какво лошо има в това? Ами срещнал съм своя учител и използвам случая да се похваля, да му покажа къде работя.

И с тайнствен израз Бузиг три пъти намигна, после два пъти повдигна рамене, после с подигравателен смях поклати глава. Най-сетне пак заговори:

— Щом трябва да сме наясно, тъй да бъде — ще ви кажа нещо приятно: и при най-малкия инцидент наемам се да уредя нещата, защото сестра ми е омъжена (това е неофициален брак), за генерален съветник.

Тези думи най-първо ми се сториха странни, но изведнъж си представих тази непозната сестра (облечена съвсем неофициално) да излиза от общината под ръка с един генерал в парадна униформа, който непрекъснато ѝ дава много ценни съвети.

Понеже баща ми все още се колебаеше, Бузиг добави:

— Освен това сестра ми назначи Бистан, заместник-директора на канала на тази длъжност и ако той ме смъмри, тя ще го бухне с

възглавницата, та да му дойде акълът в главата.

Тази смела жена, способна да сразява неприятелите на брат си, без да ги ранява, просто ме покори. По всяка вероятност и татко сподели мнението ми, защото тръгнахме след Бузиг през чуждата земя.

[1] Отговаря на седми клас. — Б.пр. ↑

Каналът минаваше по един невисок насип, между два успоредни живи плета от малки дръвчета и храсти, преплетени със стръкчета розмарин, копър, зановец и повет.

Бузиг ни обясни, че тази безразборно избуяла растителност е просто неоченима, защото укрепва почвата на насипа и че собствениците нямали право да я пипат.

Циментовото корито беше само три метра широко и в прозрачната вода се отразяваха белите облаци на априлското небе.

Ние вървахме в индийска нишка по една тясна пътека между ръба на коритото и цъфналия жив плет.

— Ето го моят канал — с гордост каза Бузиг. — Какво ще кажете, а?

— Доста е красиво — отговори татко.

— Да, доста е красиво, но вече взе да поостарява. Вижте това корито. Напукано е отгоре до долу. Губим доста вода, защото на места е същинско цедило.

Тази дума направи голямо впечатление на Пол и той няколко пъти я повтори.

Щом стигнахме едно малко мостче, Бузиг с гордост каза:

— Тук, още от миналата година всичко е подновено. Аз настоявах да се укрепи с цимент за подводно строителство.

Баща ми огледа коритото на канала, което изглеждаше като ново.

— Все пак има пукнатина.

Бузиг, силно разтревожен, се наклони към водата:

— Къде?

Баща ми посочи една едва забележима сива резка, като подраска отгоре и с нокът. Посипаха се пясъчинки. Той ги разтърка с пръсти и ги разгледа.

— Това не е цимент за подводно строителство — заяви той. — И, от друга страна, сложили са много пясък.

Бузиг се опули:

— Какво? — извика той. — Сигурен ли сте?

— Абсолютно. Баща ми беше строителен работник и съм вещ в тези неща.

— Уха! — възкликна Бузиг. — Ще го впиша в рапорта си и нека вземат мерки срещу предприемача, който забърка тая каша.

— Ако не зациментираш тази пукнатина, след един месец ще бъде четири пръста широка.

— Това е същинско цедило — извика Пол.

— Ще се заема с тази работа — каза Бузиг.

Той откърти парченца от мазилката, уви ги в лист от тефтерчето си и тръгна отново.

Прекосихме четири огромни имения. В първото имение се извисяваше замък с кулички, заобиколени от цветни лехи. Край тези лехи имаше лозя и овощни градини.

— Това е замъкът на някакъв аристократ — каза Бузиг. — Сигурно е болен, защото никога не се показва.

— Ако този аристократ ни срещне по неговите земи, може да не му хареса, че минаваме — обади се татко. — Аз не обичам много аристократите.

Уроците на педагогическото училище си оставаха незаличими. Но все пак в процеса на четенето, няколко аристократа бяха спечелили неговото благоразположение: Дю Геклен^[1], Байар^[2], Ла Тур Д'Оверн^[3] и най-вече Анри IV^[4], защото тичал на четири крака, за да забавлява внуците си. Но общо взето, татко винаги смяташе аристократите за груби и жестоки хора, което се доказваше от факта, че са им отсичали главите. Нещастията никога не вдъхват доверие и ужасът от големите кланета загрозява дори и жертвите.

— Този е граф — поясни Бузиг. — Наоколо за него нищо лошо не се говори.

— Може би защото не го познават — каза татко. — Но той сигурно е наел полицейски агенти.

— Има само един чифликчия и един пазач. Чифликчията е добродушен старец, а и пазачът не е млад. Той е просто гигант. Няколко пъти съм го срещал, но не сме разговаряли. Добър ден, добър вечер и толкоз.

Безпрепятствено стигнахме до втората врата. Каналът се провираше под ниска арка в оградата. По нея, до сами водата, се спускаха дълги гирлянди зеленина и течението ги повличаше. Бузиг превъртя ключа и пред нас се откри девствена гора.

— Тук е замъкът на Спящата красавица. Капаците на прозорците вечно са затворени и никога не съм видял жив човек. Можете да пеете, можете да викате, няма страшно.

Цяла гора от кукуч и къпина беше завладяла изоставените земи. Просторен парк от стогодишни борове ограждаше една огромна четвъртита, постройка. Тя изглеждаше недостъпна, защото бодливите жълтуги растяха нагъсто под високите дървета. Брат ми Пол дълбоко се развълнува от мисълта, че Спящата красавица спи зад тези

затворени капаци и че благодарение на Бузиг единствено ние знаехме тази тайна.

Още една ограда и още една врата. Минавахме през земите на третия замък.

— Този е на нотариуса — каза Бузиг. — Вижте, винаги е заключено, освен през август. Тук живее само едно селско семейство. Често срещам дядото — той се грижи за тези чудесни сливи. Глух е, ама е любезен... Все ми говори за Френско-пруската война и иска да си върнем Елзас и Лотарингия^[5].

— Значи е истински французин — обади се татко.

— Да, така е — кимна Бузиг. — Жалко само, че се е вдетинил.

Никого не срещнахме, но през плета видяхме наведен селянин, който плевеше домати.

После Бузиг отвори още една врата в стена от дялани камъни, най-малко четири метра висока, а на върха ѝ се виждаха счупени бутилки, които не създаваха добра представа за гостоприемството на собствениците.

— Този замък е най-големият и най-хубавият. Но собственикът живее в Париж и освен пазача няма жив човек. Ето вижте.

През плета ние видяхме две високи кули, които се издигаха над един замък с най-малко десет етажа. Всички прозорци бяха затворени, освен на някои от мансардите под покрива.

— Горے — продължи Бузиг — е жилището на пазача. За да наблюдава мародерите, които плячкосват овощните градини.

— В момента той може би ни наблюдава — каза татко.

— Не ми се вярва. Той гледа най-вече градината, а тя е от другата страна.

— И той ли ти е приятел?

— Не бих казал. Той е бивш адютант.

— Те винаги са добри по характер.

— И този е като другите. Но винаги е пиан и единият му крак е парализиран. Ако се случи да ни види — ще бъде наистина някакво изключение, — трябва само да ускорите крачка и той няма да може да ни настигне. Дори и с кучето си.

Мама разтревожено попита:

— И куче ли има?

— Да — отговори Бузиг, — кучето е огромно. Но то е най-малко на двадесет години, сляпо е и едвам се движи. Трябва господарят му да го дърпа за синджира. Уверявам ви, че няма никаква опасност. Но за ваше спокойствие ще хвърля един поглед, застанете зад ей този храст.

В живия плет, който ни прикриваше, имаше дълъг процеп. Бузиг с решителна крачка се запъти натам и се спря напред това опасно място.

С ръце в джобовете, с килнат на тила каскет той дълго се взира в замъка, после в овощната градина.

Зад прикритието на една къпина ние чакахме скупчени като овце. Мама, пребледняла, дишаше учестено, а брат ми Пол престана да хруска бучките захар, който измъкваше от поверения му пакет. Баща ми, изпънал шия, напрегнато гледаше през клоните.

— Най-после Бузиг каза:

— Пътят е свободен. Елате. Но се понаведете — добави той.

Баща ми, приведен на две, тръгна пръв, а багажът му се тътреше по земята. Пол целият се сви, сякаш беше стогодишен старец от селото и просто изчезна в тревата. На свой ред аз преминах, притискайки макароните до сърцето си, което тупаше съвсем близо до земята. Последна мама, несвикнала да прави такива упражнения, с наведена глава и свити рамене, неуверено като сомнамбул на ръба на покрив, се запъти напред. Въпреки фустите и корсета с банели тя изглеждаше съвсем слаба.

Още на два пъти ни се наложи да прибегнем до тази хитрост. Най-сетне стигнахме до оградата. Бузиг отвори вратичката и ние изведнъж се озовахме пред кафенето на кръстопътя Четиригодишна времена.

Каква радост! Каква чудесна изненада!

— Просто невероятно! — възкликна мама.

— Но е така — отговори Бузиг. — Ние пресякохме цялата извивка на пътя.

[1] Дю Геклен, Бертран (1320–1380 г.) — френски пълководец, отличил се в битките при царуването на Шарл V. Известен с пословичната си храброст и безпримерна вяроност към краля. Той въвежда във военното изкуство нов вид стратегия: засади, обсади, военни хитрости, лишаване на противника от възможността да се

продоволствува и пр., което се е смятало за недопустимо от рицарския морал. Успява да нанесе съкрушителни победи над англичаните и ги изгонва от френска територия. ↑

[2] Байар (1476–1524 г.) — френски пълководец, прославил се в битките при царуването на Шарл VIII, Луи XII и Франсоа I. За неговата легендарна храброст той е наречен „безстрашен и безупречен рицар“. ↑

[3] Ла Тур Д’Оверн (1743–1800 г.) — прославил се по времето на революционните войни. Бил толкова храбър, колкото и скромнен. Не приел да бъде повече от началник на гренадирите и отказал да приеме званието „Първи гренадир на Републиката“, с което Наполеон искал да го удостои. ↑

[4] Анри IV Велики (1553–1610 г.) — възкачил се на престола (1589 г.) в момент, когато Франция била разорена от продължителните религиозни войни. С помощта на своя министър Сюли той успял да установи траен мир в страната, като издал Нантския едикт, с който се дават равни права на католици и протестанти. Укрепва кралската власт. ↑

[5] Елзас и Лотарингия — Франкфуртският мирен договор, подписан с Германия на 10 май 1871 г. лишава Франция от Елзас и голяма част от Лотарингия. ↑

Баща ми извади от джобчето на жилетката си сребърния часовник.

— За двадесет и четири минути взехме разстоянието, което обикновено изминаваме за два часа и четиридесет и пет минути.

— Нали ви казах — радостно извика Бузиг. — С този ключ се пътува по-бързо, отколкото с автомобил.

Помислих си, че той малко преувеличава, защото наскоро бях видял в един вестник снимката на автомобила Панар; с поразителен надпис отдолу „Автомобилът, който за *една минута* изминава *цял километър*.“

— Нали ви казах — повтори Бузиг. — Не е бог знае какъв проблем! А сега — добави той — да се почерпим.

Той смело се запъти към терасата на малкото кафене, под чинарите, които се бяха вече разлистили.

Собственикът, висок, едър човек, с гъсти червеникави мустаци ни посочи да седнем край една желязна масичка, и донесе бутилка бяло вино. Как щеше да постъпи татко? Да откаже щедрото предложение на Бузиг или да пийне бяло вино пред смаяните ни очи?

— Господине — обърна се той към собственика, — имате ли малко минерална вода?

Собственикът за миг го изгледа объркано и най-сетне каза:

— Ако толкова държите, ще отида да видя в мазето.

— Оле-ле-е — разтревожи се Бузиг, — да не би черният дроб да ви боли?

— Не — отговори татко, — но предпочитам да смеси виното с газирана вода. Става като шампанско, с приятен вкус.

Възхитих се от това гениално хрумване, което даваше възможност да се намали дозата отрова, добавяйки вода, която се продаваше в аптеките. Но Бузиг изпи, без да му мигне окото, две големи чаши чисто бяло вино.

През това време майка ми продължаваше да се възхищава от краткия път.

— Е, госпожо Жозеф — широко усмихнат каза Бузиг, — ще ми разрешите ли да ви направя един подарък?

С хитро намигане той измъкна магическия ключ от джоба си.

— Вземете го, госпожо, давам ви го.

— За какво? — попита татко.

— За да печелите два часа всяка събота и още два часа понеделник сутрин. Вземете го. Аз имам още един.

И той показа втория ключ.

Но баща ми отрицателно поклати глава — бавно, но решително.

— Не — отсече той. — Не, не е възможно.

Мама веднага остави ключа на масата.

— Защо? — попита Бузиг.

— Защото и аз съм на служба като вас. От сега виждам каква физиономия ще направи господин инспекторът на Академията, когато му кажат, че някакъв учител, снабден с подправен ключ, се разхожда по чуждите земи.

— Но ключът не е подправен. Това е ключ от администрацията.

— Толкова по-зле! Ти нямаш право да го даваш.

Бузиг се ядоса:

— Никой нищо няма да каже. Нали видяхте как стана?

— Никой нищо не ни каза, чисто и просто защото никого не срещнахме. Но ти самият каза, като минавахме през Спящата красавица: „Тук няма никаква опасност“. Значи другаде е било опасно.

— Но, господи, като казвам „опасност“ — извика Бузиг, — това не означава „катастрофа“. Значи, че може по някакво лошо стечение на обстоятелствата някой мърморко да се оплаче в администрацията, но там и ще си остане, защото сестра ми е насреща. Не забравяйте сестра ми.

Аз бях напълно съгласен с него, но баща ми строго каза:

— Не се съмнявам в способностите и връзките на сестра ти, въпреки че искрено съжалявам, че упражнява такъв занаят. Но аз си имам принципи.

— Оле-ле-е — извика Бузиг. — Принципи. Оле-ле-е.

И с тон на възрастен човек, който говори на малко дете, той попита:

— И таз добра, господин Жозеф, за какви принципи ми говорите?

— Ще ме е срам да се вмъквам тайно при други хора, и то за моя собствена облага. Мисля, че няма да бъде достойно за учител, който възпитава ученици. И ако това дете — той сложи ръка на рамото ми — види баща си да се промъква през храстите като крадец, какво ще си помисли?

— Ще си помисля, че пътят е по-къс — отговорих веднага.

— Точно така. Прав си — каза Бузиг.

— Чуй, татенце — обади се мама, — знам много хора, които не биха се поколебали. Два часа събота вечер и два часа понеделник сутрин прави четири часа спечелени.

— Предпочитам да вървя четири часа повече и да запазя уважението към себе си.

— Все пак жестоко е да карате тези деца да изминават толкова път, сякаш вече са в Чуждестранния легион^[1] — натъжено каза Бузиг. — С този ужасен багаж и крака като клечки. А и госпожа Жозеф не е много дебела.

— От всички видове спорт ходенето е най-полезният — отсеке татко.

— Може да се каже и най-уморителният — въздъхна мама.

— Слушайте — изведнъж извика Бузиг, — имам друга идея, която нарежда всичко. Ще ви дам униформена фуражка. Вие ще вървите пръв и ако някой ви види отдалеч, само ще му махнете с ръка и нищо няма да ви питат.

— Наистина — възмути се татко, — ти имаш манталитет на рецидивист! Униформена фуражка върху главата на един учител! Не мислиш ли, че може да се стигне до съд?

— А сестра ми? Пак забравяте сестра ми.

— Ще направиш добре, ако по-малко говориш за нея. Благодаря ти за предложението, виждам приятелските ти чувства и твоята признателност, но съм принуден да откажа. Не настоявай повече.

— Жалко — въздъхна Бузиг. — Жалко наистина!

Той отпи голяма глътка вино и с плачевен тон продължи:

— Наистина ми е жал за децата и за госпожа Жозеф. И за мен самия ми е жал, защото си мислех, че ви правя услуга. И най-вече жалко за канала.

— За канала ли? Какво искаш да кажеш с това?

— Как какво? — извика Бузиг. — Та нима не си давате сметка колко важно е всичко, което ми казахте за цимента?

— Вярно — каза мама, която изведнъж доби делово изражение. — Жозеф, ти наистина не си даваш сметка.

— Ами знаете ли — все повече се разпалваше Бузиг, — че онзи предприемач, който е сложил прекалено много пясък в цимента, ще

трябва да ни върне най-малко две хиляди франка, а може две хиляди и петстотин. Защото аз ще си напиша рапорта и ще притиснат този мошеник до стената. И благодарение на кого? Благодарение на вас!

— Казах го просто ей така — смути се баща ми. — Не съм съвсем сигурен.

— Как пък не! Сигурен сте! И още как. А и в лабораторията ще си кажат думата. Вие минахте само веднъж по канала и не гледахте много внимателно, защото бяхте неспокоен. Но ако минавате по него два пъти седмично. Уха!

Той въодушевено повтори това „уха“ още веднъж.

— Седна дума — замислено каза татко, — ти смяташ, че моето тайно и безвъзмездно сътрудничество ще бъде един вид реванш за преминаването през тези земи.

— Десет пъти, сто пъти, хиляда пъти! — извика Бузиг. — И ако вие — добави той — всеки понеделник ми пращате кратка бележка или малък доклад, аз веднага ще го преписвам, като добавям по някоя и друга правописна грешка, разбира се, и ще го давам на шефовете си. Представяте ли си какво служебно положение ще ми изградите? Малко с ваша помощ, малко с помощта на сестра ми и след година, току-виж, съм станал началник на участък.

— Жозеф — обади се мама, — хубаво си помисли, преди да му откажеш.

— Това и правя.

Той отпи голяма глътка вино с минерална вода.

— Същинско цедило — намеси се в разговора Пол.

— Ако ще можем да стигаме до вилата преди седем часа, ще бъде чудесно — продължи мама. — И помислете само — обърна се тя към Бузиг, — няма час по час да купуваме обувки на децата. Това е такава икономия.

— Точно така — съгласи се Бузиг. — И аз имам две момчета, та знам какво значи да се купуват обувки.

Настъпи дълго мълчание.

— Разбира се — обади се най-сетне баща ми, — ако става въпрос да услужа на общината, дори по такъв малко незаконен начин. От друга страна, ако мога да ти помогна.

— Не само ще ми помогнете — възкликна Бузиг. — Цялата ми кариера може да се промени.

— Не съм съвсем сигурен, но ще помисля по този въпрос.
Той взе ключа и замислено се загледа в него. Най-сетне каза:
— Не знам дали ще го използвам. Ще видим другата седмица.
Но той сложи ключа в джоба си.

[1] Чуждестранния легион — сформирани в началото на XIX в. наемни военни части от чужденци за потискане националните движения във френските колонии. Съществувал във Франция доскоро.

↑

Понеделник сутринта, когато се спускахме към града, баща ми отказа да се възползува от магическия ключ. Той погледна как този ключ проблясва в дланта му, после отново го пъкна в джоба си с думите:

— Първо, много по-лесно е да слизаш, отколкото да се изкачваш, и, второ, — сега не носим храна, значи няма смисъл днес да рискуваме.

Ние слязохме по обичайния път. Но още същата вечер, излизайки от училище, татко отиде някъде за половин час. Когато се върна, той стискаше под мишница три или четири книги. Не мога да кажа колко беше точният им брой, защото това бяха само куп напечатани страници с пожълтели, нащърбени от времето краища, напомнящи бродериите по фустите на баба ми.

— Сега ще изучим основно въпроса — каза татко.

Тези книги представляваха отделните томове от няколко научни труда, в които се разглеждаха въпроси като: „Канали и водопроводи“, „Напояване на необработваемите земи“, „Водонепропускливи облицовки“, така както се разглеждаха още по времето на господин Вобан^[1].

— Само в старите книги — ме поучаваше татко — човек намира най-много здрав смисъл и най-изпитаните рецепти.

И той пръсна по масата тези вдъхващи уважение останки и веднага започна работа.

[1] Вобан, Себастиан (1633–1707 г.) — френски държавен деец, внесъл реформи във военноинженерното дело. ↑

Идната събота, точно в пет часа, ние бяхме пред първата врата. Баща ми решително я отвори — съвестта му беше спокойна, защото той прекриваше забранения праг не за да съкрати дългия път, а за да запази от разрушаване безценния канал и да спаси Марсилия от суша, след която неминуемо щеше да последва епидемия от чума или азиатска холера.

Все пак татко се страхуваше от пазачите. Ето защо, като взе багажа ми, той ми възложи ролята на разузнавач.

Вървах най-отпред покрай живия плет, възползувайки се от прикритието на листата и си отварях очите на четири. Наострил слух, изминавах двадесетина метра, спирах, ослушвах се, после махвах с ръка на майка си и на брат си, които ме чакаха скрити зад най-големия храст. Те притичваха с прибежки и се свиваха до мен. Последен се показваше баща ми с тефтерче в ръка. Винаги трябваше да го изчакваме, защото той твърде съсредоточено си вземаше бележки.

Никого не срещнахме и това неспокойно преминаване беше отбелязано само с един инцидент, предизвикан от брат ми Пол.

Майка ми забеляза, че той държеше дясната си ръка под мушамата — също като Наполеон.

— Ръката ли си удари? — тихичко го попита тя.

Без да помръдне устни и без да я погледне, той поклати отрицателно глава.

— Извади си ръката оттам — взе да настоява мама.

Той се подчини и ние видяхме, че малките му пръсти силно стискаха дръжката на острия нож, който беше задигнал от кухнята.

— Взех го за пазача — каза той хладнокръвно. — Ако започне да души татко, ще го нападна отзад и ще забия ножа в задника му, та да умре.

Майка ми го поздрави за храбростта и добави:

— Още си мъничък. Дай ми ножа.

Той с удоволствие отстъпи оръжието си на мама, като ѝ даде ценен съвет:

— Ти си по-висока, прасни го в окото.

Този пазач — на последния замък — ни вдъхваше същински ужас и ние, треперейки, минахме през неговите земи. За щастие той не се показва и два часа по-късно, край кръглата маса, ние стократно благославяхме Бузиг.

На масата не стана дума нито за пазача, нито за кучето. Но когато си легнахме в нашата стаичка, ние с Пол доста си поговорихме — обсъдихме най-различни варианти за премахване на неприятеля: ласото, трап с шест ножа, забити с острието нагоре, или примки от телени жици, пура, напълнена с барут. На Пол, който вече четеше по малко приключенски романи, му дойде наум да направим отровни стрели от папур, като през една дупка ги пъхнем в няколко гроба на селското гробище. Тъй като аз взех да споря доколко този метод е ефикасен, Пол призова на помощ бразилските индианци, които няколко месеца пазели трупа на старейшината, за да потопят върховете на стрелите си в застиналата кръв на вонящия труп и да ги направят отровни.

Докато го слушах, заспах и в прекрасния си сън видях пазача — обезобразен от избухването на пурата, със забити в тялото стрели, същински бодливец — как ужасно се гърчи от отровата и как най-после пада в дъното на ямата и шестте ножа го промушват, а Пол танцува като вампир, пеейки безмилостно: „Същинско цедило“.

Сега вече имахме възможност всяка събота без много да се изморяваме, да отиваме в „планината“ и животът ни се преобрази.

Майка ми доби здрав цвят на лицето, а Пол изведнъж израсна, като дух, който излиза от вълшебна кутийка. А пък аз, макар ребрата ми още да се брояха, се разширих в раменете и често с шивашкия метър мерех обиколката на мускулите си, чиито размери будеха възхищението на Пол.

Що се отнася до баща ми, всяка сутрин, докато се бръснеше с бръснач с формата на сабя, пред едно счупено огледалце, окачено на дръжката на прозореца, той си тананикаше първо като фалцетен тенор:

*Ах, да бях, да бях змийче —
радост безподобна...*

или изведнъж гласът му преминаваше във внушителен бас:

*Спомни си как нявга, закриян от ангел вълшебен,
щаден от тревоги,
ти идваше в храма и пееше химна хвалебствен,
и вярваше в бога...*

Той тананикаше и по стълбата и дори понякога на улицата.

Но хубавото му настроение през седмицата не издържаше идването на съботния ден — още със ставането си татко започваше да събира смелост отново да пристъпи закона.

През този период се случиха две много важни събития.

Една слънчева съботна утрин през месец май, когато дните стават по-дълги, а бадемовите дървета сякаш са отрупани със сняг, ние съвсем безшумно прекосяхме имението на „благородника“. Бяхме вече стигнали някъде по средата и страховете ни понамаляха, защото живият плет, който ни прикриваше, ставаше по-гъст. Вървах пръв, с лека стъпка, въпреки тежестта на белината, лещията за пране и частите от един разглобен стол, завързани с канап.

Слънчевите зайчета играеха по гладката вода на канала. Зад мен Пол си тананикаше.

Но изведнъж аз се заковах на място с разтуптяно сърце. На двайсет метра от мен някаква висока сянка се отдели от плета и само с една крачка застана точно на сред пътеката.

Човекът ни гледаше как се приближаваме. Той беше много висок, с бяла брада, имаше мускетарска шапка, дълго сако от сиво кадифе и се опираше на бастуна си.

Чух баща ми да казва със сподавен глас: „Не се бой. Върви напред.“ И аз храбро продължих да вървя.

Приближавайки към опасността, видях лицето на непознатия — широк розов белег пресичаше цялото му лице — започваше някъде под шапката и изчезваше в брадата, минавайки през ъгъла на дясното му око със затворен хлътнал клепач. Тази маска така ме впечатли, че се вцепених. Татко мина пред мен. В едната ръка той държеше шапката, в другата тефтерчето си на „инспектор“.

— Добър ден, господине — учтиво поздрави татко.

— Добър ден — отвърна непознатият с плътен, ясен глас. — Чаках ви.

В този миг мама глухо извика. Проследих погледа ѝ и още повече се обърках, като забелязах в храстите един пазач със златни копчета. Той беше още по-висок от господаря си и едрото му лице беше украсено с два чифта червеникави мустаци — единия под носа му, другия над очите, които бяха сини, обградени с червени мигли.

Той стоеше на три крачки от белязания и ни гледаше с някаква жестока усмивка.

— Предполагам, господине — продължи татко, — че имам честта да разговарям със собственика на този замък.

— Да, аз съм собственикът — отговори непознатият. — И от няколко седмици насам всяка събота следя вашите маневри въпреки мерките, които вземате, за да останете незабелязани.

— Ами... — започна татко, един мой приятел, надзирател на канала.

— Знам — прекъсна го „благородникът“. — Не можах по-рано да се намеся в този странен начин на придвижване, защото подаграта за три месеца ме прикова за шезлонга. Но наредих да връзват кучетата събота вечер и понеделник сутрин.

Не разбрах веднага какво става. Баща ми преглътна, мама направи крачка напред.

— Тази сутрин наредих да дойде надзирателят на канала, който, струва ми се, се казва Бутик...

— Бузиг — поправи го татко. — Той е мой бивш ученик, защото аз съм учител и...

— Знам — прекъсна го старецът. — Този Бутик всичко ми разказа. За колибката на хълма и къде слизате от трамвая, колко дълъг път изминавате пеша с децата, багажа. И ето че виждам — каза той, като пристъпи към мама, — една очарователна дама, която струва ми се, е доста натоварена.

Той се поклонил пред нея като кавалер, който иска разрешение за танц, и добави:

— Ще ми разрешите ли? — И с властен жест взе от ръцете ѝ двете големи бохчи.

После се обърна към пазача:

— Владимир, вземи багажа на децата.

За миг великанът грабна с огромните си ръце раниците, торбичките и разнебитения стол. После ни обърна гръб и изведнъж падна на колене:

— Качвай се! — подвикна той на Пол.

С неочаквана смелост Пол се затича, скочи и в миг се покатери върху раменете на това добродушно чудовище, което чудесно изцвили и веднага се понесе в галоп.

Очите на мама се напълниха със сълзи, а баща ми не можеше да продума:

— Хайде — подкани го благородникът, — не бива да закъснявате.

— Господине — продума най-после баща ми, — не зная просто как да ви благодаря. Аз съм трогнат... дълбоко трогнат.

— Виждам — отсече старецът — и съм очарован от искреността на чувствата ви. Но което е право, аз не ви предлагам бог знае какво. Вие съвсем скромно минавате през моите владения, без да пакостите. Аз нямам нищо против. И няма какво толкова да ме превъзнасяте. Как се казва това красиво момиченце?

Той се приближи до сестричката, която мама беше взела на ръце. Но тя започна да пици и закри лицето си с ръце.

— И таз добра — каза мама, — усмихни се на чичкото.

— Не! Не! — викаше сестричката. — Много е грозен. Не! Не искам!

— Тя е права — усмихна се старецът — и стана още по-грозен. — Случва ми се да забравя белега си. Преди трийсет и пет години, в една нива, засадена с хмел, в Елзас, някакъв немски улан ме удари с копието си. Но тя е още много малка, за да оцени войнската доблест. Моля, госпожо, да минете напред и да й кажете, че ме е одраскала котка — това поне ще й послужи за урок — да се пази от котките.

Той ни придружи из целия път, разговаряйки с баща ми. Вървах пред тях и отдалече виждах русата главица на малкия Пол. Тя сякаш плуваше над плета и златистите къдрици се развяваха, озарени от слънцето.

Когато стигнахме до изходната врата, ние заварихме Пол седнал върху багажа ни да хруска резенчета ябълка, а великанът му ги белеше.

Трябваше да се разделим с нашите благодетели. Графът стисна ръката на баща ми и като му подаде визитната си картичка, каза:

— В случай че ме няма, това ще ви послужи като пропуск за вратаря. Няма смисъл да вървите по коритото на канала. Моля ви да звъните на главния вход и да минавате по централната алея. Тя е по-къса от пътя покрай канала.

После, за моя голяма изненада, той се спря на две крачки пред мама и се поклони ниско, като пред царица, а след това се приближи до нея и с движение изпълнено с изящество и благородство, се наведе да ѝ целуне ръка.

Мама направи лек реверанс, като малко момиченце, изчерви се и изтича да се прислони до татко; в същия миг между тях се метна

някаква златна стрела — Пол тичаше към стария благородник и като грабна едрата му кафява ръка, с жар я целуна.

Вечерта, на масата, след като изядохме супата под светлината на фенера, мама каза:

— Жозеф, покажи ми визитната картичка, която ти даде.

Баща ми ѝ подаде изящното картонче и тя прочете на глас:

Граф Жан дьо Х.

Полковник от Първи кирасирски полк.

За миг тя замълча, явно смутена:

— Но излиза, че...

— Да — отвърна татко. — Героят от Райхсхофен^[1].

[1] Райхсхофен — градче в Елзас, прославило се с битката на 6 август 1870 г., в която френската тежка кавалерия — Първия кирасирски полк — геройски се сражавала срещу превъзходящите я сили на пруските войски. ↑

От този паметен ден преминаването през първия замък стана празник за нас.

Вратарят, също стар войскар, широко разтваряше вратите пред нас и Владимир веднага изникваше отнякъде и отнасяше багажа ни. След това отивахме в замъка, за да поздравим полковника. Той ни черпеше със захарни пръчки и няколко пъти ни покани на закуска.

Един ден баща ми му подари някаква книга (парцалива, разбира се), която беше открил у вехтошаря. В нея подробно се описваше (с илюстрации и карти) битката при Райхсхофен. Името на полковника стоеше на видно място и баща ми, който смяташе, че е против войната, доста дълго време подостря три молива, за да ограда с трицветна линия страниците, където авторът възпяваше храбростта на „Първия кирасир“.

Старият воин, колкото по-интересно му ставаше, толкова по-малко вярваше на историка — „някакъв цивилен, който никога не е слагал задника си на седло“ — и веднага започна да нахвърля бележки, за да възстанови истината по събитията.

Всяка събота, докато ни придружаваше през своите градини, той набираще букет от големи червени рози — специален вид, който сам беше създал и нарекъл „Царски рози“. С малки сребърни ножички той махаше бодлите и преди да се раздели с нас, поднасяше тия цветя на майка ми, която винаги се изчервяваше. Тя не ги даваше на никого и в понеделник сутринта ги отнасяше в града. През цялата седмица върху една кръгла масичка в ъгъла на столовата царските рози грееха в каолиновата ваза и като че ли внасяха в нашия републикански дом някакъв благороднически блясък.

Замъкът на Спящата красавица никога не ни плашеше. Баща ми шеговито подхвърляше, че много му се искало да се премести там за през лятото. Но мама се страхуваше да не би в замъка да има духове.

Ние с Пол на няколко пъти се опитахме да отворим капака на някой прозорец в приземния етаж, за да видим рицарите, застинали край Спящата красавица. Но моето ножче с тенекиено острие не можеше да проникне през дебелиите дъбови дъски на капаците.

Все пак един ден, като долепи око до някаква пролука, Пол съвсем ясно видял някакъв огромен готвач, заобиколен от осем малки помощници, всички застинали пред набоден на шиш глиган. Когато и аз погледнах през пролуката, не можах нищо да различа. Но картината,

която Пол ми описа, така точно отговаряше на илюстрацията от Валверан (много начетен художник), че изведнъж ми се стори, че долавям застояла миризма на печено и този необясним и странен мирис на студен дим ме развълнува.

В третия замък — на нотариуса — ни чакаше друга тревога и той ни поднесе нова изненада.

Веднъж, като преминавахме, без много да бързаме, през една дупка в плета, ние ужасени чухме висок, яростен глас:

— Хей, вие там, накъде сте тръгнали?

Към нас, размахвайки вилата си, тичаше около четирийсетгодишен селянин с гъста рошава коса и големи черни мустаци, щръкнали като на котарак.

Доста развълнуван, баща ми се направи, че не го вижда, и продължи да си записва нещо в спасителното тефтерче. Но мустакатият, обзет от истински бяс, тичаше право към нас. Ръката на мама трепна в моята ръка, а Пол смъртно уплашен се скри в храстите.

Този убиец изведнъж се закова на четири крачки от нас и вдигайки колкото може по-високо вилата със зъбците нагоре, с все сила заби дръжката ѝ в земята. Размахал яростно ръце и клатейки нервно глава, той се приближи към татко, но от разпенената му уста се посипаха разкошни думи:

— Спокойно. Не се плашете. Стопаните ни гледат. Стоят на прозореца на първия етаж. Надявам се старият скоро да пукне, но му остават още шест месеца.

После с ръце на кръста и изпъчил гърди, той заговори в лицето на баща ми, който взе да отстъпва назад:

— Щом видите, че прозорците са отворени, недейте минава край канала. Минете от другата страна, покрай доматиите. Дайте ми тефтера си, защото той иска да ми покажете документите си и да запиша името ви и адреса.

Той изтръгна тефтерчето от ръцете на баща ми, който малко разтревожено започна:

— Казвам се...

— Вие се казвате Есменар Виктор. Живеете на улица Републик №82. А сега ще си плюете на петите, та да има ефект.

И със свирепо изражение, изпънал ръка, той ни посочи пътя към спасението.

Ние побягнахме, а той сви ръцете си на тръба и завика като в рупор:

— И повече да не се повтаря. Инак следващия път направо ще стрелям.

Щом се оказахме в безопасност от другата страна на оградата, ние се спряхме за малко, за да се поздравим с избавлението и да се посмеем до насита. Баща ми свали очилата, за да избърше потта от челото си, и започна да ни поучава:

— Да, такъв е народът — всичките му недостатъци се дължат на невежеството. Но сърцето му е чисто като хляба и той е великодушен като дете.

Ние с Пол танцувахме под слънцето и пеехме с демонична радост:

— Скоро ще пукне! Скоро ще пукне!

От този ден нататък, всеки път, когато минавахме оттам, човекът с вилата (казваше се Доминик) радушно ни посрещаше. Ние винаги минавахме по-долу от коритото, покрай нивата, и виждахме, че Доминик усилено се труди — копаеше лозето, загърляше картофите или връзваше домати. Баща ми съчастнически му намигаше и отдалеч извикваше:

— Семейство Есменар минава и сърдечно ви поздравява.

Доминик също намигаше и дълго се смееше на обичайната шега. После се провикваше:

— Привет, Есменар Виктор!

И баща ми на свой ред се смееше и цялото семейство надаваше радостни викове.

Мама даваше на Доминик пакет тютюн за лулата и той съвсем непринудено приемаше смъртоносния подарък. А Пол не пропускаше случая да попита:

— Пукна ли вече?

— Не още — отговаряше Доминик. — Но и това ще стане. Сега е във Виши^[1], пие вече само минерална вода.

И добавяше:

— Ей там, под смокинята, има кошничка със сливи за вас. Не забравяйте после да ми я върнете.

Друг път в кошницата намирахме домати или лук и продължавахме да вървим в индийска нишка, през тревата, като настъпвахме сенките си, удължени от залязващото слънце.

[1] Курорт във Франция, известен с лековитата минерална вода.
— Б.пр. ↑

Но оставаше замъкът на пианицата и на голямото болно куче.

Когато заставахме пред заключената врата, ние се смълчавахме. Баща ми долепяше око до дупката на ключалката и дълго гледаше през нея. После измъкваше от джоба си масльонката от шевната машина и капваше в ключалката няколко капки масло. Накрая той съвсем безшумно пъхаше ключа и бавно го превърташе. Съвсем внимателно, сякаш се страхуваше от експлозия, той бутваше вратата с ръка. Проврял глава в процепа, той се ослушваше, изучаваше с поглед забранените места и едва тогава се решаваше да влезе. Ние мълчаливо се промъквахме след него, а той тихичко затваряше вратата. Но най-трудното тепърва предстоеше.

Вярно е, че нито веднъж не срещнахме човек, но болното куче сякаш вървеше по петите ни. Мислех си: „Сигурно е бясно, защото кучетата не боледуват от друго“.

Пол ми казваше:

— Мен не ме е страх. Виж! — И ми показваше цяла шепа захар на бучки, които смяташе да хвърли на чудовището, за да го залъже, докато татко удуши пазача. Той ми говореше с твърда увереност, но стъпваше на пръсти. Мама от времена време спираше преbledняла и видимо уплашена, притискаше ръка до сърцето си. Баща ми, за да ни повдигне духа, изведнъж се развеселяваше и се опитваше да я вразуми, като тихо ѝ говореше:

— Огюстин, ти си просто смешна. Умиращ от страх, а този човек дори не си го виждала.

— Знам с какво име се ползува.

— Невинаги мнението, което хората имат за някого, е заслужено.

— Онзи ден полковникът ни каза, че бил оглупял старец.

— Сигурно е оглупял, щом нещастникът се е пропилил, но много рядко някой стар пианица е злобен. И ако искаш да знаеш, аз съм сигурен, че той вече няколко пъти ни е виждал и нищо не ни е казал, защото му е все едно. Господарите му никога не са тук и ние нищо лошо не правим. Какъв интерес има да тича след нас със скования си крак и болното си куче.

— Страх ме е — повтори мама. — Може да е глупаво, но ме е страх.

— Добре тогава, ако продължаваш с тези детинщини, ще ида в замъка и ще му поискам разрешение да минаваме.

— Не, не, Жозеф, моля те. Ще ми мине. Това са нерви... Просто нерви. Ще ми мине.

Гледах я преbledняла, долепена до шипковите храсти, без да усеща бодличките. После вдишваше дълбоко и казваше усмихнато:

— Ето, мина ми! Хайде!

Тръгвахме и всичко свършваше благополучно.

Месец юни за мене беше месец без недели. Струваше ми се, че и от двете ми страни се издигаха високи стени и че този дълъг затворнически коридор завършваше с тежка желязна врата — вратата към стипендията.

Това беше месецът на „преговарянето“ и аз най-добросъвестно го върших не от любов към науката, а с ценната мисъл, че ще бъда пръв и ще защитя честта на училището. Тази суета много бързо се превърна в театралничене.

През междучасията, съвсем сам, аз сновях напред-назад, покрай училищната сграда. Замислен, с блуждаещ поглед, мърморейки нещо под носа си, „преговарях“ пред очите на приятелите си, които не смееха да се приближат до Мислителя. Ако все пак някой смелчага дръзваше да ми заговори, аз се правех, че падам от висините на Науката, и отправях мъченически поглед към началника, а „поддръжниците“ на шампиона моментално тихичко го скастрияха.

Тази комедия, която аз играех с искреността на същински актьор, в края на краищата се оказа полезна: нали понякога „лошият актьор“, като изпълнява ролята на герой, става истински герой.

Успехите ми изненадаха учителите ми и когато денят на изпита настъпи и се явих с колосана яка, връзка с гайтани, с бледо лице и пригладена коса, аз много добре се справих с положението.

Господин директорът, който имаше връзки в изпитната комисия, ни каза, че съчинението ми „направило голямо впечатление“, че диктовката ми „била без грешка“ и че краснописът ми заслужавал похвала.

За беда не бях успял да реша втората задача, в която се говореше за някакви сплави. Условието ѝ беше така хитро съставено, че нито един от двестата кандидата не го бе разбрал, като се изключи едно момче, някой си Олива. Така той спечели първото място. Аз заех второто.

Никой не ме смъмри, но всички останаха разочаровани. Когато в училищния двор, заобиколен от учители, директорът на висок глас прочете фаталното условие на задачата, чу се вик на негодувание. Директорът каза — да, каза го, и то пред мен, че от пръв поглед и той самият нищо не разбрал.

Господин Бесон заяви, че това била задача за горните класове. Господин Сюзан беше на мнение, че съставителят на тази загадка

навярно никога не е говорил с деца, а господин Арно, който беше млад и смел, заяви, че от задачата си личало колко коварни и хитри са учителите от средните училища. В заключение той каза, че един буден ум не би могъл да се ориентира в тази задача, и ме поздрави, че абсолютно нищо не бях разбрал.

Все пак всеобщото възмущение се поуспокои, когато разбраха, че този Олива не е някой предател, защото и той беше учил в основно училище също като нашето. Мисълта, че и двамата първенци са „наши момчета“, превърна неуспеха ми в успех.

Що се отнася до мен, аз бях дълбоко разочарован и подло се опитах да развенчая успеха на страшния Олива, като казах, че момче, което така добре познава сплавите, може да бъде само син на някой секач на фалшиви монети.

С братска радост Пол възприе това отмъстително и невероятно предположение и аз смятах да пръсна такъв слух из цялото училище. Сигурно щях да го направя, ако не бях забравил за това, защото изведнъж, като заслепен от ярка светлина след излизането от тунел, разбрах, че бяхме пред прага на голямата ваканция.

И тогава Олива, задачата, директорът, учителите, всичко изчезна, без да остави никаква следа. Пак започнах да се смея и да мечтая, подготвяйки с трепет и радостно нетърпение тръгването.

Все пак в картината, която си рисувах, се очертаваше лека сянка — чичо Жул и леля Роз нямаше да дойдат с нас. В къщата щеше да се чувства голяма празнота и аз се опасявах да не би нашата ловна дружина да се разпадне, щом като оставаше без ръководител. Напълно неоправдано отсъствие от негова страна заради някакво си пътуване до Русийон, единствено с цел да се покаже братовчедът Пиер на винарския род, който го очаквал (така поне казваха!) с голямо нетърпение.

Детето на старците беше станало много едро бебе, то се смееше на всичко, дори и като се удряше и наистина започваше по малко да говори. Тъй като още не беше усвоило произношението на р-то, аз подхвърлих на леля Роз, че ще е доста опасно да го водят при чужди хора, които, без да искат, щяха да го научат да говори с ужасния перпинянски акцент. За успокоение тя ми обеща да се върне преди първи август в нашата скъпа Нова вила.

Най-после настъпи 30 юли, тържественото навечерие на събитието.

Направих големи усилия да заспя, но просто сън не ме хващаше. А сънят така добре скъсява ненужните часове! Все пак аз успях да се възползвам от тях, като предварително изживях някои моменти от великолепното приключение, което на другия ден щеше да започне. Бях сигурен, че ще бъде още по-хубаво от миналата година, защото бях по-голям и по-силен и защото знаех тайните на хълмовете. И една огромна нежност ме обземаше при мисълта, че скъпият ми Лили също не спи.

Посветихме сутринта на подреждането на къщата. Цели два месеца тя щеше да стои празна и ме изпратиха да купя бучки нафталин, каквито при първите студове намираме по джобовете си.

После за последен път проверихме багажа, който майка ми от няколко дни приготвяше, защото за нас това беше почти пренасяне... Няколко пъти тя намекна, че ще бъде необходимо да използваме мулето на Франсоа, но баща ми, който в началото си замълча, най-сетне ни разкри истината — нашите доходи бяха значително намалели от многобройните покупки, с които трябваше да си създадем удобства през ваканцията. Ново разточителство от четири франка можеше да доведе до сериозно нарушаване на равновесието.

— И от друга страна — каза той, — ние сме четирима, щом като Пол сега може да носи най-малко три килограма.

— Четири! — извика Пол, зачервен от гордост.

— А аз мога да нося най-малко десет кила — извиках възбудено.

— Но за бога, Жозеф, погледни! — вайкаше се майка ми. — Погледни всички тези денкове, пакети, куфари! Видя ли ги? Виждаш ли ги?

Тогава баща ми, притворил очи, с ръце протегнати към някакво видение, започна да пее със сладникав глас:

*Виждам в миг, затваряйки очи,
малка бяла къщичка
там, във дън гори... и...*

След като обядвахме набързо, обеят и килограмите на багажа ни бяха така умело разпределени, че ние тръгнахме, без нищо да оставим след нас.

Аз носех три торби. В едната имаше калъпи сапун, в другата консервни кутии и разни салами.

Под двете мишници стисках по един здраво завързан вързоп с одеяла, чаршафи, калъфки, кърпи. Между тях за по-сигурно мама беше пъхнала чупливите предмети. Под лявата ми ръка имаше две лампени шишета и малка гипсова балерина, гола, вдигнала краче във въздуха. Под дясната ми ръка имаше огромна солница от венецианско стъкло (1 франк и 50 от нашия приятел, вехтошаря), един голям будилник (2

франка и 20), който трябваше силно да бие утринната камбана за ловците. Понеже бяхме забравили да го спрем, чувах през одеялата тенекиеното му тракане. А джобовете ми бяха натъпкани с кибритени кутии и книжни пликчета, в които имаше чер пипер, индийско орехче, карамфил, конци, игли, копчета, връзки за обувки, и две мастилници, запечатани с восък.

На гърба на Пол наместихме една стара чанта, пълна с кутии захар и вързахме отгоре ѝ възглавница, увита в шал. Отзад главата на Пол не се виждаше. В лявата му ръка висеше мрежичка, доста лека, но обемиста, с нашите запаси от липов цвят, върбинка, лайка, всевъзможни билки. Дясната му ръка беше свободна, за да може да държи сестричката, която притискаше една кукла до гърдите си.

Мама смяташе сама да носи двата картонени куфара с всичките ни ценности: калайдисани прибори и фаянсови чинии. Всичко това доста тежеше и аз реших да се намеся. Пъхнах в джобовете си половината вилици, сложих лъжиците в чантата на Пол и шест чинии в двете си торби. Мама нищо не забеляза.

Раницата беше натъпкана до пръсване, а всичките ѝ джобове издути. Сигурно тежеше повече от мен.

Отначало ние я качихме на една маса. После баща ми направи крачка напред и обърна гръб на масата. Ханшът му беше вече значително разширен с цял колан от торби, откъдето се показваха дръжки на сечива, гърла на бутилки и лукови пера. Татко първо приклезна, после коленичи. Тогава ние избутахме този товар към раменете му. Малкият Пол, с отворени уста, със стиснати юмруци и хлътнала в раменете глава, беше изпаднал в ужас, че баща му ще бъде премазан. Но Жозеф оцеля. Чухме го как закопчава кожените каиши и раницата леко се повдигна. Сред пълната тишина чухме как изпука първо едното коляно, после другото и Жозеф, просто огромен, се изправи. Той дълбоко си пое въздух, разкърши рамене, за да намести каишите, и започна да обикаля столовата.

— Идеално — само каза той.

После, без никакво колебание, отиде да вдигне двата големи куфара. Те бяха така натъпкани, че за по-сигурно трябваше да ги омотаем три пъти с въже. Тежестта им видимо опъна ръцете на баща ми, които изглеждаха удължени. Той много остроумно използва това изпъване, за да стисне под мишниците си от едната страна ловната си

пушка (с протрития калъф от изкуствена кожа), а от другата моряшки далекоглед, който сигурно беше преминал през бурите на нос Хорн, защото лещите му подрънкваха като звънчета.

Доста трудно се качихме на задната платформа на трамвая. Слизането не беше по-лесно.

Като сега виждам кондуктора как нетърпеливо държи коженото шнурче на сигналното звънче, докато ние тежко слизаеме.

Все пак ние бяхме много весели и силите ни бяха удвоени от слънчевата перспектива на безкрайната лятна ваканция. Но гледана отстрани, нашата процесия беше толкова трогателна, че няколко минувачи предложиха да ни помогнат. Баща ми, смеейки се, отказа и заподскача в галоп, за да покаже, че силите му са много по-големи от тежестта на товара.

Въпреки това един засмян каруцар, който пренасяше багаж, дойде и взе, без нищо да казва, двата куфара на мама и ги закачи под каруцата, където те ритмично се поклащаха чак до желязната порта на полковника.

Владимир, който сякаш ни чакаше, първо поднесе на майка ми традиционните червени рози и ни каза, че господарят му бил принуден да пази стаята, защото получил нова криза от подагра, но че скоро щял да ни изненада на Новата вила и това ни изпълни с радост, гордост и смущение. После той грабна всички пакети и вързопи, които не бяха закачени за онзи, който ги носеше, и ни придружи чак до портата на Доминик, като мина с нас през замъка на Спящата красавица.

Прекосяването на третия участък ни се стори дълго — Доминик не се виждаше и всички прозорци бяха затворени.

За малко се спряхме под голямата смокиня. Баща ми, с гръб към кладенеца, подпря раницата си на стубела, пъкна ръка под каишите и дълго разтрива раменете си.

Тръгнахме с нови сили.

Най-после стигнахме до черната врата, вратата на тревогите и на свободата.

Пак се поспряхме, смълчани, за да се подготвим за върховното усилие.

— Жозеф — каза внезапно мама, — имам някакво предчувствие.

Баща ми започна да се смее.

— И аз — отвърна той. — Предчувствувам, че ще прекараме чудесна ваканция. Предчувствувам, че ще си хапнем хубави шишчета от дроздове, кръсточовки и яребици. Предчувствувам, че децата ще напълнеят с по три килограма. Хайде, хоп. Тръгвайте. Вече шест месеца нищо не са ни казали, защо пък тъкмо днес да ни кажат?

Той капна масло в ключалката, направи обичайните маневри, после разтвори широко вратата и се наведе, за да мине багажът му.

— Марсел — подвикна ми той, — дай ми нещата си и върви напред да разузнаваш. За да успокоим майка ти, трябва да вземем всички предпазни мерки. Върви внимателно.

Тръгнах напред под заслона на живия плет, както сиукс по пътеката на войната, и огледах местността.

Нищо. Всички прозорци на замъка бяха затворени, дори прозорците на пазача. Махнах на групичката, която чакаше да ѝ дам знак.

— Бързо! — извиках тихичко. — Пазачът го няма.

Баща ми се приближи, огледа сградата в дъното и каза:

— Я, вярно.

— Сигурен ли си? — попита мама.

— В края на краищата няма нищо чудно, че този човек понякога излиза от замъка. Живее сам. Сигурно е отишъл за покупки.

— А пък мен тези затворени капаци ме тревожат. Може да се е скрил отзад и да ни наблюдава от някоя дупка.

— Хайде, хайде! — каза татко. — Имаш болна фантазия. Бас държа, че можем да вървим и да пеем. Но, за да пощадим нервите ти, ще играем на команчи, нали „когато те минават, дори високите треви на прерията не потрепват.“

Ние се промъквахме с изключителна предпазливост и съвсем бавно. Баща ми, смазан под тежестта на товара си, ужасно се потеше. Пол се спря, за да омотае трева около въжето, което му прерязваше ръката. Сестричката, уплашена, мълчеше като куклата си. С поглед на преследван заек, от време на време тя слагаше пръстче на устните си и усмихнато казваше: „шшш-шт“. Сърцето ми се свиваше, като виждах мама пребледняла и смълчана, но все съзирах в далечината, над дърветата, отвъд високите стени, синия връх на Червена глава, където съпровождан от песента на самотния щурец, още преди да се спусне нощта, щях да заложа примките си и знаех, че в началото на Ла Трей

Лили ме чака, уж безразличен, но преизпълнен с новини, планове и приятелски чувства.

Като се изключи потиснатото състояние, ние успяхме да прекосим имението без затруднения и стигнахме пред последната врата, вълшебната врата, отвъд която щеше да започне голямата ваканция. Смейки се, баща ми се обърна към мама:

— Е, какво стана с твоето предчувствие?

— Отваряй по-бързо, моля те. Бързо. По-бързо!

— Недей да нервничаш — каза татко. — Нали виждаш, че всичко свърши.

Той превъртя ключа в ключалката и дръпна вратата. Тя не се отвори.

С глух глас татко промълви:

— Сложили са синджир и катинар.

— Знаех си — изпъшка мама. — Не можеш ли да го изтръгнеш?

Погледнах и аз и видях, че синджирът минаваше през две халки: едната беше завинтена във вратата, другата в дървената рамка, която ми се стори прогнила.

— Разбира се, че може да се изтръгне — извиках аз.

Но баща ми ме хвана за ръката и ми зашепна:

— Нещастнико! Това ще бъде истински взлом.

— Точно така! Взлом! — стресна ни някакъв пресипнал глас. —

И може да ви струва три месеца затвор!

От гъсталака близо до вратата изскочи някакъв човек, среден на ръст, но огромен. Беше облечен в зелена униформа, с фуражка. На колана му висеше черен кожен калъф и оттам се подаваше прикладът на пистолет. Човекът държеше на синджир ужасното куче, от което предварително се бяхме наплашили. Истинско теле с глава на булдог! Късата му козина с мръсножълт цвят на места беше окапала и тук-там се виждаха големи розови петна, прилични на географска карта. Задната му лява лапа висеше във въздуха и конвулсивно потрепваше. От увисналите му бърни се точеха лиги, а от ужасната муцуна стърчаха два кучешки зъба, готови да разкъсат невинната жертва. Като завършек, едното око на чудовището беше мътно, но другото, широко разтворено, заплашително блестеше, а от влажния му нос долиташе на пресекулки шумно и съскащо пъхтене.

Лицето на мъжа също беше страшно. Носът му беше нашарен от дупки като ягода. Мустаците му, беззникави от едната страна, бяха ръждиви от другата, а под долните му клепачи се виждаха торбички.

Майка ми изстена и закри лице зад потрепващите рози. Сестричката се разплака. Баща ми, пребледнял, не помръдваше. Пол се скри зад него, а аз само преглъщах.

Човекът ни гледаше, без да продума. Кучето изръмжа.

— Господине, — започна татко.

— Какво търсите тук? — развика се този грубиян. — Кой ви разреши да минавате през земите на господин Барона? Да не би да сте му гости или някакви роднини?

Той ни гледаше с изпъкналите си, лъскави очи.

Щом заговореше, шкембето му се тресеше и повдигаше пистолета. Той направи крачка към татко.

— Първо на първо искам да знам как се казвате?

— Есменар Виктор — изведнъж се обадох аз.

— Я мълчи — смъмри ме татко. — Не е време за шеги.

С голямо усилие, понеже багажът му пречеше, той измъкна портфейла си и подаде личната си карта.

Грубиянинът я погледна и се обърна към мене:

— Личи си, че добре са те дресирали. Знаеш вече да казваш лъжливо име.

Той отново погледна картата и извика:

— Учител! На всичкото отгоре сте и учител! Учител, който тайно се промъква в чужд имот! Може и да не е вярно. Когато децата казват лъжливи имена, бащата може да покаже фалшива карта!

Жозеф най-сетне си възвърна способността да говори и дръпна една доста дълга защитна реч. Той спомена за „вилата“ (която в случая нарече колиба), за здравето на децата си, за дългия път, който изтощаваше мама, за строгостта на господин инспектора от Академията. Той бе откровен, трогателен, но жалък. Бузите ми горяха и аз се пръсках от яд. Сигурно татко долови състоянието ми, защото в смущението си ми каза:

— Недей да стърчиш тук, иди по-нататък да играеш с брат си.

— На какво да играе? — кресна пазачът. — Да ми изяде сливите ли? Не мърдай — обърна се той към мен. — И нека това ти послужи за урок.

После отново се обърна към баща ми:

— Я първо ми кажете какъв е тоя ключ? Вие ли го измайсторихте?

— Не — тихо отвърна татко.

Грубиянинът разгледа ключа, видя не знам какъв белег и извика:

— Този ключ е от администрацията! Откраднали ли сте го?

— Много добре знаете, че не съм.

— Тогава?

Той ни гледаше и се хилеше. Баща ми се поколеба, после храбро каза:

— Намерих го.

Онзи тип здравата се изсмя:

— Намерихте го ей така, на пътя, и тутакси разбрахте, че е от вратата на канала. Кой ви го даде?

— Не мога да кажа.

— Ха! Ха! Отказвате да говорите. Взимам си бележка и ще го пиша в рапорта, а онзи, който ви е дал ключа, може би вече няма да има възможност да минава през тези имения.

— Не — разпалено извика баща ми. — Не, вие няма да го сторите! Няма да разрушите кариерата на един човек, само защото от любезност... От приятелски чувства.

— Този човек няма никакво съзнание — ревна пазачът. — Десет пъти съм го виждал да ми краде от смокините.

— Сигурно сте сбъркали — каза татко, — защото според мен е безупречно честен.

— Доказал го е, като ви е дал ключ от обществено учреждение — изсмя се пазачът.

— Има нещо, което не знаете — каза татко. — Той се реши на тази стъпка заради канала. Имам известни познания върху цимента и хоросана, което донякъде ми дава възможност да взема участие в поддържането на това произведение на изкуството. Сам ще видите в това тефтерче.

Пазачът го взе и го прелисти.

— Значи твърдите, че минавате оттук като специалист?

— В известен смисъл... — отвърна татко.

— А тези също ли са специалисти? — попита пазачът, като ни посочи. — Още не съм виждал специалисти на тази възраст. Във всеки случай онова, което виждам, е, че от шест месеца насам, всяка събота, вие тайно минавате оттук. Идеално доказателство.

И той сложи тефтерчето в джоба си.

— А сега, я ми покажете целия този багаж.

— Не — отсече татко. — Това са мои лични вещи.

— Значи отказвате? Внимавайте. Аз съм заклет пазач.

Баща ми размисли за секунда, после свали раницата си и я разтвори.

— Ако продължавахте да се противите, щях да повикам полицаи.

Наложи се да разтворим куфарите, да изпразним торбите, да разопаковаме денковете и тази изложба трая около четвърт час. Найсетне всичките ни жалки съкровища бяха пръснати по тревата, по наклона на насипа като награди на панаирджийско стрелбище. Солницата блестеше, балерината повдигаше крачето си, големият будилник, верен звездоброец, безпристрастно показваше четири часа и десет минути дори и за тъпия грубиян, който го гледаше подозрително. Багажът ни бе прегледан обстойно и продължително.

Количеството храна възбуди завистта на този шкембелия.

— Мирише ми на обир на бакалница — с подозрителен вид каза той. После със строгостта на митничар огледа чаршафите и одеялата.

— А сега — пушката — отсече той.
Пазеше я за края. Докато отваряше калъфа, попита:
— Заредена ли е?
— Не — отвърна баща ми.
— Имате късмет.
Пазачът отвори пушката и долепи око до цевта, като до телескоп.

— Чиста е. Пак имате късмет.

Той затвори пушката, която щракна като капан за мишки и добави:

— С тая браква може да изгървете някоя яребица, но напълно е възможно да убиете някой пазач. Пазач, който и не подозира.

Той мрачно ни изгледа. Тогава ясно видях, че глупостта му нямаше граници. По-късно, в лиця, когато прочетох следната мисъл на Бодлер: „Глупостта е изписана върху челото на бика“, веднага си помислих за него. Липсваха му само рога. Но за чест на жените, надявам се, че са му сложили.

Изведнъж пазачът доби съучастнически вид и каза:

— Къде са патроните?

— Още нямам патрони — каза татко. — Ще ги направя преди откриването на лова. Заради децата не обичам да държа пълни патрони в къщата си.

— Естествено — отвърна пазачът, като ме гледаше строго. — Когато едно дете казва фалшиво име и мисли за взлом, липсва му само заредена пушка.

Бях доста поласкан от тази оценка и от десет минути вече си мислех да се хвърля към него, да му взема пистолета и с най-голямо удоволствие да го убия. Кълна се, че ако не беше това огромно куче, което мимоходом би ме глътнало, щях да опитам.

Той върна пушката на баща ми и още веднъж огледа нашите вещи, пръснати по тревата.

— Не знаех — каза той, като гледаше подозрително, — че в училищата са толкова добре платени.

Баща ми печелеше по сто и петдесет франка на месец, но той се възползува от забележката, за да каже:

— За това би ми се искало да остана.

— Ако ви уволнят, ще бъде по ваша вина. Аз не мога нищо да направя. Сега ще си приберете багажа и ще се върнете там, откъдето сте дошли. Аз ще си напиша рапорта, докато всичко е още прясно. Хайде, Масток, да вървим!

Той подръпна синджира и отведе чудовището, което с отчаяно ръмжене извърщаше поглед към нас, сякаш съжаляваше, че не бе ни прегризало гръкляните.

В този миг звънецът на будилника експлодира като фойерверк. Мама нададе слаб вик и падна в тревата. Хвърлих се към нея, а тя припадна в ръцете ми. Пазачът, който се беше спуснал по наклона, се обърна и видя сцената. Започна да се смее и ухилен каза:

— Хубав номер, ама тия не ми минават.

После с несигурна крачка се отдалечи, дърпайки животното, с което си приличаше.

Мама бързо се съвзе. Докато Жозеф я разтриваше, сълзите и целувките на нейните момчета подействаха по-ефикасно от най-добрите лекарства.

Едва тогава забелязахме, че сестричката беше изчезнала. Беше се скрила в един къпинов храст, като изплашено мишле. Тя не отвърщаше на виковете ни и коленичила, стоеше неподвижно, стиснала очите си с ръце.

После събрахме багажа, слагайки както ни падне салама, сапунерките, кранчето за чешмата, а баща ми тихичко мърмореше:

— Колко човек е слаб, когато е виновен. Този пазач е мръсно животно и най-долнопробен подлец. Но законът е на негова страна, а аз съм в плен на собствената си измама. Всичко говореше против мен: и жена ми, и децата ми, и ключът. Ваканцията започна лошо. Не знам дори дали ще свърши.

— Жозеф — изведнъж развеселена каза мама, — та това най-после не е свършекът на света.

Тогава баща ми изрече тази неясна фраза:

— Докато съм учител, ще сме във ваканция. Но ако след осем дни не съм вече учител, ще бъда безработен.

И той притегна каишите на раницата.

Завръщането беше много печално. Бяхме прибрали багажа набързо и все падаше по нещо. Понеже аз вървах последен, непрекъснато вдигах от тревата ту гребен, ту бурканче с горчица, ту пила, ту лъжица с дупки или четка за зъби.

От време на време мама тихичко повтаряше:

— Знаех си аз.

— Не — сърдито отвърщаше татко. — Не можеше да го знаеш, ами само се страхуваше да не стане. Имаше право да се страхуваш. Но това можеше всякога да се случи. Тук няма никаква тайна, никакви предчувствия, само глупост от моя страна и жестокост от страна на този глупак.

И той непрекъснато повтаряше:

— Колко човек е слаб, когато е виновен.

Животът ме научи, че татко се заблуждаваше и че човек е слаб, когато е чист.

Ние стигнахме пред първата врата на обратния път и се натъкнахме на ново премеждие, което просто ни смаза. Жозеф, както винаги много старателно беше заключил всички врати, през които минавахме, но ключът на ваканцията и на всичките ни нещастия беше в джоба на неумолимия пазач.

Татко сложи багажа си на земята и огледа стената — беше невъзможно да се прескочи, защото беше висока и най-отгоре проблясваха гърлата на счупени бутилки.

За момент замръзнахме на място, напълно отчаяни. Тогава баща ми откопча някакъв джоб на раницата и извади от там клещи. Беше мрачен и решителен и ние мълчаливо го гледахме, защото смътно чувствавахме, че той поемаше много тежка отговорност.

Ето че татко се спусна по насипа, навлезе в лозето и хладнокръвно, без да бърза, отрязва парче жица, която крепеше лозовите пръчки, и направи нещо като кука. Върху лицето му ясно бяха изписани решителността и негодуванието на човек, който няма какво повече да губи, а позорът му е толкова голям, че каквото и да стори, не би могъл да го увеличи.

Татко отиде до вратата, пхна куката в ключалката, затвори очи и се наведе, за да може ухото му по-ясно да долавя престъпното прещракване на неговия уред.

За първи път виждах как работи крадец и този престъпник беше баща ми.

След доста излишни прещраквания, когато Жозеф беше почнал вече да се нервира, се чу едно по-грубо, но радостно изщракване и насилената врата се отвори. Подтичвайки, ние минахме пред татко.

— Това не е всичко — каза той. — Ще трябва и да я заключим.

Той се потруди още няколко минути и езичето отново щракна. Тогава Жозеф се изправи и сгърченото му лице най-после се озари от усмивка, сякаш такова подреждане на нещата завинаги заличаваше вината му.

Тръгнахме развеселени към следващата врата, но тъй като тя ни водеше към приятелството на Доминик, бащината ръка не трепна и ключалката беше превъртяна съвсем фино. Стори ми се, че Жозеф беше доста горд от сръчността си, защото весело ни намигна и подигравателно се усмихна. После ни каза:

— Смятам, че се намираме в състояние на законна отбрана. Този пазач имаше право да ни обвини, но не и да ни съди. Хайде да разкажем случката на Доминик. Мисля, че ще ни даде добър съвет.

Но капациите на чифлика бяха все така спуснати. Сигурно той беше отишъл в селото да поиграе на топки.

При полковника ние пак видяхме Владимир. Той изслуша баща ми и каза:

— Бих отишъл да видя този човек, но в живота си съм разговарял с него само три пъти и трите пъти го ударих. Ако отида, пак ще го ударя. Ще бъде по-добре да поговоря с моя полковник. Лошото е, че той е в болницата. Да. Забрани ми да ви казвам, но сега вече мога да ви го кажа. Оперираха го. Утре сутринта ще отида да го видя и ако е добре, ще му кажа... Но не знам дали ще може да направи нещо.

— Нали и другият собственик е благородник. Той е барон... — каза татко.

— Тъкмо това не е вярно — отговори Владимир. — Моят полковник казва, че това е лъжа и че той се казва Канасон. Изглежда, че е някакъв търговец на месо... Един ден, като излизахме от църквата в Ла Валантен, онзи дойде да се представи и каза: „Аз съм барон от Акатите“, а господин полковникът му отговори: „Аз пък мислех, че сте барон на Агнетата“. Оня си тръгна, без да продума.

— Значи — въздъхна Жозеф, — за мен няма надежда.

— Хайде, хайде — успокои го Владимир — не бива да се отпускате така. Елате да пийнете нещо. Елате, елате. Ще ви повдигне настроението.

Той накара татко и мама да изпият по чашка гроздова ракия, която те геройски глътнаха като лекарство, после донесе за Пол и за мен какао, а сестричката с удоволствие изпи чаша мляко.

Ние тръгнахме физически укрепнали, но душевно страшно объркани. Баща ми, силно разгорещен от двете глътки алкохол и под тежестта на раницата, крачеше като войник, но с втренчен поглед и неподвижно лице. Мама ми се стори лека като птичка. Ние с Пол влачехме сестричката. Наложихме се да извървим целия обиколен път и през всичкото време никой нищо не продума.

От нетърпение Лилѝ беше напуснал поста си в началото на Ла Трей и беше тръгнал да ни пресрещне. Видяхме го при Кръста.

Той ми стисна ръката, целуна Пол и като се изчерви целият, взе маминия багаж. Настроението му беше празнично, но изведнъж се разтревожи и тихичко ме попита:

— Какво се е случило?

Направих му знак да мълчи и забавих крачка, за да се поотдалечим от баща ми, който вървеше като насън. Тогава шепнешком му разказах трагедията ни. Той сякаш не придаде такова голямо значение на случката, но когато стигна до съставянето на акта, пребледня и се закова на място.

— Записа ли го в тефтера си?

— Каза, че ще го направи и сигурно вече го е направил.

Лилѝ подсвирна: — Актът за нарушение за хората от моето село означаваше позор и разорение. Някакъв полицай от Обан беше убит в планината от един добър селянин, защото щял да му състави акт. И таз хубава — повтаряше опечален Лилѝ. — И таз хубава!

Той отново тръгна с наведена глава и от време на време извърщаше към мен тъжното си лице.

Понеже минавахме през селото, точно пред пощенската кутия той изведнъж ми рече:

— Ами ако кажем на пощаджията? Той сигурно познава този пазач. Освен това той също ходи с фуражка.

В неговото съзнание фуражката беше знак за могъщество и той смяташе, че между фуражките нещата могат да се наредят. И добави:

— Утре сутринта ще поговоря с него.

Най-сетне стигнахме до вилата, която ни чакаше в полумрака, под голямата смокиня, пълна с врабчета. Помогнахме на баща ми да разопакова целия багаж. Той беше мрачен и от време на време въздишаше. Мама мълчаливо бъркаше кашата на сестричката, а Лилѝ засилваше огъня.

Излязох, за да огледам градината. Пол се беше вече покатерил на една маслина и във всичките му джобове пееха щурци, но сърцето ми се сви от тази вечерна красота. От толкова много радости, които си бях обещал, нищо не остана.

Лилѝ дойде при мен и ми пошепна:

— Ще трябва да разкажа всичко на баща си.

Видях го как се отдалечава с ръце в джобовете, минавайки през лозето на Орнън.

Влязох вкъщи и запалих фенера, защото никой нямаше да се сети за това. Баща ми въпреки горещината беше седнал край огъня и гледаше как танцуват пламъците. Супата скоро кипна и омлетът зацвъртя. Пол ми помогна да наредим масата. Ние извършихме този обред с най-голямо старание, за да покажем на родителите си, че не всичко е загубено, но говорехме шепнешком, сякаш вкъщи имаше мъртвец.

Докато вечеряхме, баща ми изведнъж започна да говори весело, описа ни сцената с шеговит тон. Обрисува пазача откъм комичната страна и нашите съкровища, пръснати по тревата, и кучето, на което много му се искало да излапа салама. Пол звънко се засмя, но аз видях, че баща ми се насилваше заради нас и ми се доплака.

Вечерта привърши набързо и ние се качихме да спим.

Родителите ни останаха долу, за да подредят продуктите, но не ги чух да помръдват, а само да си шепнат.

След четвърт час видях, че Пол вече спи. Бос, безшумно слязох по стълбата и се заслушах в разговора им.

— Жозеф, прекаляваш. Просто си смешен. Най-сетне няма да те гилотинират, я.

— Сигурно няма — отвърна татко. — Но ти не познаваш инспектора на Академията. Той ще прати рапорта на ректора и може да се стигне до уволнение.

— Хайде де! За такава дреболия!

— Може и да е дреболия, но е достатъчно, за да се накаже с мъмрене един учител. А за мен мъмренето е равносилно на уволнение, защото аз ще си подам оставката. Как ще застана пред учениците, щом съм бил мъмрен.

— Как така? — смаяно извика мама. — Ще се откажеш от пенсията?

Те често говореха за пенсионирането като за магическо събитие, което превръщаше учителя в рентиер. Пенсионирането беше изключителна дума, магическа дума. Но тази вечер тя не произведе необходимия ефект и баща ми мрачно повдигна рамене.

— Тогава какво ще правиш?

— Просто не знам. Ще си помисля.

— Можеш да станеш частен учител. Господин Верне печели много добре, като дава частни уроци.

— Да, но него не са го мъмрили. Той излезе в пенсия след блестяща кариера. А пък аз! Ако родителите на новите ми ученици разберат, че съм бил мъмрен, веднага ще ме изпъдят.

Това неопровержимо доказателство просто ме смаза. Какво щеше да прави татко? След малко той каза:

— Ще отида да видя Распането, който върти голяма търговия с картофи. Учехме заедно. Веднъж той ми каза: „Ти беше силен по математика, а търговията ми така се разрасна, че ще имам нужда от теб“. На него ще мога да му обясня как стоят нещата и той няма да ме презира.

Аз веднага благослових името Распането. Не го познавах, но ясно си го представях — добродушен великан с черни мустаци, също

като мен затънал в умножението, как дава на баща ми ключ от едно чекмедже, пълно със злато.

— Човек невинаги може да разчита на приятелите си — каза мама.

— Знам. Но Распането ми е много задължен. На матурата аз му подказах решението на задачата. Освен това искам веднага да те успокоя. Никога не съм ти го казвал, но аз имам облигации от железниците за седемстотин и осемдесет франка. Те са в атласа Видал — Лаблаш.

— Значи си крил от мене!

— Да. Мислех да има нещо за черни дни, ако се случи операция или болест... Имах най-добри намерения! Не бих искал да си мислиш, че...

— Не се оправдавай — прекъсна го мама, — защото и аз направих същото. Но аз имам само двеста и десет франка. Само толкова можах да икономисам от петте франка, които всяка сутрин ми даваш.

Веднага сметнах: 780 и 210 прави 990 франка. Сетих се, че имам седем франка в касичката си, и знаех, че и Пол, въпреки че криеше, има най-малко четири франка. Значи всичко хиляда и един франк.

Веднага се успокоих и много ми се искаше да отида при тях и да им кажа, че щом човек има повече от хиляда франка, няма нужда да търси работа. Но сънчо ми духна в очите. Изкачих се по стълбите на четири крака и моментално заспах.

На другата сутрин не видях баща си. Бил в града. Предположих, че беше отишъл да види приятеля си с картофите, дето му бях забравил името. Мама пеейки подреждаше къщата.

Лилий пристигна много късно, едва към девет часа. Той ми съобщи, че всичко казал на баща си, а той му отвърнал: „Знам го този пазач. Той издаде Мон де Парпайун на онези от данъчното, защото Мон скрил четири дрозда в шапката си. Накарали го да плати четири франка. Ако някой път дойде към нас, няма да чака дълго куршума, който сме му приготвили.“

Новината беше успокоителна, но този куршум щеше много да закъснее.

— Говори ли с пощаджията?

Лилий се смути.

— Да. И той дори вече знаеше, защото тази сутрин видял пазача.

— Къде?

— В замъка. Ходил там да занесе писма.

— И какво му казал?

— Всичко.

Той направи усилие и добави:

— Тъкмо пишел акта.

Ужасна новина.

— Тогава пощаджията казал да не го прави, а пазачът му казал: „Няма да се лиша от това удоволствие!“ И тогава пощаджията го попитал: „Защо?“ и пазачът му отговорил, че учителите винаги ходели на почивка, и тогава пощаджията казал, че баща ти е онзи, дето уловил яребиците, а пазачът му казал: „Хич не ми пука“ и после продължил да пише акта и пощаджията ми каза, че си личало колко е доволен.

Този отчет ме смаза.

Лилий извади от торбичката си два хубави розови салама и аз първоначално се изненадах, но той веднага ми обясни:

— Саламите са отровни. Баща ми ги приготвя, за да ги слагаме нощем край курниците заради лисиците. Ако искаш, довечера ще отидем да ги метнем през стената на замъка.

— Искаш да отровиш кучето ли?

— Може и него — мило каза Лилий. — Нарочно избрах най-хубавите парчета, за да му се прияде. Ако сложи само хапка в устата си, веднага ще се вцепени.

Идеята му беше чудесна и аз се засмях от удоволствие. Но смъртта на пазача, която щеше да се разбере едва на другия ден (ако ние имахме, а той нямаше късмет), нямаше да попречи актът за нарушение да пристигне на местоназначението си. Все пак ние решихме още същата вечер да отидем да хвърлим саламите на отмъщението.

Докато чакахме, отидохме да сложим примки на Рапонския дол, после до обед, по кривите дървета на една изоставена овощна градина, късахме зелени бадеми и оскруши.

Първата обиколка на примките ни донесе шест белогъзки и един голям кос.

Аз наредих птиците на кухненската маса, изпразних торбите ни и сякаш между другото казах:

— Едно бедно семейство може да се издържа цяла година с дивеч, бадеми, оскруши, аспержи и гъби.

Мама нежно се усмихна и се наведе да ме целуне по челото, като държеше ръцете си настрани, защото целите бяха в сапунена пяна.

— Не се тревожи, глупчо. Още не сме я докарали дотам.

Лилий обядва с нас и седна — каква велика чест! — на мястото на баща ми, който щеше да се върне едва надвечер. Заговорих за селския живот и казах, че на мястото на татко щях да стана земеделец. Лилий, който според мен разбираше от тия неща, взе да хвали нахута — какъв голям добив давал и колко просто се гледал, нямало нужда нито от вода, нито от тор, нито дори от пръст и се хранел само от въздуха, а после Лилий заговори колко изненадващо бързо растял ранният фасул:

— Правиш дупчица, слагаш фасула на дъното, засипваш с пръст и бягаш! Иначе ще те хване!

И добави, като гледаше майка ми:

— Разбира се, че е малко преувеличено, но така се казва, за да се види колко бързо расте фасулът.

В два часа тръгнахме на разузнаване, придружени от Пол, специалист по измъкването на охлюви, скрити в дупките на високите стени или в дънерите на маслиновите дървета. Цели три часа ние трупахме запаси, за да бъдем готови да посрещнем разорението, което ни очакване. Тръгнахме си към шест часа вечерта, натоварени с бадеми, охлюви, джанки, трънки, хубави сини сливи, които откраднахме от бай Етиен, и една торба почти узрели праскови,

откъснати от едно много старо дърво, което от петдесет години насам упорито цъфтеше сред самотните развалини на един изоставен чифлик.

Радвах се да даря мама с такова богатство, но видях, че не е сама.

Тя беше седнала на терасата срещу баща ми, който, вдигнал лице към небето, пиеше от едно пръстено петле, без да допира устни до него.

Спуснах се към тях.

Татко изглеждаше извънредно уморен и обувките му бяха целите в прах. Той нежно ни целуна, погали Лилий по бузата и взе сестричката ни на коленете си. После заговори на мама, сякаш ни нямаше:

— Отидох при Бузиг. Не беше там. Оставих му бележка, за да му съобщя за нещастиято. После отидох в болницата и видях Владимир. Оперирали са полковника и посещенията са забранени. След четирипет дни ще мога да говоря с него. Но ще бъде късно.

— Видя ли инспектора?

— Не — отвърна татко, — но видях секретарката му.

— Каза ли й?

— Не. Тя мислеше, че идвам да проверя има ли промени в училището, и ми съобщи, че ще водя третите класове^[1].

Татко горчиво се изсмя.

— Колко щеше да получаваш повече?

— Двадесет и два франка на месец.

Като чу тази огромна сума, мама сбърчи лице, сякаш щеше да се разплаче.

— И освен това — добави татко, — и освен това тя ми съобщи, че щели да ми дадат академическа палма.

— Но, Жозеф — извика мама, — не може да се уволни служител, който има академическа палма.

— Винаги може да се лиши от повишение служител, който ще бъде мъмрен.

Той дълбоко въздъхна и отиде да седне на един стол, навел глава и с ръце върху коленете. Малкият Пол започна силно да плаче.

В този момент Лилий тихо каза:

— Някой идва. Ето там.

В края на белия път, на върха на Коле, видях тъмен силует, който се спускаше с големи крачки към нас.

Извиках:

— Бузиг! — и се спуснах да тичам.

Лилий изтича след мен.

[1] Отговаря на осми клас. — Б.пр. ↑

Срещнахме надзирателя на половината път, но видяхме, че той гледаше някъде зад нас. Майка ми и баща ми също бяха изтичали подир нас. Бузиг се усмихваше. Той пъкна ръка в джоба си:

— Те, това е за вас.

И подаде на баща ми черното тефтерче, което пазачът беше конфискувал. Мама въздъхна, но това по-скоро приличаше на вик.

— Нима той ви го даде? — попита тя.

— Не ми го даде — отвърна Бузиг. — Замених го срещу акта, който му съставих.

— А рапорта му? — запита татко с леко пресипнал глас.

— Стана на конфети — засмя се Бузиг. — Беше написал пет страници. Направих от тях шепа конфети, които отплуваха по водите на канала. Сега — добави той замислено и като че ли това беше от голямо значение — те трябва да са откъм страната на Сен Лу, а може дори и при Ла-Пом... Значи да вървим да пийнем нещо.

Той намигна два или три пъти, сложи ръце на хълбока си и избухна в смях. Колко беше хубав!... И тогава чух как пеят две хиляди щурчета и как във вълшебните стърнища първият скакалец на ваканцията ми пили една сребърна нишка.

Вкъщи нямахме вино, а мама не искаше да пипа свещените бутилки на чичо Жул, но в гардероба на стаята си тя криеше една бутилка Перно, в случай че ни дойде на гости някой, който обича винцето.

Седнал под смокинята Бузиг хубаво си наля и ни разказа за срещата си с неприятеля.

— Тази сутрин, щом прочетох бележката ви, веднага отидох да потърся подкрепления — Бинучи, който е надзирател като мен, и Фенестрел — водопроводчика. Отидохме в замъка и когато понечих да отворя прословутата врата — слава на бога, — видях, че той не беше свалил веригата, нито катинара. Тогава заобиколихме откъм главния вход и аз взех да бия камбанката като клисар. Нямаше и пет минути и той пристигна побеснял и започва:

— Ей, да не би да сте полудели, та така дърпате звънеца; и то вие! — казва ми той, като отваря вратата.

— Защо пък аз? — питам.

— Защото е забъркана една хубава каша, която вие ще сърбате, и ще ви кажа само две думи.

— Добре тогава, вие ще говорите след това, защото аз ще ви кажа всичко на всичко само една дума — тя е акт.

Тогава той се ококори. Дори и с онова око, което блуждае.

— Да идем първо на местопрестъплението — казва Фенестрел. — Трябва да установим фактите, той да си признае, да вземем веригата и катинара.

— Какво? — извика смаяно пазачът.

— Не викайте! — казвам му аз. — Плашите ни.

И ние влязохме. Той ни казва:

— Ще ви обясня за този катинар.

— Вие ли го сложихте?

— Да, аз. И знаете ли защо?

— Не. И няма нужда да го знам, за да ви съставя акт.

— Член 82 от „Конвенцията“ — обажда се Фенестрел.

Оня като гледаше трите ни фуражки, взе да го хваща страх. Тогава Бинучи казва с помирителен тон:

— Не се плашете чак толкова. Няма да стигнете до углавния съд. Само в полицията ще отидете, нищо повече. Ще се отървете с двеста франка глоба.

Тогава аз отсякох:

— Ще се отърве с толкова, колкото трябва. Аз отивам да взема само веществените доказателства.

И тръгвам към вратата на канала. Другите тръгват след мен и пазачът също, като понакуцваше. Докато изтръгвах веригата, той стана червен като божур. Изваждам си аз тефтера и казвам:

— Име, презиме, място на раждане.

А той ми казва:

— Няма да направите такова нещо.

— А вие — обади се Фенестрел — защо искате да ни попречите да минаваме?

— Не беше за вас — отвърща пазачът.

Аз казвам:

— Разбира се, че не е за тези господа, а за мен! Знам, че моята физиономия не ви допада. Е добре, вашата също не ми харесва и затова ще отида докрай!

— До какъв край? — пита той.

— Вие искахте да си изгубя мястото. Толкоз по-зле за вас. Сега вие ще изгубите своето. Щом вашият господар получи призовка, ще трябва да отиде в съда и ще разбере, че може би е по-добре да си смени пазача и се надявам, че другият не ще бъде такъв див като вас.

Приятели, той беше загубил и ума и дума. Аз продължавам:

— Име, презиме, място на раждане.

— Кълна ви се, че не беше за вас! Сложих ги, за да хвана едни хора, които минаваха оттук с подправен ключ.

— Тогава аз си придавам страшен вид и казвам:

— Уха! Подправен ключ? Бинучи, чуваш ли какво говори?

Подправен ключ.

— Ето, вижте го!

И той вади ключа от джоба си. Веднага го грабвам и казвам на Фенестрел:

— Запази го. Ще заведем следствие, защото това е въпрос, който засяга канала. И всички тия хора вие ги хванахте, а?

— Разбира се. Ето, вижте тефтерчето, което взех от този тип. Ето и рапорта за вашата администрация, а ето и моят акт.

И той ми дава тефтерчето ви и два рапорта от няколко страници, където разказва цялата история.

Започвам да чета неговите драсканици и изведнъж извиквам:

— Нещастнико! В официално изложение вие признавате, че сте сложили верига и катинар. Не знаете ли, че при добрия крал Луи XIV щяха да ви пратят на каторга?

Бинучи казва:

— Това не е самоубийство, но много ми прилича на такова.

Пазачът започва да отстъпва. Вече не приличаше на божур, а на ряпа. Казва ми:

— Е, и какво мислите да правите?

Няколко пъти поклащам глава, хапейки устни. Съветвам се с Фенестрел, после с Бинучи, после със съвестта си. Той чака със злобен вид, но уплашен. Най-сетне му казвам:

— Вижте какво, нека бъде за пръв и последен път. Да не говорим повече за това. А вие — нито дума на никого, ако държите на фуражката си.

След тия думи накъсвам рапорта му и слагам тефтерчето в джоба си заедно с веригата и катинара. Помислих си, че могат да ви свършат работа на вилата.

И той сложи плячката си на масата.

Всички бяхме на върха на щастието си, а Бузиг с удоволствие прие да остане на вечеря. Разгъвайки салфетката си, той заяви:

— На тази случка сложихме кръст. Но все пак може би ще е по-добре да не минавате повече от там.

— И дума да не става — отсече татко.

Мама, която набучваше пилетата на шиш, тихо каза:

— Дори и да ни дадат разрешение, никога няма да имам смелост да видя пак това място. Мисля, че ще припадна.

Лилий си тръгна и мама го целуна. Ушите му пламнаха като гребен на петел и той много бързо се измъкна от столовата. Трябваше да изтичам след него, за да му кажа, че ще го чакам на другата сутрин, още в зори. Той кимна с глава и потъна в лятната нощ.

Вечерята беше много весела. Понеже мама се извиняваше, че не може да му предложи вино, Бузиг каза:

— Нищо. Ще карам с Перно.

Баща ми малко стеснително се опита да му подхвърли:

— Не искам да мислиш, че ми е жал за питието, но не знам дали за здравето ти.

— Здравето! — възкликна Бузиг. — Но, скъпи господин Жозеф, пиенето причинява най-малкото зло. Тук вие пиете вода от цистерната. Знаете ли какво има вътре?

— Тази вода пада от небето — отговори татко, — дестилирана от слънцето.

— Бас държа — каза Бузиг, — че във вашата цистерна ще намеря една дузина черни паяци, два-три гуцера и най-малко две жаби... Водата в цистерната е жабешка пикня, а Перното неутрализира всичко.

Баща ми не настоя повече. Докато вечеряхме, той подробно разказа нашето приключение, а Бузиг отново разказа подвига си. После татко добави нови подробности, за да изясни колко жесток се беше показал пазачът. Бузиг наблегна върху ужаса и унижението на този злосторник, попаднал в ръцете на трите фуражки. Когато стигнаха до четвъртата версия на тези излияния баща ми ни разкри, че пазачът едва не ни е застрелял на място, а Бузиг ни обрисова как чудовището се влачи на колене с лице, обляно в сълзи, молейки прошка с плачевен глас.

След крем карамела, разбитите белтъци и бисквитите Бузиг въодушевено започна да ни разказва за подвизите на сестра си. Той първо сравни живота с водовъртеж, който трябва да се премине, като се скача от една скала на друга „след като добре си пресметнал скока“.

„Фелисиен — разказваше той — първо се омъжи за един професионален играч на топки“, който често я оставял, за да печели състезания, и по този случай аз научих думата „рогоносец“. Оттам тя скочила върху следващата скала, която имала формата на началник на трамвайно депо, после върху книжаря на улица Ром, после върху някакъв цветар, който бил общински съветник, и най-сетне върху генералния съветник. В момента тя обмисляла нов скок, който би я стоварил на другия бряг, в обятията на господин префекта.

Мама слушаше с интерес разказа за това прехвърляне, но тя изглеждаше малко изненадана и изведнъж каза:

— Толкова ли са глупави мъжете?

— Ха, ха! — изсмя се Бузиг, — те никак не са глупави. Тя просто умее.

И добави, че впрочем „умът не е всичко“, и че „горният ѝ етаж си го бивал“ и че трябвало да се види, за да повярва човек. И той извади портмонето си, за да ни покаже една снимка, която по думите му била много хубава.

Двамата с Пол се ококорихме, но тъкмо в момента, в който Бузиг показваше този интересен документ, мама ни хвана за ръцете и ни заведе в стаята ни.

Богатата вечеря, радостта, която изпитах от поражението на пазача, и загадката около тази снимка смутиха първия ми сън. Сънувах доста несвързани неща: една млада жена, гола като статуетка, с един скок прескача канала и пада върху някакъв генерал, който много прилича на баща ми, а той високо се смее.

Събудих се малко объркан и чух през стената да долита татковия глас:

— Ти ме караш да съжалявам, че на тоя свят порокът толкова често получава възмездие.

Гласът на Бузиг, станал странно гъгнеш, му отвърна:

— Жозеф, Жозеф, — аман от теб...

Времето минава и върти колелото на живота, както водата върти мелничните колела.

След пет години аз вървах зад една черна кола с толкова високи колелета, че през тях виждах подковите на конете. Бях облечен в черно и малкият Пол с все сила стискаше ръката ми. Мама си отиваше завинаги.

От този ужасен ден нямам друг спомен, сякаш моите петнайсет години отказваха да приемат силата на една мъка, която би могла да ме убие.

Години наред, чак до зряла възраст, ние никога не намирахме смелост да говорим за нея.

После малкият Пол много израсна, стана една глава по-висок от мен и пусна хубава брада от златиста коприна. В планините на Етоал, с които никога не пожела да се раздели, той водеше своето стадо кози. Вечер правеше сирене в плетени кошове от тръстика, после върху камънака на пустеещите земи спеше, увит в голямото си палто.

Пол беше последният козар на Вергилий^[1].

Но на тридесетгодишна възраст той умря в една клиника. Върху нощната му масичка лежеше неговата хармоника.

Скъпият ми Лили не го изпрати заедно с мен до малкото гробище в Ла Трей, защото той го чакаше там вече от няколко години под една леха от безсмъртничета. През 1917 година в някаква мрачна гора на Север един куршум, попаднал точно в челото му, прекъсна неговия млад живот. Той паднал под дъжда, върху снопчета замръзнали треви, които дори не знаеше как се казват.

Такъв е животът на хората. Малко радости, много бързо заличени от незабравими скърби.

Не е нужно да го казваме на децата.

[1] Марсел Паньол посвещава своя превод на „Буколики“ от Вергилий на брат си Пол. В предговора той пише: „Той свиреше на хармоника, която е само една усъвършенствувана сиринга на Пан. Казваше ми имената на дивите растения, на изворите, на звездите...“. ↑

Десет години по-късно аз основах в Марсилия филмово дружество. Начинанието се увенча с успех и тогава ме обхвана амбицията да изградя под небето на Прованс „Филмово градче“. Един предприемач се впусна да търси някакво имение, достатъчно голямо, за да може да се осъществи хубавият план. Докато аз бях в Париж, той намерил онова, което търсех, и по телефона ми съобщи за откритието си. Но същевременно ми съобщи, че сделката трябвало да се сключи след няколко часа, тъй като имало и други купувачи. Беше много въодушевен и знаех, че е честен човек. Купих имението, без да съм го видял.

След осем дни малка колона от коли потегли от снимачните площадки в Прадо. В тях се бяха настанили звукооператорите, кинооператорите и техниците от лабораториите. Бяхме тръгнали да завладяваме обетованата земя и докато пътувахме, всички говореха едновременно.

Минахме през много голяма двукрила желязна порта, широко разтворена.

Кортежът ни спря в дъното на алея от стогодишни чинари, пред един замък. Това не беше исторически паметник, а огромно жилище на някакъв голям буржоа от Втората империя. Трябва доста да се е гордеел с четирите осмоъгълни кули и тридесетте балкона от дялани камъни, които украсяваха всяка фасада.

Веднага се спуснахме към поляните, където смятах да построя снимачните площадки. Там намерих хора да разгъват земемерни вериги, други да забиват в земята боядисаните в бяло жалони и аз с гордост съзерцавах раждането на такова хубаво дело, когато в далечината горе, на насипа, видях жив плет... Дъхът ми секна и без да зная коя е причината, аз с все сила се затичах през поляните и през времето.

Да, ето го. Това беше каналът от моето детство с глогините, повета, с шипките, осеяни с бели цветчета, с къпините, криеци бодлите си под едрите, зърнести плодове.

Вечната вода безшумно течеше край обраслата пътека и също както в миналото, скакалците като водни пръски отскачаха под краката ми. Бавно изминах пътя на ваканцията и скъпите сенки вървяха до мен.

Едва когато го съзрях през храстите, по-висок от далечните чинари, аз познах ужасния замък. Замъкът на страха. На страха на

моята майка.

За момент си въобразих, че ще срещна пазача и кучето. Но изминалите двайсет години бяха погълнали моето отмъщение, защото и лошите хора умират.

Вървах покрай коритото. Беше си същото „цедило“, но малкият Пол го нямаше, за да се разсмее с хубавите си млечни зъби. Някакъв глас ме повика. Скрих се зад храстите и безшумно вървах напред, бавно, както някога.

Най-после видях крепостната стена. Отвъд счупените бутилки месец юни танцуваше по сините хълмове. Но в подножието на стената, съвсем близо до канала, се виждаше страшната черна врата, същата, която не пожела да се отвори към ваканцията. Вратата на Унизения баща.

В изблик на сляпа ярост грабнах с двете си ръце един голям камък и като го вдигнах първом към небето, запратих го към прогнилите дъски, които рухнаха над миналото. Стори ми се, че дишам по-леко и че лошата магия се беше развалила.

Но в прегръдките на един шипков храст, под съцветие от бели рози и отвъд времето вече от години стоеше една много млада черноока жена, която все притискаше до нежното си сърце червените рози на полковника. Тя чуваше виковете на пазача и хъркащото дишане на кучето. Пребледняла, разтреперана и завинаги безутешна, тя не знаеше, че е при сина си.

Издание:

Автор: Марсел Паньол

Заглавие: Славата на моя баща

Преводач: Добринка Савова-Габровска

Година на превод: 1979

Език, от който е преведено: френски

Издание: първо

Издател: Държавно издателство „Отечество“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1979

Тип: мемоари/спомени

Националност: френска

Печатница: ДПК „Димитър Благоев“

Излязла от печат: декември 1979 г.

Редактор: Лилия Рачева

Художествен редактор: Йова Чолакова

Технически редактор: Петър Стефанов

Художник: Светлана Йосифова

Коректор: Мина Дончева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/15068>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.